Prof. Mariana Badea

Limba și literatura română
OPERE LITERARE

Compuneri argumentative

CLASELE V-VI

PRO UNIVERSITARIA

Scanned with OKEN Scanner

Prof. Mariana Badea

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

OPERE LITERARE

COMPUNERI ARGUMENTATIVE

CLASELE V-VI

PRO UNIVERSITARIA 2025
BUCUREȘTI

Scanned with OKEN Scanner

Editat de **Pro Universitaria SRL**, editură cu prestigiu recunoscut.

Editura **Pro Universitaria** este acreditată CNCS în domeniul Ştiinţelor Umaniste şi CNATDCU (lista A2-Panel 4) în domeniul Ştiinţelor Sociale.

Copyright © 2025, **Editura Pro Universitaria**.
Toate drepturile asupra prezentei ediţii aparţin **Editurii Pro Universitaria**.

Nicio parte din acest volum (fragment sau componentă grafică) nu poate fi copiată fără acordul scris al **Editurii Pro Universitaria**.

BADEA, MARIANA
Compuneri argumentative : clasele V-VI / Mariana Badea. - Bucureşti : Pro Universitaria, 2025
ISBN 978-606-26-2123-0

821.135.1.09

Corector: **Cristina Teodorescu**
Tehnoredactor şi coperta: **Gabriel Ionescu**

Redacţie:
tel.: 0732.320.664
e-mail: editura@prouniversitaria.ro
www.prouniversitaria.ro
Editura Pro Universitaria

Librăria UJmag:
tel.: 0733.673.555; 021.312.22.21
e-mail: comenzi@ujmag.ro
www.ujmag.ro
Ujmag.ro

ISBN 978-606-26-2123-0

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

ARGUMENT 9

NOȚIUNI TEORETICE

A. OPERA LITERARĂ – Definiție, caracteristici 11
B. LIMBAJUL ARTISTIC – Definiție, caracteristici 13
C. FIGURI DE STIL ŞI PROCEDEE ARTISTICE – Definiții și exemple 17

PARTEA I. LITERATURA

DESCRIEREA – MOD DE EXPUNERE

DESCRIEREA LITERARĂ 23

DESCRIEREA LITERARĂ ÎN VERSURI

1. POEZIA LIRICĂ – Definiție, caracteristici 24
CUM SE COMENTEAZĂ O STROFĂ/SECVENŢĂ LIRICĂ dintr-o poezie 28
APLICAȚII 28

TEXTUL LIRIC ÎN VERSURI 31
1. POEZIA LIRICĂ (TEXTUL LIRIC) 31
„CREION" de Tudor Arghezi 32
„O STRADĂ CU SENTIMENTE" de Ana Blandiana 34
„CE TE LEGENI..." de Mihai Eminescu 39
„FIIND BĂIET PĂDURI CUTREIERAM" de Mihai Eminescu 43
„LA MIJLOC DE CODRU..." de Mihai Eminescu 47
„O RĂMÂI..." de Mihai Eminescu 50
„FACE ORICINE CE VREA" de Ana Blandiana 54
- Compunere pe tema poeziei: „Un prieten verde" 57
„MAMA" de Nicolae Labiș 59

2. PASTELUL Definiție, caracteristici 61
„IARNA" de Vasile Alecsandri 62
„MEZUL IERNEI" de Vasile Alecsandri 66
„SFÂRȘIT DE TOAMNĂ" de Vasile Alecsandri 69
„TOAMNA" de Octavian Goga 73
„CĂMARA DE FRUCTE" de Ion Pillat 76
„VARĂ" de Lucian Blaga 78

3. LIRICA POPULARĂ – Definiție, caracteristici 81
„DOINA" – doină populară 82

Scanned with OKEN Scanner

„MĂI BĂDIȚĂ, FLOARE DULCE" – doină populară 85

II. DESCRIEREA LITERARĂ ÎN PROZĂ
(TEXTUL DESCRIPTIV LITERAR)

„INDESCRIPTIBIL" de Simona Popescu 91
„O PISICĂ" de Tudor Arghezi 93
„SCRISORI FĂRĂ ADRESĂ" de George Topârceanu 95
„ENIGMA OTILIEI" (Fragment) de George Călinescu 97

TEXTUL NARATIV. MOD DE EXPUNERE: NARAȚIUNEA

A. PERSONAJUL LITERAR. PORTRETUL – Definiție, clasificare 100
„DOMNU TRANDAFIR" de Mihail Sadoveanu 103
„MIHAI VITEAZUL" de Nicolae Bălcescu 107

B. FABULA 109
„ULEUL ȘI GĂINILE" de Grigore Alexandrescu 110
- Compunere pe tema poeziei: „Canalele Veneției" 113
„CÂINELE ȘI CĂȚELUL" de Grigore Alexandrescu 115
„BIVOLUL ȘI COȚOFANA" de George Topârceanu 120
„IEPURELE ȘI BROASCA ȚESTOASĂ" de Jean de La Fontaine 124
- Rezumatul 128

C. LEGENDA 129
„DRAGOȘ-VODĂ" – legendă populară 131
- Rezumatul 132
„DREPTATEA LUI ȚEPEȘ" – legendă populară 133
- Rezumatul 134
„STÂNCA CORBULUI" – legendă populară 135
- Rezumatul 137
„TEZEU ȘI MINOTAURUL" de Florin Bican – legendă mitologică 138
- Idei principale 139

D. POEMUL EROIC 140
„SCRISOAREA III" (Fragment) de Mihai Eminescu – poem eroic 141

E. SCHIȚA 148
„VIZITĂ" de Ion Luca Caragiale – schiță 149
- Rezumatul schiței 152
- Ionel – caracterizare 153
„D-L GOE" de Ion Luca Caragiale – schiță 156
- Rezumatul schiței 159

Scanned with OKEN Scanner

- GOE – caracterizare 160
- MAM'MARE, MAMIŢA ŞI TANTI MIŢA – Caracterizarea personajelor secundare 163

F. POVESTIREA 166
„PRIETENUL MEU" de Ioana Pârvulescu – povestire 167
- BOGDAN – caracterizare 168
„UN PĂIANJEN CARE SE CREDE SPIDERMAN" de Adina Popescu – povestire 170
„ORACOLUL" de Mircea Cărtărescu – povestire 172
„GÂNDĂCELUL" de Emil Gârleanu – povestire 174
„CIOBĂNILĂ" de Vasile Voiculescu – povestire 176
- Rezumatul 179
„AMINTIRI DIN COPILĂRIE" de Ion Creangă – „La cireşe" 181
- NICĂ AL LUI ŞTEFAN A PETRII – caracterizare 184

G. NUVELA 186
„SOBIESKI ŞI ROMÂNII" de Costache Negruzzi 187
- Caracterizarea personajelor 190
- Rezumatul 192
„BUDULEA TAICHII" de Ioan Slavici 194
- Rezumatul 197

H. BASMUL 198
„ZÂNA MUNŢILOR" – basm cules de Petre Ispirescu 199
- Rezumatul basmului 201
- Caracterizarea personajelor 202
„PRÂSLEA CEL VOINIC ŞI MERELE DE AUR" – basm cules de Petre Ispirescu 206
- Rezumatul basmului 211
- Caracterizarea protagonistului 211
„ALEODOR ÎMPĂRAT" – basm cules de Petre Ispirescu 215
- Rezumatul basmului 217
- Caracterizarea protagonistului 218

II. DESCRIEREA NONLITERARĂ ÎN PROZĂ

Definiţie, trăsături

1. JURNALUL – Definiţie, caracteristici 221
- „JURNAL DE CĂLĂTORIE" 222
- Compunere: „O pagină de jurnal" 223
„UN JURNAL INTIM DE ACUM PATRU DECENII" de Eugen Simion 224

Scanned with OKEN Scanner

2. TEXTUL ARGUMENTATIV – Definiție, caracteristici 225
„MOTIVE PENTRU CARE CĂLĂTORIILE TE FAC MAI BUN" de Samantha Fanelli 226
„CĂLĂTORIA – UN TEST DE AUTOCUNOAȘTERE" – Text argumentativ 227
„DESPRE IPOCRIZIE" – Text argumentativ 228

III. DESCRIEREA ȘTIINȚIFICĂ – Definiție, trăsături 229
EXEMPLE APLICATIVE – Text *științific/ juridic* 230

PARTEA a II-a.
TESTE APLICATIVE

I. TESTE-GRILĂ 231
II. TESTE EXPLICATIVE 235

PARTEA a III-a.
MICI DICȚIONARE

MIC DICȚIONAR DE SINONIME ȘI EXPRESII SINONIMICE 247
MIC DICȚIONAR DE OMONIME 249
MIC DICȚIONAR DE OMOGRAFE 251
MIC DICȚIONAR DE OMOFONE 251
- OMOFONE MORFOLOGICE 252
MIC DICȚIONAR DE PARONIME 253
MIC DICȚIONAR DE PLEONASME 254

Scanned with OKEN Scanner

ARGUMENT

Sunt profesoară de cuvinte şi bolnavă de limba română. Cred cu tărie în forţa **CUVÂNTULUI** rostit sau scris. **CUVÂNTUL,** cu forţa lui **divină**, defineşte arta de a reflecta că nu suntem la fel, că, atunci când îţi înţelegi gândurile, cuvintele vin de la sine şi comunici firesc şi eficient cu oricine.

În ultima vreme, cuvintele s-au împuţinat, s-au crispat, au născut stereotipii, s-au deformat şi s-au schimonosit, de aceea şi puterea lor este ignorată de o mare parte dintre românii contemporani.

*

Titlul *„COMPUNERI ARGUMENTATIVE", Editura Pro Universitaria,* semnifică întocmai conţinutul cărţii de *Limbă şi literatură română pentru clasele V-VI.* Consider că orice copil ar vrea să primească lămuriri cu privire la un text literar, în condiţiile în care, în manuale, nu există îndrumări, ci numai întrebări: *„Ce crezi...?"; „Din ce cauză...?"; „Cine sunt cei care...?"; „Care crezi că este starea sufletească...?"; „Cum explici...?"* etc., etc. Cele mai multe cerinţe sunt pentru *„a lucra"* în colectiv răspunsul respectiv: *„Lucraţi în perechi."; „Lucraţi în grupe de 3-4 elevi."; „Împărţiţi-vă în cinci grupe"; „Lucrează împreună cu un coleg sau cu o colegă"* ş.a.m.d. La testarea sau la examenul de Evaluare, elevul merge singur şi este apreciat şi notat conform unui barem destul de inflexibil, dar, să recunoaştem, şi cu un oarecare grad de subiectivism.

Un copil de 11-12 ani nu înţelege cu uşurinţă un text ficţional, adesea metaforic, şi se poate deprima din această cauză, crezând că el nu poate, că nu este în stare de nimic. Aşa s-a întâmplat cu poezia ***„Trezire"***, de **Lucian Blaga**, chiar dacă participanţii la Simulare erau un pic mai mari.

În altă ordine de idei, trebuie totuşi să recunosc faptul că actualele manuale de gimnaziu au făcut un pas important şi necesar în privinţa conţinutului, prin eliminarea traducerilor fragmentate ale unor creaţii literare (?) puţin izbutite şi greu de înţeles de către oricine, nu numai de către copii.

În schimb, ceea ce consider **o adevărată izbândă** este faptul că au fost invitaţi scriitori români, care să creeze, special pentru manuale, texte literare pe teme specifice, deosebite, şi îi felicit pe autorii de manuale, precum şi editurile respective pentru această iniţiativă.

Am citit, în noile manuale de gimnaziu, creaţii excepţionale, deosebite, clare, foarte interesante, ale căror analize literare se găsesc şi în această carte. Citez câţiva autori contemporani care au creat texte special pentru manualele de gimnaziu şi în faţa cărora mă înclin cu admiraţie şi recunoştinţă: ***Ana Blandiana,***

Scanned with OKEN Scanner

Ioana Pârvulescu, Adina Popescu, Simona Popescu, Ioana Nicolaie, Mircea Cărtărescu, Florin Bican. Cu aceeași considerație pentru autorii de manuale, am remarcat cu bucurie opere ale scriitorilor din Pantheonul literaturii române: ***Mihai Eminescu, Ion Creangă, Petre Ispirescu, Ion Minulescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi.***

*

Nu pierd niciun prilej să-mi exprim **indignarea și amărăciunea** pentru că ***s-au desființat,*** pur și simplu, din manualele școlare, noțiuni de bază ale teoriei literare, și anume **GENURILE** și **SPECIILE LITERARE**. „Oficialii" iresponsabili – campioni ai snobismului exacerbat – au decis, cu de la ei putere, că elevii nu mai trebuie să știe și să înțeleagă specificul fiecărei opere literare: pastel, fabulă, poem, doină, schiță, povestire, roman etc. Acum, toate operele literare au devenit ***TEXTE.*** Ca la manele. Adică, un fel de **„manele lingvistice".** Am scris o carte, la nervi, intitulată ***„Bumerangul cuvintelor. Studiu de manele lingvistice",*** Editura pentru Artă și Literatură, cu o selecție a celor mai agasante greșeli de exprimare în spațiul public, care exasperează orice iubitor de limba română.

În final, vă chem să apărăm împreună și cu sârguință **LIMBA ROMÂNĂ** de agresorii inconștienți, să o protejăm de vulgaritatea în care au împins-o inculții, cu o nepăsare condamnabilă.

Să salvăm limba română din mahalaua intelectuală în care se lăfăie o cultură suburbană, întreținută de nepăsarea și de lipsa noastră de reacție!

Prof. Mariana Badea

Scanned with OKEN Scanner

NOȚIUNI TEORETICE

A. OPERA LITERARĂ

- Definiție, caracteristici -

OPERA LITERARĂ este creația orală sau scrisă în care autorul compune un univers propriu, pornind de la elemente ale realității despre lume și viață, pe care le transfigurează în viziune proprie și pe care le percepe cu ajutorul simțurilor și al gândirii. Opera literară are caracter ***FICȚIONAL***, adică realitatea înconjurătoare este o **plăsmuire a imaginației autorului** și se adresează sensibilității estetice și emoționale a cititorului.

OPERA LITERARĂ <u>nu</u> transmite informații, ci este alcătuită din **teme, idei și motive literare.**

Ficțiunea este trăsătura specifică operei literare și se caracterizează prin abilitatea de a sugera ***iluzia*** unor întâmplări adevărate, care, în fond, sunt o plăsmuire a imaginației autorului. Ficțiunea implică un proces complicat de interpretare și de imaginare a realității, cuprinzând, într-un grad mai mare sau mai mic, elemente din realitate.

Raportul dintre ficțiune și realitate determină realizarea textelor ficționale și nonficționale:

A. ***Textul ficțional (literar)*** nu trimite la un referent care să aibă corespondent în realitate, ci la unul plăsmuit în imaginația autorului și este propriu literaturii, aparținând ***stilului beletristic.*** Ființele implicate în acțiunea operei se numesc *personaje literare* și, chiar dacă sunt verosimile, ele nu există ca atare în realitate. Limbajul este ***<u>conotativ</u>*** și se adresează emoției și sensibilității cititorilor.

B. ***Textul nonficțional (nonliterar)*** transmite ceva despre un referent care aparține lumii înconjurătoare. Textul nonficțional cuprinde *informații* exacte despre locuri, case, persoane, care pot fi verificate fie în realitatea concretă, fie prin documente, înscrisuri etc. De aceea, ființele umane despre care scrie un autor de text nonficțional nu se numesc personaje, ci ***persoane,*** deoarece ele există/au existat ca atare. Cu toate acestea, descrierea lor sau referirile autorului nu sunt totdeauna strict obiective, deși limbajul este ***<u>denotativ</u>.*** Textele nonficționale aparțin ***stilului publicistic, științific sau administrativ.***

<u>**STRUCTURA OPEREI LITERARE**</u> presupune caracteristici diferite, în funcție de tiparul textual: ***narativ, liric sau dramatic.***

Opera literară conține, în general, următoarele componente: tema, motivul literar, ideea literară, construcția subiectului, situația conflictuală, modurile de

Scanned with OKEN Scanner

expunere (narațiunea, descrierea, dialogul), compoziția textuală, personajele și relațiile dintre ele – **în textul narativ;** particularitățile stilistice, elementele de prozodie și de versificație – **în textul liric;** specificul replicilor – **în textul dramatic.**

• **TEMA** unei opere artistice reprezintă transfigurarea realității în viziunea proprie a autorului, fiind reprezentată de aspecte fundamentale ale vieții individului sau ale societății, cum ar fi: ***iubirea, patriotismul, istoria, adevărul, dreptatea, copilăria, jocul, războiul, tradiția, familia, religia, orașul, satul, destinul uman, condiția geniului, creația, idealul, timpul, libertatea, transhumanța, conflictul dintre bine și rău*** etc.

• **CUVÂNTUL-CHEIE** este reprezentat de un substantiv sau un grup de cuvinte cu o importanță deosebită într-un fragment de text.

• **IDEEA LITERARĂ** a unei opere artistice se referă, de regulă, la atitudinea scriitorului față de tema abordată, evidențiind starea interioară, emoțională a autorului, senzații pe care le transmite **în mod direct** în creațiile ***lirice*** și **în mod indirect** – prin intermediul personajelor – în textele narative și dramatice. Ideile literare sunt numeroase, în funcție de temă și de intensitatea simțirii auctoriale: ***singurătate (solitudine), nefericire, tristețe, extaz, entuziasm, comuniunea omului cu natura, meditație, contemplație, spaimă, regret, melancolie, dezolare, revoltă, liniște, iubire, ură, generozitate, enervare*** etc.

Ideea principală comunică informația esențială care se desprinde dintr-un fragment de text. Formularea ideii principale se bazează pe cuvântul-cheie, căruia i se adaugă un predicat, apoi alte cuvinte din context, verificând ca toate acestea să poată răspunde la întrebarea: ***„despre cine/ce este vorba în fragmentul respectiv?"***

Ideile principale dintr-un text formează, împreună, ***planul simplu de idei.***

• **CONTEXTUL** se poate defini ca o parte dintr-un text, în care sensul unui cuvânt, al unei propoziții sau al unei fraze să fie subînțeles prin relația care se stabilește între acestea și conținutul de idei al fragmentului respectiv.

• **MOTIVUL LITERAR** este subordonat temei și se referă la un aspect particular prin care autorul realizează substanța artistică a operei, cum ar fi: ***elemente sau manifestări ale naturii*** (motivul lunii, motivul florii, motivul copacului, motivul ploii, motivul pădurii, motivul soarelui etc.), **apa, iubirea, geniul, visul (motivul oniric), lumina, somnul, fântâna, prietenia, dorul** etc. Motivul literar care se repetă în operă se numește **laitmotiv** (folosit și în muzică) și constă în reluarea unui cuvânt sau a unei sintagme prezente în creația respectivă ca motiv central.

• **TEXTELE CONTINUE** sunt organizate în propoziții și paragrafe. Pot fi texte literare, în proză sau în versuri, sau texte nonliterare, precum articole, lucrări științifice sau reportaje.

Scanned with OKEN Scanner

• **TEXTELE DISCONTINUE** prezintă informații organizate sub forma unor secvențe de text fără legătură între ele sau sub forma unor liste, grafice, diagrame. Textele discontinue pot fi table de materii, liste, tabele, calendare, grafice, articole de dicționar, scheme.

• **TIPARUL TEXTUAL** pentru operele literare constă în redactarea, de către scriitor, a textului, în funcție de conținutul și scopul transmiterii acestuia.

a) **Tiparul narativ** definește povestirea unor întâmplări petrecute în timp și spațiu, la care participă personaje. Autorul utilizează verbe de mișcare care anticipează **narațiunea**, ca mod de expunere specific.

b) **Tiparul descriptiv** prezintă un portret, un colț din natură, un obiect, folosind o mare varietate de ***imagini artistice și figuri de stil.*** Verbele sunt, de regulă, statice.

c) **Tiparul dialogat** conturează un schimb de replici între două sau mai multe personaje, situație care nu se regăsește niciodată într-un tipar descriptiv, ci doar în tiparul narativ. În **dramaturgie**, modul de expunere este exclusiv **tiparul dialogat**.

TRĂSĂTURILE OPEREI LITERARE:

* **Caracter ficțional**, adică realitatea este o **plăsmuire a imaginației autorului.**
* Se adresează **sensibilității estetice și emoționale** a cititorului prin transfigurarea realității în viziune auctorială.
* Nu transmite informații, ci elemente și situații transpuse în **teme și motive literare** de către autor, care creează noi reprezentări sau idei pe baza propriilor percepții.
* Prezența **limbajului metaforic** sau a **exprimării specifice personajelor** imaginate de scriitor.
* **REZUMATUL** este o ***compunere orală sau scrisă***, realizată după o operă literară, al cărei subiect/conținut este relatat succint și cu obiectivitate, ***la persoana a III-a și la indicativ prezent sau perfect compus***. Se poate rezuma orice **text narativ** – un roman, o nuvelă, o povestire, o schiță, un text dramatic, o conversație, un poem, o baladă, un film, un spectacol dramatic –, dar **niciodată nu se rezumă un text poetic liric.**

B. LIMBAJUL ARTISTIC

- Definiție, caracteristici -

LIMBAJUL ARTISTIC (***STILUL ARTISTIC***) este principalul **mijloc de comunicare** al scriitorului, prin ***cuvinte cu sens figurat, cuvinte și expresii***

Scanned with OKEN Scanner

populare, arhaisme, regionalisme, neologisme, cuvinte de argou sau jargon, în funcție de timpul și locul unde se desfășoară acțiunea, de statutul sau nivelul intelectual al personajelor, de subiectul operei sau de structura spirituală a autorului etc.

I. SENSUL CUVINTELOR:

• **Sensul propriu (denotativ)** al cuvintelor respectă înțelesul lexical și gramatical, redând în mod direct înțelesul celor exprimate.

a) Sensul propriu de bază este înțelesul obișnuit al unui cuvânt și se mai numește ***sens primar*:**

* *El și-a rupt* ***un picior.*** (parte a corpului omenesc)

* *Irina are o bomboană în gură.* (cavitate bucală)

b) Sensul propriu secundar rezultă dintr-o asemănare și depinde strict de context:

* *Mașina s-a lovit de* ***piciorul*** *podului.*

* *El a căzut într-o* ***gură*** *de canal.*

• **Sensul figurat (conotativ)** se referă la ***semnificația metaforică***, la înțelesul neobișnuit și surprinzător al unui cuvânt, folosit pentru a transmite o imagine artistică. Termenii cu sens figurat sunt specifici stilului artistic și caracteristic pentru operele literare.

„Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai"
S-a afundat în *inima* pădurii și s-a rătăcit.

*

• ***SINONIMELE*** sunt cuvintele cu **formă diferită și înțeles identic sau foarte asemănător**. Un cuvânt poate avea ***mai multe sinonime,*** formându-se astfel o **serie sinonimică:** ***adevărat = real = veritabil = autentic.***

Se poate stabili o **relație de sinonimie** și între ***o expresie și un cuvânt*** sau ***între două expresii.***

Exemple:

a băga de seamă = a observa;
a o lua la sănătoasa = a fugi;
a se da de-a dura = a se rostogoli, a se da de-a rostogolul;
a-și lua nasul la purtare = a se obrăznici, a i se urca la cap.

• ***ANTONIMELE*** sunt cuvinte cu **formă diferită și cu înțeles opus**: *mare # mic; înalt # scund; bun # rău; sus # jos* etc.

- Antonimia se poate realiza și **cu ajutorul prefixelor**: *confirma # infirma; împacheta # despacheta; cinstit # necinstit; egal # inegal; lipit # dezlipit; organizat # dezorganizat etc.*

Scanned with OKEN Scanner

- Antinomia se poate realiza şi **între un cuvânt şi o locuţiune**: *a opri # a da drumul; a uita # a-şi aduce aminte.*

• ***OMONIMELE*** sunt cuvinte cu **formă identică şi acelaşi corp fonetic, dar cu înţeles total diferit**:

* *Barca pluteşte pe **lac**./ Am dat cu **lac** pe unghii.*
* *Eu am o rochie **nouă**./ El a luat nota **nouă** la istorie.*
* *Irina **poartă** pantofi cu toc./ Ei au plantat lângă **poartă** un brad.*
* *I-am împrumutat multe **mii** de lei, dar mi-a promis că **mi-i** aduce mâine.*

• ***PARONIMELE*** sunt cuvinte cu formă **aproape identică** (uneori diferă un singur sunet) şi cu **sensuri diferite**:

* ***Pronumele** este o parte de vorbire./ **Prenumele** surorii mele este Ioana.*
* ***Complementul** este de mai multe feluri./ Mi-a plăcut **complimentul** pe care mi l-a făcut Mihai.*

II. REGISTRELE STILISTICE sunt varietăţile lexicale folosite în operele literare, în funcţie de individualitatea scriitorului, de zona geografică, de timpul unde se desfăşoară acţiunea sau în funcţie de statutul personajelor.

• ***Cuvintele şi expresiile populare, proverbele şi zicătorile*** dau impresia de ***oralitate***, de spunere şi accentuează firescul dialogului, al întâmplărilor sau al sentimentelor exprimate.

Exemplu:

„Noi, fraţii tăi, potaie!
O să-ţi dăm o bătaie
Care s-o pomeneşti.
Cunoşti tu cine suntem, şi ţi se cade ţie,
Lichea nerușinată, astfel să ne vorbeşti?»”

(Grigore Alexandrescu, *„Câinele şi căţelul”*)

• ***Limbajul familiar (colocvial)*** se foloseşte pentru comunicarea verbală în familie, între prieteni/rude sau colegi; formele de exprimare tipice sunt ***monologul scris*** (jurnal, însemnări, note) şi ***oral*** (relatări, urări, felicitări, toasturi, anecdotică), precum şi ***dialogul scris*** (scrisori) şi ***oral*** (conversaţie spontană). Principalele caracteristici ale limbajului colocvial sunt: ***oralitate, variaţie stilistică, registru popular, expresivitate, cuvinte peiorative, interjecţii, formule de adresare, ironie, umor etc.***

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu:

„Și c-ai albit, mămucă, ai albit."

(Nicolae Labiș, *„Mama"*)

• ***Argoul*** este limbajul folosit de anumite grupuri sociale sau de vârstă: elevi, studenți, delincvenți, cu scopul de a nu fi înțeleși cu ușurință de cei din jur sau din teribilism. Limbajul popular stă la baza argoului, dar cuvintele argotice pot fi și împrumuturi din alte limbi. Adesea, argourile intră în limba comună, fiind folosite în mediul familiar sau amical, dobândind astfel expresivitate.

Exemplu:

curcan, gabor; sticlete – pentru *polițist*; *naspa, ghenă, nasol* pentru *neplăcut, urât.*

• ***Jargonul*** este un limbaj specializat, o variantă a limbii naționale în care se abuzează de cuvinte străine, fie din snobism, fie din prețiozitate lingvistică: *bonjour; madam', OK, weekend, look.* Elementele de jargon au fost adesea satirizate de Alecsandri și Caragiale pentru ilustrarea snobismului și parvenitismului personajelor care stâlcesc limba română.

Exemplu:

Chirița vorbește o limbă franceză ridicolă, traducând din română cuvintele care compun expresiile franțuzești. Astfel, pentru *tobă de carte*, ea spune *„un tambour d'instruction"*, sau pentru *flori de cuc*, *„fleurs de coucou"*, pentru *a spăla putina*, *„laver le baril"* ori pentru *a vorbi ca apa*, *„parler comme l'eau"* etc. ***(„Chirița în provinție"*** de Vasile Alecsandri)

• ***Regionalismele*** sunt cuvintele specifice graiului dintr-o anumită zonă geografică a țării sau o anumită regiune: Moldova, Ardeal, Muntenia, Bucovina etc.

Exemplu:

„[...] s-a dus cu *moșu-tău* Vasile *sub cetate, la o chiuă* din Condreni, s-aducă niște *sumani. [...]ițari, bernevici, cămeșoaie, lăicere și scorțuri înflorite, ștergare de burangic ales [...]".*

(Ion Creangă, *„Amintiri din copilărie"*)

• ***Arhaismele*** sunt cuvintele vechi care au dispărut din vorbirea curentă sau care și-au modificat complet înțelesurile și sunt folosite pentru a ilustra epoca istorică în care se petrece acțiunea operei literare.

Exemplu:

„îl hiritisi" – îl felicită; „așa cum primise el predanie din bătrânii câini, moși-strămoși ai stânelor" – așa cum moștenise datina/ obiceiul/rânduiala – **(Vasile Voiculescu, *„Ciobănilă"*)**; *„un trup de lănceri* ce deschidea *marșa" – un grup de ostași cu sulițe se aflau în fruntea armatei; „duiumul oștei" – mulțimea oastei; „șleahtă pospolită" – nobilime mărunță poloneză.* **(Costache Negruzzi, *„Sobieski și românii"*)**

Scanned with OKEN Scanner

În operele literare, ***arhaismele, regionalismele şi cuvintele populare*** sunt **elemente stilistice, artistice**, deoarece au rolul de a evoca **atmosfera, culoarea epocii**, a **zonei geografice** şi de a particulariza ***limbajul personajelor*** conturate în creaţia respectivă, ca **mijloace de caracterizare** pentru o anumită tipologie.

C. FIGURI DE STIL şi PROCEDEE ARTISTICE

FIGURILE DE STIL (TROPI) sunt modalităţile lingvistice prin care autorul transmite ***metaforic*** (sens figurat) ideile, concepţiile, sentimentele, emoţiile, rezultând un anumit grad de ambiguitate (cu mai multe înţelesuri). Figurile de stil conferă ***sugestie şi expresivitate*** textului literar, definind ***limbajul artistic*** al autorului.

• **Alegoria** este procedeul literar prin care autorul sugerează concepte sau noţiuni abstracte prin intermediul concretului, apelând la ***un şir de metafore, comparaţii sau personificări***, având unitate de sens ori de imagine. Alegoria este un procedeu literar întâlnit, mai ales, în fabule.

• **Aliteraţia** este figura de stil fonetică (de sunet) de repetare a unui sunet sau a unui grup de sunete asemănătoare, de obicei din rădăcina cuvintelor, cu efect eufonic, imitativ şi expresiv:

„Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie"

(Mihai Eminescu, *„Scrisoarea III")*

• **Antiteza** este un procedeu artistic/o figură sintactică şi de construcţie care constă în **opoziţia** dintre două cuvinte, fapte, personaje, idei, situaţii, având rolul de a se reliefa reciproc.

„Ea bogată, eu sărac; ea curtenită, eu izgonit şi dispreţuit; ea slabă, mică şi palidă, eu voinic mare şi rumen;"

(Barbu Ştefănescu Delavrancea, *„Liniște")*

• **Câmpul semantic** reprezintă seriile de cuvinte care denumesc obiecte, fiinţe, fenomene, acţiuni etc. aparţinând ***aceluiaşi domeniu semantic*** (având înţeles apropiat ca sens). Nu trebuie confundat cu familia lexicală.

Câmpul semantic al termenului ***„apă"*** poate fi reprezentat de ***ploaie, lac, lacrimă, cascadă, baltă, fântână*** etc.

• **Comparaţia** este figura de stil semantică realizată prin alăturarea a doi termeni/obiecte/persoane/acţiuni, cu scopul de a li se evidenţia în mod surprinzător şi original trăsăturile, cu o forţă de sugestie ce sensibilizează şi emoţionează

Scanned with OKEN Scanner

cititorul. De regulă, comparația are cuvinte specifice care leagă cei doi termeni: ***ca, precum, părea, ca și, asemenea*** etc.

„Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri..."

(Mihai Eminescu, *„Trecut-au anii..."*)

• **Enumerația** este procedeul artistic prin care se accentuează și se amplifică ideea literară printr-o înșiruire de termeni cu același sens sau cu sensuri apropiate în contextul operei.

- *„**CRINA:** «Mai bine de zece zile ai suferit, ai plâns, ai tânjit de lipsa lui, de dorul lui.»"*

(Mihail Sorbul, *„Patima roșie"*)

- *„Eram așa de obosit*
  De primăveri,
  de trandafiri,
  de tinerețe
  și de râs...
  Eram așa de obosit
  și sufeream.
  Eu cred că sufeream de prea mult suflet."

(Lucian Blaga, *„Leagănul"*)

• **Epitetul** este figura de stil semantică prin care se definesc însușiri, caracteristici sau calificative ale ființe, ale unui obiect sau ale unei acțiuni/ stări. Exprimat prin ***adjectiv sau adverb***, epitetul determină un substantiv sau verb pentru a înfățișa imaginea lui așa cum se reflectă în simțirea și fantezia autorului.

- *„Trecea Zamfira-n mers isteț*
  Cu trupu-nalt, cu părul creț"

(George Coșbuc, *„Nunta Zamfirei"*)

• **Hiperbola** este figura de stil prin care se exagerează, mărindu-se sau micșorându-se, trăsăturile unei ființe, unui lucru, unui fenomen sau unui eveniment peste limitele firești, pentru a impresiona și a convinge cititorul.

„Sălbaticul vodă e-n zale și-n fier
Și zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Și vorba-i e tunet, răsufletul ger,
Iar barda din stânga-i ajunge la cer,
Și vodă-i un munte."

(George Coșbuc, *„Pașa Hassan"*)

Scanned with OKEN Scanner

• **Imaginea artistică** este produsul imaginaţiei artistului prin care ilustrează viaţa într-un limbaj estetic abstract, creând lumea din nou cu mijloacele specifice fiecărei arte: ***culoarea, sunetul, cuvântul.*** Prin imaginea artistică, autorul provoacă stări sufleteşti, emoţie artistică şi profunzime ideatică, transmiţând un mesaj artistic celor cărora li se adresează.

a) imagini auditive – se exprimă prin verbe, substantive cu nuanţă auditivă:

„Zberăt, raget, ţipet, vaiet, mii de glasuri spăimântate
Se ridică de prin codri, de pe dealuri, de prin sate,
Şi-n departe se aude un nechez răsunător...
Noaptea cade, lupii urlă... Vai de cal şi călător!"

(Vasile Alecsandri, *„Viscolul"*)

b) imagini vizuale – substantive, verbe care atrag privirea:

„Iar *zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare*
Pare-*un lan de diamanturi* ce scârţâie sub picioare."

(Vasile Alecsandri, *„Mezul iernei"*)

c) imagini olfactive – mărci lexico-gramaticale care sugerează mirosul:

„Arzând în umbră, piersici de jar şi-albaştri struguri
Şi pere de-aur roşu cu flăcări de parfum"

(Ion Pillat, *„Cămara de fructe"*)

d) imagini motorii – substantive şi verbe care ilustrează mişcarea:

„La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniş
La voiosul luminiş".

(Mihai Eminescu, *„La mijloc de codru..."*)

e) imagini cromatice – mărci lexico-gramaticale care numesc sau sugerează culori:

„Văd pepeni verzi – smaragde cu miezul de rubin –
Şi tămâioşii galbeni ca soarele de vară"

(Ion Pillat, *„Cămara de fructe"*)

• **Interogaţia retorică** este **figura de stil** constând în **adresarea unei întrebări** (sau a unei serii de întrebări) la care **nu se aşteaptă răspuns,** cu scopul de a transmite indirect cititorului o opinie/concepţie a scriitorului. **Stilistic, interogaţia** retorică sugerează stări afective puternice de nelinişte, extaz, ironie, uimire, meditaţie şi relevă relaţia dintre scriitor şi cititor, fiind reprezentată grafic prin **semnul întrebării.**

„Fu prăpastie? Genune? Fu noian întins de apă?
N-a fost lume pricepută şi nici minte s-o priceapă."

(Mihai Eminescu, *„Scrisoarea I"*)

Scanned with OKEN Scanner

• **Laitmotivul** definește motivul central al unei opere literare, reiterat/reluat ca element de recurență, pentru a accentua imaginea artistică; în poezie, se integrează, uneori, refrenului.

- ***Versul** „E vremea rozelor ce mor”* se repetă de trei ori în ***„Rondelul rozelor ce mor”*** **de Alexandru Macedonski.**

• **Metafora** este figura de stil care transferă ***sensul propriu al unui cuvânt în sens figurat,*** asemănător obiectului respectiv, realizată ca o comparație subînțeleasă, căreia îi lipsesc termenii specifici (*ca, precum*), astfel că se mai numește și ***comparație prescurtată***. În exemplul de mai jos, eul liric imaginează cuvintele scrise pe foile de hârtie ca pe niște flori într-o grădină.

„Florile trezite mi-s.
Aripile și-au deschis,
Și desprinse din răzoare,
Stoluri lungi încep să zboare.”

(Tudor Arghezi, *„Creion”*)

• **Personificarea** este figura de stil prin care se atribuie lucrurilor, elementelor naturii, ființelor necuvântătoare sau unor concepte însușiri și manifestări umane.

„Pe valea umbrită cunosc o fântână:
O mierlă cu care de vorbă am stat,
Aflând că durerea o sufăr stăpână,
A râs cât se poate, iar eu am oftat...”

(Alexandru Macedonski, *„Fântâna”*)

• **Repetiția** este figura de stil bazată pe repetarea aceluiași grup de sunete, a aceluiași cuvânt, a aceleiași sintagme sau a aceleiași relații gramaticale, cu scopul sporirii expresivității afective și estetice.

- *„Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!*
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;”

(Vasile Alecsandri, *„Iarna”*)

• **STILUL DIRECT/STILUL INDIRECT/STILUL INDIRECT LIBER**

- ***Stilul direct (vorbirea directă)*** înseamnă redarea întocmai a replicii în cadrul unui dialog/monolog sau reproducerea vorbirii cuiva. Folosește ***linia de dialog sau citatul***. Este utilizat în textele epice și dramatice.
- ***Stilul indirect (vorbirea indirectă)*** scoate în evidență reproducerea vorbirii unui personaj de către autor sau de către alt personaj. Nu admite dialogul sau citatul, necesită prezența unor ***verbe dicendi (a spune, a zice,***

Scanned with OKEN Scanner

a afirma, a declara, a intenționa, a întreba, a răspunde etc.***), utilizează numai persoana a III-a a verbului***, se introduce prin conjuncția **„că”** sau prin alte elemente de relație. ***Respinge orice formulă de adresare.***

• **TEMA** este reprezentată de o idee, un sentiment, o atitudine, o concepție, în jurul căreia se coagulează acțiunea operei sau starea auctorială.

Exemple: ***tema iubirii, tema naturii, tema condiției umane, tema relației cu Divinitatea, tema aspirației spre ideal, tema geniului neînțeles, tema școlii, tema joc-joacă*** *etc.*

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA I
LITERATURA

DESCRIEREA – MOD DE EXPUNERE

DESCRIEREA LITERARĂ (TEXTUL LIRIC)

DESCRIEREA LITERARĂ este **modul de expunere în versuri sau în proză** prin care se transmit ***informaţii*** despre o ***imagine*** pe care cititorul şi-o poate închipui şi care poate fi:

- ***un peisaj;***
- ***un portret fizic/moral;***
- ***un obiect;***
- ***o fiinţă*** (om, animal, gâze, insecte etc.)***;***
- ***prezentarea unei case;***
- ***aspectul unei străzi, a unui oraş;***
- ***fenomene ale naturii*** etc.

DESCRIEREA este un ***mod de expunere*** atât în ***operele literare*** (înfăţişarea unui personaj sau obiect, aspectul unei case sau al unui peisaj etc.), cât şi în ***textele nonliterare*** (ghiduri turistice, calităţile unor produse etc.).

AUTORUL îşi exprimă **<u>în mod direct</u>** ***atitudini, sentimente, concepţii faţă de obiectul descrierii,*** apelând la **<u>procedee/mijloace artistice</u>:**

- ***figuri de stil:*** epitete, comparaţii, metafore, personificări, hiperbole, aliteraţii, inversiuni, antiteze etc.;
- ***imagini artistice:*** auditive, vizuale, motorii, cromatice, olfactive etc.;
- ***registre stilistice***: cuvinte şi expresii populare, neologisme, arhaisme, cuvinte de argou şi jargon etc.

Textul descriptiv/descrierea literară poate fi **<u>în versuri sau în proză</u>** ***şi transmite cititorului, cu aceeaşi intensitate, emoţii şi stări afective.***

Descrierea literară se poate îmbina şi cu alte moduri de expunere, ***cu naraţiunea şi cu dialogul.***

Scanned with OKEN Scanner

I. DESCRIEREA LITERARĂ ÎN VERSURI

A. POEZIA LIRICĂ

OPERA LITERARĂ LIRICĂ (TEXTUL LIRIC) este creația prin care autorul își exprimă ÎN **MOD DIRECT** ***o idee, o emoție, un sentiment, o stare sufletească,*** apelând la ***imagini artistice***, la **cuvinte cu sens figurat** (figuri de stil) și care are, din punct de vedere formal, ***muzicalitate, armonie*** și ritm.

Poetul își exprimă **în mod direct** ***atitudini, sentimente, concepții față de obiectul descrierii***, apelând la **procedee/mijloace artistice:**

- ***figuri de stil:*** epitete, comparații, metafore, personificări, hiperbole, aliterații, inversiuni, antiteze etc.;
- ***imagini artistice:*** auditive, vizuale, motorii, cromatice, olfactive etc.;
- ***registre stilistice***: cuvinte și expresii populare, neologisme, arhaisme, cuvinte de argou și jargon etc.

Viziunea și transfigurarea artistică a realității apelează la ***tehnici aluzive și asociative***, poetul construind ***un univers de sentimente și stări interioare*** cu o ***mare forță de sugestie***, care se adresează sensibilității estetice și emoționale a cititorului.

TEXTUL LIRIC (CREAȚIA LIRICĂ) **nu** are ***personaje și nici acțiune.***

POETUL este ***persoana concretă, reală***, care a scris textul liric, iar **EUL LIRIC** este ***vocea/starea interioară*** simțită când a scris creația respectivă. **Eul liric** sau **eul poetic** se deosebește de poet prin faptul că se emoționează în mod diferit în fiecare poezie. De exemplu, poetul **Vasile Alecsandri** a scris pasteluri, în care **eul liric** transmite cititorului emoție admirativă, veselie, extaz pentru un tablou feeric din natură. Tot în poeziile lui **Alecsandri**, **un alt eu liric,** având o altă stare interioară, transmite în doine sentimente de tristețe, de nostalgie și de nefericire. Astfel, **atmosfera lirică** este definită prin cele mai diverse stări interioare ale eului liric: melancolie, tristețe, veselie, extaz, pesimism, optimism, admirație, nefericire, disperare, teamă etc.

STRUCTURA TEXTULUI LIRIC

• ***TEMA*** unei creații lirice reprezintă transfigurarea realității în viziunea proprie a autorului, fiind reprezentată de exprimarea – **în mod direct** – a sentimentelor, a stărilor sufletești și a trăirilor interioare, cum ar fi: ***iubirea, patriotismul, istoria, adevărul, dreptatea, copilăria, jocul, războiul, tradiția, familia, religia, orașul, satul, destinul uman, condiția geniului, creația, idealul, timpul, libertatea, transhumanța, conflictul dintre bine și rău, viziunea despre legile care guvernează Universul*** etc.

Scanned with OKEN Scanner

• ***IDEEA LITERARĂ*** a unei opere lirice se referă, de regulă, la atitudinea scriitorului față de tema abordată, evidențiind trăirea interioară, emoțională a autorului, senzații pe care le transmite în mod direct cititorului. Ideile literare sunt numeroase, adaptate la temă și diferite, în funcție de intensitatea simțirii auctoriale: singurătate (solitudine), nefericire, tristețe, extaz, entuziasm, comuniunea omului cu natura, meditație, contemplație, spaimă, regret, melancolie, dezolare, revoltă, liniște, iubire, ură, generozitate, enervare, nefericire, disperare etc.

• ***MOTIVUL LITERAR*** este subordonat temei și se referă la un aspect particular prin care autorul realizează substanța artistică a operei, cum ar fi: ***elemente sau manifestări ale naturii*** (motivul lunii, motivul florii, motivul copacului, motivul ploii, motivul pădurii, motivul soarelui etc.), ***apa, iubirea, geniul, visul (motivul oniric), lumina, somnul, fântâna, prietenia, dorul*** etc. Motivul literar care se repetă în operă se numește **laitmotiv** (folosit și în muzică) și constă în reluarea în poezie a unui cuvânt sau a unei sintagme prezente în creația respectivă, ca motiv central.

LIRISMUL este registrul stilistic, tonalitatea auctorială care pune accentul pe expresia poetică rafinată a sentimentelor și a pasiunii, printr-o confesiune permanentă a eului liric.

I. TIPURI DE LIRISM

• ***Lirismul subiectiv*** confirmă ***prezența eului liric, care este explicită*** *în textul poetic prin* ***mărcile lexicogramaticale de persoana I*** alcătuite din:

- ***pronumele și verbele la*** **persoana I:** *„Bate vânt de primăvară,/ Eu cânt doina pe afară,”* (poezie populară, ***„Doina”)***
- ***dativul etic:*** *„Și frunzișul mi-l răreşte.//Cântăreții mi-i alungă;”* **(Mihai Eminescu, *„Ce te legeni...”*)**
- ***adresarea directă prin verbe/pronume la persoana a IIa:*** *„Tu din tânăr precum ești/Tot mereu întinerești.”* **(Mihai Eminescu, *„Revedere”*)**
- ***substantive în vocativ:*** *„Codrule, codruțule,”* **(Mihai Eminescu, *„Revedere”*)**

• ***Lirismul obiectiv*** este ***implicit și*** demonstrează detașarea eului liric în poezie, prin ***mărci lexicogramaticale*** reprezentate de ***pronumele și verbele la*** **persoana a III-a:**

„Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;”

(Mihai Eminescu, *„Crăiasa din povești”*)

Scanned with OKEN Scanner

II. PLANURILE LIRICE existente în poezie:

- **Planul uman-terestru:** iarbă, copaci, flori, ape, forme de relief, prezenţa omului/eului liric etc.;
- **Planul cosmic**: stele, lună, soare, nori, fenomene ale naturii (zăpadă, ploi, vânt, furtună, caniculă, ger etc.)

III. ELEMENTELE DE COMPOZIŢIE în textul poetic sunt:

- **Titlul** – cuvânt/sintagmă care se aşază în fruntea unei poezii, a unei cărţi, a unui capitol etc., concentrând problematica tratată şi indică sugestiv conţinutul creaţiei;
- **Incipitul** – formula introductivă întro operă literară, având o anumită importanţă estetică;
- **Secvenţa poetică** – seria de evenimente, imagini sau stări poetice corespunzătoare unei singure idei. O secvenţă poetică poate fi alcătuită din una sau mai multe strofe, iar o poezie poate avea mai multe idei literare structurate în tot atâtea secvenţe poetice.

IV. LIMBAJUL ARTISTIC LIRIC este **conotativ** (figurat) şi bogat în procedee artistice:

- ***Imagini artistice***: imagini vizuale, auditive, motorii, olfactive, cromatice etc.
- ***Figuri de stil***: epitete, comparaţii, metafore, personificări, hiperbole, enumeraţii etc.
- ***Mărci ale afectivităţii***: interjecţii, exclamaţii, stări exprimate prin semne de punctuaţie
- ***Câmpuri lexicale***

V. PROZODIA este o ramură a poeticii care se ocupă cu studiul tehnicii de versificaţie, având în vedere sistemul de pronunţare a silabelor – accentuate şi neaccentuate, lungi şi scurte – referinduse deci la metrică şi versificaţie.

- **Elementele de versificaţie** se referă la forma poeziei şi sunt: ***strofa, versul, măsura metrică, rima şi ritmul.***
  - ***Strofa*** este subdiviziunea unei poezii, diferenţiinduse după numărul de versuri care o compun: ***monovers*** (un singur vers), ***distih*** (strofă cu 2 versuri), ***terţet*** sau ***terţină*** (strofă cu 3 versuri), ***catren*** (strofă cu 4 versuri), ***cvinarie*** (strofă cu 5 versuri), ***sextină*** sau ***senarie*** (strofă cu 6 versuri) şi ***polimorfă*** (strofă cu 712 versuri).

Unele creaţii lirice **nu** sunt structurate pe strofe, în special cele aparţinând literaturii populare.

- ***Versul (stihul)*** este un rând dintro poezie în care se manifestă toate regulile de prozodie: ritmul, rima şi măsura.

Scanned with OKEN Scanner

- ***Rima*** este tehnica versificaţiei referitoare la potrivirea sunetelor la final de vers şi conferă poeziei muzicalitate.

După ***succesiunea silabelor la final de vers***, rima poate fi:

– ***împerecheată*** *(a a b b): „Codrule, codruţule/Ce mai faci, drăguţule/Că de când nu ne-am văzut/Multă vreme au trecut”* **(Mihai Eminescu, *„Revedere”*)**

– ***încrucişată*** *(a b a b): „Lacul codrilor albastru/Nuferi galbeni îi încarcă;/Tresărind în cercuri albe/El cutremură o barcă.* **(Mihai Eminescu, *„Lacul”*)**

– ***îmbrăţişată*** *(a b b a): „Peste vârfuri trece lună,/Codru-şi bate frunza lin,/Dintre ramuri de arin/Melancolic cornul sună.”* **(Mihai Eminescu, *„Peste vârfuri”*)**

– ***înlănţuită*** *(a b a); „Şi eu astfel mă uit din jeţ pe gânduri,/Visez la basmul vechi al zânei Dochii;/În juru-mi ceaţa creşte rânduri-rânduri.”* **(Mihai Eminescu, *„Afară-i toamnă”*)**

– ***mixtă sau variată (îmbinarea versurilor rimate diferit);***

– ***semirimă*** *(x a y a): „Pe aceeaşi ulicioară/ Bate luna la ferești,/ Numai tu de după gratii/ Vecinic nu te mai iveşti.”* **(Mihai Eminescu, *„Pe aceeași ulicioară”);**

– ***monorimă*** *(a a a a): „Feţişoara lui,/Spuma laptelui;/Mustăcioara lui,/Spicul grâului;/Perişorul lui,/Pana corbului/Ochişorii lui,/ Mura câmpului?”* **(*„Mioriţa”*,** baladă populară)

– ***vers alb*** (fără rimă)***:*** *„Eu nu strivesc corola de minuni a lumii/ şi nu ucid/cu mintea tainele,/ce le-ntâlnesc /în calea mea/în flori, în ochi, pe buze ori morminte.”* **(Lucian Blaga, *„Eu nu strivesc corola de minuni a lumii”*)**

- ***Ritmul*** este succesiunea silabelor accentuate şi neaccentuate dintrun vers, din a căror îmbinare rezultă piciorul metric sau măsura versului:

– ***ritmul trohaic*** – format din două silabe: prima accentuată şi a doua neaccentuată;

– ***ritmul iambic*** – format din două silabe: prima neaccentuată, iar a doua accentuată;

– ***ritmul dactilic*** – format din trei silabe: prima accentuată, iar celelalte două neaccentuate;

- ***Măsura*** este reprezentată de numărul de silabe dintr-un vers.

CARACTERISTICILE POEZIEI LIRICE:

- **identificarea lirismului:** lirism subiectiv/lirism obiectiv;
- exprimarea **în mod direct** a sentimentelor, stărilor, emoţiilor poetice;
- existenţa a două planuri: **uman-terestru** şi **universal-cosmic;**

Scanned with OKEN Scanner

- prezența **imaginilor artistice:** vizuale, motorii, auditive, olfactive etc.;
- existența **figurilor de stil** ca mijloace artistice cu forță expresivă, menite să accentueze stările sufletești ale eului liric;
- modul de expunere specific este **descrierea**, care poate lua forma monologului liric.

*

CUM SE COMENTEAZĂ O STROFĂ/ SECVENȚĂ LIRICĂ DINTR-O POEZIE

a) Se începe cu o referire la **tema poeziei:** anotimp, moment al zilei, peisaj, sentiment de iubire sau de admirație pentru un tablou din natură etc., pusă în relație cu **titlul**;

b) Se reliefează **ideea poetică** sau **mesajul textului** din strofa/secvența respectivă, pusă în relație cu **tema**, precizarea ***incipitului*** sau a ***finalului*** (dacă versurile sunt de la începutul/finalul poeziei);

c) Se menționează **lirismul subiectiv** sau **lirismul obiectiv**, exemplificat prin ***mărcile lexico-gramaticale:*** **pronume și verbe** aflate la ***persoana I și adresarea directă la persoana a II-a*** pentru ***lirismul subiectiv,*** iar la ***persoana a III-a*** pentru ***lirismul obiectiv.***

d) Se identifică ***planul terestru sau planul cosmic,*** eventuala lor îmbinare și ***exemplificarea cu citate*** din textul poetic;

e) **Se recunoaște limbajul artistic** prin identificarea ***figurilor de stil*** (epitete, comparații, metafore, personificări etc.), a ***imaginilor artistice*** (vizuale, auditive, motorii, olfactive etc.) și a ***mărcilor afectivității*** (interjecții, exclamații, semne de punctuație etc.);

f) Se precizează elementele **prozodice:** ***strofa, rima, măsura, ritmul.***

g) ***Concluzia*** va cuprinde referiri personale sau opinia despre conținutul textului liric, ce stări sau sentimente au fost transmise de poet prin ideile lirice respective și cum au fost recepționate de către cititor.

APLICAȚII

CERINȚA

• Scrie un text în care să prezinți mesajul sau o semnificație a strofei următoare:

„Aburii ușori ai nopții ca fantasme se ridică
Și plutind deasupra luncii, printre ramuri se despică.
Râul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur
Ce în raza dimineții mișcă solzii lui de aur."

(Vasile Alecsandri, *„Malul Siretului"*)

Scanned with OKEN Scanner

Răspuns:

Descrierea unui peisaj în versuri

(Structura poeziei)

- ***Tema***: ***Descrierea*** unui tablou din natură, şi anume malul râului Siret, în momentul când lumina dimineţii despică întunericul nopţii.
- **Titlul** ilustrează locul mirific ce l-a inspirat pe **Alecsandri** în această poezie, malul râului Siret.
- **Incipitul** este imaginea artistică a momentului unic al zorilor, când dimineaţa se infiltrează în *„aburii uşori ai nopţii”*.

(Mijloacele artistice)

- Peisajul este construit cu **procedee artistice:**

• ***Figuri de stil:***
  - *epitete*: „aburii uşori”; „râul luciu”; „solzii de aur” (epitet cromatic);
  - *comparaţii*: *„Aburii uşori* ai nopţii ca *fantasme* se ridică”; *„Râul luciu* se-ncovoaie sub copaci ca *un balaur*”;
  - *personificare*: „Râul luciu se-ncovoaie”;

• ***Imagini artistice:***
  - *imagini motorii*: „Aburii uşori ai nopţii ca fantasme se ridică/ Şi plutind deasupra luncii”; „un balaur/ Ce în raza dimineţii mişcă solzii lui de aur.”;
  - *imagine cromatică*: „solzii de aur”.

• ***Registre stilistice:***
  - *cuvinte populare*: „luciu”, „se despică”; „se-ncovoaie”;
  - *neologisme*: „fantasme”.

• ***Prozodia:***
  - ***strofa*** este un ***catren*** (patru versuri)
  - ***măsura***: 16 silabe
  - ***rima:*** împerecheată (a a b b)

MESAJUL SAU IDEEA POETICĂ DIN STROFA POEZIEI *„MALUL SIRETULUI”*

Strofa **descrie** un moment al zilei, şi anume dimineaţa devreme, când ziua se îngână cu noaptea, întreaga natură pare adormită, iar deasupra luncii Siretului plutesc *„aburii uşor ai nopţii”*, ce par *„fantasme”*, ***comparaţia*** provocând o puternică stare emoţională. ***Planul cosmic,*** animat de ***imaginea motorie*** **a cetii care** *„se despică”* printre ramurile copacilor, se îmbină cu ***planul terestru,*** însufleţit de ***imaginea vizuală*** a râului ***personificat,*** care *„se-ncovoaie”* pe sub arborii din luncă. ***Comparaţia*** *„ca un balaur”* este de ***factură mitologică,*** asemenea ***metaforei*** *„mişcă solzii lui de aur”*, care sugerează curgerea lentă a valurilor unduitoare ale râului. ***Epitetul cromatic*** *„solzii lui de aur”* accentuează

Scanned with OKEN Scanner

fiorul **lăuntric provocat de lumina strălucitoare a dimineţii, care se reflectă în undele Siretului.** ***Verbele la persoana a III-a,*** *„se ridică”, „se despică”, „se-ncovoaie”, „mişcă”* reprezintă ***mărcile lexico-gramaticale*** care atestă **lirismul obiectiv,** distanţarea eului liric pentru contemplarea naturii dinamizate.

Versurile lungi, cu ***măsura*** de ***15-16 silabe,*** ca în toate pastelurile lui **Vasile Alecsandri,** ***ritmul trohaic*** şi ***rima împerecheată*** creează un tablou pictural, un adevărat spectacol al naturii, care provoacă eului liric trăiri profunde de fascinaţie şi desfătare spirituală, duse până la extaz, stări care se transmit şi cititorului.

Scanned with OKEN Scanner

TEXTUL LIRIC *ÎN VERSURI*

1. POEZIA LIRICĂ (TEXTUL LIRIC)

POEZIA LIRICĂ sau **TEXTUL LIRIC** reprezintă **creaţia literară în versuri, în care autorul îşi exprimă *în mod direct*** sentimentele, emoţiile, gândurile şi concepţiile despre om, creaţie, lume, viaţă şi Univers, de aceea se poate caracteriza prin ***subiectivism***. Textul liric creează cititorului stări afective, cultivând imaginaţia şi sensibilitatea. Principalul ***mod de expunere*** este **descrierea literară**.

Scanned with OKEN Scanner

„CREION”

de Tudor Arghezi

- operă literară -
- creaţie lirică -
- Apartenenţa operei la textul liric -

TUDOR ARGHEZI (1880-1967) a creat o operă lirică amplă, originală şi de înaltă valoare artistică, în care se remarcă limbajul fermecător prin expresivitatea şi plasticitatea stilului.

Poezia ***„CREION”*** face parte din volumul ***„Stihuri noi” (1956),*** una dintre creaţiile lirice în care poetul îşi exprimă ***în mod direct*** sentimentele de admiraţie şi preţuire pentru natura înconjurătoare.

Titlul *„Creion”* este o ***metaforă***, adică numeşte instrumentul cu care poetul scrie/creează o operă literară, termenul fiind folosit cu sens figurat.

Tema poeziei ilustrează ideea că eul liric are nevoie de un spaţiu privilegiat pentru a compune o operă literară, creaţie asemuită cu natura încântătoare, în care cuvintele sunt flori cu *„aripile”* desfăcute şi zboară în stoluri lungi către cititori.

Modul de expunere este ***descrierea literară.***

(Structura şi compoziţia textului poetic)

Poezia ***„Creion”*** este structurată în **două catrene** (strofe de câte patru versuri – *n.n.*), care compun, ***metaforic***, universul scrierii unei opere literare, imaginat sub forma unei grădini miraculoase, în care cuvintele îşi deschid aripile şi zboară la cititor.

În **prima strofă**, spaţiul de creaţie este imaginat ca o grădină superbă, peste care se revarsă lumina miraculoasă a inspiraţiei poetice:

„În grădina-n care scriu,
Cerne aur argintiu
O tipsie ca de jar
Spânzurată-ntr-un arţar.”

Metafora *„tipsie ca de jar”* simbolizează soarele care, ***personificat***, *„cerne”* printre frunzele arţarului lumina sa strălucitoare – *„aur argintiu”* – peste *„grădina”* creaţiei poetice. ***Personificarea*** soarelui are rolul de a evidenţia faptul că ideile poetice scânteiază asemenea razelor solare care se strecoară, se *„cern”*, printre crengile arţarului, un arbore deosebit, cu lemnul alb şi rezistent.

Strofa a doua compune o ***metaforă*** care sugerează cuvintele ca mijloace de exprimare poetică în grădina minunată a literaturii. Inspiraţia poetului trezeşte *„florile”* care-şi deschid *„aripile”*, apoi zboară în *„stoluri lungi”* spre cititori:

Scanned with OKEN Scanner

„Florile trezite mi-s.
Aripile şi-au deschis,
Şi desprinse din răzoare,
Stoluri lungi încep să zboare."

Transfigurarea elementelor din natură prin intermediul ***metaforelor*** este procedeul artistic prin care poetul imaginează crearea unei poezii. Astfel, *„florile"* sugerează cuvintele aşternute pe hârtie – *„în grădină"* –, în formă de rânduri asemănătoare unor *„stoluri lungi"*, zburând spre cititori.

Universul grădinii este reprezentat prin câteva elemente plastice – *„arţarul"*, *„florile"*, *„răzoarele"* – care sugerează spaţiul creaţiei poetice. Sub vraja naturii miraculoase, poetul se simte înviorat de lumina inspiraţiei sclipitoare ca razele solare – *„aur argintiu"*; *„tipsie ca de jar"* –, care pătrunde în spaţiul fermecător al poeziei.

(Limbajul artistic)

Principala figură de stil este ***metafora,*** prin care poetul sugerează spaţiul liric al creaţiei: *„grădina-n care scriu"*. O altă ***metaforă*** mai complexă semnifică ideile poetice strălucitoare prin asemănarea cu astrul solar – *„o tipsie ca de jar"* –, realizată printr-o ***comparaţie***. Expresivitatea cuvintelor ordonate în *„stoluri"* este transfigurată prin ***metafora*** *„florilor"* care-şi întind graţios aripile şi zboară către cititori.

Muzicalitatea textului liric se manifestă prin ***topica inversată în sintaxa*** versurilor, poetul aşezând în finalul enunţului fie subiectul – „Cerne aur argintiu/ O tipsie ca de jar" –, fie predicatul, *„Florile trezite mi-s"*.

Prozodia se defineşte prin ***măsura*** versului de ***7-8 silabe, ritmul trohaic*** şi ***rima*** împerecheată. Surprinzătoare în poezie este varietatea părţilor de vorbire care rimează: ***verb cu adjectiv***: „scriu"/„argintiu"; ***substantiv cu verb:*** „răzoare"/„zboare"); ***pronume şi verb cu verb:*** *„mi-s"/„deschis"*.

Limbajul artistic inconfundabil al lui **Tudor Arghezi** înscrie în literatura română o creaţie literară unică prin noutate şi originalitate, *„o operă poetică a cărei limbă se adresează unui cititor familiarizat îndeaproape cu o nouă formulă artistică [...], fiind un triumf al limbii artistice româneşti"*. **(Ştefan Munteanu)**

Scanned with OKEN Scanner

„O STRADĂ CU SENTIMENTE”

de Ana Blandiana

(fragment de text)
- operă literară -
- creaţie lirică -
- Apartenenţa operei la textul liric -

„Strada mea e ca toate străzile de pe pământ:
Casele sunt aşezate una după alta în rând,
Unele mai frumoase,
Altele mai urâte
(Că te şi miri!),
Unele mai grase,
Altele mai subţiri;
Unele mai murdare,
Altele mai curăţele
Şi împodobite cu câte şi câte
Înfloriturişi modele.

Acoperişurile sunt şi ele, care de care,
Mai ţuguiate, mai dibace,
Mai cu streşini, mai cu hornuri şi poduri
Încercând fiecare
Să se remarce
Într-o mulţime de moduri.
Pentru că trebuie să mă credeţi de la început
Pe cuvânt:
Deşi e ca toate străzile de pe pământ,
Casele ei sunt
Ambiţioase, încăpăţânate, curioase,
Vesele, triste, bârfitoare,
Timide, impertinente:
Strada mea,
Oricât pare de necrezut,
Este o stradă cu sentimente.
Uite casa cu pereţii portocalii,
Prin ferestrele căreia se văd
Flori şi perdele cu horbote
Şi se aud glasuri de copii,

Scanned with OKEN Scanner

Râde toată ziua în hohote;
[...]

Peste drum, căsuța mică, mică,
Albă și cu mușcate în ferești
În care *locuiește o bătrână peltică,*
O pisică și o furnică,
Spune toată ziua povești;

Casa din colț, cu etaj și balcon
E atât de încrezută
Că nu vorbește nici chiar cu blocul de beton
În care se mută
În fiecare zi câte o familie,
Care face gălăgie
Mereu,
În timp ce în fiecare geam infim
Apare câte un bărbat în maieu
Strigând „Liniște, vrem să dormim!"

Puțin mai încolo sunt două clădiri
Înalte și subțiri
Construite deodată,
Din oțel și granit
Care toată ziua se ceartă
Pentru că fiecare
Vrea să fie fără asemănare,
Iar ele seamănă leit.
[...]
Dar cine-ar fi în stare
Să înșire
Toate sentimentele caselor de pe strada mea?
Ar trebui o carte mult mai mare
Și o povestire
Despre cu totul și cu totul altceva.

Pe când eu abia reușesc să inventez
O poveste cu maidaneze și maidanezi."

(Fragment de text – manualul de clasa a V-a, Editura Art Klett)

Scanned with OKEN Scanner

ANA BLANDIANA – pe numele său adevărat ***Otilia Valeria Rusan*** – s-a născut la Timişoara, pe **25 martie 1942,** şi este o poetă de uriaşă valoare artistică în galeria literaturii române, scrierile sale fiind foarte îndrăgite de români.

Într-un interviu, Otilia Valeria Rusan, născută Coman, povesteşte cum şi-a ales pseudonimul **Ana Blandiana.** La 17 ani, a participat la un concurs cu versuri scrise de copii, care să fie semnate – obligatoriu – cu un pseudonim (nume fictiv, imaginar – *n.n.*). Ea a ales numele satului în care se născuse mama ei, Blandiana, iar prenumele Ana este rima la acesta. Desigur că adolescenta a câştigat concursul şi chiar i-a fost publicată, pentru prima oară, o poezie într-o revistă din Cluj.

Poezia ***„O STRADĂ CU SENTIMENTE"*** este prima creaţie dintre cele unsprezece care alcătuiesc volumul intitulat ***„Întâmplări de pe strada mea",*** publicat în **1988.** Poemul este o ***creaţie literară descriptivă,*** în care **Ana Blandiana** îşi exprimă în mod direct sentimentele de dragoste şi de admiraţie pentru casele de pe strada sa.

Tema poeziei reflectă ***descrierea literară*** a caselor pentru care poeta manifestă emoţii dintre cele mai puternice. Poezia este scrisă la persoana I, **Ana Blandiana** se implică sentimental în prezentarea detaliată a înfăţişării clădirilor, a acoperişurilor, totul căpătând în imaginaţia poetei trăsături asemănătoare comportamentului uman, prin ***personificare.***

Titlul exprimă conţinutul poeziei, ***„O stradă cu sentimente",*** recunoaşterea stărilor de sensibilitate pe care le trăieşte autoarea şi care au dat viaţă micului univers al străzii.

Modul de expunere este ***descrierea literară.***

Poezia este structurată în ***12 strofe inegale*** ca număr de versuri şi ca măsură, iar din punct de vedere compoziţional, există: ***introducerea în tema poeziei, descrierea diverselor case de pe strada „cu sentimente" şi încheierea.***

Epitete în antiteză (titlu)

Incipitul – *„Strada mea e ca toate străzile de pe pământ:"* – este un enunţ asertiv, o afirmaţie care diminuează importanţa străzii „cu sentimente", deşi ea, strada, este importantă pentru poetă, din moment ce se insinuează (se strecoară discret – *n.n.*) aici sentimentele sale.

Prin **introducerea** în tema poeziei cu ***prima strofă,*** se prezintă o stradă, ca oricare alta, unde casele sunt aşezate în rând, fiind descrise prin ***antiteza epitetelor:*** *„frumoase/urâte"; „grase/subţiri", „murdare/curăţele".*

În următoarea strofă, ***cuvântul-cheie*** se referă la *„acoperişurile"* cu forme diferite, unele cu streşini, altele cu *„hornuri şi poduri".*

Case personificate (titlu)

A doua parte a textului liric se referă la **descrierea** diverselor case, toate ***personificate*** şi cu ***trăsături morale,*** deşi strada lor seamănă cu oricare alta de

Scanned with OKEN Scanner

pe Planetă: *„Ambiţioase, încăpăţânate, curioase”*. Casele au asemănări ***comportamentale cu ale omului*** – *„vesele, triste, bârfitoare, timide, impertinente”* –, caracteristici definite prin ***personificare şi enumeraţie.*** Poeta argumentează astfel că *„Oricât pare de necrezut,/Este o stradă cu sentimente”*.

O casă cu pereţi portocalii – ***personificată*** – este veselă, pentru că înăuntru se aud glasuri de copii şi de aceea *„Râde toată ziua în hohote;”*. În ***antiteză*** cu ea, un gard de zid, dotat cu *„cioburi de sticlă deasupra”*, are, la rândul său, ***atitudini umane,*** prin ***personificare:*** *„E antipatic, morocănos şi perfid”*, pentru că îi urăşte pe copii.

O vilă cu iederă are obloanele ca nişte pleoape închise, probabil că adormise şi se visa *„tânără şi frumoasă”*, iar vântul îi flutura pletele ca nişte perdele albe.

Vizavi, căsuţa albă cu muşcate la ferestre adăposteşte *„o bătrână peltică,/O pisică şi o furnică”*, spunând zilnic poveşti.

Maidaneze şi maidanezi (titlu)

Încheierea. În colţul străzii, o casă arogantă (încrezută), pentru că are *„etaj şi balcon”*, refuză să discute *„chiar cu blocul de beton”*, unde se mută zilnic câte o familie gălăgioasă, care-l enervează pe bărbatul în maiou: *„Linişte, vrem să dormim!”*

Fiecare om vrea să fie unic în felul său şi să nu semene cu nimeni. La fel ca oamenii, două clădiri, *„înalte şi subţiri”*, construite din *„oţel şi granit”* se ceartă pentru că *„fiecare/Vrea să fie fără asemănare”*, deşi ele *„seamănă leit”* una cu alta.

Ultima casă, *„scârţâitoare”*, adică *„invidioasă şi rea de gură”*, este bârfitoarea întregului cartier.

Finalul este el însuşi sentimental, prin faptul că autoarea constată că *„Ar trebui o carte mult mai mare/Şi o povestire”*, care să cuprindă toate sentimentele pe care le trăieşte cititorul, care priveşte cu emoţie casele aflate pe ***„O stradă cu sentimente”.***

Ana Blandiana inventează poveşti minunate, cu *„maidaneze şi maidanezi”*.

Limbajul artistic. Poezia ***„O stradă cu sentimente”*** are ca principal mijloc artistic ***personificarea,*** o figură de stil prin care se atribuie lucrurilor, elementelor naturii, fiinţelor necuvântătoare sau unor concepte însuşiri ori manifestări umane.

Casele sunt caracterizate prin ***epitete în antiteză,*** pentru a scoate în evidenţă trăsăturile reliefate ale fiecăreia în parte:

„Unele mai frumoase
Altele mai urâte
(...)
Unele mai grase

Altele mai subțiri
Unele mai murdare,
Altele mai curățele"

Personificarea umanizează casele, ***trăsăturile morale*** fiind reliefate prin ***enumerație***, cu scopul de a evidenția caractere și stări sufletești specifice oamenilor:

„Casele ei sunt
Ambițioase, încăpățânate, curioase,
Vesele, triste, bârfitoare,
Timide, impertinente".

Strada *„cu sentimente"* este descrisă de către autoare cu emoție și imaginație, pentru că în concepția sa *„Poezia nu este o succesiune de experiențe, ci o succesiune de viziuni."* **(Ana Blandiana)**

Scanned with OKEN Scanner

„CE TE LEGENI…”

de Mihai Eminescu

- operă literară -
- creaţie lirică -
- Apartenenţa operei la textul liric -

„– Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?
– De ce nu m-aş legăna,
Dacă trece vremea mea!
Ziua scade, noaptea creşte
Şi frunzişul mi-l răreşte.
Bate vântul frunza-n dungă -
Cântăreţii mi-i alungă;
Bate vântul într-o parte -
Iarna-i ici, vara-i departe.
Şi de ce să nu mă plec,
Dacă păsările trec!
Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândunele,
Ducând gândurile mele
Şi norocul meu cu ele.
Şi se duc pe rând, pe rând,
Zarea lumii-ntunecând,
Şi se duc ca clipele,
Scuturând aripele,
Şi mă lasă pustiit,
Veştejit şi amorţit
Şi cu doru-mi singurel,
De mă-ngân numai cu el!”

MIHAI EMINESCU (15 ianuarie 1850–15 iunie 1889) a considerat întotdeauna că o literatură cultă nu-şi poate defini specificul naţional decât prin respectarea tradiţiilor istorice şi folclorice ale neamului său. Admiraţia pentru literatura populară s-a simţit în toate creaţiile lirice, deoarece **Eminescu** a apreciat sincer performanţa artistică a folclorului românesc: *„Poezia populară este expresia cea mai scurtă a simţământului şi a gândirii”.*

Dragostea lui **Eminescu** pentru folclorul românesc este vizibilă în toate poeziile, el însuşi mărturisindu-şi rădăcinile spirituale înfipte adânc în sufletul

Scanned with OKEN Scanner

neamului său: *„Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarele soarbe un nour de aur din marea de amar”.*

Poezia ***„CE TE LEGENI...”*** este o ***operă literară lirică,*** întrucât **Eminescu** îşi exprimă ***în mod direct*** sentimentele de dragoste pentru natură, starea de melancolie provocată de curgerea ireversibilă (fără întoarcere – *n.n.*) a timpului, principalul ***mod de expunere*** fiind ***descrierea.***

Tema, inspirată din folclor, ilustrează imaginea şi sentimentele codrului aflat la sfârşitul anotimpului toamna, aşteptând cu tristeţe apropiata iarnă. ***Personificarea*** **(*umanizarea*)** codrului simbolizează **starea de melancolie a eului liric pentru timpul trecător şi efemeritatea umană** (caracter trecător – *n.n.*), imaginate prin succesiunea anotimpurilor toamnă-iarnă, care lasă codrul fără frunze, fără păsări, fără viaţă.

Titlul *„Ce te legeni...”* este o ***interogaţie retorică*** adresată de către poet codrului, iar sentimentul de tristeţe este sugerat prin ***punctele de suspensie,*** ca îndemn către meditaţie şi gândire profundă asupra timpului trecător.

(Structură, semnificaţii şi limbaj artistic)

Poezia ***„Ce te legeni...”*** nu este structurată în strofe, deoarece poetul exprimă **o idee unică**, aceea a **curgerii ireversibile** (nu se poate da înapoi, nu se poate întoarce, ci curge într-un singur sens – *n.n.*) **a timpului**, care semnifică faptul că viaţa este trecătoare.

Textul este alcătuit din **două secvenţe lirice**, organizate sub forma unui **dialog** între poet şi codru: **prima secvenţă lirică** este **întrebarea poetului,** iar **a doua** constituie **răspunsul codrului.**

Principala ***figură de stil*** în întreaga poezie este ***personificarea codrului,*** care se emoţionează şi trăieşte puternice sentimente omeneşti, deoarece **natura eminesciană** este **ocrotitoare şi participativă la stările interioare ale eului liric.**

Primul vers (incipitul) reiterează (repetă, reia – *n.n.*) parţial titlul, ***adresarea directă*** a eului liric incluzând şi **vocativul** care ***umanizează*** natura: *„Ce te legeni, codrule”.* **Prima secvenţă lirică** reflectă **întrebarea** adresată de poet, ***în mod direct***, codrului:

„Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?”

Îngrijorarea eului liric pentru tristeţea codrului, care se leagănă – aparent – fără un motiv evident: *„Fără ploaie, fără vânt”,* accentuează sentimentul de apropiere sufletească, de **prietenie** faţă de amărăciunea sau deprimarea ***codrului personificat***, atitudini lirice accentuate printr-o ***imagine vizuală***: *„Cu crengile la pământ?”*

Scanned with OKEN Scanner

Secvenţa a doua este alcătuită din **răspunsul** codrului ***umanizat (personificat),*** care poartă un **dialog** cu poetul, explicându-i motivele din cauza cărora este ***trist şi deprimat.*** **Curgerea ireversibilă** (*într-un singur sens – n.n.*) **a timpului** este exprimată prin **succesiunea anotimpurilor iarnă-vară**: *„Iarna-i ici, vara-i departe."*

Efectul timpului asupra codrului este dureros, deoarece îi răreşte frunzişul şi îi alungă păsările cântătoare. Elementele vieţii se degradează treptat, fiind relatate printr-o ***gradaţie,*** care porneşte cu ***exclamaţia*** explicită a codrului, accentuându-i tristeţea sfâşietoare, *„De ce nu m-aş legăna,/Dacă trece vremea mea!"*, sentiment cauzat de **efemeritatea** (trecerea) **vieţii.**

Anotimpul sugerat în poezie este **toamna,** însă **apropierea iernii** este anunţată prin câteva semne specifice, redate prin ***verbe la prezent***: *„Ziua scade, noaptea creşte"; „Bate* vântul frunza-n dungă"; *„Bate* vântul dintr-o *parte -/ Iarna-i ici, vara-i departe."* ***Repetiţia*** verbului *„bate"* evidenţiază disperarea şi deznădejdea ***naturii personificate,*** sentimente provocate de efectele devastatoare (distrugătoare) ale anotimpului friguros şi pustiitor, iarna.

Starea de **melancolie** a codrului, care tânjeşte după vară, este cauzată şi de plecarea păsărilor călătoare care îl încântau cu ciripitul lor: *„Cântăreţii mi-i alungă/ [...] Dacă păsările trec!"* Rândunelele pleacă în *„stoluri"*, ***imaginea vizuală*** fiind amplificată de versul *„Zarea lumii-ntunecând"*, care creează o atmosferă generală de amărăciune profundă a întregii naturi.

În **finalul** poeziei creşte în intensitate suferinţa codrului, care, ***personificat***, este conştient de trecerea ireversibilă a timpului, de faptul că viaţa este efemeră şi limitată. Mesajul reiese din ***repetiţia verbelor*** *„trec"*, *„se duc"* şi din ***comparaţia*** *„se duc ca clipele"*. Păsările călătoare şi clipele simbolizează concepţia că timpul curge prea repede, iar codrul rămâne singur, părăsit de toate fiinţele dragi, opinie exprimată prin ***epitetul triplu*** *„pustiit, veştejit şi amorţit"*. El este ***umanizat*** prin **sentimentul de dor,** singura speranţă pentru revigorare, pentru refacerea sa în vara viitoare:

„Şi mă lasă pustiit
Veştejit şi amorţit
Şi cu doru-mi singurel,
De mă-ngân numai cu el!"

Conceptul (noţiunea, termenul – *n.n.*) ***timp*** este exprimat printr-o serie de cuvinte ale aceluiaşi ***câmp lexical***: *„vremea"*, *„ziua"*, *„noaptea"*, *„iarna"*, *„vara"*, *„clipele"*.

Inspirată din literatura populară, poezia ***„Ce te legeni..."*** de **Mihai Eminescu** ilustrează un stil specific al acestei creaţii lirice. Un element sugestiv

Scanned with OKEN Scanner

pentru ***limbajul popular*** este ***dativul etic*** – *„mi-l răreşte”, „mi-i alungă”* –, precum şi prezenţa unor ***cuvinte şi expresii populare*** – *„aripele”, „ici”, „dor”, „singurel”, „trece vremea mea”, „frunza-n dungă”.*

Prozodia. ***Ritmul*** este ***trohaic, măsura*** versului este ca în poeziile populare, cu versul scurt de 7-8 silabe, iar ***rima*** este ***împerecheată***: *vânt/pământ; clipele/aripele.*

Sursa folclorică a liricii eminesciene se defineşte prin îmbinarea artistică a glasului poetic cu cel al poeziei populare, aşa cum a remarcat criticul **George Călinescu:** *„Cea mai mare însuşire a lui Eminescu este de a face poezie populară fără să imite, şi cu idei culte, de a coborî la acel sublim impersonalism poporan”.*

Poezia „Ce te legeni...” de Mihai Eminescu este o operă literară şi, totodată, o creaţie lirică, întrucât poetul, prin glasul codrului, îşi exprimă în mod direct sentimentele de tristeţe şi melancolie pentru trecerea ireversibilă a timpului, idee sugerată prin succesiunea anotimpurilor reci şi deprimante, toamna şi iarna. Dezvăluirea sentimentelor poetice se realizează cu ajutorul ***figurilor de stil, al limbajului artistic specific fiecărui scriitor.*** Prezenţa dorului din finalul poeziei creează o rază de speranţă pentru o eventuală revenire la viaţă în anotimpul vara, dar melancolia rămâne, pentru că speranţa este *„departe”.*

Scanned with OKEN Scanner

„FIIND BĂIET PĂDURI CUTREIERAM”

de Mihai Eminescu

- operă literară -
- creaţie lirică -
- Apartenenţa operei la textul liric -

„Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar braţul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună-ncetişor;
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor.
Astfel ades eu nopţi întregi am mas
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna,-mi bate drept în faţă:
Un rai din basme văd printre pleoape
Pe câmpi un văl de argintie ceaţă,
Sclipiri pe cer, văpaie peste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceaţă,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieşi o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, cu gura-abia închisă;
Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă,
Călcând pe vârful micului picior
Veni alături, mă privi cu dor.

Şi ah, era atâta de frumoasă,
Cum numa-n vis o dată-n viaţa ta
Un înger blând cu faţa radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar părul-i blond şi moale ca mătasa
Grumazul alb şi umerii-i vădea.
Prin hainele de tort subţire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin.”

Scanned with OKEN Scanner

MIHAI EMINESCU (15 ianuarie 1850–15 iunie 1889) a vibrat totdeauna la unison cu natura, care a constituit – în întreaga sa creaţie – un peisaj feeric, ocrotitor şi umanizat, în cadrul căruia s-a manifestat intens sentimentul de iubire.

Poezia ***„FIIND BĂIET PĂDURI CUTREIERAM" (1878)*** este o **operă literară lirică** şi are ca **temă** perioada fabuloasă a copilăriei, simbolizată de frumoasa crăiasă, faţă de care eul liric îşi exprimă ***direct sentimentele de nostalgie şi admiraţie***. **Mihai Eminescu** şi-a petrecut primii ani de viaţă la Botoşani şi Ipoteşti, într-o desăvârşită libertate de mişcare, cutreierând împrejurimile şi desfătându-se în mijlocul unei naturi încântătoare.

Creaţia ***„Fiind băiet păduri cutreieram"*** este o ***operă literară lirică,*** întrucât **Eminescu** îşi exprimă ***în mod direct*** sentimentele de dragoste pentru natură şi starea de melancolie provocată de curgerea ireversibilă a timpului, principalul **mod de expunere** fiind **descrierea**.

Titlul poeziei este exprimat printr-o propoziţie afirmativă şi sintetizează vârsta de aur a copilăriei, petrecută de poet în peregrinări prin ţinuturile natale, sugerând şi regretul că acei ani au rămas pentru totdeauna în urmă.

(Structura şi compoziţia textului poetic)

Poezia ***„Fiind băiet păduri cutreieram"*** este structurată în **patru strofe de câte opt versuri** fiecare ***(octave).*** În primele două strofe predomină ***elementele de pastel***, iar celelalte două ***exprimă direct sentimentele*** de nostalgie şi încântare pentru lumea fabuloasă a copilăriei.

Strofa întâi reiterează (reia, repetă – *n.n.*) titlul în primul vers ***(incipit)*** şi exprimă contopirea eului liric cu natura înconjurătoare într-o armonie desăvârşită:

„Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar braţul drept sub cap eu mi-l puneam".

Integrarea desăvârşită a eului liric în peisajul feeric îi provoacă acestuia o stare de beatitudine (fericire deplină – *n.n.*), sugerată prin descrierea tabloului naturii, alcătuit din ***elemente terestre***. **Imaginea auditivă** a ***apei*** care *„sunăncetişor"* şi a ***pădurii*** care foşneşte *„lin"* este construită prin ***epitete*** sugestive pentru atitudinea de relaxare a eului poetic şi se îmbină armonios cu cea **olfactivă**, mireasma adormitoare învăluind întreaga fire. Starea de extaz (fericire deplină – *n.n.*) a eului liric, exprimată prin ***pronumele la persoana I singular***, *„eu"*, este amplificată de vraja nopţii, de natura umanizată prin ***epitetul personificator*** *„blând"* şi prin ***personificarea metaforică*** *„al valurilor glas"*.

Strofa a doua debutează cu ***motivul lunii,*** ca stăpână absolută peste tărâmul fabulos al copilăriei, *„un rai din basme"*, iar lumina ei împrăştie pe câmpuri *„un văl de argintie ceaţă"*. Substantivele *„sclipiri"* şi *„văpaie"* sunt ***metafore***

Scanned with OKEN Scanner

care sugerează strălucirea miraculoasă a lunii *„pe cer”* şi *„peste ape”*, compunând, totodată, **unitatea universului eminescian** prin armonizarea **planului terestru cu dimensiunea cosmică.**

Imaginea acustică (auditivă) a buciumului, realizată prin ***epitetele*** *„tainic”* şi *„cu dulceaţă”*, intensifică influenţa magică pe care o exercită codrul asupra copilului, care-şi închipuie că aude *„venind în cete cerbii”*, ***metaforă*** ilustrativă pentru starea emoţională de exaltare.

Cufundarea deplină a eului liric în lumea de basm a copilăriei este ilustrată de **ultimele două strofe** ale poeziei, ***frumoasa crăiasă sugerând această vârstă plină de farmec***. Trăsăturile crăiesei transpun, prin ***alegorie*** (exprimarea unei idei abstracte prin elemente concrete/un şir de metafore care explică o idee – *n.n.*), însuşirile esenţiale şi divine ale copilăriei. Teiul eminescian reprezintă simbolul naturii ocrotitoare şi tocmai de aceea o adăposteşte şi pe fermecătoarea crăiasă, care îşi face apariţia din trunchiul lui. Portretul zânei are un ***detaliu vestimentar*** aparţinând costumului popular românesc, *„o marămă deasă”*, iar ***sensibilitatea*** *(„Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise”)* şi ***gingăşia*** sa *(„Călcând pe vârful micului picior”)* completează, ***alegoric, descrierea*** copilăriei, de care poetului-adult îi este foarte dor: *„mă privi cu dor”*.

În **ultima strofă**, starea poetică atinge culmea admiraţiei pentru vârsta de aur prin ***interjecţia afectivă*** (sentimentală – *n.n.*) *„ah”* şi prin ***adverbul la gradul superlativ, forma populară*** *„atâta de frumoasă”*.

Amintirile eului liric despre neprihănita (inocenta) sa copilărie capătă valenţe divine prin ***metafora îngerului*** *„blând cu faţa radioasă”*, care sugerează puritatea spirituală (sufletească – *n.n.*) a crăiesei, simbolul celei mai pure vârste umane. Portretul serafic (candid, angelic – *n.n.*) al copilăriei-crăiasă este construit prin ***epitete cromatice*** – *„păru-i blond”, „grumazul alb”, „trupul ei cel alb”* – şi prin ***comparaţia*** *„păru-i blond şi moale ca* mătasa”.

(Sugestia şi expresivitatea textului poetic)

Rememorarea anilor fabuloşi ai copilăriei şi atitudinea emoţională a anilor ce au rămas pentru totdeauna în inima şi în mintea eului liric se definesc prin ***verbe la modul indicativ, timpul imperfect***: *„cutreieram”, „culcam”, „puneam”*. ***Prezentul verbelor*** semnifică natura eternă (veşnică – *n.n.*), reprezentată prin elementele specific eminesciene: *„apa sună”, „răsare luna”, „un bucium cântă”*.

Valenţa fabuloasă a copilăriei – ***metafora*** *„rai de basme”* – este sugerată de ***verbele la perfect simplu,*** aspect temporal folosit mai rar în lirică şi utilizat frecvent în basme, prin care eul poetic imaginează crăiasa din poveşti: *„ieşi”, „veni”*.

Portretul fermecătoarei crăiese pune în valoare frumuseţea sa neobişnuită, prin ***superlativul popular*** *„atâta de frumoasă”*, precum şi **unicitatea,**

Scanned with OKEN Scanner

sugerată prin ***metafora*** de natură divină a îngerului, ce se poate arăta o sigură dată în viaţă şi numai în vis: *„Şi ah, era atâta de frumoasă,/Cum numa-n vis o dată-n viaţa ta/Un înger blând cu faţa radioasă,/Venind din cer se poate arăta”*. Unele ***epitete*** – *„înger blând”* şi *„faţa radioasă”* – accentuează căldura sufletească şi puritatea fetei/copilăriei, alte ***epitete*** sunt sugestive pentru calităţile crăiesei, ce stârnesc admiraţia şi fascinaţia eului liric: *„tânără crăiasă”, „atâta de frumoasă”, „ochii mari”, „gura-abia închisă”, „micului picior”*.

Şirul de metafore care compun chipul crăiesei defineşte, ***alegoric,*** vârsta de aur a copilăriei, care este *„atâta de frumoasă”*, înflăcărată, pură şi, mai ales, irepetabilă: *„o dată-n viaţa ta”*.

Poezia este străbătută de o variată **paletă cromatică,** creată fie prin sugerarea culorii, fie prin numirea directă a acesteia. Astfel, ***verdele*** pădurii, ***argintiul*** câmpiilor luminate de strălucirea lunii, culoarea ***roşie*** a văpăii şi ***ruginiul*** frunzelor uscate şi al cetelor de cerbi creionează un tablou fascinant al naturii. În acest peisaj feeric, se iveşte frumoasa crăiasă, cu părul ***galben*** şi trupul său ***alb*** învăluit în haine transparente, ceea ce amplifică sentimentele de admiraţie şi de nostalgie ale poetului pentru natura plină de mişcare, sunet şi culoare. Stările intens emoţionale ale eului liric, exprimând încântarea şi preţuirea pentru vârsta miraculoasă a copilăriei, sunt sugerate prin ***interjecţia afectivă*** *„ah”*, ***adverbul admirativ*** *„atâta” (de frumoasă)*, ***metafora*** *„înger blând [...] venind din cer”*.

Prozodia. Poezia ***„Fiind băiet păduri cutreieram”*** are **măsura** de ***10-11 silabe***, şi **ritmul** ***iambic***. ***Rima*** este surprinzătoare prin complexitate: în fiecare strofă, primele şase versuri au ***rimă încrucişată***, iar ultimele două, ***rimă împerecheată***.

Coordonatele principale pe care se sprijină compoziţia artistică a poeziei sunt **planul exterior**, al naturii, şi **planul interior**, afectiv, al sentimentelor. Aceste două dimensiuni converg spre acelaşi suspin nostalgic pentru copilăria minunată, spre vârsta miraculoasă şi fascinantă de care poetul se simte ataşat pentru vecie.

Creaţia literară a lui **Mihai Eminescu** are o importanţă decisivă în cultura naţională, deoarece el a creat *„o operă poetică genială prin puterea ei de a evoca natura, durerile şi bucuriile lumii omeneşti, grandoarea cosmică şi neliniştile minţii cercetătoare a omului”* **(Tudor Vianu)** şi prin aceasta s-a înrădăcinat definitiv în evoluţia afectivă a neamului românesc.

Poezia ***„Fiind băiet păduri cutreieram”*** este o **operă literară** ***şi***, totodată, o **creaţie lirică**, ***întrucât Eminescu îşi exprimă în mod direct sentimentele de dragoste şi admiraţie pentru candoarea copilăriei,*** imagine construită prin îmbinarea ***elementelor terestre şi cosmice*** reprezentative, cu ajutorul ***figurilor de stil*** prin care i se trezesc cititorului stări emoţionale unice.

Scanned with OKEN Scanner

„LA MIJLOC DE CODRU…”

de Mihai Eminescu

- operă literară -
- creaţie lirică -
- Apartenenţa operei la textul liric -

„La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniş
La voiosul luminiş,
Luminiş de lângă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
În adâncu-i se pătrunde
Şi de lună şi de soare
Şi de păsări călătoare,
Şi de lună şi de stele
Şi de zbor de rândunele
Şi de chipul dragei mele.”

MIHAI EMINESCU (15 ianuarie 1850–15 iunie 1889), asemenea lui **Vasile Alecsandri**, s-a dovedit un pasionat culegător de creaţii populare, deoarece el a văzut în folclor o permanentă şi nesecată sursă de inspiraţie. Concepţia eminesciană privind specificul naţional se argumentează prin faptul că, în opera sa, *„poetul nepereche”* a ilustrat şi a valorificat tradiţiile istorice şi folclorice ale neamului său.

Creaţie a maturităţii artistice a lui **Mihai Eminescu, opera literară *„La mijloc de codru…”*** este o **confesiune lirică,** o **elegie filozofică**, publicată în **volumul *„Poezii”***, editat de **Titu Maiorescu,** în **1883**. În creaţia eminesciană, codrul simbolizează eternitatea naturii în relaţie cu fiinţa umană trecătoare (efemeră), iar îmbinarea armonioasă a ***elementelor terestre cu cele cosmice*** sugerează unitatea desăvârşită a naturii înconjurătoare.

Poezia ***„LA MIJLOC DE CODRU…”*** este o ***operă literară lirică***, deoarece **Eminescu** îşi exprimă ***direct*** sentimentele de admiraţie şi încântare faţă de frumuseţile plaiurilor româneşti, în stilul poeziei populare, iar principalul ***mod de expunere*** este **descrierea**.

Tema poeziei ilustrează dragostea eului liric pentru frumuseţea naturii, admiraţia pentru codrul prieten, pentru aştrii cereşti şi pentru păsările călătoare, sugerând ideea timpului ireversibil.

Scanned with OKEN Scanner

Titlul *„La mijloc de codru…”* numeşte, simbolic, locul încântător din natură, în mijlocul căruia eul liric trăieşte sentimente de bucurie şi de încântare, observând cu plăcere frumuseţea codrului, trilurile păsărelelor, strălucirea aştrilor, printre care îşi imaginează chipul iubitei.

(Structură, semnificaţii, limbaj artistic)

Poezia ***„La mijloc de codru…”*** de **Mihai Eminescu** este alcătuită din **treisprezece versuri,** nestructurate în strofe. **Incipitul** (formula literară cu care începe o operă – *n.n.*) poeziei reiterează (reia) **titlul**, la care poetul adaugă un ***epitet*** sugestiv pentru bogăţia şi profunzimile naturii: *„La mijloc de codru des”*. Pădurea este animată de păsărelele care zboară printre crengile crângului (huceagul = crâng) de aluniş, agitaţie exprimată printr-o ***imagine motorie***:

„Toate păsările ies,
Din huceag de aluniş
La voiosul luminiş”.

Sentimentele de bucurie şi extaz ale poetului sunt sugerate de ***epitetul în inversiune şi personificarea*** *„voiosul luminiş”*, conturând o ***imagine vizuală***.

Axa imaginară a textului poetic este **apa-oglindă**, exprimată prin *„balta”* în care se reflectă întreg cadrul natural, **terestru şi cosmic**, construit prin ***enumeraţia*** elementelor reprezentative: luminişul, trestia, luna, soarele, păsările călătoare, stelele, rândunelele. Oglindirea în apa bălţii a chipului iubitei sugerează ideea că **natura este un spaţiu de reflecţie, de meditaţie** pentru poet. ***Figura de stil*** prin care se reliefează armonia şi veşnicia naturii este ***enumeraţia*** **elementelor terestre** – *„codru”, „păsările”, „aluniş”, „luminiş”, „baltă”, „trestia”, „păsări călătoare”, „rândunele”* – şi a **elementelor cosmice**: *„lună”, „soare”, „stele”*, precedate de ***conjuncţia „şi”***:

„Şi de lună şi de soare
Şi de păsări călătoare,
Şi de lună şi de stele
Şi de zbor de rândunele”.

Reluarea ***conjuncţiei „şi”*** la începutul fiecărui vers se numeşte ***simetrie sintactică*** şi are rolul de a accentua ***unitatea desăvârşită a Universului***, prin împletirea armonioasă a ***planului terestru cu cel cosmic.***

Ultimul vers al poeziei dezvăluie un puternic sentiment de dragoste al eului liric, care s-ar putea manifesta numai în cadrul natural al codrului. Poetul imaginează *„chipul dragei mele”* oglindit în apa bălţii, ca sugestie a dorinţei poetului de a-şi împlini iubirea. Numai în acest vers apare explicit implicarea emoţională

Scanned with OKEN Scanner

a eului liric, atestată de prezența ***pronumelui la persoana I,*** *„mele”,* care evidențiază profunzimea sentimentului.

Codrul eminescian este, în toată creația lirică a poetului, ***un simbol al statorniciei și al veșniciei,*** **în** ***opoziție*** cu ***efemeritatea ființei umane.***

Prozodia. În poezia ***„La mijloc de codru…”, ritmul*** este ***iambic, măsura*** versurilor este de **7-8 silabe,** ca în poeziile populare. ***Rima*** este *împerecheată* și este surprinzătoare prin potrivirea cuvintelor ce reprezintă o gamă variată de părți de vorbire: ***adjectiv cu verb*** – *„des/ies”;* ***substantiv cu adjectiv*** – *„baltă/înaltă”;* ***substantiv cu verb*** – *„unde/pătrunde”* ori ***substantiv cu pronume*** – *„rândunele/mele”.*

Poezia „La mijloc de codru…” este o operă literară și, totodată, o creație lirică, întrucât Eminescu își exprimă în mod direct sentimentele de dragoste și admirație pentru frumusețea naturii, imagine construită prin ***îmbinarea elementelor terestre și cosmice*** reprezentative, cu ajutorul ***figurilor de stil*** prin care se trezesc cititorului stări emoționale unice.

În această ***operă literară, limbajul artistic eminescian*** se poate defini ca *„o limbă românească împrospătată cu material luat din izvorul de cuvinte al vechilor scrieri”,* între care izvorul cel mai bogat *„l-a constituit graiul viu al poporului”.* **(Elie Miron Cristea).**

Scanned with OKEN Scanner

„O, RĂMÂI…”

de Mihai Eminescu

- operă literară -
- creaţie lirică -
- Apartenenţa operei la textul liric -

„«O, rămâi, rămâi la mine –
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu ştiu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asamăn unui prinţ,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri şi cuminţi;

Şi prin vuietul de valuri,
Prin mişcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzând piciorul gol

Şi privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri.»

Astfel zise lin pădurea,
Bolţi asupră-mi clătinând-
Şuieram l-a ei chemare
Ş-am ieşit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nţelege n-o mai pot…
Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?”

Scanned with OKEN Scanner

MIHAI EMINESCU (15 ianuarie 1850–15 iunie 1889), cel mai mare poet *„pe care l-a ivit şi-l va ivi, vreodată, poate, pământul românesc”* **(George Călinescu),** a creat o poezie nemuritoare prin evocarea **naturii** alcătuite din **elementele terestre** – pădurea, izvorul, lacul – şi **cosmice** – luna, stelele, cerul.

Creaţie a maturităţii artistice a lui **Mihai Eminescu,** poezia ***„O, rămâi...”*** este **o confesiune** (mărturisire – *n.n.*) **lirică, o elegie filozofică** şi a fost publicată în **revista *„Convorbiri literare”* la 1 februarie 1879.**

Poezia ***„O, RĂMÂI...”*** este o ***operă literară lirică,*** întrucât **Eminescu** îşi exprimă ***în mod direct*** sentimentele de dragoste pentru natură şi starea de melancolie provocată de curgerea ireversibilă (fără întoarcere – *n.n.*) a timpului, iar principalul ***mod de expunere*** este ***descrierea.***

Ipoteştiul, locul mirific al copilăriei, l-a dezmierdat şi l-a fermecat pentru eternitate cu şoapta pădurilor şi susurul izvoarelor vegheate de astrul tutelar al liricii eminesciene, luna, o perioadă pe care poetul o evocă mai târziu cu nostalgie şi regret:

„Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,”

(„Fiind băiet păduri cutreieram”)

Titlul *„O, rămâi...”* este alcătuit dintr-o ***interjecţie şi un verb la imperativ*** şi exprimă nostalgia poetului pentru vremea copilăriei, pentru codrii şi izvoarele care i-au încântat cei mai frumoşi ani ai vieţii. **Eminescu** este tânguitor în evocarea vârstei minunate şi a naturii, pe care le imploră să rămână pururi în sufletul său, fiind însetat de natura purificatoare şi de candoarea copilăriei oricărui om.

(Structură, semnificaţii, limbaj artistic)

Poezia este alcătuită din şapte catrene (strofe de câte patru versuri – *n.n.*), dispuse în **două secvenţe lirice**: prima este un **monolog imaginar al pădurii,** prin care aceasta exprimă stările şi sentimentele pentru poetul-copil, iar **a doua secvenţă** corespunde ultimelor două strofe şi evocă, nostalgic, **vârsta minunată a copilăriei**, din perspectiva **maturităţii** încărcate de dezamăgire şi tristeţe profundă. Poezia marchează **planurile temporale *trecut-prezent***, simbolizând stările interioare ale poetului, acelea de ***fericire-nefericire***. Altfel spus, ideea de timp la **Eminescu** semnifică aici ***antiteza trecut-prezent,*** care corespunde ***antitezei extaz-durere sufletească***.

Secvenţa întâi este concepută ca **un monolog imaginar** al pădurii ***personificate,*** care îşi exprimă sentimentele de dragoste faţă de poetul ce fusese cândva copil.

În **prima strofă**, pădurea – ***umanizată*** – tânjeşte după mărturisirile pe care i le făcea băiatul demult, relaţia lor fiind una de ***prietenie sinceră.***

Scanned with OKEN Scanner

Incipitul este reprezentat de tonul tânguitor al pădurii, construit prin ***interjecţia afectivă*** şi ***verbul la imperativ,*** repetat implorator: *„O, rămâi, rămâi la mine”*. Ca în orice ***operă literară lirică,*** dragostea pădurii este exprimată *în mod direct, declarativ*: *„Te iubesc atât de mult!”* Eul poetic imaginează trăirea nostalgică a pădurii, motivată de absenţa copilului care, cândva, îi destăinuia *„dorurile”* şi gândurile cele mai intime, pe care numai ea ştia să le asculte.

Strofa a doua conturează un **scurt portret sugestiv al copilului**, care, asemenea unui prinţ cu *„ochi negri şi cuminţi”*, stă gânditor la umbra copacilor, cu privirea pierdută în adâncul apelor, atitudine ilustrată printr-un ***epitet dublu.***

Strofele a treia şi a patra adună la un loc toate **amintirile pădurii *personificate*** despre tainele pe care i le-a descifrat copilului, acestea fiind şi primele percepţii despre lume şi viaţă ale viitorului adult. Rolul ***pădurii personificate*** este esenţial în privinţa primului contact al băiatului cu lumea înconjurătoare şi este evidenţiat prin repetarea ***pronumelui la persoana I, „eu”:***

*„Numai **eu** ştiu să le-ascult*
*[...] **Eu** te fac s-auzi în taină*
*[...] **Eu** te văd răpit de farmec”.*

Pădurea i-a dezvăluit pentru prima oară copilului enigmele naturii: *„mişcarea naltei ierbi”* ori venirea *„cârdului de cerbi”*. El reacţionează emoţionat la misterele destăinuite de pădure, este *„răpit de farmec”*, îngână fericit murmurul apelor de izvor şi este vrăjit de strălucirea acestora.

Strofa a cincea introduce în poezie ***astrul care stăpâneşte întreaga fire, luna,*** oglindindu-se în lacurile din împrejurimi. În lirica eminesciană, ***luna este astru tutelar şi martor permanent al tuturor întâmplărilor de pe pământ.*** Ultimele două versuri ale acestei strofe ilustrează ***concepţia lui* Eminescu *despre trecerea timpului, care curge grăbit şi nu poate fi oprit:***

„Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri.”

Perioada fericită a copilăriei s-a scurs ***repede şi ireversibil***, anii petrecuţi în mijlocul naturii ocrotitoare au trecut ca nişte clipe, dar fericirea trăită atunci este pururi înrădăcinată în sufletul sinelui poetic, clipele dulci de altădată au căpătat valoare de veacuri. În această poezie, pădurea nu este un personaj, deoarece ea sugerează eul liric interior, sentimentele de nostalgie şi regret de care adultul se simte puternic marcat pentru curgerea ireversibilă şi necruţătoare a timpului.

Secvenţa a doua dezvăluie intimitatea spirituală (sufletească, sentimentală – *n.n.*) a eului liric care, în **penultima strofă**, explică, sugestiv, faptul că **vocea**

Scanned with OKEN Scanner

pădurii umanizate (prin ***personificare***) este, în realitate, **vocea sa interioară.** ***Monologul*** rostit de pădure este pus între ghilimele, deoarece destăinuie gândurile cele mai intime ale poetului, care este încă înduioşat de vârsta fericită a copilăriei petrecute în mijlocul naturii. Chiar şi la vârsta maturităţii, el se află într-o ***comuniune deplină cu pădurea şi izvoarele*** care i-au ocrotit copilăria şi care i-au descifrat primele taine ale vieţii. Poetul imaginează ***monologul***, deoarece este sigur că şi pădurii îi este dor de el, la fel cum emoţia şi dragostea lui pentru natura din copilărie sunt profunde şi veşnice: *„Astfel zise lin pădurea,/ [...] Şuieram l-a ei chemare".*

Ultima strofă a poeziei are o profundă încărcătură filozofică privind **curgerea ireversibilă a timpului**, de care poetul este conştient şi de aceea **tristeţea şi nostalgia** sunt sentimente puternice şi permanente:

„Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nţelege n-o mai pot..."

Interogaţia retorică din **finalul** poeziei exprimă regretul poetului pentru trecerea implacabilă, neîndurătoare a timpului fericirii, sugerând amărăciunea prezentului. Versurile constituie un adevărat strigăt sfâşietor al eului liric pentru neputinţa, imposibilitatea de a mai trăi şi a simţi bucuria copilăriei petrecute în mijlocul naturii:

„Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?"

Eul liric parcurge – aşadar – o gamă largă de sentimente, **de la bucurie la tristeţe, de la fericire la nefericire,** stări corespunzătoare celor două valori temporale, **trecut-prezent**.

Prozodia. ***Ritmul*** este ***trohaic, măsura*** versului este de 7-8 silabe, poezia având o singură ***rimă încrucişată*** (rimează versul 2 cu versul 4).

„O, rămâi..." de Mihai Eminescu exprimă ***direct sentimentele de nostalgie, tristeţe şi durere*** pe care poetul le resimte profund, jinduind după fericirea trăită în anii copilăriei petrecute în mijlocul naturii. De altfel, cea mai ilustrativă esenţă naţională a creaţiei eminesciene prin care *„poetul nepereche"* a intrat în universalitate *„este, fără îndoială, folclorul"*, aşa cum aprecia criticul literar **George Călinescu.**

Scanned with OKEN Scanner

„FACE ORICINE CE VREA”

de Ana Blandiana

(Fragment de text)
- operă literară -
- creaţie lirică -
- Apartenenţa operei la textul liric -

„În grădina mea, șirete,
Piersicile-s violete,

Iar prunele, și mai și,
S-au făcut portocalii;

Cățărați cu mult dichis,
Strugurii cresc în cais;

Castraveții, cum să spun,
Au pornit să urce-n prun;

Pe-o tulpină de mărar,
Se roșește-un gogoșar;
[...]

Sub o tufă de urzici,
Ziua doarme-un licurici;

Sub un fir de caprifoi,
Stă și toarce un pisoi;

La umbră de pătrunjel,
Doarme dus și un cățel;

Profitând că nu-s un zbir,
A crescut și-un fir de pir;

Și, văzând că-i slobodă,
Crește-n voie-o lobodă;
[...]

Scanned with OKEN Scanner

Iar un dovlecel grăbit
Sare gardul ilicit.
[...]

Mi-a spus mie o furnică:
Multă libertate strică.

Iar o viespe rea de gură
Mi-a spus că-i harababură.

Dar nu vreau să schimb nimic,
De aceea și eu zic:

Uite că-n grădina mea
Face oricine ce vrea."

ANA BLANDIANA – pe numele său adevărat Otilia Valeria Rusan – s-a născut la Timișoara, pe 25 martie 1942, și este o poetă de uriașă valoare artistică în galeria literaturii române, scrierile sale fiind foarte îndrăgite de români. Într-un interviu, Otilia Valeria Rusan, născută Coman, povestește cum și-a ales pseudonimul Ana Blandiana. La 17 ani, a participat la un concurs de versuri scrise de copii, care să fie semnate – obligatoriu – cu un pseudonim. Ea a ales numele satului în care se născuse mama ei, Blandiana, iar prenumele Ana este rima la acesta. Desigur că adolescenta a câștigat concursul și chiar i-a fost publicată, pentru prima oară, o poezie într-o revistă din Cluj.

Poezia ***„FACE ORICINE CE VREA"*** este o ***creație literară lirico-narativă,*** întrucât **Ana Blandiana** își exprimă în mod direct sentimentele de dragoste pentru natura reprezentată aici de plantele din grădină. Poezia a fost publicată în volumul intitulat ***„Întâmplări din grădina mea" (1980)*** și cuprinde unsprezece creații cu aceeași **temă:** locul minunat unde legumele și gâzele au libertate deplină și unde fiecare reacționează cum vrea.

Tema pledează pentru libertate deplină prin ***metafora*** grădinii de zarzavat, în care se manifestă cele mai bizare dorințe ale legumelor, plantelor, insectelor, principala figură de stil fiind ***personificarea.***

Titlul *„Face oricine ce vrea"* este un enunț asertiv alcătuit din două propoziții și exprimă varietatea întâmplărilor și a atitudinilor fiecărui „locuitor" al grădinii.

(Structură, semnificații și limbaj artistic)

Poezia este structurată în ***distihuri*** (strofe de câte două versuri – *n.n.*), fiecare accentuând câte o acțiune a legumelor sau a insectelor.

Scanned with OKEN Scanner

Incipitul este o ***adresare directă*** *către cititor, numit cu simpatie „șirete”* – vocativ popular –, un martor mut și amuzat de atitudinea fiecărui personaj, specificând și spațiul unde fiecare se manifestă cum dorește: *„În grădina mea, șirete,”*.

Totul devine neobișnuit prin percepția strict personalizată și fantezistă a poetei: *„piersicile sunt violete”*, prunele *„s-au făcut portocalii”*, iar strugurii cresc în cais.

Libertatea de mișcare și de acțiune a plantelor se amplifică, în grădină se instalează harababura, după cum a spus *„o viespe rea de gură”:* castraveții se urcă în prun, un gogoșar încearcă să redevină roșu pe o *„tulpină de mărar”*, iar *„un dovlecel grăbit/Sare gardul ilicit”*. Totul o ia razna, nimic nu mai pare firesc, o stare de amorțire cuprinde insectele și animalele din grădină, licuriciul doarme, pisoiul toarce leneș, iar cățelul *„doarme dus”* la umbra unui pătrunjel.

Stăpâna grădinii nu este *„un zbir”*, adică o autoritate severă care să împiedice manifestările năstrușnice ale simpaticelor personaje și a permis chiar unui *„fir de pir” să crească, deși se știe că este o buruiană dăunătoare dezvoltării plantelor: „Profitând că nu-s un zbir,/A crescut și-un fir de pir;”*.

Grădina este bogată, cresc aici ***legume*** – castraveți, mărar, urzici, caprifoi, pătrunjel, lobodă și dovlecei –, trăiesc în deplină libertate cu ***fructele*** gustoase – piersici, prune, struguri –, cărora li s-au alăturat cei mai buni prieteni ai gospodinei: ***pisoiul și cățelul.***

Anotimpul din poezie este, probabil, vara, pentru că evoluează în plină vigoare multe legume și fructe de sezon: piersici, castraveți, gogoșari, lobodă, dovlecei etc.

Poeta vorbește cu gâzele, uimite de libertatea care animă toate fructele și legumele din grădină: *„Mi-a spus mie o furnică: Multă libertate strică”*. Această remarcă a fost întărită de o viespe *„rea de gură”*, care i-a reproșat poetei *„că-i harababură”*. ***Personificarea,*** ca figură de stil, este sugerată prin faptul că autoarea reproduce spusele furnicii și ale viespii, care i se adresează cu un evident reproș. Furnica este o insectă celebră pentru hărnicia și prudența cu care adună încontinuu resturi alimentare și le depune în mușuroi, ca să aibă mereu provizii. Astfel, ea consideră că nu trebuie să ai prea multă libertate, adică să faci doar ce vrei, ci să faci ce trebuie. Viespea, numită metaforic *„rea de gură”*, este o insectă dăunătoare în livezi, prin larvele care pătrund în fructe. Ea constată că în grădină s-a instalat debandada, legumele fac doar ce vor și strică ordinea prestabilită din vremuri de demult.

Concluzia Anei Blandiana, ca urmare a dezordinii din grădină, exprimă bucuria unei stăpâne de a apăra acest loc fascinant, unde legumele, gâzele și animalele se simt în largul lor și, de aceea, ea nu vrea să împiedice nicicum manifestarea fanteziei fiecărui personaj excentric.

Scanned with OKEN Scanner

Răsfățul oferit de gazdă ciudaților ei prieteni este exprimat în **finalul** poeziei:

„Dar nu vreau să schimb nimic,
De aceea și eu zic:

Uite că-n grădina mea
Face oricine ce vrea."

Prozodia. ***Rima*** este ***împerecheată,*** alcătuită din ***combinații surprinzătoare de clase lexico-gramaticale.*** Astfel, rimează ***substantive:*** *mărar/gogoșar, urzici/licurici*; ***adjective:*** *grăbit/ilicit;* **locuțiune adverbială cu adjectiv:** și mai și/portocalii; ***substantiv cu verb:*** *furnică/strică;* ***pronume cu verb:*** *mea/vrea.*

„Poezia nu este o succesiune de experiențe, ci o succesiune de viziuni", își definește **Ana Blandiana** dragostea pentru creația artistică, fapt ce reiese în mod strălucit și din poezia ***„Face oricine ce vrea".***

COMPUNEREA

Cerință din manual: Selectează din textul dat patru verbe, pe care le notezi pe foaia ta. Folosește-le într-o compunere în care să prezinți o întâmplare desfășurată în grădină, arătând cum te împrietenești cu o viețuitoare din text.

„UN PRIETEN VERDE"
(Compunere)

Este sâmbătă dimineață și nu știu de ce mi se pare că soarele îmi zâmbește mai prietenos ca niciodată. Precis, știe că astăzi nu mă duc la școală.

Ies în grădina de zarzavat, pe care mama o îngrijește cu drag. Eu nu prea sunt pasionat de legumele din farfurie, dar nu vreau s-o supăr, așa că mă străduiesc să mănânc tot ce este verde.

Aaaa, uite aici verdele meu din castronul cu ciorbă. Cine ești tu, care ai crescut atât de mult, că ești mult mai mare decât te-am văzut ieri, la masa de prânz.

– Mă cheamă Pătrunjel, am numele ca un diminutiv, pentru că mă iubește multă lume și sunt destul de prezent în farfuriile oamenilor, îmi spune „verdele".

– Eu sunt Adrian, dar mi se spune Ady și am 11 ani. Tu câți ani ai? Ai familie?

Scanned with OKEN Scanner

– Strămoșii mei s-au născut în Antichitate, acum mai mult de două mii de ani, în regiunea Mării Mediterane și au fost, inițial, plante medicinale. Cele mai cunoscute beneficii cu care ajutăm oamenii ca să fie sănătoși sunt vitaminele C, B9, magneziul, potasiul, zincul și fierul. Uneori, mamele fac ceai din pătrunjel uscat, bogat în antioxidanți. Suntem răspândiți în toată lumea, avem și rădăcini puternice, ca și rudele noastre, păstârnacul și morcovii. Adesea, ne întâlnim în ciorbe.

– Eu am văzut numai frunzele, unele crude, pe care mama le așază ca garnitură, iar ca aspect, tu „desenezi" o imagine atrăgătoare, cu pastele, de exemplu.

– Frunzele noastre pot fi creț și sunt folosite mai mult ca garnitură, altele sunt plate, au o aromă mai puternică și se pun în salate sau în mâncăruri gătite.

– Ce multe noutăți am aflat despre tine. Vrei să fim prieteni și, de câte ori ne întâlnim, să mai schimbăm impresii?

– Sigur că vreau! se entuziasmează Pătrunjel. Eu am mulți prieteni, deși copiii încă mă ocolesc, până se obișnuiesc cu aroma.

– Ce zi frumoasă și interesantă! Sunt foarte fericit că am un nou prieten, care mă și ajută să fiu sănătos.

La revedere, Pătrunjel! Ne vom vedea mereu și, de acum încolo, voi veni zilnic să vorbim și voi fi bucuros de fiecare dată când ne vom întâlni.

Scanned with OKEN Scanner

„MAMA”

de Nicolae Labiş

- operă literară -
- creaţie lirică -
- Apartenenţa operei la textul liric -

Elegia este poezia ***liricii culte,*** asemănătoare bocetului popular, în care poetul *îşi exprimă* ***în mod direct sentimentele de tristeţe, melancolie, suferinţă, durere, regrete,*** adică o variată paletă de stări sumbre şi profunde.

Opera literară lirică ***„Mama”*** a apărut în primul volum al poetului **NICOLAE LABIŞ (1935-1956),** cu titlul ***„Primele iubiri”*** **(1956),** foarte sugestiv pentru cei 21 de ani ai poetului. Poezia a fost scrisă la puţină vreme de când el însuşi de-abia se desprinsese de frageda copilărie, vârstă aflată sub semnul protector al *„dragostei materne”*. ***Adresarea directă*** şi sinceră faţă de mama sa amplifică sentimentalismul creaţiei şi lirismul poetic.

Poezia ***„MAMA”*** este **o *operă literară lirică,*** întrucât **Labiş** îşi exprimă ***în mod direct*** sentimentele de dragoste pentru mama sa şi dorul pentru casa părintească, iar principalul ***mod de expunere*** este **descrierea literară**.

Titlul poeziei este substantivul articulat cu articolul hotărât, ***„mama”,*** şi individualizează fiinţa unică pentru fiecare om şi faţă de care eul liric îşi exprimă cele mai sincere şi profunde sentimente.

(Structură, semnificaţii, limbaj artistic)

Poezia este elaborată sub ***forma unei scrisori adresate mamei*** şi, totodată, sub ***forma unui discurs liric,*** în care poetul îşi exteriorizează nostalgic sentimentele de dragoste şi preţuire pentru mama sa. Structurată în două catrene (strofe de câte patru versuri – *n.n.*), creaţia lirică profilează chipul mamei prin două ***procedee artistice*** distincte: **prima strofă** are ca pretext ***informaţiile*** primite de la *„un om ce de pe-acasă a venit”* şi de la *„alt om mi-a spus”,* iar finalul reliefează ***impresiile*** eului liric provocate de scrisorile mamei, atitudini care încadrează poezia în specia literară ***elegie.***

Începutul poeziei (incipitul) dezvăluie dorul şi nostalgia poetului pentru casa părintească, despre care află veşti de pe la alţi oameni:

„N-am mai trecut de mult prin sat şi-mi spune
Un om ce de pe-acasă a venit”.

Simbolul copilăriei nostalgice este reprezentat de înflorirea mălinului (liliac – *n.n.*) şi de aflarea veştii că mama sa a încărunţit:

Scanned with OKEN Scanner

„Cum c-a-nflorit la noi mălinul
Şi c-ai albit, mămucă, ai albit."

Plecat *„de mult"* din sat, poetul îşi simte sufletul încărcat de tristeţe pentru trecerea ireversibilă a timpului (care curge într-un singur sens, fără întoarcere – *n.n.*), idee amplificată de ***repetiţia verbului*** *„ai albit"*, iar ***apelativul popular*** *„mămucă"*, exprimat printr-un ***substantiv în vocativ,*** dezvăluie duioşia de care este cuprins eul liric atunci când se gândeşte la mama sa.

Strofa a doua începe cu aflarea veştii că mama fusese bolnavă, informaţie pe care i-o adusese *„alt om"* din sat, care-i provoacă eului liric o profundă nedumerire din cauza contradicţiei dintre mesajul săteanului şi conţinutul scrisorilor mamei:

„Alt om mi-a spus c-ai stat la pat bolnavă
Eu nu ştiu cum să cred atâtea veşti".

Ca să nu-şi întristeze fiul, mama se străduieşte să pară veselă şi sănătoasă în scrisori, dându-i acestuia impresia că întinereşte, senzaţie optimistă care constituie şi **finalul** poeziei:

„Când din scrisori eu văd precum matale
Din zi în zi mereu întinereşti".

Asocierea dintre adverbul *„mereu"* şi ***locuţiunea*** (expresia – *n.n*) *„din zi în zi"* accentuează ***sensul emoţional al verbului*** *„întinereşti"*, exprimă sugestiv complexa iubire maternă, plină de grijă pentru fiul ei, pe care nu vrea să-l împovăreze cu problemele de sănătate ori cu cele provocate omului de bătrâneţe. Mama îşi doreşte să fie percepută de fiul ei tânără şi vioaie, aşa cum o ştia în copilăria lui.

Poezia transmite un profund fior liric prin ***caracterul direct al comunicării,*** prin ***formele colocviale*** (familiare – *n.n.*) ***de adresare*** – *„mămucă", „matale"* –, precum şi prin ***cuvintele şi expresiile populare*** – *„de pe-acasă", „ai stat la pat", „cum c-a-nflorit".*

Prozodia. Poezia are **rimă *încrucişată,*** iar **măsura** versurilor, inegale ca lungime, variază între ***9 şi 11 silabe.***

Poezia *„Mama"* *de* **Nicolae Labiş** *este* **o operă literară lirică** ***de mare sensibilitate,*** ilustrând într-un ***limbaj artistic*** sentimentul de dragoste profundă dintre mamă şi fiu, precum şi nostalgia amintirilor eului liric, care provoacă o ***puternică emoţie*** atât poetului, ***cât şi cititorului.***

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

2. PASTELUL

PASTELUL este ***creaţia lirică în versuri,*** în care este ***descris un tablou din natură*** şi despre care poetul îşi exprimă ***în mod direct sentimentele trăite*** în faţa peisajului pictat prin cuvinte. ***Stilistic,*** pastelul se realizează prin ***imagini vizuale, imagini auditive şi imagini motorii,*** conturate prin ***figuri de stil*** şi îmbinând armonios ***planul teluric cu cel cosmic.***

„IARNA”

de Vasile Alecsandri

- pastel -
- poezie lirică -
***- Apartenența operei la textul liric, specia literară* pastel -**

„Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor; plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe pintre anii trecători.

Tot e alb, pe câmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare
Ca fantasme albe plopii înșiraţi se pierd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele pierdute sub clăbucii albi de fum.

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.”

VASILE ALECSANDRI (1818-1890) este **creatorul pastelului românesc,** în care poetul conturează **un tablou descriptiv din natură,** exprimând în același timp o stare, o trăire sau o emoție a eului liric. Deși **Alecsandri** a detestat sezonul friguros, în cele mai multe pasteluri descrie ***iarna,*** căreia îi construiește un tablou măreț, feeric și plin de strălucirea zăpezii, care se așterne, fără oprire, pe întinderea nemărginită.

În pastelurile sale, **Vasile Alecsandri** ilustrează natura cu toate frumusețile ei, în toate anotimpurile, realizând un adevărat calendar în versuri, dar a avut o evidentă preferință pentru anotimpul *„îmbrăcat în diamanturi”*.

Poezia ***„IARNA”*** de **Vasile Alecsandri** a fost publicată în revista ***„Convorbiri literare”*, în 1868, împreună cu alte pasteluri închinate anotimpului alb.**

Scanned with OKEN Scanner

Tema se defineşte prin ***descrierea peisajului de iarnă „cumplită”,*** realizat prin îmbinarea discretă a ***planului uman-terestru*** cu cel ***universal-cosmic, tablou*** construit cu ***imagini artistice şi figuri de stil.***

Semnificaţia titlului. Definit prin numele anotimpului strălucitor de alb, ***„Iarna”,*** titlul sugerează atât particularităţile ce compun tabloul ei măreţ şi fastuos, precum şi sentimentul de admiraţie a poetului pentru noianul de ninsoare ce s-a aşternut *„pe ai ţării umeri dalbi”.*

(Structură, semnificaţii, limbaj artistic)

Poezia ***„Iarna”*** de **Vasile Alecsandri** este alcătuită din **patru catrene** cu versuri lungi, o caracteristică tipică pastelurilor acestui poet.

Compoziţional, poezia cuprinde **două tablouri** inegale ca întindere. În prima parte – corespunzătoare ***primelor trei strofe*** – este descris un spaţiu vast, nemărginit, peste care ninsoarea cade necontenit, acoperind întreaga ţară, iar partea a doua – ***ultima strofă*** – conturează acelaşi peisaj, dar strălucitor, înseninat de apariţia soarelui şi însufleţit de prezenţa omului şi de clinchetul de zurgălăi al saniei.

În **prima strofă** este „pictat”, prin cuvinte, un tablou de natură, în care iarna, ***personificată,*** *„cerne”* din văzduh *„norii de zăpadă”,* în cantităţi enorme, deoarece aceştia formează *„Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă”.* De la **planul cosmic**, sugerat prin elementele lexicale *„din văzduh”, „în cer”, „în aer”,* fulgii ajung în **plan terestru**, *„Răspândind fiori de gheaţă pe ai ţării umeri dalbi”.* ***Imaginile*** realizate sunt ***vizuale*** şi dominate ***cromatic*** de culoarea albă, care este fie sugerată, fie exprimată direct: *„norii de zăpadă”, „fulgii zbor, plutesc”, „ca un roi de fluturi albi”, „umeri dalbi”.* ***Stilistic,*** acestea sunt alcătuite din ***epitete*** – *„lungi, călătoare”, „dalbi”* –, ***personificări*** – *„fulgii zbor”, „umeri dalbi”* şi ***comparaţia*** *„ca un roi de fluturi albi”.* **Sentimentele de uimire şi înfiorare** percepute de eul liric în faţa acestui măreţ spectacol al naturii sunt sugerate şi de ***epitetele personificatoare*** *„cumplita iarnă”* şi *„fiori de gheaţă”.*

În **strofa a doua**, perspectiva din care este prezentat anotimpul se schimbă. Imaginea înfricoşătoare a căderii necontenite de zăpadă, care ameninţă să inunde întreaga fire, este sugerată de ***repetiţia*** verbului *„ninge”* după fiecare termen al ***enumeraţiei*** *„ziua..., noaptea..., dimineaţa”,* cât şi prin ***adverbul*** *„iară”.* Zăpada a acoperit toată ţara, cerul este întunecat de nori, iar *„Soarele rotund şi palid”* abia se zăreşte. Descrierea este situată în planul înaltului, în **cosmosul** definit prin cuvintele *„soare”* şi *„nori”,* iar planul **terestru** este conturat prin ***imaginea vizuală*** – *„Cu o zale argintie se îmbracă mândra ţară”* –, realizată prin ***epitete,*** *„zale argintie”, „mândra ţară”* şi ***personificări*** *care umanizează natura: „se îmbracă”.* Emoţia provocată de peisajul feeric îndeamnă poetul la **meditaţie** asupra curgerii timpului – „printre anii trecători” –, iar tristeţea pe

Scanned with OKEN Scanner

care o încearcă este sugerată prin ***epitetul dublu*** *„soarele rotund și palid”* și ***comparația*** *„se prevede printre nori ca un vis de tinerețe”*.

Strofa a treia întregește tabloul de iarnă și schițează **planul terestru**, unde totul pare cufundat într-un noian de zăpadă: *„Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare”*. Sub inspirația iernii, poetul dă libertate totală fanteziei, astfel încât plopii par *„fantasme albe”*, care se pierd în zare, în timp ce întinderea este *„pustie, fără urme, fără drum”*. ***Imaginea*** este predominant ***vizuală***, pustietatea albă fiind sugerată de elemente deictice spațiale, sub forma unei ***enumerații***: *„pe câmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare”*, întindere *„pustie, fără urme, fără drum”*. Se constituie o imagine a irealului, fabuloasă, realizată prin ***comparația*** *„ca fantasme albe plopii [...] se pierd în zare”* și ***epitetele*** *„întinderea pustie”*, *„satele pierdute”*, *„clăbucii albi”*. Ca și în celelalte două strofe, culoarea dominantă a peisajului este ***albul***, reluat prin diferitele ***forme flexionare***: *„alb”*, *„albe”*, *„albi”*.

În **partea a doua** a poeziei – corespunzătoare **ultimei strofe** –, peisajul se însuflețește și iarna nu mai înspăimântă firea, deoarece ninsoarea se oprește și norii ***personificați*** *„fug”*. Tabloul de natură este dominat de lumina mângâietoare a soarelui, care *„strălucește și dismiardă”* imensitatea albă, sugerată prin ***metafora hiperbolizantă*** *„oceanul de ninsoare”*. Își face apariția o sanie *„ușoară”*, care *„trece peste văi”*, răspândind veselia prin *„clinchete de zurgălăi”*. Luminozitatea peisajului aduce **bucuria** în sufletul poetului, sentiment pe care acesta îl sugerează direct prin ***epitetele în inversiune*** *„doritul soare”*, *„voios* răsună” și ***personificarea*** *„soarele [...] dismiardă”*. Poezia se încheie cu o ***imagine auditivă,*** iradiind aceeași stare de veselie și desfătare: *„În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi”*.

În întreaga poezie, ***sugestia*** compune tabloul naturii dominat de culoarea albă, exprimată printr-o suită de ***epitete cromatice***: *„fluturi albi”*, *„umeri dalbi”*, *„zale argintie”*, *„fantasme albe”*, *„clăbucii albi”*.

Descrierea anotimpului este **concretă**, obiectivă, constatativă, în cadrul căreia se manifestă pregnant elementele **abstracte** ale meditației și ale gândirii, procedeu cu totul nou în realizarea pastelurilor. Astfel, ***comparațiile*** *„Ca un vis de tinerețe pintre anii trecători”* și *„Ca fantasme albe plopii înșirați se pierd în zare”* ilustrează o reflectare asupra curgerii timpului și o referire la mitologia populară, exprimând ideea armoniei perfecte dintre om și natură.

Expresivitatea poeziei este susținută de ***verbele*** aflate la ***timpul prezent,*** care profilează ***permanentizarea*** aspectului înfricoșător al iernii, numind acțiuni care nu se finalizează, ci tind ***să se eternizeze:*** *„cerne”*, *„plutesc”*, *„ninge”*, *„răsună”*, *„fug”*, *„strălucește”*, *„dismiardă”* etc.

Prozodia. Poezia are **ritm trohaic**, **rima** este împerecheată, iar **versurile lungi**, specifice pastelurilor lui **Alecsandri,** au **măsura** de ***15-16 silabe.***

Scanned with OKEN Scanner

Vasile Alecsandri se situează în fruntea poeţilor paşoptişti, pastelurile sale constituind primul moment de strălucire a poeziei româneşti înainte de **Eminescu**.

Titu Maiorescu a considerat că aceste creaţii lirice sunt *„însufleţite de o simţire aşa de curată şi de puternică a naturei”* şi sunt scrise *„într-o limbă aşa de frumoasă”*, încât îl determină pe marele critic să-l declare pe **Vasile Alecsandri** drept *„Cap al poeziei noastre literare în generaţia trecută”*.

Scanned with OKEN Scanner

„MEZUL IERNEI”

de Vasile Alecsandri

- pastel -
- poezie lirică -
***- Apartenența operei la textul liric, specia literară* pastel -**

„În păduri trăsnesc stejarii! E un ger amar, cumplit!
Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,
Iar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scârțâie sub picioare.

Fumuri albe se ridică în văzduhul scânteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestos,
Și pe ele se așază bolta cerului senină
Unde luna își aprinde farul tainic de lumină.

O! tablou măreț, fantastic!... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.
Munții sunt a lui altare, codrii organe sonoare
Unde crivățul pătrunde, scoțând note-ngrozitoare.

Totul e în neclintire, fără viață, fără glas;
Niciun zbor în atmosferă, pe zăpadă niciun pas;
Dar ce văd?... în raza lunei o fantasmă se arată...
E un lup ce se alungă după prada-i spăimântată!”

VASILE ALECSANDRI (1818-1890), reprezentant de seamă al generației de scriitori din secolul al XIX-lea, a abordat în creația sa o mare varietate de specii literare, între care un loc aparte îl ocupă ***pastelurile***, al căror creator este. În aceste creații lirice, **Vasile Alecsandri** ilustrează natura cu toate frumusețile ei, în toate anotimpurile, realizând un adevărat ***calendar în versuri,*** *„o lirică a liniștii și fericirii rurale”.* **(George Călinescu)**

Pastelul ***„Mezul iernei”*** de **Vasile Alecsandri** a apărut în revista ***„Convorbiri literare”*** la **1 februarie 1869. *Descrierea* peisajului** este realizată prin **îmbinarea discretă a *planului uman-terestru*** cu cel ***universal-cosmic, tablou*** construit cu ***imagini artistice și figuri de stil.***

Titlul semnifică esența ideatică a pastelului, descrierea anotimpului friguros, **iarna,** deja instalat și în plină manifestare, zăpada oferind un spectacol sclipitor, iar fiarele sălbatice cutreierând nestânjenite alba întindere pustie.

(Structură, semnificații, limbaj artistic)

Scanned with OKEN Scanner

Pastelul *„MEZUL IERNEI”* de **Vasile Alecsandri** este alcătuit din **patru catrene** (strofe de câte patru versuri – *n.n.*) dispuse simetric, conform celor două planuri: prima şi ultima strofă aparţin **planului real**, iar strofele a doua şi a treia ţin de planul **transfigurat** (imaginaţie poetică – *n.n.*).

O trăsătură specifică tuturor pastelurilor, care se manifestă şi în ***„Mezul iernei”***, este îmbinarea **spaţiului terestru** cu **spaţiul cosmic, Alecsandri** compunând tabloul anotimpului iarna, descris prin ***imagini vizuale, auditive şi motorii,*** precum şi prin ***figuri de stil*** care-i particularizează lirismul creaţiei.

Incipitul este un ***circumstanţial de loc*** – *„În păduri”* –, unde peisajul hibernal, pe care eul liric îl înregistrează ca spectator, este impresionant şi pentru cititor.

Prima strofă ilustrează **planul real,** conturat din elemente **terestre** şi **cosmice**. În primele două versuri, propoziţiile sunt scurte, sacadate, pentru a exprima concentrat caracteristicile anotimpului hibernal (de iarnă – *n.n.*), conturând o natură statică, încremenită, într-o noapte foarte geroasă: *„În păduri trăsnesc stejarii! E un ger amar, cumplit!/ Stelele par îngheţate, cerul pare oţelit”.*

Elementele terestre – pădurile şi *„stejarii”* – se întrepătrund cu cele ***cosmice*** – *„stelele”, „cerul”* –, formând o ***imagine vizuală unitară*** prin manifestarea gerului şi a zăpezii care acoperă întreaga natură. Forţa gerului este susţinută de ***imagini auditive***, redate prin ***verbe sugestive*** – *„trăsnesc”, „scârţâie”* – şi prin ***epitetul dublu*** *„amar, cumplit”*. ***Semnele exclamării*** din primul vers sugerează **emoţia puternică** a poetului, atitudinea de **uimire şi încântarea** care îl cuprind în faţa frumuseţii acestei naturi încremenite de gerul aspru. Următoarele două versuri amplifică viziunea poetului, deschizând mai larg spaţiul către imensitate, sugerată de întinsele *„câmpii strălucitoare”*. Albul, culoare specifică iernii, este sugerat de neaua care învăluie întreaga fire – *„zăpada”*, de ***epitetele*** *„cristalină” şi „strălucitoare”*, precum şi de ***metafora*** *„lan de diamanturi”*. ***Comparaţiile*** din versul al doilea – *„Stelele par îngheţate, cerul pare* oţelit” – completează imaginea anotimpului geros care a cuprins deopotrivă teluricul şi cosmicul. ***Imaginea vizuală*** a tabloului din prima strofă este dominată de o ***lumină ireală,*** fascinantă, făcând trecerea de la planul real la planul transfigurat din strofele următoare.

În **strofa a doua** se compune o ***imagine vizuală*** monumentală a iernii, conturându-se un tablou măreţ prin enumerarea detaliilor cu efect fabulos, exprimate prin ***epitete*** sugestive: *„Fumuri albe”, „văzduhul scânteios”, „templu maiestos”, „bolta [...] senină”* şi ***epitetul prin inversiune*** *„înaltele coloane”*. Trăsătura dominantă a tabloului este ***lumina strălucitoare, ireală*** care îmbracă deopotrivă teluricul şi cosmosul – cerul îşi sprijină bolta pe fumurile care ies din hornurile caselor – *„Şi pe ele se aşază bolta cerului senină”*, iar luna, ***personificată***, străluceşte misterios peste întreaga fire: *„Unde luna îşi aprinde*

Scanned with OKEN Scanner

farul tainic de lumină". Prezența oamenilor este numai sugerată în cadrul acestei naturi feerice, prin fumurile albe ce se înalță din hornurile caselor, imaginea fiind construită printr-o ***comparație***: *„Fumuri albe [...]/ Ca înaltele coloane"*. Deși geros, peisajul hibernal stă sub semnul încântării și al luminozității, strălucirea zăpezii sub lumina lunii creând o iluzie diurnă (care se petrece în timpul zilei, de zi – *n.n.*), chiar dacă tabloul este nocturn.

Strofa a treia debutează printr-o ***interjecție*** urmată de semnul exclamării – *„O!"* –, sugerând **sentimentele de admirație și uimire** ale poetului în fața acestui tablou ireal și încântător, exprimate printr-un ***epitet dublu:*** *„tablou măreț, fantastic!..."* **Emoția poetului** este amplificată de ***semnul exclamării*** și de ***punctele de suspensie***, care îndeamnă la meditație și reflecție, accentuând extazul în fața măreției naturii. Dimensiunea cosmică a peisajului este redată prin strălucire cerească, ***imagine vizuală*** realizată prin ***epitetele*** *„Mii de stele argintii"* și *„nemărginitul templu"*, ultima fiind și o ***metaforă*** sugestivă pentru imensitatea bolții cerești. ***Comparația*** *„stele argintii [...] ard ca vecinice făclii"*, precum și ***metaforele*** *„Munții sunt a lui altare"* și *„codrii organe sonoare"* creează o imagine sacră, impunând o stare de religiozitate eului liric, în fața acestui tablou impresionant al naturii. Liniștea încremenită de gerul nemilos este străpunsă de șuieratul crivățului, care, ***personificat*** prin verbele *„pătrunde"* și *„scoțând"*, realizează o ***imagine auditivă*** înfricoșătoare prin ***epitetul*** *„note-ngrozitoare"*.

Ultima strofă reia imaginea din strofa întâi, aceea a naturii statice, încremenite – *„Totul e în neclintire"* –, realizată printr-o ***enumerație*** gradată ascendent – *„fără viață, fără glas"; „niciun zbor [...], niciun pas"*. Peisajul înghețat este dinamizat în finalul poeziei prin prezența unei ființe care s-a încumetat să iasă din adăpost, stârnind uimirea și teama poetului: *„Dar ce văd?... în raza lunei o fantasmă se arată.../E un lup ce se alungă după prada-i spăimântată"*. ***Imaginea motorie*** este introdusă de ***interogația retorică*** *„Dar ce văd?..."*, sugerând surprinderea poetului în fața tabloului fabulos, prin ivirea unui lup, care, în închipuirea sa, este exprimată prin ***metafora*** *„o fantasmă"*.

Câmpul semantic al iernii este realizat prin termeni sugestivi – *„ger"*, *„zăpadă"*, *„crivăț"* –, iar câmpul semantic al nopții se identifică prin cuvintele specifice: *„luna"*, *„stele"*, *„făclii"*

Prozodia. Poezia ***„Mezul iernei"*** de **Vasile Alecsandri** are **ritm** ***trohaic***, **rimă** împerecheată, iar versurile sunt lungi, ca în majoritatea pastelurilor sale, **măsura** fiind de ***15-16 silabe.***

Imaginea naturii, construită cu o adevărată *„tehnică picturală"*, *alături de* templul fantastic al nopții de iarnă compun ***un tablou vizual***, prin care **Vasile Alecsandri** a realizat un ***pastel*** fascinant al unei nopți de iarnă geroasă.

Scanned with OKEN Scanner

„SFÂRŞIT DE TOAMNĂ”

de Vasile Alecsandri

- pastel -
- poezie lirică -
- *Apartenenţa operei la textul liric, specia literară* pastel -

„Oaspeţii caselor noastre, cocostârci şi rândunele,
Părăsit-au a lor cuiburi şi-au fugit de zile rele;
Cârdurile de cocoare, înşirându-se-n lung zbor,
Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor.

Vesela, verde câmpie acu-i tristă, vestezită;
Lunca, bătută de brumă, acum pare ruginită;
Frunzele-i cad, zbor în aer şi de crengi se dezlipesc
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc.

Din tuspatru părţi a lumei se ridică-nalt pe ceruri,
Ca balauri din poveste, nouri negri plini de geruri.
Soarele iubit s-ascunde, iar pe sub grozavii nori
Trece-un cârd de corbi iernatici prin văzduh croncănitori...

Ziua scade, iarna vine, vine pe crivăţ călare!
Vântul şuieră prin hornuri răspândind înfiorare
Boii rag, caii rânchează, câinii latră la un loc,
Omul, trist, cade pe gânduri şi s-apropie de foc.”

„Pastelurile” lui **VASILE ALECSANDRI (1818-1890)** sunt o culme a creaţiei lirice, strălucit realizate din punct de vedere artistic, iar poetul este creatorul acestei specii literare la noi. Preţuirea **frumuseţilor naturale** ale ţării constituie cea mai sinceră exprimare a sentimentelor poetice, **Alecsandri** fiind animat de o înălţătoare iubire de patrie şi de o exaltare (*înflăcărare, entuziasm – n.n.*) specifică epocii în descrierea peisajelor feerice.

În pasteluri, **Vasile Alecsandri** ilustrează relaţia dintre sentiment şi tabloul din natură, contemplă peisajul din unghiul emoţionant al succesiunii anotimpurilor, realizând un adevărat *„calendar în versuri”*.

Poezia *„SFÂRŞIT DE TOAMNĂ”* a apărut în revista ***„Convorbiri literare”*** **în anul 1868.** Principalul mod de expunere este **descrierea,** imaginea peisajului fiind realizată prin îmbinarea discretă a ***planului uman-terestru cu cel universal-cosmic,*** tablou construit cu ***imagini artistice şi figuri de stil.***

Scanned with OKEN Scanner

Titlul poeziei sugerează **finalul** anotimpului toamna şi prefacerile sumbre (triste, posomorâte – *n.n.*) pe care le suportă natura, declanşând, astfel, melancolia poetului pentru vremea mohorâtă.

Tema prezintă atmosfera dezolantă, specifică toamnei, în concordanţă cu mâhnirea profundă a eului liric la vederea cocostârcilor şi a rândunelelor, care părăsesc în grabă cuiburile, a câmpiei veştejite, a luncii acoperite de brumă şi a norilor negri care ascund soarele, prevestind apropierea anotimpului geros, iarna.

(Structura şi compoziţia textului poetic)

Ca toate pastelurile lui **Vasile Alecsandri,** poezia ***„SFÂRŞIT DE TOAMNĂ"*** are **patru catrene** (strofă de patru versuri – *n.n.*) şi îmbină ***descrierea naturii cu sentimentele*** eului liric, exprimate ***în mod direct. Planul telu-ric*** (păsările călătoare, câmpia, lunca) se îmbină armonios cu cel ***cosmic*** (norii, cerul, soarele), alcătuind o unitatea peisagistică fascinantă şi structurată ***gradat, de la contemplaţie*** (atitudine admirativă şi visătoare – *n.n.)* ***la trăiri interioare intense.***

Începutul (*incipitul*) primei strofe sugerează **timpul** – sfârşitul toamnei – prin ***apoziţie*** *(„cocostârci şi rândunele")* şi prin ***personificarea*** păsărilor călătoare *(„oaspeţii caselor noastre")* alungate de vremea rea către ţările calde:

„Oaspeţii caselor noastre, cocostârci şi rândunele,
Părăsit-au a lor cuiburi şi-au fugit de zile rele".

Verbele la timpul perfect compus atestă (dovedesc – *n.n.*) faptul că plecarea *„oaspeţilor"* s-a înfăptuit deja – „părăsit-au", „au fugit", „pribegit-au" –, iar ***epitetul personificator*** „zile rele" sugerează cauza pentru care cocostârcii şi rândunelele s-au grăbit să părăsească meleagurile noastre. Ultimul vers al strofei subliniază ***în mod direct*** **amărăciunea** eului liric, stare interioară sugerată prin ***sinecdoca*** (figura de stil care constă în folosirea întregului în locul părţii componente sau a particularului în locul generalului, ori a pluralului pentru singular şi invers – *n.n.*) *„al nostru jalnic dor",* extinzând starea de melancolie asupra tuturor oamenilor şi accentuată prin ***epitetul în inversiune,*** *„jalnic dor".*

În **strofa a doua,** eul liric zăboveşte asupra aspectelor din natură care dezvăluie degradarea înfăţişării ei la sfârşitul toamnei. Prin ***antiteză,*** se accentuează deosebirile izbitoare dintre priveliştea naturii în timpul verii şi aspectul său autumnal (de toamnă – *n.n.*), elementele peisagistice fiind umanizate prin ***epitete personificatoare,*** *„veselă-tristă"* sau prin ***epitete cromatice,*** *„verde-vestezită",* care compun o ***imagine vizuală.*** Sentimentele atribuite naturii sunt redate şi prin ***personificări:*** *„se ridică [...] nouri negri"; „soarele [...] s-ascunde".* Zilele sumbre de toamnă declanşează mâhnirea profundă ce se insinuează

Scanned with OKEN Scanner

(strecoară – *n.n.*) în sufletul oricărui om conectat la ritmurile naturii înconjurătoare. Desfrunzirea copacilor îi conferă eului liric un prilej de meditaţie privind asemănările dintre viaţa umană şi fenomenele ciclice din natură, viziune exprimată printr-o ***comparaţie metaforică*** foarte sugestivă:

„Frunzele-i cad, zbor în aer şi de crengi se dezlipesc
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc".

Poetul observă o similitudine (asemănare – *n.n.*) între căderea frunzelor de pe crengile copacilor şi pierderea iluziilor omeneşti, sugerând astfel o stare psihică sfâşietoare.

În **strofa a treia,** eul liric este cuprins de **teamă** la vederea cerului acoperit de norii ameninţători, *„plini de geruri",* imaginea căpătând ***valenţe fabuloase*** prin ***comparaţia*** *„se ridică-nalt pe ceruri,/Ca balauri din poveste, nouri negri plini de geruri".* Prevestirea anotimpului hibernal copleşeşte întreaga fire, ***epitetul personificator*** *„soarele iubit s-ascunde"* accentuând regretul copleşitor după zilele luminoase ale verii. Tabloul este dominat de **spaţiul cosmic,** din *„tuspatru părţi a lumei se ridică-nalt pe ceruri"* norii negri acoperind soarele, în timp ce văzduhul este năpădit de corbii croncănitori care vestesc sosirea iernii şi sugerează, ***metaforic,*** moartea naturii. Trebuie semnalat în această strofă ***simbolul cromatic,*** care defineşte aspectul autumnal sumbru, culoarea macabră fiind exprimată prin ***epitetul*** *„nouri negri".*

În **ultima strofă,** pericolul hibernal, anunţat de vântul care *„şuieră prin hornuri răspândind înfiorare",* sperie toate vietăţile, agitaţia fiind exprimată prin ***propoziţii scurte*** şi ***verbe auditive:*** *„Boii rag, caii râncheză, câinii latră la un loc".* ***Repetiţia şi personificarea*** definesc anotimpul geros, care ameninţă să stăpânească toată firea, pentru că *„iarna vine, vine pe crivăţ călare!"*

Ca în toate pastelurile lui **Alecsandri, finalul** include omul în peisajul descris, simbioza (comuniunea – *n.n.*) desăvârşită dintre om şi natură fiind o constantă a liricii româneşti. Ultimul vers ilustrează ***comuniunea spirituală*** a omului cu dezlănţuirea fenomenelor iernii, de aceea omul se retrage mâhnit lângă foc şi meditează asupra naturii impresionante: *„Omul, trist, cade pe gânduri şi s-apropie de foc".*

(Limbajul şi expresivitatea textului poetic)

Specificul anotimpului autumnal este conturat prin ***imagini artistice*** variate, stârnind percepţii senzoriale (ale simţurilor – *n.n.*) la nivel ***vizual şi auditiv. Figurile de stil*** sunt reprezentate de ***epitete cromatice*** realizate în mod ***gradual,*** de la verde-gălbui *(„Vesela verde* câmpie acu-i tristă, *vestezită")* la brun-roşcat *(„Lunca [...] pare ruginită")* şi gri-negru *(„nouri negri"),* culori ce compun, în ***imagini vizuale*** sugestive, ***cromatica toamnei.*** Strânsa relaţie dintre om şi

Scanned with OKEN Scanner

natură este exprimată prin ***personificarea*** câmpiei, care are stări afective contradictorii, în funcţie de anotimp: vara este veselă – *„vesela verde câmpie”*, pe când în anotimpul geros ea devine *„tristă”*.

Prin ***verbe sonore*** se construiesc ***imagini auditive*** la care participă cârdul de corbi *„croncănitori”*, vântul puternic *„şuieră prin hornuri”* şi animalele speriate de sosirea iernii: boii *„rag”*, caii *„rânchează”*, câinii *„latră”*.

Imaginile motorii conferă tabloului vivacitate (vioiciune – *n.n.*), ***personificările şi verbele de mişcare*** sugerând dezlănţuirea naturii în pragul anotimpului hibernal: *„cârdurile de cocoare înşirându-se-n lung zbor”, „Frunzele-i cad, zbor în aer”, „se ridică-nalt pe ceruri [...] nouri negri”, „Soarele iubit s-ascunde”, „Trece-un cârd”, „Omul [...] s-apropie de foc”*.

Printr-o ***descriere contemplativă*** (visătoare, admirativă – *n.n.*) ***şi obiectivă***, înfăţişarea toamnei capătă concreteţe picturală. Armonia dintre om şi natură este reliefată prin prezenţa meditativă a omului în cadrul peisagistic, noutate ideatică specifică pastelurilor lui **Alecsandri.** Astfel, ***comparaţia*** desfrunzirii cu pierderea iluziilor sugerează cugetarea eului liric asupra condiţiei umane: *„Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc”*. O altă ***comparaţie*** – *„Ca balauri din poveste, nouri negri, plini de geruri”* – conferă imaginii valenţe feerice fabuloase, ca în basmele populare.

Prozodia. ***Măsura*** se defineşte prin ***versuri lungi*** de ***15-16 silabe,*** aidoma tuturor pastelurilor lui **Vasile Alecsandri.** ***Rima împerecheată*** şi ***ritmul trohaic*** imprimă un lirism consistent, cu reverberaţii emoţionale deosebite pentru cititor.

Scriitor total, **Vasile Alecsandri** are meritul de a fi aşezat la fundamentul literaturii române poezii, proză şi lucrări de dramaturgie de valoare artistică indiscutabilă. Pastelurile, poezii inedite în peisajul vremii, sunt „însufleţite de o simţire aşa de curată şi de puternică a naturei scrise într-o limbă aşa de frumoasă, încât au devenit fără comparare cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturei române îndeobşte.” **(Titu Maiorescu)**

Poezia „Sfârşit de toamnă” de Vasile Alecsandri este o **operă literară,** specia **pastel,** deoarece în această **creaţie lirică** ***în versuri*** este ***descris un tablou de natură,*** iar poetul îşi exprimă ***în mod direct sentimentele trăite în faţa peisajului zugrăvit. Mijloacele artistice*** specifice pastelului îmbină ***imaginile vizuale cu imaginile auditive şi cu cele motorii,*** un rol important având ***figurile de stil (tropi) şi cromatica.***

Scanned with OKEN Scanner

„TOAMNA”

de *Octavian Goga*

- pastel -
- poezie lirică -
***- Apartenența operei la textul liric, specia literară* pastel -**

„Văl de brumă argintie
Mi-a împodobit grădina,
Firelor de lămâiță
Li se uscă rădăcina.

Peste creștet de dumbravă
Norii suri își poartă plumbul,
Cu podoaba zdrențuită
Tremură pe câmp porumbul.

Și cum de la miazănoapte
Vine vântul fără milă,
De pe vârful șurii noastre
Smulge-n zbor câte-o șindrilă.

De viforniță păgână
Se-ndoiesc nucii, bătrânii,
Plânge-un pui de ciocârlie
Sus pe cumpăna fântânii.

Îl ascult și simt subt gene
Cum o lacrimă-mi învie:
Ni s-aseamănă povestea,
Pui golaș de ciocârlie.”

Poet al Ardealului, **OCTAVIAN GOGA (1881-1938)** și-a dedicat întreaga operă neamului său de plugari din ținuturile Transilvaniei, care se aflau sub ocupația Imperiului Austro-Ungar. El a crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie *„un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte”*, de aceea, cele patru volume intitulate ***„Poezii”*** (1905), ***„Ne cheamă pământul”*** (1909), ***„Din umbra zidurilor”*** (1913), ***„Cântece fără țară”*** (1916) pot constitui o adevărată monografie a satului transilvănean.

Scanned with OKEN Scanner

Octavian Goga a publicat pastelul **„Toamna”** în ***revista „Luceafărul” (1902)***, apoi l-a inclus în volumul de debut, ***„Poezii” (1905)***.

Titlul poeziei este numele anotimpului **toamna, descris** sub forma unui tablou din natură, cu tonuri cromatice sugestive pentru atmosfera apăsătoare, deprimantă a acestui sezon.

(Structură, semnificații, limbaj artistic)

În poezia ***„TOAMNA”,*** structurată în **cinci catrene** (strofe de câte patru versuri – *n.n.*), **Octavian Goga** apelează la ***descriere*** pentru „a picta” un ***tablou cromatic***, tipic pentru acest anotimp, acesta fiind și **tema** poeziei.

Incipitul (începutul) poeziei constă într-o ***imagine vizuală:*** *„Văl de brumă argintie/Mi-a împodobit grădina”*, care sugerează o toamnă obișnuită, cu fenomene ale naturii specifice, identificate printr-un un epitet cromatic, *„bruma argintie”*. Apropiata sosire a iernii este anunțată de norii plumburii și de vântul de la miazănoapte, manifestări caracteristice ale naturii: *„Peste creștet de dumbravă/Norii suri își poartă plumbul”, iar „de la miazănoapte/Vine vântul fără milă”*. ***Aliterația*** *„vine vântul”* accentuează forța cu care viforul se dezlănțuie asupra lumii și care, în furia lui, *„Smulge-n zbor câte-o șindrilă”*. Grozăviile naturii răspândesc **durere și spaimă** asupra plantelor și a animalelor: *„Firelor de lămâiță/Li să usuă rădăcina”*, „Cu podoaba zdrențuită/*Tremură pe câmp porumbul”, „De viforița păgână/Se-ndoiesc nucii, bătrânii”*, iar *„pe cumpăna fântânii”*, ***personificat,*** *„Plânge-un pui de ciocârlie”*.

Ca în toate pastelurile, eul liric îmbină armonios ***planul teluric*** (*terestru*) cu ***planul cosmic,*** motivele literare specifice fiecăruia dintre ele. Se conturează un tablou vizual impresionant, în care grădina, firele de lămâiță, dumbrava, porumbul, nucii se află sub amenințarea norilor, a vântului, a viforniței. Întreaga atmosferă degajă ***neliniște, dezolare și deznădejde în sufletul sensibil al poetului.***

Finalul poeziei dezvăluie ***în mod direct*** **tristețea** eului liric, care stabilește o identitate între suferința sa și cea a puiului de ciocârlie, ca simbol al comuniunii om-natură: *„Îl ascult și simt subt gene/Cum o lacrimă-mi învie:/Ni se-aseamănă povestea,/Pui golaș de ciocârlie”*.

(Limbajul și expresivitatea textului poetic)

Expresivitatea textului poetic se definește prin ***verbele la prezent*** – „ascult”, „simt” –, prin ***pronumele la persoana I*** – *„-mi”, „ni”* – și prin ***vocativul*** „pui golaș”, sugerând deprimarea eului liric.

Atmosfera sumbră provocată de venirea anotimpului plumburiu este sugerată prin ***imagini vizuale***, alcătuite din ***epitete cromatice*** – *„brumă argintie”, „norii suri”* – și ***metafora personificatoare*** *„Norii suri își poartă plumbul”*, componente ale unui tablou dezolant în ***nuanțe cenușii. Natura*** este umanizată, ***personificarea*** brumei care *„a împodobit grădina”* și a norilor ce *„își poartă plumbul”* reiterează simbioza artistică dintre om și elementele cadrului natural.

Scanned with OKEN Scanner

Sugestia pastelului ilustrează **starea interioară melancolică** a eului liric şi este redată prin ***epitetele*** *„podoaba zdrenţuită”, „viforniţa păgână”*, ***personificările*** *„Tremură pe câmp porumbul”, „vine vântul”, „Plânge-un pui de ciocârlie”*, care compun, totodată, ***imagini vizuale şi auditive***.

Simbioza (comuniunea) om-natură, specifică spiritualităţii româneşti, reuneşte afectiv vitregiile anotimpului sumbru cu sentimentele de nelinişte tulburătoare ale eului poetic.

Oralitatea creaţiei constă în ***registrele stilistice variate***, de la ***cuvinte şi expresii populare*** la ***arhaisme fonetice şi regionalisme:*** *„văl”, „subt”, „zdrenţuită”, „uscă”, „şindrilă”*.

Prozodia pastelului ***„Toamna”*** de **Octavian Goga** se caracterizează prin ***ritmul trohaic***, o singură ***rimă încrucişată*** în fiecare strofă, iar ***măsura*** versurilor este de ***8 silabe***.

Deoarece în această creaţie lirică natura nu este numai decor, ci şi o oglindă a stărilor interioare şi a sentimentelor poetului, poezia „Toamna” de Octavian Goga este **un pastel.**

„Fiind poetul ţărănimii, Goga a trebuit să fie şi al naturii. La nimeni poate nu-i atâta iubire de ogor, de codru şi de soare ca la ţăranii lui, care trăiesc într-o frăţie necurmată cu natura.” **(Lucian Predescu)**

Scanned with OKEN Scanner

„CĂMARA DE FRUCTE”

de Ion Pillat

- pastel -
- poezie lirică -
***- Apartenența operei la textul liric, specia literară* pastel -**

„Deschid cu teamă ușa cămării de-altădată
Cu cheia ruginită a raiului oprit,
Trezind în taina mare a poamelor, smerit,
Mireasma și răcoarea și umbra lor uitată.

Mă prinde amintirea în vânătul ei fum,
Prin care cresc pe polițI și rafturi ca pe ruguri,
Arzând în umbră, piersici de jar și-albaștri struguri
Și pere de-aur roșu cu flăcări de parfum.

Șovăitor ca robul ce calcă o comoară
Din basmul cu o mie și una nopți, mă-nchin:
Văd pepeni verzi – smaragde cu miezul de rubin –
Și tămâioșii galbeni ca soarele de vară.

Se-aprind fantasmagoric caise și gutui:
Trandafirii lampioane și lămpi de aur verde...
Dar părăsind cămara ce mințile îmi pierde,
Tot rodul vrăjitoarei cu lacăt îl încui.”

ION PILLAT (1891-1945) creează o poezie înscrisă într-un tradiționalism pictural, puternic înrădăcinată în *„câmpul strămoșesc”* al priveliștilor familiale de la moșiile Florica și Miorcani. *Poet* ***interbelic,*** **Ion Pillat** evocă o lume *„plină de dulceața vremurilor vechi”* **în cele șaisprezece volume de poezii, printre care *„Pe Argeș în sus” (1923), „Satul meu” (1925), „Biserica de altădată” (1926)*** provoacă cititorului nostalgia unei copilării aproape miraculoase.

Pastelul *„Cămara de fructe”* de Ion Pillat a apărut în volumul *„Pe Argeș în sus” (1923)* și *descrie metaforic*, prin *imagini artistice și figuri de stil,* propria copilărie, fascinantă mereu pentru adultul poet.

Tema *„Cămara de fructe”* este ***metafora*** unui spațiu magic pentru copilăria splendidă a poetului, perioadă din care cămara *„grea de miresme”* i-a rămas pentru totdeauna în memoria sufletului.

Titlul sugerează amintirea cea mai dragă poetului, **descriind** *„cămara de altădată”*, a cărei evocare trezește în sufletul acestuia melancolie și regret.

Scanned with OKEN Scanner

(Structură, semnificaţii, limbaj artistic)

Poezia ***„CĂMARA DE FRUCTE"*** de **Ion Pillat** este structurată în ***patru catrene*** (strofe de câte patru versuri – *n.n.*) şi dezvăluie încă din **incipit** (primul vers) ***solitudinea şi emoţia nostalgică*** pe care amintirile dragi le provoacă poetului-adult atunci când se întoarce pe locurile natale, evadează în trecut, simţind, ca altădată, extazul copilăriei, sentimentul de singurătate şi emoţia nostalgică pe care le retrăieşte poetul atunci când **îl copleşesc imaginile ce păreau uitate:** *„Deschid cu teamă uşa cămării de-altădată/Cu cheia ruginită a raiului oprit". „Uşa"* semnifică revenirea în universul copilăriei prin ***amintire***. *„Cheia ruginită"* sugerează trecerea timpului, iar ***cămara*** este spaţiul unde se poate realiza o întoarcere în timp, o regăsire a copilăriei pierdute: *„Mă prinde amintirea în vânătul ei fum"*. Impresiile din copilărie sunt atât de puternice, încât rafturile şi poliţele par a se umple, în faţa ochilor săi, cu *„piersici de jar şi albaştri struguri/***Şi pere de-aur roşu cu flăcări de parfum".** Reintrând în lumea de basm a copilăriei, unde imaginaţia face totul posibil, poetul vede aievea *„pepeni verzi – smaragde cu miezul de rubin –/***Şi tămâioşii galbeni ca soarele de vară",** precum **şi caise şi gutui ce-i par** *„trandafirii lampioane şi lămpi de aur verde"*. Simţindu-se copleşit de regret şi tristeţe, poetul iese brusc din imaginar: *„Dar părăsind* **cămara ce minţile îmi pierde,***/Tot rodul vrăjitoarei cu lacăt îl încui".*

(Limbajul artistic)

Imaginile şi senzaţiile pe care le retrăieşte poetul sunt construite prin ***epitete şi comparaţii.*** Majoritatea ***epitetelor*** sugerează culoarea – ***epitete cromatice*** –: *„vânătul ei fum", „piersici de jar", „albaştri struguri", „pere de-aur roşu", „pepeni verzi", „tămâioşii galbeni"*, a căror imagine este întregită de ***comparaţia*** *„tămâioşii galbeni ca soarele de vară"*. Sugerând o variată paletă de culori prin ***figurile de stil*** exemplificate, se realizează, totodată, **imagini vizuale.**

Memoria afectivă este foarte puternică – *„Mă prinde amintirea în vânătul ei fum"* – şi reînvie până şi mireasma cămării, dominată de *„pere [...] cu flăcări de parfum"*, care constituie o ***imagine olfactivă.***

În strânsă legătură cu imaginile descrise, poetul îşi exprimă direct sentimentele de teamă, uimire, tristeţe şi profund regret pentru pierderea iremediabilă a „raiului" copilăriei.

Exprimarea directă se realizează prin ***verbe şi pronume*** folosite la ***persoana I:*** *„deschid cu teamă uşa", „**îmi** prinde amintirea", „şovăitor [...] mă-nchin", „Dar părăsind cămara ce minţile **îmi** pierde/Tot rodul vrăjitoarei cu lacăt îl **încui**".*

Prozodia. Poezia are **rima îmbrăţişată, măsura** versurilor este de **13-14 silabe**, iar **ritmul este iambic.**

Întrucât poetul descrie un aspect din natură, exprimându-şi, totodată, propriile sentimente, poezia ***„Cămara de fructe"*** **de Ion Pillat** este un **pastel.**

Scanned with OKEN Scanner

„VARĂ”

de Lucian Blaga

- pastel -
- poezie lirică -
***- Apartenența operei la textul liric, specia literară* pastel -**

LUCIAN BLAGA (1895-1961), poet ardelean, s-a născut în satul Lancrăm din județul Alba, sat ce poartă-n nume *„sunetele lacrimei”*. Copilăria sa a fost, după cum el însuși mărturisește, *„sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului”*, deoarece viitorul poet nu a vorbit până la vârsta de 4 ani, fiind *„mut ca o lebădă”*. Poate de aceea, **Lucian Blaga** este un **poet interiorizat,** cu sufletul plin de spiritul satului românesc, de munții și de câmpiile spațiului mioritic, care constituie simbolul veșniciei neamului nostru: *„Eu cred că veșnicia s-a născut la sat”*.

Pastelul *„Vară”* face parte din al doilea volum de poezii – ***„Pașii profetului”*** **(1921) –,** în care **Blaga** ilustrează o **posibilă fericire a omului în spațiul rustic, natura** fiind o permanentă **sursă de încântare și de bucurie pentru un suflet sensibil.**

Tema. Poezia ***„Vară”*** **nu** este ***un pastel clasic,*** în care să fie descris un peisaj din natură, asemănător celor create de **Alecsandri** sau **Goga**. Pentru **Lucian Blaga,** natura înconjurătoare este numai un punct de plecare pentru **meditație,** pentru **cugetare, întreaga natură este interioară, manifestată în simțirea profundă a eului liric.**

Titlul semnifică anotimpul descris în această poezie, exprimat prin substantivul nearticulat **„vară”**, care sugerează un spațiu nelimitat și un timp încremenit în ***arșița dogoritoare din sufletul poetului, nu în afara lui.***

(Structură, semnificații, limbaj artistic)

Poezia ***„VARĂ”*** este scrisă în **vers liber,** într-o **prozodie modernă,** cu **strofe inegale** ca număr de versuri, cu măsură variabilă și fără rimă (rimă albă).

Deși poetul **nu** compune un tablou al naturii, poezia ***„Vară”*** are câteva elemente de pastel, îmbinând ***imaginile vizuale*** cu cele ***auditive*** și apelând la ***figuri de stil***, mai ales la ***personificări.***

Cuvântul-cheie al poeziei este **„Dogoare”**, care formează singur ***un vers*** – marcat prin izolare –, constituindu-se într-***o strofă. „Dogoare”*** este principala caracteristică a anotimpului static, de nemișcare, vara toridă, sugerând și starea spirituală mistuitoare a ***eului liric.***

Poezia este structurată în ***trei secvențe lirice,*** inegale ca număr de versuri, în care eul liric observă, cu aparentă detașare, răsfrângerea anotimpului canicular în ***senzații interioare înăbușitoare pentru sufletul ardent al artistului.***

Scanned with OKEN Scanner

În **prima secvenţă, *începutul* (*incipitul*)** poeziei este reprezentat de aspectul panoramic al spaţiului pastoral, în care elemente ale fenomenelor cosmice, *„fulgere fără glas"*, sunt ***personificate***, iar ***comparaţia*** lor cu picioarele unui păianjen sugerează îmbinarea planului terestru cu planul cosmic:

„La orizont – departe – fulgere fără glas
zvâcnesc din când în când
ca nişte lungi picioare de păianjen – smulse
din trupul care le purta".

În această complexă imagine vizuală şochează cele două ***verbe de mişcare*** cu nuanţă de ***agresivitate*** – *„zvâcnesc"* şi *„smulse"* – sugerând o relaţie ritmică între cer şi pământ prin fluctuaţia (oscilarea – *n.n.*) luminoasă a fulgerelor.

Următoarea secvenţă lirică (şi strofă) a poeziei conţine un singur cuvânt – ***„Dogoare"*** –, cu efect copleşitor asupra firii în anotimpul torid, vara. Eul liric percepe canicula exterioară numai ca pe o similitudine (asemănare – *n.n.*) cu ***propria stare interioară,*** arzătoare, chinuitoare şi greu de suportat. *„Dogoarea"* de afară provoacă eului liric o simţire interioară toridă, atrăgând atenţia asupra sufletului său torturat de suferinţa care-l arde.

Ultima secvenţă ilustrează mai multe **elemente de pastel, spaţiul terestru** descris fiind caracteristic **satului** şi evocând, totodată, munca ţăranilor:

„Pământu-ntreg e numai lan de grâu
şi cântec de lăcuste.

În soare spicele îşi ţin la sân grăunţele
ca nişte prunci ce sug.
Iar timpul îşi întinde leneş clipele
Şi aţipeşte între flori de mac.
La ureche-i ţârâie un greier."

Substantivele – *„pământul"*, *„lan de grâu"*, *„grăunţele"*, *„flori de mac"* – denumesc elementele concrete ale planului terestru, ***nemărginit,*** care se poate vedea numai până *„la orizont"*. **Imensitatea** spaţiului este sugerată, ***hiperbolic***, şi de versul *„Pământu-ntreg e numai lan de grâu"*, care exprimă, totodată, ***admiraţia*** poetului pentru străduania şi hărnicia oamenilor. Versurile *„În soare spicele îşi ţin la sân grăunţele/ca nişte prunci ce sug"* evidenţiază armonizarea cerului cu pământul, realizată printr-o ***comparaţie personificatoare***, implicând omul, care simte o ***beatitudine, o fericire*** a împlinirii depline. Timpul, ***personificat***, *„îşi întinde leneş clipele"*, apoi *„aţipeşte"* într-un feeric lan cu maci, ca sugestie a satisfacţiei dobândite după o muncă asiduă.

Scanned with OKEN Scanner

Cuvântul-cheie, ***„Dogoare”,*** nearticulat pentru a accentua mai expresiv intensitatea arşiţei interioare, precum şi detaliile despre ivirea *„la orizont”,* în depărtarea cea mai întinsă pe care o poate cuprinde privirea, a unor *„fulgere fără glas”* ce *„zvâcnesc”* ritmic compun **tabloul static şi arzător al zilelor de vară.**

Imaginile vizuale, exprimate printr-o ***comparaţie metaforică,*** se completează cu ***imagini motorii*** prin verbe care au sens de mişcare bruscă şi surprinzătoare: *„...fulgere fără glas/zvâcnesc din când în când/ca nişte lungi picioare de păianjen – smulse/din trupul care le purta”.*

Timpul curge încet spre veşnicie, fiind definit printr-o ***personificare***: *„Iar timpul îşi întinde leneş clipele/*şi aţipeşte între flori de mac”.

Imaginile auditive sunt ilustrate de *„cântec de lăcuste”* şi de ţârâitul greierilor: *„La ureche-i ţârâie un greier”,* ce se constituie într-o muzică ancestrală, cosmică. Lăcustele şi greierii cântă pământului întreg şi timpului oprit în somn din curgerea lui, amplificând ***starea de meditaţie şi reflecţie a poetului.***

Poet profund ***original şi interiorizat,*** **Lucian Blaga** percepe natura adânc în sufletul său, care este plin de încântare şi beatitudine. Poezia ***„Vară”*** este, aşadar, un ***pastel spiritualizat,*** o descriere a cadrului natural realizată cu stări şi sentimente, un ***peisaj stilizat.***

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

3. LIRICA POPULARĂ
DOINA

DOINA este o specie a ***liricii populare,*** caracteristică numai ***folclorului literar românesc,*** în care omul, în relaţie nemijlocită cu natura, îşi exprimă în mod direct **sentimentele *de* dor şi jale*, stări sufleteşti specifice exclusiv românului şi puternic înrădăcinate în structura lui spirituală.***

Cuvintele „dor" şi „jale" nu au corespondent în altă limbă, sunt intraductibile şi ***definesc structura sufletului românesc.*** În funcţie de cauzele care determină ilustrarea sentimentelor de dor şi jale, doinele pot fi: ***doine de dragoste, doine de cătănie, doine de sărăcie, doine păstoreşti, doine de haiducie, doine de înstrăinare, doine despre soartă şi noroc etc.***

Stilistic, doina se individualizează, între celelalte creaţii lirice, printr-o deosebită **bogăţie metaforică,** *printr-o* armonie perfectă a eului liric cu natura înconjurătoare, *care amplifică simţămintele exprimate.*

După modelul doinei populare, scriitorii au creat **doina cultă,** care respectă întocmai trăsăturile acesteia, exprimând o paletă variată de sentimente, percepţii sau atitudini ale eului liric.

„DOINA”

- doină populară -

- Apartenența operei la liric, specia literară <u>doină populară</u> -

„Doină, doină, cântic dulce,
Când te-aud, nu m-aș mai duce!
Doină, doină, viers cu foc,
Când răsuni, eu stau în loc!
Bate vânt de primăvară,
Eu cânt doina pe afară,
De mă-ngân cu florile
Și privighetorile.
Vine iarna viscoloasă
Eu cânt doina-nchis în casă,
De-mi mai mângâi zilele,
Zilele și nopțile.
Frunza-n codru cât învie,
Doină cânt, de voinicie,
Cade frunza gios, în vale,
Eu cânt doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai țin.
Doina cânt, doina șoptesc,
Tot cu doina viețuiesc.”

Cele dintâi producții literare ale poporului român au fost create de autori anonimi și transmise din generație în generație, de-a lungul veacurilor, pe cale orală. Conținutul acestor prime creații literare românești a reflectat tradiția și mentalitatea poporului, sentimentele și gândurile acestuia, exprimate într-un limbaj artistic specific, care a particularizat neamul românesc între celelalte popoare. Toate aceste opere alcătuiesc **literatura populară românească,** una dintre componentele definitorii ale **folclorului**. De aceea, totalitatea poeziilor, baladelor, legendelor, basmelor și poveștilor populare constituie **folclorul literar** românesc.

Lirismul subiectiv se definește prin mărcile lexico-gramaticale reprezentate de ***verbe*** și ***pronume la persoana I***: *„aud”, „aș duce”, „stau”, „cânt”, „te”, „m-”, „eu”.*

Una dintre poeziile prin care românul exprimă ***cea mai variată și complexă gamă de sentimente*** **este doina populară**.

Scanned with OKEN Scanner

Titlul este sugestiv pentru această specie cu totul aparte în lirica populară românească, fiind format din substantivul articulat ***„doina”,*** care defineşte şi individualizează această creaţie. Altfel spus, titlul simbolizează ideea că această poezie este reprezentativă pentru **doina populară**.

(Structură, semnificaţii, limbaj artistic)

Poezia ***„DOINA”*** **nu este structurată în strofe**, fiind o **unitate de exprimare a sentimentelor de jale şi dor** şi sugerând, totodată, **armonia, comuniunea omului cu natura.**

Începutul poeziei ***(incipitul)*** este o **adresare directă**, prin care poetul anonim, ***personificând*** doina, îşi exprimă **direct atracţia** pentru această creaţie folclorică: *„Doină, doină, cântic dulce,/ [...] Doină, doină, viers cu foc”.* **Dragostea şi preţuirea poetului anonim** pentru frumuseţea neasemuită a cântecului popular sunt exprimate prin ***repetiţia vocativului*** *„doină, doină”,* precum şi prin ***epitetele*** *„cântic dulce”* şi *„viers cu foc”,* sugerând, totodată, **vraja şi farmecul** prin care doina emoţionează profund sufletul românului. Atitudinea de **apropiere sufletească,** pe care poetul popular o exprimă cu patimă, este ilustrată şi prin ***apoziţiile*** *„cântic dulce”* şi *„viers cu foc”,* unde ***epitetele*** sugerează **muzicalitatea** acestei creaţii, precum şi capacitatea doinei de **a alina dorul** ori **suferinţa** profundă a românului.

De când se ştie pe aceste meleaguri, românul a iubit creaţia populară, deoarece prin intermediul ei şi-a exprimat **cele mai intime şi profunde sentimente**, şi-**a contopit sufletul cu aceste comori spirituale**: *„Când te-aud, nu m-aş mai duce!/ [...] Când răsuni, eu stau în loc!”,* ilustrate prin ***verbe sau expresii*** sugestive.

Ideea că **doina a însoţit dintotdeauna românul de-a lungul existenţei sale**, în orice împrejurare, este exprimată în continuarea poeziei prin **succesiunea anotimpurilor**, ilustrate cu ***principalele elemente de natură*** specifice. **Bucuria** omului pentru venirea **primăverii**, anotimpul care trezeşte la viaţă natura, dezvăluie dorinţa de **libertate**, de **revigorare a sufletului**: *„Bate vânt de primăvară,/Eu cânt doina pe afară”.* **Comuniunea perfectă a omului cu natura** este sugerată de ***verbul*** *„a îngâna”,* care umanizează natura, prin ***personificarea*** celor mai încântătoare simboluri primăvăratice, *„florile”* şi *„privighetorile”: „De mă-ngân cu florile/*Şi privighetorile”.

Următorul anotimp este *„**iarna** viscoloasă”,* care sileşte românul să se izoleze, iar **singurătatea** îi este alinată de cântecul doinei, unica **mângâiere** a unui suflet încărcat de **tristeţe**: *„Vine iarna viscoloasă/Eu cânt doina-nchis în casă,/ De-mi mai mângâi zilele,/Zilele şi nopţile”.* Cel mai apropiat **prieten** al românului a fost în permanenţă doina, idee exprimată prin ***repetiţia*** substantivului *„zilele”.*

Scanned with OKEN Scanner

Când natura freamătă de viaţă, în anotimpul **vara,** omul se integrează ritmurilor ei, se refugiază în **codrul ocrotitor**, care a fost mereu cel mai apropiat tovarăş al românului: *„Frunza-n codru cât învie,/Doină cânt de voinicie”.*

Toamna este un anotimp trist şi aduce în suflet o **stare de deprimare, de durere**, idee sugerată prin căderea frunzelor: *„Cade frunza gios, în vale,/Eu cânt doina cea de jale”.*

Ultimele patru versuri sintetizează concluziv **principalele trăsături ale doinei populare**, oferind, totodată, ***simetrie*** poeziei. Din timpuri străvechi, doina este adânc înrădăcinată în sufletul românului, relaţia strânsă şi permanentă a inimii de român cu acest cântec popular fiind exprimată mai ales prin ***succesiunea de verbe la persoana I singular***: *„zic”, „suspin”, „mă ţin”, „cânt”, „şoptesc”, „vieţuiesc”.*

Repetiţia substantivului *„doina”* accentuează ideea că singura **mângâiere şi alinare** a românului a fost dintotdeauna acest cântec popular: *„Doina zic, doina suspin,/Tot cu doina mă mai ţin./Doina cânt, doina şoptesc,/Tot cu doina vieţuiesc”.*

Întreg neamul românesc de-a lungul existenţei milenare a vieţuit găsindu-şi **refugiul sufletesc** (spiritual – *n.n.)* **în creaţiile literare ale poporului şi în mijlocul naturii ocrotitoare,** care a vibrat la toate simţămintele lui. Această idee este sugerată de reiterarea (repetarea – *n.n.*) ***pronumelui la persoana I*** *„eu”*, care poate reprezenta pe oricare român ce a trăit vreodată pe aceste meleaguri: *„Eu cânt doina pe afară,/[...] Eu cânt doina-nchis în casă/[...] Eu cânt doina cea de jale”.*

Limbajul popular este evidenţiat în poezie atât prin ***muzicalitatea versurilor,*** cât şi prin prezenţa ***cuvintelor şi expresiilor populare:*** *„cântic dulce”, „nu m-aş mai duce”, „viers cu foc”, „mai mângâi zilele”, „gios”, „mă mai ţin”, „vieţuiesc”.*

Prozodia. *„Doina”* este o creaţie lirică populară şi respectă întocmai versificaţia acestor producţii literare: **măsura** versurilor de 7-8 silabe, **rima** împerecheată, şi **ritmul** trohaic.

Doina *este cea mai cuprinzătoare manifestare lirică a sentimentelor umane, prin acest cântec popular românul şi-a exprimat cele mai profunde stări sufleteşti, fiind o creaţie specifică şi exclusivă a poporului român.*

La **UNESCO**, naţiunea română figurează cu trei concepte spirituale, care-o definesc şi o individualizează între celelalte popoare ale lumii: ***doină, dor şi colind.***

Deoarece în această poezie **autorul anonim** îşi exprimă **direct sentimentele de dor şi jale**, prin intermediul **figurilor de stil** şi într-un **limbaj popular** specific, poezia ***„Doina”*** este reprezentativă pentru specia de **doină populară.**

Scanned with OKEN Scanner

„MĂI BĂDIŢĂ, FLOARE DULCE”

- doină populară -

- Apartenenţa operei la liric, specia literară doină populară -

„Măi bădiţă, floare dulce,
Unde te-aş găsi te-aş smulge,
Şi-acasă la noi te-aş duce,
Şi te-aş răsădi-n grădină,
Şi te-aş secera cu milă;
Şi te-aş face stog în prag,
Şi te-aş îmblăti cu drag;
Şi te-aş măcina mărunt
La morişca de argint;
Şi te-aş cerne prin sprincene,
Şi te-aş frământa-n inele,
Şi te-aş da inimii mele
Să se stâmpere de jele...”

Primele creaţii artistice sunt rodul imaginaţiei românului anonim, care a transmis apoi, din generaţie în generaţie şi pe cale orală, preţioasele producţii populare, expresie profundă a spiritualităţii acestui neam. Toate aceste opere formează **literatura populară,** componentă a **folclorului românesc.**

Una dintre poeziile prin care românul exprimă ***cea mai variată şi complexă gamă de sentimente*** **este doina populară**.

„MĂI BĂDIŢĂ, FLOARE DULCE” a fost inclusă în ***„Antologia de poezie populară”*** întocmită de **Lucian Blaga. Titlul** defineşte poezia ca ***doină de dragoste*** şi este format dintr-un ***substantiv diminutival*** în cazul vocativ *(„bădiţă”),* precedat de ***interjecţia populară*** *„măi”* şi urmat de ***apoziţia metaforică*** *„floare dulce”.*

(Structură, semnificaţii, limbaj artistic)

Doina ***„Măi bădiţă, dulce floare”,*** ca majoritatea creaţiilor populare, nu este structurată în strofe, fiind o unitate de exprimare a celui mai puternic sentiment uman: iubirea.

Primul vers (incipitul) este o ***adresare directă,*** prin reiterarea (*reluarea*) titlului, *„Măi bădiţă, dulce floare”,* care exprimă chiar de la început **tema erotică** a poeziei. Dorinţa intensă a fetei pentru a fi alături de iubitul ei este exprimată printr-o înşiruire de ***verbe la modul condiţional-optativ***, ***persoana I singular***, iar ***adresarea directă*** către *„bădiţa”* este realizată prin ***pronumele la persoana a II-a singular***, în cazul acuzativ, *„te”: „te-aş găsi”, „te-aş smulge”,*

Scanned with OKEN Scanner

„te-aş duce", „te-aş răsădi" (format prin prefixarea verbului *„a sădi"*), *„te-aş secera", „te-aş măcina", „te-aş cerne", „te-aş frământa"* etc.

Măiestria poetului anonim este argumentată de plasticitatea poeziei, prin ***metafora rurală*** a prelucrării grâului, de la semănarea boabelor până la procesul final, făina şi pâinea. Dragostea mistuitoare a fetei este exprimată printr-un ***şir de metafore*** care formează ***alegoria*** evoluţiei sentimentelor erotice pentru iubitul ei, pe care-l alintă cu diminutivul *„bădiţă"*. Înmugurirea sentimentului de dragoste şi evoluţia lui până la pasiunea deplină urmează succesiunea firească a prelucrării grâului, exprimate ca dorinţe erotice. Astfel, tânăra îndrăgostită, după ce l-ar *„găsi"* şi l-ar *„smulge"*, l-ar *„răsădi-n grădină"* şi l-ar *„secera"* cu grijă pe iubitul ei. Aşa cum se *„îmblătesc"* boabele de grâu, *„bădiţa"* ar fi cel ales, iar iubirea este în plină evoluţie spre împlinire desăvârşită prin procesele metaforice de măcinare, cernere şi frământare. Enumerarea elementelor care compun procesarea grâului este, aşadar, ***alegoria*** evoluţiei iubirii, sentiment pe care fata îl dezvăluie în **finalul** poeziei prin ***expresia populară*** *„te-aş da inimii mele":*

„Şi te-aş da inimii mele
Să se stâmpere de jele..."

Tristeţea din finalul doinei, exprimată în mod direct prin cuvântul *„jele"*, s-ar topi în inima fetei îndrăgostite atunci când iubirea ar deveni reciprocă, *„te-aş da inimii mele"*, mai ales că versul anterior trimite la o contopire a cuplului prin ***metafora*** *„te-aş frământa-n inele"*.

Întreaga doină este un ***discurs liric,*** o ***confesiune*** tulburătoare a dorinţei de iubire, organizată sub forma unui ***ritual*** desfăşurat după regulile tradiţionale ale muncilor de la ţară.

De altfel, **specificul popular** al creaţiei lirice este evident pe tot parcursul doinei. Termenul *„bade"* este ***apelativul popular*** prin care o fată de la ţară îl numeşte pe bărbatul iubit, iar ***erotica pastorală*** *(rustică)* a acestei doine se defineşte prin ***diminutivul*** *„bădiţă"* (format cu sufix), prin ***epitetul verbal*** *„te-aş îmblăti cu drag"* şi prin ***metafora*** *„dulce floare". Epitetele care determină substantive, „floare dulce"* şi *„morişca de argint"*, ca şi ***epitetul care determină un verb,*** *„te-aş măcina mărunt"*, sugerează alintul erotic revărsat asupra iubitului. ***Metafora*** *„Şi te-aş cerne/ Prin sprincene"* ilustrează o ***expresie populară*** – *„ales după sprânceană"* –, care înseamnă că iubitul întruchipează cele mai *„alese"* (deosebite) însuşiri: frumuseţe, bunătate, sensibilitate sufletească, afectivitate etc. De asemenea, ***forma populară*** a cuvintelor *„sprincene", „să se stâmpere", „jele"* explică **oralitatea stilului**, trăsătură distinctă a creaţiilor folclorice.

Scanned with OKEN Scanner

Caracteristică **limbajului popular** este ***repetiţia conjuncţiei narative „şi”***, aşezată la începutul fiecărui vers, care marchează gradarea ascendentă a dorinţei de împlinire a iubirii, la fel ca în basmele populare, când înşiruirea faptelor este accentuată prin acest procedeu stilistic.

Expresivitatea *verbelor la modul condiţional-optativ la persoana I singular* argumentează faptul că iubirea rămâne la stadiul de dorinţă şi exteriorizează pasiunea, gingăşia şi puritatea sufletească a eului liric anonim, în ipostaza tinerei îndrăgostite.

Principalul **mod de expunere** este ***descrierea prin alegorie***, fiind enumerate etapele de prelucrare a grâului, de la bobul semănat la produsul final, pâinea, ca semnificaţie a evoluţiei sentimentului de iubire.

Prozodia se defineşte prin versificaţia lirică: **măsura** versurilor este de 4-8 silabe, **ritmul** este trohaic, iar **rima** împerecheată. Ultimele trei versuri au **monorimă**, care amplifică muzicalitatea şi emoţia sentimentului de iubire.

Exprimarea directă a dorinţei de iubire mistuitoare a unei fete de la ţară pentru un flăcău înscrie poezia ***„Măi bădiţă, floare dulce”*** în specia doină populară.

Scanned with OKEN Scanner

II. DESCRIEREA LITERARĂ ÎN PROZĂ
(TEXTUL DESCRIPTIV LITERAR)

• **DESCRIEREA LITERARĂ ÎN PROZĂ** este ***modul de expunere*** specific textelor descriptive în ***proză***.

- ***Descrierea literară*** înfăţişează ***un aspect din natură, un peisaj/tablou, spaţii interioare sau exterioare/arhitecturale, stări interioare, afecte*** (emoţii, senzaţii, sentimente, atitudini) ale personajelor prin analiză psihologică, portret fizic/moral, o localitate etc.)
- ***Descrierea*** este ***subiectivă*** atunci când se transmit ***la persoana I*** emoţiile şi ideile autorului şi este ***obiectivă*** atunci când comunică informaţii despre locuri/persoane/fenomene transmise neutru, detaşat, ***la persoana a III-a***, fără a identifica în mod direct stările afective auctoriale;
- ***Autorul*** exprimă **în mod direct** atitudini, sentimente, concepţii faţă de obiectul descrierii, apelând la **procedee artistice, figuri de stil, imagini artistice** (auditive, vizuale, motorii, olfactive, cromatice etc.).

APLICAŢII
CUM SE COMENTEAZĂ UN TEXT DESCRIPTIV LITERAR/LIRIC ÎN PROZĂ

• **CERINŢA**

Demonstrează că următorul fragment este un text descriptiv/liric:

„În măruntaiele munţilor, la izbucnirea erupţiei vulcanice, aurul a năvălit în toate crăpăturile stâncilor, s-a strecurat, a umplut cele mai mici şi mai întortocheate goluri. Afară, pe deasupra crestelor înalte, din stâncă în stâncă, din văgăună în văgăună, tot mai la fund, tot mai în inima adâncă a munţilor, au început să se scurgă oamenii; când dincolo, departe, în câmpiile fertile, a început să se dezlănţuie cataclismul primelor năvăliri barbare."

(Geo Bogza, *„Ţara Moţilor, ţară de piatră"*)

Răspuns:

- vocea lirică îşi exprimă ***direct sentimentul de admiraţie*** faţă de măreţia Munţilor Apuseni, *Ţinutul Moţilor*;
- ***modul de expunere*** este ***descrierea;***
- textul transmite o ***emoţie puternică cititorului,*** care îşi poate imagina *„măruntaiele munţilor"* pline de aur;
- ***limbajul artistic*** este alcătuit **din** ***figuri de stil, imagini artistice şi registre stilistice:***

Scanned with OKEN Scanner

- *„măruntaiele munţilor"* – ***metaforă personificatoare;***
- *„aurul a năvălit"* – ***personificare;***
- *„cele mai mici şi mai întortocheate goluri"* – ***epitete în inversiune;***
- *„crestelor înalte", „câmpiile fertile"* – ***epitete;***
- *„inima adâncă a munţilor"* – ***metaforă;***
- *„În măruntaiele munţilor, la izbucnirea erupţiei vulcanice, aurul a năvălit în toate crăpăturile stâncilor, s-a strecurat, a umplut cele mai mici şi mai întortocheate goluri."* – ***imagine vizuală şi motorie.***

Geo Bogza, scriitor de mare valoare literară, fratele lui **Radu Tudoran,** are o **operă amplă,** remarcându-se prin **reportajele sale unice şi inedite, cu descrieri lirice impresionante,** aşa cum este și volumul din care a fost extras fragmentul dat.

• **CERINȚA**

Identifică în textul de mai jos trăsăturile şi modalităţile de caracterizare ale personajului Duţu.

„Un singur păcat avea Duţu: băiat deştept, gureş şi curăţel, el a mai învăţat la oştire şi vreo trei buchi, şi acum se credea şi era ţanţoş de l-ai fi socotit în rândul oamenilor cu două juguri de câte patru boi. I s-ar fi trecut, poate, şi asta, dar mai era şi rău de gură şi nu suferea ca cineva să-l atingă la sărăcia lui."

(Ioan Slavici, *„Comoara"*)

Răspuns:

Prin **descrierea directă** făcută de autor reies mai multe ***trăsături fizice şi morale*** ale personajului Duţu. Din ***enumeraţia epitetelor*** *„băiat deştept, gureş şi curăţel"* rezultă faptul că Duţu este **ager la minte, vorbăreţ şi destul de îngrijit**, iar prin ***expresiile populare*** *„se credea şi era ţanţoş"*, autorul transmite alte calităţi ale personajului: **încrezut (înfumurat) şi fudul (semeţ)**. Când făcuse armata, învăţase să scrie şi să citească – *„a mai învăţat la oştire şi vreo trei buchi"*, apreciază autorul. De asemenea, evidenţiază şi două însuşiri negative care ţin de **îngâmfarea** personajului: este **răutăcios** şi **se simte jignit** dacă cineva îi spune că e sărac: *„rău de gură şi nu suferea ca cineva să-l atingă la sărăcia lui"*.

Scanned with OKEN Scanner

„INDESCRIPTIBIL”

de Simona Popescu

- text descriptiv literar -

- Apartenența operei la textul liric -

SIMONA POPESCU (n. 10 martie 1965), poetă, prozatoare, eseistă și profesoară la Facultatea de Litere a Universității București, este una dintre cele mai importante scriitoare contemporane. A publicat volume de poezie, dintre care amintim ***„Xilofonul și alte poeme”, „Juventus și alte poeme”,*** precum și romanul autobiografic ***„Exuvii”.***

Poetă apreciată și renumită, **Simona Popescu** își definește poezia ca pe *„o plimbare în grădină”*, iar pasiunea ei pentru scris are ca sursă de inspirație *„viața cea adevărată”*.

[Textul ***„Indescriptibil”*** a fost scris de **Simona Popescu** special pentru manualul de Limba și literatura română pentru clasa a VI-a, Editura Art Klett.]

Titlul *„INDESCRIPTIBIL”* este o referire la perceperea cuvintelor descifrate cu uimire, de fetița de 11 ani, într-un Dicționar *„în care cuvintele se ajută unele pe altele ca să se facă înțelese”*. Astfel, sensul titlului se referă la ceva atât de neobișnuit, încât nu poate fi descris sau exprimat în cuvinte, adică ***„de nedescris”.***

Tema reflectă fascinația pentru cuvinte și pentru procesul de descoperire a semnificațiilor acestora și care, pentru fiecare om, înseamnă o anumită reprezentare, o imagine nouă, un sentiment profund, o senzație aparte.

Textul începe prin prezentarea unei cărți cu un desen geometric verde pe o copertă mică, de culoare galbenă, pe care fetița de 11 ani o cumpără de la librărie, pentru că trebuia – obligatoriu – să o ducă la școală a doua zi. Uimită peste măsură, ea răsfoiește noua carte și constată că are două coloane de cuvinte, fără legătură între ele, deși unele erau scrise *„cu litere mai groase (cele de explicat) și altele mai subțiri (cele explicatoare)”*.

„Dicționarul școlarului” nu semăna deloc cu alte cărți, adică nu avea poze, nici povestiri, nici poezii, nici cifre sau desene geometrice. Primul cuvânt pe care-l citește este *„abà”*, lângă care era explicația *„postav gros de lână”*, dar nu știe nici ce înseamnă *„postav”*. Se duce la litera *„p”*, dar în carte nu există deloc acest cuvânt, așadar rămâne necunoscut.

Ultimul cuvânt din *„Dicționar”* este *„zvânta”*, de care auzise când se vorbea despre rufele întinse la uscat și-i vin în minte expresii folosite în mod curent: *„te bat de te zvânt”* sau *„...de te usuc”*.

Comparația pe care o face între Dicționar și cartea cu ghicitori o lămurește asupra sensului cuvintelor, care au un înțeles precis, spre deosebire de *„cimilituri”*, unde trebuie să ghicești cuvântul la care se referă: *„Ager, sprinten și*

Scanned with OKEN Scanner

ușor;/Printre aripi pot să zbor;/Printre ploaie, printre nori". Întrebarea obișnuită *„Ghici ce-i?"* își găsește răspunsul la pagina 133 din Dicționar: *„gând, gândire, meditare, maximă"*, dar ce înseamnă *„maximă"* nu a înțeles.

Dicționarul devine un „loc de joacă" pentru orice copil, care intră cu totul în cartea citită, *„ca-n vis"*, văzând lucrurile *„cumva pe dinăuntru"*. Dicționarul explică acest *„pe dinăuntru"* printr-un cuvânt ciudat, *„lăuntric"*, însemnând că orice cuvânt *„se adaugă lumii tale lăuntrice care e mai mare decât lumea din afară"*. Cuvintele singure nu se disting independent într-o narațiune, ele doar se înlănțuie și creează faptele, situațiile, personajele.

„Ia te uită ce mai lume! De cuvinte. Prietenoase, dușmănoase, bune, rele, misterioase, banale, atrăgătoare, respingătoare și așa mai departe" – exclamă entuziasmată fetița, găsind cele mai variate adjective, perechi în antiteză, folosite în descrierea cuvintelor. Constată că toate cuvintele fac parte din ***„regnul vocabular"*** și, pentru fiecare om, cuvântul are altă reprezentare concretă; de pildă, cuvântul „pisică" trimite imediat la imaginea unei pisici drăgălașe sau gata să zgârie, albă sau neagră, leneșă sau vioaie. Sunt vizualizate tot atâtea feluri de animăluțe câți oameni citesc acest cuvânt.

Dar niciun cuvânt nu este singur, de pildă, *„în cuvântul «caisă» e cuvântul «sâmbure», cuvântul «rece» e bun vara și cuvântul «cald» e bun iarna"*. La fel, cuvântul *„descriere"* îți poate reprezenta un *„desen prin cuvinte"* al unui aspect din natură, al unei ființe sau al unui lucru, al unei situații sau al unui personaj. În cuvântul „copil" este inclus și cuvântul *„iubire"* sau cuvântul *„naivitate"*.

„Dicționarul școlarului" a devenit pentru fetiță o carte foarte interesantă, cu atât de multe cuvinte, unele complet necunoscute, dar cu toate poți să faci descrieri, ca și cum ai desena lumea, te poți uita la desenele altora, ca să afli cum este lumea lor.

În **final**, concluzia fetiței este și concluzia textului: *„Dicționarul, o jucărie cum nu mai există, din care cititorii pot face alte jucării, fiecare după pofta lui. Indescriptibil!"*

Cercetarea ***Dicționarului*** trezește toate simțurile umane – văzul, auzul, gustul, mirosul și pipăitul – și poate exprima sentimente și emoții, gânduri și senzații cu totul speciale.

Simona Popescu își amintește în ***„Indescriptibil"*** un moment important din copilărie, pe vremea când avea 11 ani, fapt dezvăluit într-un interviu din revista ***„Tribuna învățământului":*** *„Prima carte pe care am cumpărat-o din banii mei a fost «Dicționarul școlarului» – fabuloasă de citit, pornind de oriunde, prin asocieri nesfârșite. Am mai scris despre asta"*.

Scanned with OKEN Scanner

„O PISICĂ”

de Tudor Arghezi

- text descriptiv *literar* -
- Apartenența operei la textul liric -

TUDOR ARGHEZI (1880-1967), pe numele său adevărat **Ion N. Theodorescu**, mărturisește că pseudonimul **Arghezi** provine, de la numele vechi al Argeșului, ***Argesis***.

Primul volum de poezii apare foarte târziu, în **1927**, la vârsta de **47 de ani**, având un titlu sugestiv – ***„Cuvinte potrivite”*** –, care-l impune definitiv în literatura română, după care publică și alte volume de versuri, romane, numeroase articole.

„Cartea cu jucării” este titlul unui volum de scurte ***povestiri*** scrise de **Tudor Arghezi** și dedicat celor doi copii, Mitzura și Baruțu Arghezi. Volumul a fost publicat în anul **1931,** la București, iar astăzi este una dintre cele mai apreciate și populare opere ale scriitorului.

În casa familiei a intrat, pe neașteptate, o pisică *„neagră ca bezna tare”* și toți ai casei se mirau cum reușise ea să nimerească tocmai la ei. Cu ochii, ca *„luminile de aur”*, îi privește calm și îi salută cu glasul ei cald: *„Miau!”*

Drept bun-venit, toți cei din familie i-au dăruit sofaua, oglinda și *„farfuria de porțelan cu două flori de smalț”*, din care pisica să bea apă cu botișorul *„de garoafă palidă și roză”*. Baruțu este foarte emoționat, însă Mitzura este impresionată, mai ales, de blana ei *„negru-n negru”*. Cu mai multă experiență de viață, bunica este încredințată că *„pisica este purtătoare de noroc”*.

Pisica devine *„idolul inefabil”* (inefabil = foarte greu sau imposibil de exprimat în cuvinte; de neexprimat – *n.n.*), are camera ei, împodobită cu amintirile și cu obiectele de preț ale familiei, de aceea toarce mulțumită *„ca fusul”*.

Finalul descrierii este de o sensibilitate tulburătoare, pisica *„ascultă vioara lumii, care cântă pretutindeni, în cele de sus și-n cele de jos, în prăpastie și-n creasta tăriei, și visul ei se aude ca un ecou al viorilor din țărână și apă”*.

Imaginile artistice sunt numeroase, pentru că **descrierea** pisicii este detaliată și aceste **mijloace stilistice** dau animalului iubit ***valențe vizuale*** ieșite din comun.

Comparațiile pictează, parcă, imaginea pisicii: *„neagră ca bezna”*, *„suplă ca o ceață din întunecime”*, *„gurița ta, ca o foaie de garoafă palidă și roză”*, *„ușoară ca o umbră”*, *„toarce ca fusul”*, *„murmură ca marea”*, *„cântă ca vântul”*, *„șuieră ca grâul”* sau labele sunt *„moi ca niște pensule de pictură”*.

Metaforele sugerează înfățișarea ei delicată, cu *„silueta de catifea”*, *„blana de lutră”*, *„luminile de aur ale ochilor”*, *„culoarea ei, negru-n negru”*,

Scanned with OKEN Scanner

„mănuşile de velur ale labelor" etc. ***Epitetele,*** unele ***cromatice***, compun trăsăturile particulare ale pisicii: *„căutătura galbenă", „pasul mut şi lin", labele „moi", „luminile de aur", „negru-n negru".*

Descrierea trezeşte **emoţii** cititorului, care-şi poate închipui cu încântare pisica atât de iubită de întreaga familie, imaginile fiind adevărate picturi sugestive ale animalului de companie pe care l-au îndrăgit atât de mult.

„Nicio jucărie nu e mai frumoasă ca jucăria cu vorbe. Copiii, ca şi oamenii mari, sunt mai simţitori la vorbe decât la fapte, plăcându-le, mai mult decât faptele făcute, faptele povestite. Şi, dacă povestea miroase a minciună şi minciuna este ticluită bine, povestea şi atunci le place mult, de unde un scriitor scoate învăţatul că închipuirea e mai adevărată decât adevărul şi că viaţa trebuie răscolită, ca să fie scrisă pe placul cititorului mare şi al ascultătorului mic." **(Tudor Arghezi, *„Poveste cu oi")***

Scanned with OKEN Scanner

„SCRISORI FĂRĂ ADRESĂ”

de George Topârceanu

(Fragment)
- text descriptiv *literar* -
- Apartenența operei la textul liric -

„Sus, pe culmea dealului din față, castelul prinţului Sturza, alb şi ireal ca palatul lui Papură-Vodă, pare un miraj proiectat în văzduh de lumina apelor. De la poalele lui, se desfăşoară larg spre răsărit şi miazăzi priveliştea galbenă a stuhurilor, cu oglinzi neclintite de oţel întunecat şi ostroave lungi de gânduri înverzite proaspăt în lucirea primăverii. Stoluri de răţuşte dau necontenit ocoluri pe deasupra, încurcând în belţuri şi ochiuri capricioase un fir nevăzut, pe care la urmă îl înnoadă brusc într-un pâlc de trestii înalte. Şi balta toată gârâie şi miaună şi cântă-n soare cu glasuri multiple şi stranii, de-ţi pare că ai descins aievea pe altă planetă mai tânără sau, cu milioane de ani în urmă, în luminoasa eră a primăverii vieţii pe pământ.”

(George Topârceanu, *„Scrisori fără adresă”*)

GEORGE TOPÂRCEANU (1886-1937) a fost poet, prozator, memorialist, publicist și traducător român, membru corespondent al Academiei Române. Cunoscut, mai ales, pentru volumele de poezii ***„Balade vesele și triste”, „Parodii originale”,*** primește în anul 1926 Premiul Național pentru Poezie.

Fragmentul dat face parte din volumul ***„Scrisori fără adresă, proză umoristică și pesimistă”,*** publicat în **1930.**

Textul *„SCRISORI FĂRĂ ADRESĂ”* de George Topârceanu este **liric,** pentru că prezintă **un tablou din natură,** descriind imaginea unei bălţi cu stuf şi păsări sălbatice, iar ***modul de expunere*** este **descrierea.**

Ca mărci ale **descrierii,** se remarcă frecvența ***substantivelor*** – *priveliște, deal, palat, castel* etc. – **și a adjectivelor** – *„alb”, „ireal”, „larg”, „întunecat”, „lungi”, „înverzite”, „capricioase”, „nevăzut”, „luminoasă”* etc.

Verbele statice și auditive se află la modul indicativ, timpul prezent, sugerând ***permanentizarea atmosferei pline de veselie*** a întregului tablou: *„dau”, „se desfăşoară”, „înnoadă balta (...) gârâie şi miaună şi cântă (...) cu glasuri (...)”.*

Numeroase sunt și **imaginile artistice,** care argumentează, convingător, faptul că textul este **descriptiv,** cu **valențe lirice:**

- **imagini vizuale:** *„priveliştea galbenă a stuhurilor”; „pâlc de trestii înalte”;*

- **imagini motorii:** *„stoluri de rățuște dau necontenit ocoluri pe deasupra”;*
- **imagini auditive:** *„balta toată gârâie și miaună și cântă-n soare cu glasuri multiple și stranii”;*
- **imagini cromatice:** *„castelul prințului Sturza, alb și ireal ca palatul lui Papură-Vodă”; „priveliștea galbenă”.*

Descrierea tabloului din natura feerică se caracterizează și prin varietatea **figurilor de stil:**

- **epitete:** *„castelul alb, ireal”, „priveliștea galbenă”, „ostroave lungi”, „glasuri multiple și stranii”, „planetă tânără”, „luminoasa eră”* etc.;
- **comparații:** *„castelul prințului Sturza, alb și ireal ca palatul lui Papură-Vodă”; „castelul [...] pare un miraj proiectat în văzduh de lumina apelor”;*
- **metafore:** *„oglinzi neclintite de oțel întunecat”; „ostroave lungi de gânduri”;*
- **personificări:** *„balta toată gârâie și miaună și cântă-n soare cu glasuri multiple și stranii”; „gânduri înverzite”.*

Locul (perspectiva spațială) unde se află minunatul tablou al naturii descris în fragment este reprezentat de ***dealul*** pe care se află castelul prințului Sturza, iar la poalele lui se întinde ***balta cu stuf și păsări sălbatice.***

Fragmentul trezește **emoții** cititorului, care-și poate imagina cu încântare tabloul descris, iar imaginile au valență cinematografică.

Scanned with OKEN Scanner

„ENIGMA OTILIEI”

de George Călinescu

(Fragment)
- text descriptiv -
- Apartenența operei la textul liric -

„Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură. În această obscuritate, strada avea un aspect bizar. Nicio casă nu era prea înaltă și aproape niciuna nu avea cat superior. Însă varietatea cea mai neprevăzută a arhitecturii (operă îndeobște a zidarilor italieni), mărimea neobișnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor, ciubucăria, ridiculă prin grandoare, amestecul de frontoane** grecești și chiar ogive***, făcute însă din var și lemn vopsit, umezeala, care dezghioca varul și uscăciunea, care umfla lemnăria, făceau din strada bucureșteană o caricatură în moloz a unei străzi italice.”*

(George Călinescu, *„Enigma Otiliei”*)

*ciubucărie = ornamente care decorează o construcție

**fronton = element de arhitectură aflat deasupra unei uși

***ogivă = element al arhitecturii gotice (sub forma a două arcuri de cerc)

GEORGE CĂLINESCU (1899-1965) a fost critic și istoric literar, personalitate enciclopedică a culturii și a literaturii române.

A lăsat în urma lui *„o operă fundamentală pentru cultura poporului român”* **(Geo Bogza).** Ca **istoric literar,** înscrie în eternitate volumul monumental ***„ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE LA ORIGINI PÂNĂ ÎN PREZENT”,*** cu peste 1100 de pagini și publicat în luna **iulie 1941,** când, impresionat de valoarea lucrării, **Al. Rosetti** îi scrie autorului: *„Am volumul d-tale pe masă! [...] Recitesc acum ici și colo pasaje care mă încântă. Dar, de abia acum, realizez că ești un monstru (în sens etimologic!). Atâtea pagini! Atâta muncă! Clipe, zile, ore, ani! Ce forță! Ce facultate! Ce ușurință de a scrie! Și nicăieri oboseală, nici plictis... Dar ce fel de om ești D-ta?”*

Lucrarea a fost întâmpinată cu entuziasm de toți literații epocii și a rămas un **studiu de referință și o autoritate critică** de necontestat și în zilele noastre.

Textul descriptiv este un fragment din romanul ***„Enigma Otiliei”*** de **George Călinescu** și publicat în anul **1938.**

Textul prezintă ***caracteristicile*** unui obiect, precizând încă de la început locul care înfățișează ***o stradă*** din București. **Modul de expunere** este ***descrierea***, alcătuind imaginea caselor prin detalii ale arhitecturii din perioada interbelică.

Scanned with OKEN Scanner

Tradiţiile şi tendinţele stilistice specifice construcţiilor în epoca respectivă sunt accentuate prin ***mijloace artistice*** sugestive.

Frecvenţa **substantivelor** – *„strada", „case", „arhitectură", „ferestre"* –, precum şi numeroasele adjective – *„pustie", „mată", „bizar", „scundă"* – construiesc o imagine vizuală generală. În ansamblul ei, strada avea un *„aspect bizar"*, din cauza caselor de aproximativ aceeaşi înălţime, construite într-un amestec ridicol de stiluri arhitecturale. ***Detaliile*** au rol ***caracterizator pentru locuitorii*** din această zonă a Capitalei, semnificând faptul că ei sunt cam de aceeaşi condiţie socială modestă, cu aceeaşi educaţie superficială şi cultură mediocră.

Imaginile artistice sunt mai ales ***vizuale,*** compunând un tablou sugestiv al caselor şi al străzii, în general: *„lămpile de prin case erau stinse"; „Nicio casă nu era prea înaltă şi aproape niciuna nu avea cat superior."; „mărimea neobişnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor"*.

Descrierea se defineşte şi prin ***figurile de stil*** foarte sugestive în acest fragment, mai prezente fiind ***epitetele:*** *„strada pustie"; „sticlă mată"; „aspect bizar", „mărimea neobişnuită"; „forma scundă"*. ***Comparaţiile*** *„lumea părea adormită", „mărimea neobişnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor"*, precum şi ***metafora ironică,*** *„o caricatură în moloz"*, accentuează aspectul ciudat al străzii, prin ridicolul caselor cu acest fel de arhitectură amestecată.

Descrierea străzii şi a caselor cu detalii sugestive, aproape vizuale, compun un tablou pictural al străzii bucureştene, pe care cititorul şi-o poate imagina în stil personal şi cu emoţia percepţiei subiective a fiecăruia.

George Călinescu a fost adeptul ***detaliului*** – formulă estetică preluată de la scriitorul francez **Honoré de Balzac** – în descrierea caselor şi a interioarelor acestora, prin care descifrează sufletul omului, individualitatea sa intimă.

Scanned with OKEN Scanner

TEXTUL NARATIV

TEXTUL NARATIV este ***modalitatea de comunicare scrisă,*** prin care autorul îşi exprimă ***concepţia despre lume şi viaţă*** în mod ***indirect,*** prin intermediul ***personajelor***, apelând la ***naraţiune, descriere şi dialog.***

Componentele textului narativ:

a) ***autorul*** este persoana reală care creează/scrie opera artistică şi se detaşează de ***narator***. În literatura cultă, autorul are o identitate anume şi se mai numeşte ***scriitor. Autorul*** este cel care a creat universul epic. În literatura populară, ***autorul*** este ***anonim***.

b) ***naratorul*** este cel care povesteşte ***cititorului evenimentele, faptele personajelor şi relaţiile dintre ele***, aşa cum au fost concepute de autorul operei. Cel care a scris opera este **autorul real,** concret, iar cel care narează întâmplările, evenimentele şi conduce acţiunea operei este **naratorul**. În fiecare naraţiune, **autorul** este acelaşi, numai **naratorul** este altul, animat de alt fel de simţăminte, trăiri, prin alte personaje şi alte întâmplări.

c) ***personajul*** este principalul element al unei opere epice, care determină acţiunea, se află în centrul evenimentelor şi întâmplărilor ori poate fi o puternică personalitate umană în jurul căreia se construieşte subiectul creaţiei literare. Personajele pot fi nu numai fiinţe umane, ci şi animale, păsări, plante, făpturi închipuite sau chiar obiecte.

d) ***cititorul*** este destinatarul/receptorul unui text literar şi este sinonim cu ***„lector"*** (de la verbul „a lectura").

Naraţiunea la persoana a III-a conferă ***caracter obiectiv*** operei, iar naratorul este ***omniscient şi omniprezent,*** adică ştie tot ceea ce fac, gândesc sau intenţionează să întreprindă personajele, se află mereu la faţa locului şi comunică aceste fapte cititorului.

Naraţiunea la persoana I conferă ***caracter subiectiv*** operei, iar ***personajul-narator*** povesteşte o întâmplare în care este implicat direct, participând ca erou literar în succesiunea faptelor.

e) Opera narativă este organizată pe ***momentele subiectului: expoziţiunea, intriga, desfăşurarea acţiunii, punctul culminant, deznodământul***.

Scanned with OKEN Scanner

A. PERSONAJUL LITERAR

• **PERSONAJUL LITERAR** este principalul element al unei opere epice sau dramatice ***(niciodată lirice)***, care determină acţiunea, se află în centrul evenimentelor şi al întâmplărilor ori poate fi o puternică personalitate umană în jurul căreia se construieşte esenţa ideatică a creaţiei literare.

Personajul literar este conturat, de regulă, din două perspective: **una socială (exterioară)** şi cealaltă **psihologică (interioară),** acestea determinând şi conflictele în care sunt implicate personajele: conflictul exterior şi conflictul interior.

• **Clasificarea personajelor literare** poate fi făcută după o multitudine de criterii, în funcţie de o serie de repere artistice şi de principalele perspective care le structurează în categorii.

O eventuală ordonare a personajelor literare poate fi sistematizată, luând în considerare numai ***câteva dintre criteriile esenţiale*** şi având în vedere cele mai reprezentative personaje întâlnite în operele literare incluse în Programa şcolară.

A. <u>După rolul şi locul pe care îl ocupă în opera literară</u>:

- ***Personaj principal*** – apare pe parcursul întregii opere narative sau dramatice şi/sau are rolul esenţial în desfăşurarea acţiunii.
- ***Personaj secundar*** – apare în câteva secvenţe narative sau dramatice şi are menirea de a contura/completa personalitatea personajului principal şi de a ilustra relaţia acestuia cu celelalte personaje.
- ***Personaj episodic*** – apare într-un singur episod narativ sau dramatic şi are misiunea de a evidenţia o trăsătură a altui personaj, de a da culoare firului narativ, de a ilustra relaţii interumane etc.

  Exemplu:

  Personaj principal: Goe; Personaj secundar: mam'mare; Personaj episodic: conductorul *din schiţa* ***„D-l Goe…" de I.L. Caragiale***

B. <u>După valoarea morală</u>:

- ***Personaj pozitiv*** – însumează trăsături morale esenţiale, cum ar fi: demnitatea, libertatea, setea de adevăr şi dreptate, cinstea, corectitudinea, loialitatea, sinceritatea etc.

  Exemplu: personajele de basm care întruchipează forţele binelui – Prâslea, Aleodor –, oaspetele narator din schiţa ***„Vizită" de I.L. Caragiale.***
- ***Personaj negativ*** – acumulează trăsături care ilustrează decăderea morală, dezumanizarea: ipocrizia, minciuna, înşelăciunea, lăcomia, avariţia, răutatea, prostia, infatuarea etc.

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu*:** personajele de basm care întruchipează forţele malefice (zmeii, muma pădurii), Ionel şi doamna Popescu din schiţa ***„Vizită" de I.L. Caragiale.

C. ***După perspectiva sociologică*:**

- ***Personaj individual*** – are identitate, este particularizat din punct de vedere comportamental, al statutului social, al paletei de trăsături caracteriale specifice etc.
- ***Personaj colectiv*** – ilustrează o mulţime, un grup, o comunitate şi este construit prin acumulări succesive de vorbe, gesturi, mişcare, atitudini, mimică etc.

Exemplu:

personaj individual	***personaj colectiv***
Alexandru Lăpuşneanul*	***norodul***

* din nuvela ***„Alexandru Lăpuşneanul"*** de Costache Negruzzi.

D. ***După formatul caracterial*:**

- ***Personaj simplu/schematizat*** – nu i se dezvăluie caracterul, firea, ci este prezentat doar printr-o trăsătură minoră de caracter.

Exemplu*:** conductorul din schiţa ***„D-l Goe..." de **I.L. Caragiale** îşi face meseria, este corect în profesia sa: le cere celor trei dame să cumpere bilet şi le aplică amenda aferentă.

- ***Personaj complex*** – are o multitudine de trăsături caracteriale, care-i conferă o bogăţie interioară de stări, sentimente şi capacitate intelectuală.

***Exemplu*:** Domnu Trandafir din povestirea omonimă (cu acelaşi nume – n.n.) de **Mihail Sadoveanu.**

E. ***După categoria estetică*:**

- ***Personaj realist*** – reprezintă o persoană care poate exista în realitate, înzestrată cu trăsături fizice şi morale obişnuite, verosimil în societate.

Exemplu: Domnu Trandafir din povestirea omonimă (cu acelaşi nume – *n.n.*) de **Mihail Sadoveanu;** Ionel şi doamna Popescu din schiţa **„Vizită"** de **I.L. Caragiale.**

- ***Personaj fabulos*** – înzestrat cu puteri supranaturale, poate fi şi un animal, o pasăre, o insectă etc., acestea fiind personificate şi având caracteristici miraculoase.

Exemplu*:** zmeii, zgripsoroaica (basmul popular ***„Prâslea cel voinic şi merele de aur").

Scanned with OKEN Scanner

- ***Personaj mitic/alegoric*** – simbolizează un mit popular autohton sau o credinţă din mitologia universală, ilustrează un principiu, având rolul de a susţine ideatic esenţa respectivei poveşti ancestrale.
  Exemplu*:** Manole din balada populară ***„Monastirea Argeşului" sau Ciobănaşul din balada populară ***„Mioriţa".***
- ***personaj legendar*** – întruparea simbolică a modelului de erou popular, a vitejiei şi curajului, a eroismului anonim ca exemplu al românului dintotdeauna.
  Exemplu: Corbiţa din legenda populară ***„Stânca corbului"***, culeasă şi publicată de Alecu Russo.
- ***personaj real*** – este confirmat de realitatea concretă, persoana care dă viaţă personajului real a existat cu adevărat.
  Exemplu*:** Vlad Ţepeş din legenda populară ***„Dreptatea lui Ţepeş".
- ***personaj istoric*** – individ care este atestat de istoria ţării, fie un domnitor, fie un boier român, fie o altă personalitate istorică.
  ***Exemplu*:** Dragoş-Vodă din legenda populară omonimă (cu acelaşi nume – *n.n.*).
- ***personaj comic*** – înfăţişează un caracter uman, un tip de moravuri sociale sau politice, stârnind râsul şi având rol moralizator.
  Exemplu*:** Goe din schiţa ***„D-l Goe..." de **Ion Luca Caragiale.**

• **<u>Modalităţi şi procedee artistice de caracterizare</u>**

I. Caracterizare directă – referirea asupra personajului este exprimată în **mod direct** de către:

a) autor (narator)
b) celelalte personaje *din operă*
c) personajul însuşi, prin autocaracterizare

II. Caracterizare indirectă:

a) prin faptele, gândurile, vorbele, atitudinile, reacţiile personajului, *unul dintre mijloacele artistice fiind* ***monologul***
b) mediul ambiant şi social *care este specific personajelor realiste*
c) numele personajului
d) relaţia cu celelalte personaje
e) didascaliile (parantezele de autor), *în cazul personajelor dramatice*

Scanned with OKEN Scanner

„DOMNU TRANDAFIR"

de Mihail Sadoveanu

- Portret literar -

MIHAIL SADOVEANU (1880-1961) a creat o proză epico-lirică, în care se evidenţiază cu mare forţă de evocare particularităţile moldoveanului blând şi înţelept, simbolizându-l, parcă, pe acest scriitor masiv, *„cu surâs blajin"*, care *„stă în mijlocul unui popor, zâmbind părinteşte generaţiilor, mereu altele, necontenit actual, venind din trecut şi păşind spre viitor"*. **(George Călinescu) Sadoveanu** a fost fascinat de anii copilăriei, a descifrat literele din abecedarul lui **Creangă** şi, ca şi acest mare povestitor, a evocat figura luminoasă a învăţătorului său de la şcoala din Paşcani, Mihai Busuioc, care l-a inspirat în conturarea **personajului principal** din ***povestirea „Domnu Trandafir"***.

Apărută mai întâi în revista ***„Albina" (1905),*** apoi în volumul ***„La noi în Viişoara" (1927),*** povestirea ***„Domnu Trandafir"*** este realizată sub forma unei **epistole** (scrisoare – *n.n.*), iar ***naraţiunea este la persoana I.***

Ca **structură**, povestirea are două părţi, prima este o ***descriere*** ce conturează **trăsăturile fizice** ale eroului, iar cea de-a doua, prin ***naraţiune şi dialog***, reliefează îndeosebi însuşirile morale (**sufleteşti**) ale Domnului Trandafir. Scrisoarea naratorului are în centru **portretul complex** al **personajului principal**, realizat prin îmbinarea însuşirilor fizice cu cele sufleteşti.

În **prima parte** a povestirii este descris drumul pe care naratorul îl parcurge cu o *„birjă mare"*, de la mănăstirea Neamţului către *„locul unde m-am născut"*. ***Adresarea directă***, formulată la **persoana a II-a singular**, este specifică ***stilului epistolar*** şi ilustrează, totodată, caracteristica de ***naraţiune memorialistică***: *„Mă gândeam la vremea când am cutreierat cu tine aceste locuri [...]"*.

Chipul dascălului, care se conturează în memoria povestitorului din amintirile copilăriei, este, aşadar, **un portret memorialistic**, alcătuit din evocări, din ceea ce s-a întipărit profund în mintea şi sufletul autorului, deoarece povestirea are **caracter autobiografic**. Învăţătorul lui **Mihail Sadoveanu,** care se numea ***Domnul Busuioc,*** este ***modelul uman*** pentru crearea ***personajului literar Domnu Trandafir.***

În debutul povestirii, naratorul, revenind pe meleagurile natale, revede cu bucurie locurile dragi, care-i trezesc amintirile copilăriei *„vii şi luminoase"*, iar dintre toate *„chipurile trecutului"* răsare desluşit (clar – *n.n.*) chipul învăţătorului său.

DOMNU TRANDAFIR este **protagonistul eponim** al povestirii omonime (eponim = care dă numele operei – *n.n.*), a cărui personalitate a rămas vie în memoria şi în sufletul elevului său, autorul **Mihail Sadoveanu.**

Scanned with OKEN Scanner

Portretul dascălului este realizat prin ***descriere***, figura învățătorului rămânând neschimbată în memoria naratorului: *„înalt, bine legat, cu mustăcioara neagră pe care și-o tundea totdeauna scurt"*. **Trăsăturile fizice**, exprimate ***direct*** prin ***epitetele*** *„înalt", „mustăcioara neagră"*, sunt completate cu cele **morale**, între care **blândețea** învățătorului, sugerată prin expresia *„zâmbind cu bunătate"*. Amintirile naratorului aduc în prezent imaginea clasei, în care învățau simultan (în același timp, concomitent – *n.n.*) toți elevii din clasele primare, de aceea el putuse afla încă din clasa întâi *„istoriile minunate cu Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul"* pe care le povestea Domnu. Lecțiile de istorie îi înfiorau pe băieți, iar explicațiile învățătorului erau atât de *„minunate"*, încât elevii auzeau, parcă, *„freamătul luptelor"*. Din aceste **rememorări** (amintiri – *n.n.*) reies, în mod indirect, **talentul** didactic, **vocația** în predarea lecțiilor, precum și **patriotismul** *„Domnului"*, care povestea cu emoție în glas faptele de vitejie ale eroilor din istoria românilor. Impresionat și acum de personalitatea puternică a învățătorului, naratorul îl ***caracterizează direct***, afirmând că *„Domnu nostru a fost un* ***om deosebit***". Remarcabilă este **inteligența sclipitoare** a dascălului *(„îi scânteiau privirile")*, cât și **măiestria** cu care evoca „mărirea strămoșilor", trăsături desprinse ***indirect*** din ***gestul*** pe care-l făcea Domnu Trandafir cu mâna, de parcă *„ridica o perdea de pe trecut"*.

Gândurile naratorului se îndreaptă către alte ***fapte*** cărora, atunci când era copil, nu le acorda prea mare importanță. În ***mod indirect***, se evidențiază prin ***epitete*** **pasiunea** Domnului Trandafir pentru profesie, întrucât, deși era un om *„năcăjit"* și *„amărât", „hărțuit de administrație"*, venea cu drag la școală pentru a împărtăși elevilor *„învățătura de toate zilele"*.

Amintirile naratorului conturează **interesul** pe care *„Domnu"* îl avea pentru educația elevilor, **responsabilitatea** lui de a forma copiilor o personalitate solidă și complexă. Aceste **trăsături morale** se desprind, ***indirect***, din faptele învățătorului, care îi învăța pe elevi cântece și rugăciuni, le insufla respect pentru trecutul istoric și le stimula încrederea în forțele proprii. Toate învățăturile dobândite de copii au fost ca niște semințe sădite în sufletele lor, care *„au înflorit bogat mai târziu"*, ***metaforă*** folosită pentru a accentua **patriotismul, credința în Dumnezeu și tactul pedagogic,** însușiri ce compun **personalitatea complexă** a dascălului. O nouă imagine din copilărie vine în prezent pentru a ilustra, în mod ***indirect,*** **dragostea pentru literatură** a învățătorului, care i-a fermecat pe copii cu glasul său *„ca un cântec frumos"* atunci când le-a citit ***„Povestea lui Harap Alb",*** scrisă de *„moș Creangă"*.

Apropiindu-se de locul unde odată fusese școala, naratorul este trist și înduioșat că Domnu Trandafir murise, *„nu mai era nici vesel, nici trist, nici bătrân..."*

Partea a doua a scrisorii – și a povestirii totodată – începe cu ***descrierea*** meleagurilor natale, care au rămas *„vii pentru sufletul meu"* și cu amintirea

Scanned with OKEN Scanner

întâmplărilor *„luminoase ale copilăriei așa de îndepărtate”*. Naratorul este foarte mișcat de locul în care era odată școala și unde acum nu mai este nimic, iar emoția puternică pe care o simte este comunicată prietenului căruia îi este adresată scrisoarea. Autorul își amintește prima zi de școală, prima întâlnire cu Domnu Trandafir, prilej cu care face o ***descriere*** succintă a înfățișării acestuia, apelând la ***epitete***: *„om **bine făcut, puțin chel în vârful capului, cu ochi foarte blajini**”*, **trăsături fizice** exprimate în ***mod direct***, care conturează un om **blând și viguros. Sinceritatea și căldura sufletească** reies din ***descrierea directă*** a altor însușiri fizice: *„Când zâmbea, se arătau sub **mustața tunsă scurt** niște **dinți lungi**, cu **strungă mare** la mijloc”* (strungăreață = distanță mai mare decât în mod obișnuit între cei doi dinți din față – *n.n.*).

Portretul Domnului Trandafir continuă prin ***caracterizare indirectă***, reliefând **pasiunea** pentru profesia de dascăl și **patriotismul profund**, trăsături reieșite din ***gesturile și atitudinea*** personajului: atunci când îi învăța pe copii să recite poezii patriotice, *„vorbea tare și înălța în sus brațul drept”*. Înainte de a le citi vreo poveste de **Ion Creangă,** Domnu Trandafir își privea elevii cu **bunătate,** le zâmbea *„ținând cartea la piept, în dreptul inimii”*, în timp ce în clasă se lăsa o liniște totală, *„ca într-o biserică”*. În continuarea scrisorii, prin ***adresare directă***, naratorul îi destăinuie prietenului său că însușirea noțiunilor de gramatică și aritmetică devenise banală în comparație cu *„învățătura cealaltă, sufletească, pe care ne-o da Domnu!”*

În cadrul povestirii, urmează conturarea chipului atât de luminos al învățătorului Trandafir prin alte procedee artistice: ***narațiunea și dialogul***. **Trăsăturile morale** ce individualizează personalitatea impresionantă a dascălului reies în ***mod indirect*** dintr-o întâmplare surprinzătoare. Într-o zi, doi străini au venit să viziteze școala. Domnu, care era **„foarte gospodăros” și meticulos (*caracterizare directă făcută de către narator*),** supraveghea descărcarea unui car cu fân, în timp ce elevii erau în clasă cu monitorii (elevi mai mari și mai bine pregătiți, care îl ajută pe învățător la predarea materiei și la menținerea disciplinei – *n.n.*). La solicitarea străinilor, învățătorul îi invită pe cei doi orășeni în clasă, unde aceștia pun tot felul de întrebări, după care îl roagă pe dascăl să țină o lecție. Din această întâmplare, reies în ***mod indirect*** **talentul didactic, sensibilitatea și inteligența** Domnului Trandafir. Musafirii misterioși sunt impresionați de lecție, de aceea capătă *„altă lumină în ochi”* și au glasurile schimbate. Domnu este foarte mirat atunci când află că unul dintre cei doi străini era inspector, iar celălalt era chiar *„ministrul școalelor”*, care-l felicită zâmbind pe inimosul învățător pentru lecția excepțională la care asistaseră.

Amintindu-și întâmplarea, naratorul reliefează încă o dată **pasiunea** Domnului Trandafir **pentru profesie**, argumentând că învățătorului îi era drag să-i învețe pe copii. Învățătorul **se supăra foarte rar,** cea mai aspră dojană

Scanned with OKEN Scanner

fiind *„Măi domnule!”*, iar atunci, cel admonestat se ruşina atât de tare, încât îi venea să intre în pământ. Altă dată, când se zvonise că Domnu va fi mutat într-o comună, peste Siret, toţi băieţii au hotărât să-l urmeze la noul loc, însă nu a mai fost nevoie, deoarece învăţătorul a rămas pentru totdeauna *„pe pământul nostru”*, unde a şi fost îngropat. Din ***atitudinea acestor personaje*** reiese, în ***mod indirect***, faptul că Domnu inspira **respect, admiraţie şi era foarte iubit** de elevii săi.

Revenind în prezent, naratorul este cuprins de tristeţe atunci când vede crucea de stejar, *„înnegrită de ploi”*, şi un brad ce străjuiau mormântul. Din păcate, pe cruce se mai puteau citi doar câteva cuvinte: *„Aici odihneşte robul lui D-zeu Neculai Trandafir...”* Mâhnirea naratorului este accentuată de faptul că nici şcoala nu mai exista, băieţii învăţau acum într-o clădire *„nouă, naltă şi frumoasă”*. Locul pe care odinioară fusese şcoala, deşi acum este pustiu, păstrează **amintirea personalităţii excepţionale** a Domnului Trandafir: *„În locul acela odată a trăit un **om**”*.

Autorul-narator a scris epistola pentru a rememora chipul unui învăţător-**model**, care, deşi trăise cu mulţi ani în urmă, rămăsese în memoria elevului de odinioară la fel de îndrăgit şi de venerat. În centrul acestei scrisori se află **personajul literar** Domnu Trandafir, **personaj principal, pozitiv, realist, individual şi complex**, căruia **Mihail Sadoveanu** îi conturează unul dintre cele mai impresionante **portrete literare** dintr-o operă epică.

Amintirile autobiografice ale lui **Mihail Sadoveanu** subliniază sensibilitatea prozatorului, care a atins *„culmile artei portretistice”* prin creionarea figurii de neuitat a învăţătorului Busuioc, întruchipat de personajul literar Domnu Trandafir. Asemenea lui **Ion Creangă,** scriitorul păstrează amintirile copilăriei cu sfinţenie, adânc înfipte în sufletul său: *„Mulţămesc Domnului Dumnezeu că am avut copilărie”*.

Scanned with OKEN Scanner

„MIHAI VITEAZUL”

de Nicolae Bălcescu

- Portret literar -

Nicolae Bălcescu (1819-1852) a fost om politic, istoric, scriitor şi unul dintre cei mai importanţi reprezentanţi ai Revoluţiei de la 1848. În opera sa, **Bălcescu** a slăvit vitejia românească şi a evocat figura marelui voievod ***Mihai Viteazul (domnitor al Ţării Româneşti între anii 1594 şi 1601),*** care capătă aură legendară atât pentru victoria în lupta de la Călugăreni împotriva turcilor, cât şi pentru încercarea lui de a uni Ţările Române. Principala sa operă este ***„Istoria românilor supt Mihai-Voievod Viteazul”,*** care sintetizează personalitatea complexă a lui Nicolae Bălcescu sub toate aspectele: istoric, sociolog, filozof şi scriitor. Figura lui Mihai Viteazul ocupă centrul cărţii, de unde reiese preţuirea şi admiraţia lui **Bălcescu** pentru măreţul voievod. Autorul îl venerează pe Mihai Viteazul pentru patriotismul său, pentru vitejia şi curajul de pe câmpul de luptă, pentru abilităţile de strateg militar, pentru idealul său de a uni Ţara Românească, Moldova şi Transilvania.

Capitolul ***„Mihai Viteazul”*** face parte din opera amplă intitulată ***„Istoria românilor supt Mihai-Voievod Viteazul”*** şi conturează **portretul** voievodului, care devine **personaj literar.** Întâmplările acestui fragment sunt plasate în secolul al XVI-lea, la Craiova.

Prin ***descriere***, prozatorul ilustrează în ***mod direct*** **trăsăturile fizice şi morale** ale lui Mihai, banul (funcţie de mare dregător, conducătorul unei regiuni – *n.n.*) Craiovei. Succinte elemente biografice dezvăluie faptul că Mihai era fiul lui Pătraşcu-Voievod, care domnise în Ţara Românească (1545-1557) şi cârmuise cu blândeţe şi dragoste poporul, de aceea fusese supranumit ***„cel Bun”***. Faptul că este nobil prin naştere motivează şi o serie de însuşiri ale banului Craiovei, pe care prozatorul le evidenţiază în mod direct: *„bărbat **ales** şi **vestit** şi lăudat prin **frumuseţea trupului** său”*. ***Descrierea portretului*** continuă cu enumerarea unor **virtuţi** remarcabile, exprimate ***direct*** de către ***autor*** prin expresii sugestive pentru însuşirile caracteriale ale protagonistului (*personaj principal – n.n.*). Mihai se distinge prin **„credinţa către Dumnezeu”,** prin **patriotismul înflăcărat** – *„dragostea către patrie”* –, prin **omenia** cu care se comportă atât faţă de cei egali cu el, cât şi faţă de cei umili. **Spirit justiţiar, sincer, cinstit şi darnic** sunt alte însuşiri morale ale lui Mihai, care conturează *„mult lăudatul său caracter”*.

Trăsăturile morale ale banului Mihai reies în continuare prin **naraţiune,** prozatorul povestind o întâmplare sugestivă pentru măreţia personajului. **Faptele vitejeşti şi firea blândă** a banului Craiovei au făcut să fie îndrăgit de popor, care şi-a pus nădejdea în **curajul şi înţelepciunea** lui.

Scanned with OKEN Scanner

În acel timp, Ţara Românească era cârmuită de *„crudul"* Alexandru-Vodă şi viaţa românilor era plină *„de chin şi de jale"*. Voievodul era invidios pe succesele şi calităţile lui Mihai şi plănuieşte uciderea acestuia. Banul descoperă la timp complotul şi încearcă să fugă la Constantinopol, dar oamenii domnitorului îl prind şi îl duc la Bucureşti, unde îl întemniţează. De teamă ca poporul să nu se revolte şi să se ridice în apărarea banului Mihai, voievodul îl condamnă la moarte. La locul osândei, gâdele (călău – *n.n.*) nu are tăria să-i reteze capul şi, aruncând satârul (securea călăului – *n.n.*), *„fuge prin mulţimea adunată"*, strigând că el nu-l poate ucide *„pe acest om"*. Mulţimea este electrizată (*înflăcărată, entuziasmată – n.n.*) de această întâmplare, consideră că a fost un semn ceresc şi cere cu *„un glas detunător"* milă şi iertare pentru banul Mihai.

Spre sfârşitul secolului al XVI-lea, în **1594,** banul Craiovei devine domnitorul Ţării Româneşti, numele fiind urmat de un ***epitet caracterizator*** şi foarte sugestiv pentru gloria sa: ***Mihai Viteazul.***

Personaj principal, pozitiv, real, individual şi complex, Mihai Viteazul este **atestat istoric** şi stă în centrul amplei lucrări, ***„Românii supt Mihai-Voievod Viteazul"***, în al cărui prim capitol **Nicolae Bălcescu** mărturisea: *„Deschid sfânta carte unde se află închisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei câteva pagini din viaţa eroică a părinţilor lor"*. De altfel, **Bălcescu** îl admiră sincer şi îl preţuieşte pe marele domnitor în care vede *„un patriot, [...] o fire de leu pe câmpul de luptă, [...] un geniu militar, un protector al ostaşilor săi, un regenerator al naţiei sale, un visător al unirii naţionale, iute la mânie, dar nu crud"*, pe scurt, Mihai Viteazul este *„unul dintre cei mai minunaţi bărbaţi ai omenirii."* **(Şerban Cioculescu)**

Scanned with OKEN Scanner

B. FABULA

FABULA este textul narativ care conţine o ***scurtă povestire alegorică, în versuri sau în proză,*** în care sunt ***satirizate defecte omeneşti, cu scop moralizator*** (de a le îndrepta) ***Personajele fabulei*** sunt ***animale, plante sau obiecte înzestrate cu însuşiri omeneşti.***

Fabula are două părţi: naraţiunea propriu-zisă, **în care se povesteşte întâmplarea satirică, şi morala,** care are rolul de a dezvălui povaţa educativă.

Fabula este, aşadar, ***o povestire alegorică*** ***(alegoria*** este procedeul prin care trăsăturile de caracter şi ideile umane sunt ascunse în spatele unor măşti de animale, plante sau obiecte), în care ***figura de stil*** dominantă este ***personificarea.***

Scanned with OKEN Scanner

„ULEUL* ȘI GĂINILE”

de Grigore Alexandrescu

„Ion prinse un uleu și, ducându-l acasă,
Îl legă cu o sfoară,
Lângă coteț afară.
De o vecinătate așa primejdioasă,
Găini, cocoși și gâște întâi se îngroziră,
Dar cu-ncetul, cu-ncetul se mai obicinuiră.
Începură să vie cât colea să-l privească,
Încă și să-i vorbească.
Uleul cu blândețe le priimi pe toate;
Le spuse că se crede din suflet norocit
Pentru vizita-aceasta cu care l-au cinstit,
Dar îi pare rău foarte căci el însuși nu poate
La dumnealor să vie,
Vizita să le-ntoarcă dup-a sa datorie.
Mai adăogă însă că dacă dumnealor
Îi vor da ajutor
Ca să poată scăpa,
El le făgăduiește
– Și Dumnezeu cunoaște cum vorba și-o păzește –
Că la orice primejdii va ști a le-ajuta:
Încă din înălțime, el le va da de știre,
Când asupră-le vulpea va face năvălire.
Astă făgăduială
Nu mai lăsă-ndoială;
Și găinile proaste, ce doreau să găsească
Pe cineva destoinic să va să le păzească,
S-apucară de lucru: azi, mâine, se-ncercară,
Și cu ciocuri, cu unghii, abia îl dezlegară.
Uleu-și luă zborul. Dar se întoarse-ndată,
Și răpi o găină, pe urmă două, trei,
Pe urmă câte vrei.
«– Ce pază este asta? strigă una cu jale,
Vorba Măriii Tale
Era să ne păzești,
Iar nu să ne jertfești.»

---

* ***uleu*** = forma arhaică (veche) a substantivului **„uliu”** (pasăre răpitoare)

Scanned with OKEN Scanner

«– O! eu știu foarte bine cuvântul ce v-am dat,
Și ce fel m-am jurat.
Dar când mă juram astfel, eram legat, supus,
Acum însă sunt slobod și vă vorbesc de sus.»

Eu d-aș fi fost găină nu l-aș fi slobozit:
Dumnealor au făcut-o și văz că s-au căit.
Uleii sunt cinstiți,
Când sunt nenorociți."

Grigore Alexandrescu (1814-1885) este unul dintre cei mai importanți scriitori ai generației de la 1848, alături de **Vasile Alecsandri** și **Costache Negruzzi**. Spiritul ironic dus până la sarcasm argumentează crezul artistic al lui ***Grigore Alexandrescu*** despre poezie, *care „este datoare să exprime trebuințele societății"*.

Fabula *„ULEUL ȘI GĂINILE"* a fost publicată în volumul ***„Poezii"*** **din 1842**. Într-o fabulă, tarele/defectele morale specifice oamenilor sunt transferate animalelor prin ***alegorie***, procedeu artistic alcătuit dintr-o suită de metafore și personificări care exprimă în mod figurat idei, atitudini, caractere omenești. Importanța ***dialogului*** ca ***mod de expunere*** într-o fabulă este accentuată de **George Călinescu**, a cărui opinie confirmă încă o dată valoarea și esența cuvântului: *„Valoarea unei fabule [...] stă în simpla vervă de cuvinte"*.

Tema fabulei este o adevărată lecție de viață, reprezentată de principiul etic al încrederii naive în oameni nepotriviți, realizată prin relația dintre uliu și găini. În esență, acțiunea fabulei se definește prin faptul că fiecare avea un interes personal: uliul voia să fie dezlegat și lăsat în libertate, găinile se bazau pe protecția uliului, care să le apere de vulpi și de alte animale periculoase. Morala fabulei transmite învățătura că trebuie să fii vigilent în luarea deciziilor, pentru că poți fi păcălit ușor de prefăcătoria și minciuna celui în care ai încredere deplină.

Semnificația titlului. *„Uleul și găinile"* s-ar putea referi, la prima vedere, la două personaje aflate în relație amicală, un argument fiind conjuncția coordonatoare ***„și"***, dar, parcurgând fabula, cititorul este surprins să constate că au un conflict etic, bazat pe promisiuni false, pe de o parte, și pe naivitate, pe de altă parte.

Modul de expunere este ***dialogul***, de aceea fabula capătă aspectul unei scenete cu trei personaje, dintre care câinele și cățelul participă direct la acțiune, iar boul are statut de ***personaj-martor***. ***Acțiunea*** se desfășoară într-o *„curte"*, ***spațiu*** prin care se simbolizează societatea, iar ***timpul*** recent, *„deunăzi"*, sugerează repetabilitatea atitudinii personajelor implicate. Procedeul artistic al fabulei este ***alegoria***, fiindcă obiceiurile, atitudinile, caracterele umane sunt ilustrate prin animale ***personificate***.

Scanned with OKEN Scanner

(Structura și subiectul fabulei)

Incipitul corespunde ***expoziției***, care fixează motivul de la care pornește întreaga acțiune: Ion prinde un uliu, îl aduce acasă și-l leagă cu sfoară lângă coteţul păsărilor.

Găinile, gâștele și cocoșii se sperie văzând uliul atât de aproape și sunt îngrozite, știind că este o pasăre răpitoare, rapidă, care se hrănește cu păsări mai mici decât el. Faptul că uliul este legat le încurajează să se mai obișnuiască și *„să vie cât colea să-l privească"*. Uliul pare blând, se arată îndatoritor și *„îi pare rău foarte căci el însuși nu poate/La dumnealor să vie,/Vizita să le-ntoarcă dup-a sa datorie"*.

Viclean, el le asigură că le-ar proteja *„de orice primejdii"* dacă ar fi liber, le făgăduiește că *„le va da de știre/Când asupră-le vulpea va face năvălire"*, dacă îl vor dezlega.

Dornice să fie apărate de cineva puternic, toate păsările de curte încearcă să-i desfacă nodul de la sfoara cu care era legat: „Și găinile proaste, ce doreau să găsească/Pe cineva destoinic să va să le păzească". Prin ***enumerație***, eul poetic ***descrie*** scena eliberării uliului: *„azi, mâine, se-ncercară,/Și cu ciocuri, cu unghii, abia îl dezlegară"*. Uliul își luă zborul, dar *„se-ntoarse-ndată/Și răpi o găină, pe urmă două, trei/Pe urmă câte vrei"*.

Una dintre găini are curajul să-l întrebe strigând: *„– Ce pază este astă?strigă una cu jale,/Vorba măriei tale/Era să ne păzești,/Iar nu să ne jertfești"*.

Odată eliberat, uliul nu mai este nici blând, nici politicos, ci devine sarcastic, dezvăluindu-și adevăratele intenții, toate în interesul său:

Dar când mă juram astfel, eram legat, supus,
Acum însă sunt slobod și vă vorbesc de sus.

Morala fabulei exprimă învățămintele de care să ții cont atunci când faci alegeri în viață. Omul trebuie să fie vigilent și prudent în acceptarea promisiunilor care pot fi, adesea, amăgitoare. Încrederea excesivă, naivitatea, ușurința cu care te bizui pe cineva te pot duce la situații neplăcute sau, mai rău, la suferință. Eul poetic încheie fabula cu un sfat pe care îl dă tuturor, având în vedere pățania găinilor, și cu un adevăr valabil oricând, și anume că un om foarte puternic este cinstit numai când este în dificultate: *„Uleii sunt cinstiți/Când sunt nenorociți"*.

Eu d-aș fi fost găină nu l-aș fi slobozit:
Dumnealor au făcut-o și văz că s-au căit.
Uleii sunt cinstiți,
Când sunt nenorociți."

Scanned with OKEN Scanner

Grigore Alexandrescu a observat şi a cunoscut îndeaproape firea umană, a recurs la personaje din lumea animalelor, ca să poată satiriza viciile sociale, ca să demaşte defectele de caracter ale oamenilor. Ultimul fabulist autentic din literatura română, **Grigore Alexandrescu** a fost un observator perspicace, un moralist realist, care a dezvăluit firea umană în complexitatea ei prin cele mai importante fabule, epistole şi satire din literatura română.

CERINŢĂ (din manual):
Ai crezut promisiunile cuiva care nu a respectat ce a făgăduit?
Scrie un text de aproximativ 100 de cuvinte despre o experienţă personală.

CANALELE VENEŢIEI
(Compunere)

Efectul încălcării unei făgăduieli făcute poate fi supărător sau, uneori, dezastruos. Când cineva face o promisiune, îşi asumă o obligaţie faţă de cel căruia îi promite. Nici nu mi-am dat seama câtă amărăciune ar putea aduce încălcarea unei promisiuni.

Sunt în clasa a VIII-a şi, înaintea examenului de Evaluare Naţională, pentru care am mari emoţii, vom sărbători finalizarea gimnaziului printr-un banchet, care va avea loc la un restaurant de lux. Mama mi-a cumpărat o rochie superbă, ne-am hotărât asupra coafurii, a manichiurii şi a machiajului potrivit pentru seară, dar şi pentru vârsta mea. Voiam să fie ceva cu adevărat memorabil, mai ales că participam la prima petrecere cu toţi colegii din clasele a VIII-a, adică aproximativ optzeci de copii.

Prietena mea cea mai bună, vecină cu noi, la distanţă de două-trei blocuri, dar elevă la o şcoală privată, are „încălţări de firmă", absolut unice şi superbe ca model. Purtăm acelaşi număr la picior, drept care ea mi-a zis că îmi împrumută nişte sandale asortate perfect la rochia mea, aşa că să nu-mi cumpăr nimic de încălţat. M-a bucurat enorm oferta ei şi, pentru că eram foarte bune prietene, am luat în serios promisiunea.

Era joi, trei zile înainte de banchet. Ne întâlnim în parc, îi împărtăşesc emoţiile multiple care mă copleşesc, vorbim de una, de alta, apoi o întreb când să merg la ea să-mi dea sandalele. Zice că mi le aduce ea vineri, că precis îmi vin, ceea ce ştiam şi eu, că mai probasem pantofii ei, doar aşa, ca să mă simt „cineva".

Vineri, aştept cu emoţie să vină la mine. Se făcuse seară şi... nimic. O sun, nu-mi răspunde. Nu mă îngrijorez, că o cunosc de câţiva ani, ne-am împărtăşit

Scanned with OKEN Scanner

secrete și am petrecut multe ore minunate împreună. O mai sun de vreo două-trei ori și intră robotul.

Încep să mă îngrijorez... Toată noaptea m-am întors de pe o parte pe alta, n-am închis un ochi.

Sâmbătă, pe la ora 11:00, mă sună Ilinca:

– Iartă-mă, Dana, n-am avut semnal. Aici, la Veneția, nu prea merge netul!

– Ceee?! Ești la Veneția?! Și sandalele mele pentru astă-seară?! Pentru banchet?!

– Aaa, am uitat complet! Trebuie să ai tu niște încălțări potrivite...

Am închis telefonul și lacrimi amare mi-au inundat obrajii. Mama a încercat să mă consoleze, am plecat repede la mall și am cumpărat niște sandale. Nici nu știu cum arată... Tot entuziasmul meu și toată bucuria extaziantă s-au înecat în canalele Veneției.

Scanned with OKEN Scanner

„CÂINELE ŞI CĂŢELUL”

de Grigore Alexandrescu

- operă literară narativă -

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară <u>fabulă</u> -

„«– Cât îmi sunt de urâte unele dobitoace,
Cum lupii, urşii, leii şi alte câteva,
Care cred despre sine că preţuiesc ceva!
De se trag din neam mare,
Asta e o-ntâmplare;
Şi eu poate sunt nobil, dar s-o arăt nu-mi place.
Oamenii spun adesea că-n ţări civilizate
Este egalitate.
Toate iau o schimbare şi lumea se ciopleşte,
Numai pe noi mândria nu ne mai părăseşte.
Cât pentru mine unul, fieştecine ştie
C-o am de bucurie
Când toată lighioana, măcar şi cea mai proastă,
Câine sadea îmi zice, iar nu Domnia-voastră».
Aşa vorbea deunăzi cu un bou oarecare
Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare.
Căţelul Samurache, ce şedea la o parte
Ca simplu privitor,
Auzind vorba lor,
Şi că nu au mândrie, nici capriţii deşarte,
S-apropie îndată
Să-şi arate iubirea ce are pentru ei:
«– Gândirea voastră – zise – îmi pare minunată,
Şi sentimentul vostru îl cinstesc, fraţii mei».
«– Noi, fraţii tăi – răspunse Samson plin de mânie –
Noi, fraţii tăi, potaie!
O să-ţi dăm o bătaie
Care s-o pomeneşti.
Cunoşti tu cine suntem, şi ţi se cade ţie,
Lichea neruşinată, astfel să ne vorbeşti?»
«– Dar ziceaţi...» «– Şi ce-ţi pasă? Te-ntreb eu ce ziceam?
Adevărat, vorbeam
Că nu iubesc mândria şi că urăsc pe lei,
Că voi egalitate, dar nu pentru căţei.»

Scanned with OKEN Scanner

Aceasta între noi adesea o vedem,
Şi numai cu cei mari egalitate vrem."

GRIGORE ALEXANDRESCU (1814-1885) este unul dintre cei mai importanţi scriitori ai generaţiei de la 1848, alături de **Vasile Alecsandri** şi **Costache Negruzzi**. Concepţia că arta este oglinda realităţii (mimesis) s-a manifestat în întreaga sa creaţie literară, despre care el consideră că are funcţie formativă şi moralizatoare. Spiritul ironic, dus până la sarcasm, argumentează crezul artistic al lui **Grigore Alexandrescu** despre poezie, care *„este datoare să exprime trebuinţele societăţii"*. Ca urmare, fabulele sale se nasc dintr-o observaţie atentă şi critică a societăţii, poetul imaginând, în lumea necuvântătoarelor, caractere ori situaţii tipice oamenilor şi realizând o adevărată ***„comedie umană" în miniatură.***

Fabula *„CÂINELE ŞI CĂŢELUL"* a fost publicată în volumul ***„Poezii"*** **din 1842**. Într-o fabulă, tarele/defectele morale aparţinând oamenilor sunt transferate animalelor prin ***alegorie***, procedeu artistic alcătuit dintr-***o suită de metafore şi personificări,*** care exprimă în mod figurat idei, atitudini, caractere omeneşti. Importanţa ***dialogului*** ca mod de expunere într-o fabulă este accentuată de **George Călinescu**, a cărui opinie confirmă încă o dată valoarea şi esenţa cuvântului: *„Valoarea unei fabule [...] stă în simpla vervă de cuvinte"*.

Tema fabulei este reprezentată de principiul etic al egalităţii oamenilor, realizată prin satirizarea parveniţilor care doresc să devină importanţi prin ipocrizie, aroganţă şi agresivitate, pe care, de altfel, le disprețuiesc. Personajele sunt întruchipate de animale personificate.

Semnificaţia titlului. *„Câinele şi căţelul"* ar putea fi, la prima vedere, două personaje în relaţie amicală, un argument fiind conjuncţia coordonatoare ***„şi"***, dar, parcurgând fabula, cititorul este surprins să constate că cei doi se află într-un conflict, cu atitudini antitetice, reprezentative pentru morala din final.

Modul de expunere este ***dialogul***, de aceea fabula capătă aspectul unei scenete cu trei personaje, dintre care câinele şi căţelul participă direct la acţiune, iar boul are statut de ***personaj-martor***. ***Acţiunea*** se desfăşoară într-o *„curte"*, ***spaţiu*** prin care se simbolizează societatea, iar ***timpul*** recent, *„deunăzi"*, sugerează repetabilitatea atitudinii personajelor implicate. Procedeul artistic al fabulei este ***alegoria***, fiindcă obiceiurile, atitudinile, caracterele umane sunt ilustrate prin animale ***personificate***.

(Structura şi subiectul fabulei)

Structura compoziţională se fundamentează pe ***două secvenţe narative***: ***sceneta*** în care se relatează întâmplarea şi ***morala***, concentrată în numai două versuri în finalul fabulei, care concluzionează manifestarea ipocriziei umane.

Scanned with OKEN Scanner

Incipitul este reprezentat de replica dulăului plin de indignare privind infatuarea animalelor puternice şi violente : *„– Cât îmi sunt de urâte unele dobitoace/Cum lupii, urşii, leii şi alte câteva,/Care cred despre sine că preţuiesc ceva!"* Dulăul Samson îşi expune opiniile despre egalitatea *„dobitoacelor"*, ***personificarea*** oamenilor, în faţa unui *„bou oarecare"*, susţinând concepţia că meritele cuiva nu trebuie să se bazeze pe rădăcinile genetice nobile. Faptul că te tragi dintr-o familie de vază nu constituie un merit al individului, ci este doar o întâmplare norocoasă: *„De se trag din neam mare,/Asta e o-ntâmplare"*. **Arogant,** dulăul insinuează, aluziv, că poate fi şi el de origine aristocratică, dar pentru că nu-i place să se laude – *„Şi eu poate sunt nobil, dar s-o arăt nu-mi place"* – trece cu discreţie peste această eventualitate. Evoluţia ţărilor civilizate, unde egalitatea oamenilor este semn de progres – *„lumea se ciopleşte"* –, ar trebui să constituie şi pentru societatea noastră un model. Pentru a fi mai convingător, el oferă propriul exemplu şi susţine cu fermitate şi cu falsă modestie că îi face plăcere când este perceput ca un dulău oarecare şi când oricine i se poate adresa cu simplitate, fără apelative laudative*: „fieştecine ştie/C-o am de bucurie/Când toată lighioana, măcar şi cea mai proastă,/Câine sadea îmi zice, iar nu Domnia-voastră"*.

Vocea auctorială (autorul), ***din perspectivă obiectivă – la persoana a III-a –,*** aduce precizări privitoare la actanţii dialogului (actanţi = personajele participante la acţiune – *n.n.*), dulăul şi boul: *„Aşa vorbea deunăzi cu un bou oarecare/ Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare"*. Caracterizate succint, trăsăturile personajelor sunt sugestive pentru statutul fiecăruia: primul nu are precizată personalitatea, este un animal mare şi tăcut, adică *„un bou oarecare"*, iar celălalt, *„dulău de curte"*, este foarte zgomotos, dornic să fie în centrul atenţiei, de aceea *„lătra foarte tare"*. Căţelul Samurache stătea timid într-un colţ al curţii şi asculta ideile generoase ale dulăului. Încurajat de cuvintele lui Samson, căţelul se entuziasmează şi se apropie pentru a-şi arăta preţuirea şi admiraţia faţă de cele afirmate: *„«– Gândirea voastră – zise* – îmi pare minunată,/Şi sentimentul ***vostru*** *îl cinstesc, fraţii mei»"*. Apelativul *„fraţi"* îl enervează peste măsură pe dulăul Samson, care se simte jignit de familiaritatea îndrăzneaţă a căţelului şi reacţionează mânios şi ameninţător: *„Noi, fraţii tăi, potaie!/O să-ţi dăm o bătaie/Care s-o pomeneşti"*. Astfel, toate cuvintele lui despre egalitate se dovedesc lipsite de conţinut, de unde reies **perfidia şi infatuarea dulăului,** care ripostează vehement şi ofensator către căţelul uimit: *„«– Cunoşti tu cine suntem, şi ţi se cade ţie,/Lichea neruşinată, astfel să ne vorbeşti?»"*. Încercarea lui Samurache de a-şi justifica intervenţia este întreruptă brutal de Samson, care-i explică arogant sensul corect al propriilor cuvinte, că egalitatea pe care o perora (a perora = a vorbi cu însufleţire – *n.n.*) cu atâta entuziasm are în vedere o relaţie apropiată cu cei puternici, nicidecum cu cei slabi şi insignifianţi: *„«Adevărat vorbeam/ Că nu iubesc mândria şi că urăsc pe lei,/Că voi egalitate, dar nu pentru căţei"*.

Scanned with OKEN Scanner

Morala se referă la caractere umane, concluzia auctorială fiind suficient de transparentă pentru convingerea că există oameni care declamă idei măreţe ca aparţinând propriilor concepţii, dar care se dovedesc **ipocriţi şi duplicitari,** dorindu-şi cu fervoare (entuziasm) să parvină şi să se caţere pe scara socială doar prin vicleşug şi vorbe goale, întrucât ei nu au niciun merit real: *„Aceasta între noi adesea o vedem,/Şi numai cu cei mari egalitate vrem”*. Egalitatea între oameni este apreciată numai dacă se referă la cei puternici, iar pentru ceilalţi diferenţa poziţiei sociale trebuie respectată cu stricteţe, ca o atestare certă a superiorităţii sale, accentuând contrastul dintre esenţă şi aparenţă.

(Semnificaţia alegoriei)

Personajele sunt **tipologii umane** şi sunt întruchipate de animale domestice, adică foarte apropiate omului, iar locul de desfăşurare, curtea, sugerează societatea compusă din tot felul de caractere.

Samson reprezintă **parvenitul**, care cuvântează cu **făţărnicie** despre valori morale şi mimează atitudini distinse. El nu este altceva decât un **mincinos** care afişează o **falsă modestie**. Argumentele rostite ostentativ au rolul de a accentua **demagogia** *„lătrătoare”*, prin fraze goale, lipsite de conţinut: *„Oamenii spun adesea că-n ţări civilizate/Este egalitate./Toate iau o schimbare şi lumea se ciopleşte”*.

Prin ***descriere,*** naratorul îl caracterizează ***direct*** *„dulău de curte, ce lătra foarte tare”*, de unde reiese **firea zgomotoasă**, omul care, pentru că nu are nicio performanţă, atrage atenţia prin gălăgie. De altfel, şi numele este ***ironic*** ales, personajul mitic Samson fiind simbolul puterii, al forţei supreme.

Samurache simbolizează omul **simplu, cinstit şi credul**, fiind cetăţeanul păcălit de aparenţe, de fraze pompoase şi mincinoase. El este imediat admonestat şi insultat de dulăul lătrător prin cuvinte vulgare, care nu ilustrează distincţia ori nobleţea dorită de Samson – *„potaie”, „lichea neruşinată”* –, ci devine **violent**, ameninţându-l cu bătaia: *„O să-ţi dăm o bătaie/Care s-o pomeneşti”*. Căţelul, care are şi un nume sugestiv pentru o fiinţă neînsemnată, este cuprins de **bucurie** şi admiraţie şi vrea *„să-şi arate iubirea”* pentru cei care *„nu au mândrie, nici capriţii deşarte”*. Reacţia agresivă a celui fără mândrie îl uluieşte pe căţel, care nu este lăsat nici să-şi justifice intervenţia.

Al treilea personaj are statut de ***martor,*** este *„un bou oarecare”*, trăsătură exprimată ***direct*** pentru a ilustra **prostia şi lipsa de opinie** a oamenilor, deoarece asistă nepăsător la ***dialogul*** celor doi. El nu participă la discuţie, dar având în vedere că adesea cuvântul „bou” este folosit în mod jignitor la adresa oamenilor fără personalitate, neghiobi, s-ar putea interpreta şi că numai în faţa unor astfel de dobitoace îşi poate declama un demagog infatuat minciunile, deoarece acestea nu reacţionează.

(Limbajul şi expresivitatea textului poetic)

Scanned with OKEN Scanner

Limbajul artistic se remarcă prin ***varietatea registrelor stilistice***, îmbinând ***cuvinte şi expresii populare*** – *„s-o pomeneşti", „sadea", „lighioană", „fieştecine", „cât îmi sunt de urâte", „se trag din neam mare", „se ciopleşte"* – cu ***neologisme***: *„civilizate", „egalitate", „capriţii", „preţuiesc", „nobil", „mândrie".*

Principala figură de stil pe care se fundamentează întreaga întâmplare este ***personificarea*** animalelor, precum şi suita ***metaforelor*** care sugerează situaţii din realitatea socială. Dulăul se distinge prin lătratul zgomotos, prin **infatuare** şi **minciună**, toate fiind însuşiri omeneşti. Căţelul Samurache se bucură că a întâlnit, în sfârşit, persoane care nu ţin la mândrie şi se comportă firesc cu oricine, dar, ca şi în cazul oamenilor, el se înşală, fiind, asemenea unor oameni, **inocent** şi **credul**.

Epitetele sunt puţine, dar sugestive pentru persuasiunea (perseverenţa) caracterului protagonistului, accentuând **perfidia** şi **falsitatea** firii sale: *„Gândirea [...] minunată", „capriţii deşarte", „lichea neruşinată", „lighioana, măcar şi cea mai proastă".*

Singura ***comparaţie*** din poezie completează portretul căţelului Samurache, care ascultă timid, dintr-un colţ al curţii, expozeul (discursul) dulăului Samson: *„Căţelul Samurache, ce şedea la o parte/Ca simplu privitor".*

Repetiţia *„«– Noi, fraţii tăi – răspunse* Samson plin de mânie *–/Noi, fraţii tăi, potaie!»"* amplifică indignarea dulăului faţă de obrăznicia căţelului, deşi până atunci susţinuse că oricine i se poate adresa simplu: *„Câine sadea îmi zice, iar nu Domnia-voastră»".*

Enumeraţia animalelor care se cred puternice şi de aceea le ignoră pe cele mai mici, mai slabe şi neînsemnate sugerează dispreţul prefăcut al dulăului pentru *„unele dobitoace/Cum lupii, urşii, leii şi alte câteva".*

Limbajul personajelor are naturaleţe, ***dialogul*** este viu şi comic, realizat prin ***contradicţia dintre esenţă şi aparenţă,*** dintre ceea ce Samson doreşte să pară şi ceea ce este cu adevărat. Construcţiile sintactice cu nuanţă exclamativă sau interogativă imprimă stilului ***naturaleţe, dinamism şi oralitate***.

Prozodia. Fabula nu este structurată în strofe, iar **măsura** versurilor este inegală, între 7-14 silabe. **Rima** este variată, domină ***rima împerecheată,*** dar replicile lui Samurache au ***rimă încrucişată.***

„Fire uşor sceptică, [...] tumultuos, ironic, spiritual, Grigore Alexandrescu a lăsat [....] în «Fabule» modele ale genului de o puritate indiscutabilă neîntrecut până azi." **(Ion Rotaru)**

Ca specie a genului epic, fabula „Câinele şi căţelul" de Grigore Alexandrescu conţine o povestire alegorică în versuri, prin care sunt satirizate defecte caracteriale omeneşti, ca parvenirea şi ipocrizia. Personajele sunt animale înzestrate cu însuşiri ale oamenilor, iar figura de stil dominantă este personificarea.

Scanned with OKEN Scanner

„BIVOLUL ŞI COŢOFANA”

de George Topârceanu

- operă literară narativă -

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară <u>fabulă</u> –

„Pe spinarea unui bivol mare, negru, fioros,
Se plimba o coţofană
Când în sus şi când în jos.
Un căţel trecând pe-acolo s-a oprit mirat în loc:
– Ah, ce mare dobitoc!
Nu-l credeam aşa de prost
Să ia-n spate pe oricine...
Ia stai, frate, că e rost
Să mă plimbe şi pe mine!

Cugetând aşa, se trage îndărăt să-şi facă vânt
Se piteşte la pământ
Şi deodată – zdup! – îi sare
Bivolului în spinare...

Ce s-a întâmplat pe urmă, nu e greu de-nchipuit!
Apucat cam fără veste, bivolul a tresărit,
Dar i-a fost destul o clipă să se scuture, şi-apoi
Să-l răstoarne,
Să-l ia-n coarne
Şi cât colo să-l arunce, ca pe-o zdreanţă în trifoi.

– Ce-ai gândit tu oare, javră? Au crezut-ai că sunt mort?
Coţofana, treacă-meargă, pe spinare o suport
Că mă apără de muşte, de ţânţari şi de tăuni
Şi de alte spurcăciuni...

Pe când tu, potaie proastă, cam ce slujbă poţi să-mi faci?
Nu mi-ar fi ruşine mie de viţei şi de malaci,
Bivol mare şi puternic, gospodar cu greutate,
Să te port degeaba-n spate?...”

Opera literară epică ***„Bivolul şi coţofana”*** de **GEORGE TOPÂRCEANU (1886-1937)** a fost publicată în volumul ***„Fabule pentru copii”***, alături de ***„Câţi***

Scanned with OKEN Scanner

ca voi" şi „Leul deghizat", creaţii narative în care se remarcă tonul ironic şi plin de umor al autorului.

Creaţia narativă ***„BIVOLUL ŞI COŢOFANA"*** respectă toate trăsăturile fabulei: are două părţi narative – ***povestirea alegorică şi morala aluzivă*** (se subînţelege din text) –, trei ***personaje din lumea animalelor, naraţiunea, dialogul şi monologul*** ca ***moduri de expunere,*** iar principala ***figură de stil*** este ***personificarea***.

Titlul anunţă personajele principale care se favorizează reciproc: bivolul profită de coţofană ca să-l apere de muşte, iar ea are beneficiul de a se plimba relaxată pe spatele lui.

Tema ilustrează ***tipologii umane,*** fiecare dintre personaje fiind dominat de o trăsătură de caracter reieşită dintr-o întâmplare banală, dar foarte sugestivă pentru atitudinile şi concepţiile oamenilor, care caută totdeauna să profite şi să obţină avantaje din prilejuri favorabile.

Modurile de expunere sunt ***naraţiunea, dialogul*** şi ***monologul***, iar ***acţiunea*** se petrece într-un ***spaţiu domestic***, la care iau parte cele ***trei personaje***: bivolul, coţofana şi căţelul. ***Procedeul artistic*** al fabulei este ***alegoria***, fiindcă obiceiurile, atitudinile, caracterele umane sunt ilustrate prin animale ***personificate***.

(Structura şi subiectul fabulei)

Structura compoziţională se fundamentează pe ***două secvenţe narative***: ***povestirea alegorică,*** în care se relatează întâmplarea, şi ***morala subînţeleasă*** din text de către cititor.

Incipitul prezintă personajul principal, ***caracterizat direct de către narator*** prin cele ***trei însuşiri tipice,*** ale acestui animal, exprimate prin ***epitete.*** Este un fel de ***expoziţiune***, prin prezentarea bivolului, pe care se plimba o coţofană:

„Pe spinarea unui bivol mare, negru, fioros,
Se plimba o coţofană
Când în sus şi când în jos."

Pe acolo, trece, din întâmplare, un căţel care, atunci când vede coţofana cum se plimbă relaxată pe spinarea bivolului, se gândeşte că e momentul să profite şi el de bunăvoinţa acestui animal *„mare, negru, fioros"*. Crezând că bivolul este un *„mare dobitoc"* şi foarte *„prost"*, deoarece ia în spate *„pe oricine"*, îşi ia avânt şi sare direct pe spinarea lui. Luat prin surprindere şi jignit de obrăznicia căţelului, bivolul se scutură, îl răstoarnă, apoi îl ia în coarne şi-l aruncă dispreţuitor *„ca pe-o zdreanţă în trifoi"*. Mânios peste măsură, bivolul îl insultă, spunându-i *„javră"* şi *„potaie proastă"*, justificându-şi atitudinea prin faptul că pasărea îl apără *„de muşte, de ţânţari şi de tăuni"*, pe când căţelul nu-i

aduce niciun folos. Bivolul, *„mare şi puternic, gospodar cu greutate”*, se teme să nu fie luat în râs de *„viţei”* şi de *„malaci”* dacă ar fi văzut că poartă în spate un căţel care nu-i face nicio *„slujbă”*.

(Semnificaţia alegoriei)

Cele trei personaje simbolizează tipologii umane, ce se pot întâlni mereu, în orice societate, şi sunt ***caracterizate în mod direct, prin autocaracterizare,*** sau ***indirect***, prin vorbele şi faptele lor.

Astfel, **bivolul** înfăţişează **un om important în societate, impunător, respectat** şi ***se autocaracterizează*** **„bivol mare şi puternic”, „gospodar cu greutate”**. De aceea se cuvine ca şi toţi ceilalţi să-l stimeze şi să manifeste faţă de el o atitudine plină de consideraţie. Un astfel de om îşi alege cu grijă anturajul şi nu are relaţii decât cu aceia care îi pot face servicii sau de la care poate avea profit. În schimb, faţă de persoanele neînsemnate, care nu intră în sfera lui de interese, are un dispreţ profund: *„Cam ce slujbă poţi să-mi faci?”*

Căţelul reprezintă **omul naiv, credul, fără experienţa vieţii**, de aceea el nu apreciază realist postura bivolului şi, **superficial**, îl crede *„prost”* şi *„mare dobitoc”* pentru că plimbă o coţofană. El nu poate face parte din anturajul bivolului, pentru că nu are ce să-i ofere în schimb, nici măcar nu-l poate apăra de *„spurcăciuni”*. El este ***caracterizat direct de către un alt personaj***, şi anume de către bivol, care-l consideră **„potaie proastă”** şi **„javră”**.

Coţofana este introdusă în fabulă de narator – *„Se plimba o coţofană/Când în sus şi când în jos”* –, prezenţa ei fiind explicată de bivol, care apreciază că îi este de folos: *„Coţofana, treacă-meargă, pe spinare o suport/Că mă apără de muşte, de ţânţari şi de tăuni/ Şi de alte spurcăciuni...”* Ea întruchipează **omul modest şi simplu**, care îndeplineşte **îndatoririle umile** pentru cel *„mare şi puternic”*.

Morala fabulei se subînţelege din text, în sensul că cei puternici şi importanţi în societate nu-i tolerează în preajma lor pe cei naivi şi superficiali, ci numai pe aceia care îi pot face servicii ori de la care pot obţine un profit.

(Limbajul şi expresivitatea textului poetic)

Limbajul artistic se remarcă prin ***varietatea registrelor stilistice***, îmbinând ***cuvinte şi expresii populare*** – *„să-şi facă vânt”, „zdreanţă”, „spurcăciuni”, „potaie”, „ia stai, frate”, „e rost”, „se piteşte”, „treacă-meargă”, „îndărăt”* – cu ***neologisme:*** *„se plimba”, „cugetând”*.

Principala ***figură de stil*** pe care se fundamentează întreaga întâmplare este ***personificarea*** animalelor, precum şi suita ***metaforelor*** care sugerează atitudini din realitatea socială. Bivolul se identifică printr-un comportament superior faţă de ceilalţi, tolerându-i doar pe aceia care-i aduc foloase.

Epitetele sunt puţine, dar sugestive pentru evidenţierea trăsăturilor de caracter ale personajelor. Bivolul este ***caracterizat direct de către autor*** printr-un

Scanned with OKEN Scanner

epitet triplu – *„mare, negru, fioros”* – şi ***se autocaracterizează*** printr-un ***epitet dublu:*** *„mare şi puternic”*. ***Comparaţia*** *„să-l arunce ca pe-o zdreanţă în trifoi”* sugerează lipsa de valoare a căţelului, care este total nefolositor pentru bivolul disprețuitor.

Enumeraţia insectelor de care-l apără coţofana semnifică serviciile de care beneficiază bivolul şi motivul pentru care o tolerează pe spatele său: *„mă apără de muşte, de ţânţari şi de tăuni/ Şi de alte spurcăciuni...”*

Enunţurile interogative au rolul de a evidenţia indignarea bivolului faţă de obrăznicia intolerabilă a căţelului: *„– Ce-ai gândit tu oare, javră? Au crezut-ai că sunt mort?”; „Nu mi-ar fi ruşine mie [...]/ Să te port degeaba-n spate?”*

Construcţiile exclamative şi interjecţiile reliefează naivitatea căţelului, care crede că a găsit prilejul de a se destinde cu o plimbare: *„Ah, ce mare dobitoc! [...]/Ia stai, frate, că e rost/Să mă plimbe şi pe mine!”;, Zdup!”*

Aglomeraţia de locuţiuni verbale şi verbe de mişcare (motorii) amplifică dinamismul acţiunii şi reacţiile personajelor: *„se trage îndărăt”, „să-şi facă vânt”, „să-l ia-n coarne”, „se piteşte”, „sare”, „să-l răstoarne”, „să-l arunce”.*

Povestirea faptelor, îmbinată cu dialogul şi monologul, reprezintă ***modurile de expunere*** specifice ***creaţiilor*** **narative**. Remarcabil este ***monologul*** căţelului când *„cugetă”* asupra unei imagini care-l uimeşte, văzând o coţofană plimbându-se pe spinarea unui bivol mare şi puternic. ***Dialogul*** bivolului cu bietul căţel se converteşte (se schimbă) în ***monolog,*** deoarece acesta nu-i mai răspunde, însă este prezentă ***adresarea directă*** prin ***verbele la persoana a II-a şi prin vocativ***: *„– Ce-ai gândit tu oare, javră? Au crezut-ai* că sunt mort?”[...] „Pe când *tu, potaie proastă, cam ce slujbă poţi să-mi faci?”*

Limbajul personajelor are naturaleţe, ***dialogul*** este viu şi dinamic, foarte apropiat de **limba vorbită**, sugerând atitudinea ironică a autorului **George Topârceanu.**

Stilul se caracterizează prin ***naturaleţe, dinamism şi oralitate.***

Prozodia. Fabula ***„Bivolul şi coţofana”*** este structurată în **cinci secvenţe epice inegale**, iar **măsura** este variabilă, versurile având între 4 şi 15 silabe. **Rima** este variată, alternând rima împerecheată cu cea încrucişată.

Ironia acidă a lui **George Topârceanu,** regăsită în toată creaţia sa literară, este mărturisită de el însuşi, printr-o referire la misiunea poetului: *„În cazuri rare, când şi mândria şi sentimentul de jenă sunt excesive, poetul se răzbună întrecându-şi contemporanii în ironie şi luând în râs până şi propriile-i sentimente”.*

Fabula „Bivolul şi coţofana” de George Topârceanu conţine o povestire alegorică în versuri, prin care sunt satirizate defecte caracteriale, cum ar fi infatuarea şi naivitatea. Personajele sunt animale înzestrate cu însuşiri omeneşti, iar figura de stil dominantă este personificarea.

Scanned with OKEN Scanner

„IEPURELE ȘI BROASCA ȚESTOASĂ”

de Jean de La Fontaine

(Traducere de Aurel Tita)

- operă literară narativă -

- Apartenența operei la textul narativ, specia literară <u>fabulă</u> -

„Decât s-alergi, e mult mai bine
Să pleci la drum cum se cuvine!

– Mă prind, grăi cumătra Broască,
Pe tot ce vrei, că n-ai s-ajungi
*Tu, mai întâi, la Salcia-cu-Iască,**
Deși ai cotonoagele mai lungi!
– Nu ești în toate mințile, văd bine!
Cuminte e, cumătră, să te întreci cu mine?...
– O fi cuminte, necuminte,
Pun rămășag c-ajung-nainte!
Întrecerea începe de îndată.
(Dar miza și arbitrul povestea nu-i arată.)
*Ca în proverb, grăbindu-se cu-ncetineală,***
*cumătra noastră Broască și purcede.****
Dar Iepurele crede
*că nu-i, firește, cazul de pripeală.*****
Trei pași și iată Salcia-cu-Iască!
Îi mai rămâne vreme să și pască,
și chiar să mai și doarmă, dacă vrea.
Și tare-i este somn, sărmanul; cască!
Pornească mai întâi cumătra Broască:
Șontâc, șontâc, șontâc – cum o putea.
El e sprințar și n-are zor să plece.
Se joacă, paște, doarme – timpul trece!
Și hăt, târziu când lângă țel o vede,
și dânsul se repede
mai repede ca vântul,

---

* *„iască”* – ciupercă parazită, care crește pe trunchiul copacilor

** *„grăbindu-se cu-ncetineală”* – aluzie la celebrul dicton latin *„Festina lente”*, traducerea fiind „Grăbește-te încet”

*** *„purcede”* – pornește, pleacă la drum

**** *„de pripeală”* – grabă mare, zor

Scanned with OKEN Scanner

dar e-n zadar avântul,
căci lângă Salcia-cu-Iască
soseşte-ntâi cumătra Broască
şi-i strigă: Hei, fârtate,
îţi recunoşti greşeala?
Tot n-am avut dreptate?
La ce-ţi sluji iuţeala?
Dar să mai ai ca mine casa-n spate?...”

(Textul fabulei este preluat din manualul pentru clasa a VI-a, editat de Art Klett)

JEAN de LA FONTAINE (1621-1695) a fost poet, dramaturg şi prozator francez, celebru, mai ales, pentru fabulele sale publicate între anii 1668-1694, în 12 cărţi. Anticul fabulist grec **Esop** l-a inspirat pe **La Fontaine,** care, înzestrat cu un talent excepţional, a versificat, în stil personal, poveştile fabuliste, în care a criticat moravurile sociale din Franţa, a demascat, cu mult umor şi vervă, viciile claselor dominante, necruţându-l nici pe regele Ludovic al XIV-lea, cunoscut ca Regele Soare. În fabulele sale, personajele sunt întruchipate de animale sau plante, ***personificate,*** care reprezintă tipologii, caractere, atitudini, concepţii ale unei largi categorii de oameni.

Inspirată din fabula lui **Esop (620-560** î.H.), creaţia ***„Iepurele şi broasca ţestoasă”,*** scrisă de **La Fontaine,** ***publicată în 1668,*** este o poezie narativă originală, cu certă valoare literară, consolidată în literatura universală de atâtea secole şi ale cărei învăţăminte au şi astăzi acelaşi impact moralizator.

Semnificaţia titlului. ***„Iepurele şi broasca ţestoasă”*** s-ar putea referi, la prima vedere, la două personaje aflate în relaţie amicală, un argument fiind conjuncţia coordonatoare ***„şi”,*** dar, parcurgând fabula, cititorul este surprins să constate că ele sunt într-o contradicţie etică, bazată pe infatuarea iepurelui în opoziţie cu perseverenţa broaştei-ţestoase.

Tema concentrează o lecţie despre aroganţa şi îngâmfarea iepurelui, învinse de răbdare şi tenacitate în muncă a broaştei-ţestoase.

Modurile de expunere sunt ***naraţiunea şi dialogul,*** iar acţiunea se petrece într-un spaţiu exterior, pe drumul unde are loc întrecerea celor două personaje.

(Structura şi subiectul fabulei)

Fabula ***„Iepurele şi broasca ţestoasă”*** nu este organizată pe strofe, are o structură unică, subiectul fiind alcătuit din trei secvenţe narative: Provocarea, Concursul şi Victoria.

Incipitul reprezintă **morala fabulei,** sugerând o situaţie restrictivă, o alternativă la hotărârea de a concura cele două personaje specificate în titlu:

Scanned with OKEN Scanner

„Decât s-alergi e mult mai bine
să pleci la drum când se cuvine!"

Ideea textului confirmă proverbul românesc *„Lauda de sine nu miroase-a bine"*, în sensul că iepurele, celebru pentru viteza sa, acceptă amuzat, chiar disprețuitor, propunerea broaștei-țestoase despre o cursă de alergare până la Salcia-cu-Iască:

„– Nu ești în toate mințile, văd bine!
Cuminte e, cumătră, să te întreci cu mine?..."

Broasca-țestoasă, deși lentă, s-a încumetat să se angajeze în această bătălie și, ca în proverbul latin ***„Festina lente"***, adică ***„Grăbește-te încet"***, cu tenacitate și perseverență, cu pași mici, a pornit la drum.

Iepurele a devenit încrezut, sigur pe victorie, și-a permis să se odihnească, apoi să doarmă, fiind relaxat și convins că va câștiga întrecerea fără niciun risc.

„Și tare-i este somn, sărmanul: cască!
Pornească mai întâi cumătra Broască:
Șontâc, șontâc, șontâc – cum o putea.
El e sprințar și n-are zor să plece.
Se joacă, paște, doarme – timpul trece!"

Încrezător în abilitatea sa, iepurele se trezește liniștit, când, deodată, o vede pe *„cumătra Broască"* aproape de *„țelul"* lor, *„lângă Salcia-cu-Iască": „Și hăt, târziu când lângă* țel *o vede"*. Poetul alege cuvântul cel mai potrivit – ***„țel"*** – pentru a denumi scopul sau obiectivul către care tinde fiecare dintre cele două personaje, sinonime sugestive fiind *„țintă"* și *„finalitate"*.

Iepurelui nu-i vine să creadă că broasca-țestoasă este gata să treacă linia de sosire, de aceea intră în panică:

„și dânsul se repede
mai repede ca vântul,
dar e-n zadar avântul,
căci lângă Salcia-cu-Iască
sosește-ntâi cumătra Broască"

Țestoasa este victorioasă, îi cere iepurelui să-și recunoască greșeala și să-i dea dreptate:

Scanned with OKEN Scanner

„Hei, fârtate,
îți recunoști greșeala?
Tot n-am avut dreptate?
La ce-ți sluji iuțeala?
Dar să mai ai ca mine casa-n spate?...”

Înțelepciunea desprinsă din fabula ***„Iepurele și broasca*** țestoasă***”*** este aceea că nu trebuie să te bazezi exclusiv pe talentul nativ, ci trebuie să te străduiești, să muncești constant, să fii perseverent pentru a-ți atinge ***„țelul”,*** valoare morală cu care nu te naști, ci trebuie să o dobândești prin educație și hărnicie.

Cele două personaje simbolizează tipologii umane, ce se pot întâlni mereu în orice societate și sunt caracterizate, mai ales în mod indirect, prin vorbele și faptele lor.

Iepurele este **arogant** și **plin de sine,** se bazează numai pe ***calitățile native*** excepționale și recunoscute de toți. **Abilitatea** lui – viteza cu care aleargă – este diminuată mult, până la eșec, de hărnicia și perseverența demonstrate convingător de broasca-țestoasă. Iepurele, surprins de îndrăzneala Broaștei țestoase de a-l provoca la întrecere într-un domeniu performant pentru el, reacționează cu dispreț, o jignește: *„Nu ești în toate mințile/ [...]/să te întreci cu mine?...”* Sigur de victorie, el se relaxează, este nepăsător și neatent la ceea ce trebuia să fie o izbândă și pierde în fața unui competitor ce părea incapabil de câștig: *„La ce-ți sluji iuțeala?”*

Broasca-țestoasă a repurtat o victorie incredibilă numai cu înțelepciune, cu **tenacitate** și **seriozitate** în misiunea pe care se angajase, cu ambiție, s-o îndeplinească. Ea îl provoacă la întrecere pe cel mai cunoscut alergător, iepurele, deși ea este **lentă**, face **pași mărunți, dar constanți** și, în plus, așa cum îi atrage atenția iepurelui: *„Dar să mai ai ca mine casa-n spate?...”*

Morala fabulei reiese chiar din **incipit**, reprezentând o învățătură prețioasă pentru oricine, și anume aceea că, în tot ce vrei să reușești, este *„mult mai bine/ să pleci la drum când se cuvine”.*

Limbajul artistic se remarcă prin varietatea registrelor stilistice. Cuvintele și expresiile populare dau stilului impresia de *„spunere”,* de ***oralitate***: *„se cuvine”, „cumătră”, „rămășag”, „purcede”, „nu ești în toate mințile”,* „șontâc”, „fârtate”. Mai puține sunt neologismele – *„miza”, „arbitrul”, „avântul”* –, remarcabilă fiind maxima latină *„Festina lente” („Grăbește-te încet”) – „grăbindu-se cu-ncetineală”* –, care a intrat în înțelepciunea umană universală, având același sens cu un celebru proverb românesc: *„Lauda de sine nu miroase-a bine”.*

Figura de stil pe care se fundamentează întreaga întâmplare este ***personificarea*** animalelor, precum și ***suita de metafore,*** care sugerează atitudini din realitatea socială.

Scanned with OKEN Scanner

Enunțurile interogative au rolul de a evidenția reacțiile pline de surpriză ale personajelor.

Iepurele:

„Nu ești în toate mințile, văd bine!
Cuminte e, cumătră, să te întreci cu mine?..."

Broasca-țestoasă:

„îți recunoști greșeala?
Tot n-am avut dreptate?
La ce-ți sluji iuțeala?
Dar să mai ai ca mine casa-n spate?..."

Repetiția sugerează ideea că perseverența și seriozitatea cu care îți urmărești îndeplinirea *„țelului"* sunt mai importante decât înzestrările native fără muncă: *„Șontâc, șontâc, șontâc – cum o putea"*.

Fabula este printre cele mai vechi forme literare, creatorul **Esop** (secolul al VI-lea î.H.) fiind urmat de mulți poeți fabuliști, români și străini, pentru că, prin personificarea animalelor, a plantelor, se critică, se ironizează și se încearcă îndreptarea comportamentului uman, în general, nu numai al câtorva oameni: *„Fabula este mai istorică decât un fapt, pentru că faptul ne spune despre un om, pe când fabula spune despre un milion de oameni"*. **(Gilbert Gratiant)**

„IEPURELE ȘI BROASCA ȚESTOASĂ"

de Jean de La Fontaine

- fabulă -

- Rezumat -

Iepurele, celebru pentru viteza incredibilă la alergat, este provocat de broasca-**țestoasă pentru un concurs între ei. Sigur pe sine, iepurele devine înfumurat,** arogant și, în timpul cursei, decide să facă o pauză, se relaxează, chiar doarme. Când s-a trezit liniștit, o vede pe broasca-**țestoasă aproape de linia de sosire. Încearcă să recupereze distanța, dar broasca învinge** prin perseverența și tenacitatea cu care a luat în serios concursul.

Scanned with OKEN Scanner

C. LEGENDA

LEGENDA este ***specia narativă în versuri sau în proză, cultă sau populară***, în care se explică ***geneza*** sau ***existenţa unui lucru, a unui obiect, a unui fenomen, a unei fiinţe, a unui loc ori a unui eveniment istoric,*** prin intermediul unor ***elemente fantastice şi miraculoase.***

Legendele explică:

- ***modul cum au apărut cosmosul, aştrii, Pământul, plantele, animalele etc., ca rezultat al acţiunii unor făpturi imaginare, supranaturale – legende mitologice;***
- ***diferite evenimente din istoria unui popor, la care au participat personaje reale şi imaginare, precum şi existenţa unor monumente istorice şi culturale – legende istorice;***
- ***nume sau denumiri ale diferitelor locuri, ţinuturi sau forme de relief – legende toponimice.***

Scanned with OKEN Scanner

„DRAGOŞ-VODĂ”

- legendă populară -

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară legendă populară -

Asemenea basmului, legenda poate fi o **creaţie populară sau o operă cultă**. **Legenda populară** circulă ***oral, are caracter tradiţional, se transmite din generaţie în generaţie*** şi este consemnată în scris de culegători de folclor. **Legenda cultă** este creată de un anumit autor (autor cunoscut), care prelucrează motive din legendele populare şi se transmite în scris, fie sub formă de manuscris, fie tipărită.

„DRAGOŞ-VODĂ”* este o legendă istorică şi toponimică, o proză populară** care explică în mod ***ficţional un eveniment real, şi anume *ctitorirea Moldovei şi originea numelui acestei provincii româneşti*. Specie a ***genului epic*, legenda populară *„Dragoş-Vodă”*** este o ***naraţiune*** în care ***autorul anonim*** explică atât ***întemeierea Moldovei* şi are *valoare istorică,*** cât şi ***proveniența numelui său* şi are *valoare toponimică. Acţiunea*** se fundamentează pe ***o întâmplare,*** la care participă ***personaje reale şi fabuloase***.

Titlul legendei este numele domnitorului Dragoş-Vodă, cel care a descoperit ţinuturile neumblate şi a întemeiat Ţara Moldovei în anul 1359, aşa cum atestă documentele istorice.

(Subiectul legendei)

Pasionat de vânătoare, *„un român deştept şi voinic din Maramureş”* pe nume Dragoş-Vodă a străbătut, împreună cu haita sa (grup de câini – *n.n.*), codri mari şi a ucis multe fiare sălbatice. Într-o zi, câinii au „dibuit” (au descoperit, au adulmecat – *n.n.*) un *taur „sălbatic cu nişte coarne tare încovoiate şi cu o barbă stufoasă”*, pe care l-au fugărit *„o zi şi o noapte”*. Prăbuşiţi de oboseală, câinii au renunţat la urmărirea fiorosului animal, care *„fugea ca turbat prin codri şi părea că are aripi la picioare”*. Numai o căţea, pe nume Molda, a continuat să fugărească taurul fabulos. Ajunşi la o apă curgătoare, animalul vânat s-a aruncat în râu, Molda l-a urmat curajoasă, însă, din cauza oboselii, căţeluşa s-a înecat. Puternic impresionat şi profund nefericit de pierderea Moldei, Dragoş-Vodă a izbit cu măciuca sa *„cea ţintuită cu cuie de fier”* capul bourului şi l-a ucis. Tânărul a tăiat apoi capul animalului şi l-a luat în semn de trofeu cinegetic (care ţine de vânătoare, vânătoresc – *n.n.*), pe care să-l păstreze ca amintire.

Dragoş-Vodă a ajuns stăpânul noilor meleaguri descoperite cu prilejul vânătorii, iar ţinuturile sălbatice şi râul în care s-a înecat Molda au fost numite ***Moldova***, în amintirea căţeluşei.

Capul de bour a devenit ***simbolul Moldovei,*** fiind zugrăvit pe stema acestei ţări şi a dăinuit ani mulţi ca *„semnul noii domnii din Moldova”*.

Scanned with OKEN Scanner

Perspectiva temporală* (*timpul*)** a legendei este ***istorică, acţiunea fiind plasată în perioada întemeierii Moldovei de către Dragoş-Vodă, în anul **1359.** Cu toate acestea, timpul nu este precizat în legendă, fiind, ca şi în basmele folclorice, sub semnul fabulosului, un timp îndepărtat şi nespecificat. Ca în orice legendă populară, spaţiul nu este identificat: Dragoş a pornit din Maramureş urmărind bourul, a traversat munţii şi *„**nişte** codri mari”*, până a ajuns pe malul *„**unui** râu mare”*.

Împletirea elementelor reale cu cele fabuloase conferă legendei aură de basm, iar personajele devin eroi de poveste.

DRAGOŞ-VODĂ este **protagonistul** (personajul principal – *n.n.*) **eponim** (care dă numele operei – *n.n.*) al legendei, *„un român **deştept şi voinic** din Maramureş”*, menit să devină conducătorul unei ţări. **Pasionat de vânătoare** prin locuri necunoscute şi neumblate, Dragoş este **viteaz şi curajos**, înfruntă cu o **forţă neobişnuită** taurul fioros, aruncând *„ghioaga”* de la distanţă drept în capul animalului, pe care-l omoară şi căruia îi ia capul ca trofeu cinegetic. Îşi **iubeşte** foarte mult câinii, care îndeplinesc rolul ***ajutoarelor din basme***, dovadă fiind cătţeaua Molda, al cărei nume îl dă ţinuturilor sălbatice şi râului învolburat. Asemenea unui Făt-Frumos, tânărul este **neînfricat şi hotărât în atingerea scopului propus**, urmărind vânatul până când reuşeşte să-l ucidă. Dragoş este **un iniţiat** prin faptul că descoperă, în urma unei lungi călătorii, un ţinut necunoscut şi neumblat, o nouă ţară ce va avea o istorie glorioasă.

BOURUL, personaj fabulos, este un **animal sălbatic şi puternic,** *„ce nu se mai găseşte acum prin ţară la noi”*. Autorul anonim accentuează **fantasticul personajului** prin faptul că nu precizează cu fermitate specia animalului, ci menţionează doar că era *„un bour sau un zimbru, adică un fel de fiară puternică şi mare [...] care fugea ca turbat prin codri şi părea că are aripi la picioare”*.

MOLDA este cătţeaua lansată cu **tenacitate** în urmărirea vânatului, dovedind astfel **loialitate** pentru stăpânul său, care o iubeşte atât de mult, încât dă numele Moldova noului ţinut şi râului în care s-a înecat ea.

HAITA DE CÂINI reprezintă **personajul colectiv,** care poate îndeplini rolul ***ajutoarelor din basmele populare,*** pentru că sprijină totdeauna personajul principal în atingerea scopului.

Ca în orice operă literară, limbajul este artistic şi se caracterizează prin ***expresivitatea verbelor*** şi prin ***sugestia*** textului. ***Alternanţa timpurilor verbale*** marchează, pe de o parte, ***evenimentele străvechi (timpul imperfect)***, iar, pe de altă parte, sugerează ***prezentul*** povestirii: *„Era un bour sau un zimbru, adică un fel de fiară puternică şi mare, ce nu se mai găseşte acum prin ţară la noi”*.

Fiind o creaţie folclorică, **stilul** se particularizează prin ***cuvinte şi expresii populare*** – *„dibuiră”, „pierzania”, „să ucigă”, „o luară la goană”, „apuca prin nişte codri”* – şi prin ***exprimări neliterare***: *„ţintuită cu cuie de fier”*.

Scanned with OKEN Scanner

Apropierea de basm este argumentată şi prin ***articolele nehotărâte*** din construcţiile *„<u>nişte</u> codri mari”*, *„malul <u>unui</u>* râu mare”, care sugerează un tărâm necunoscut şi nemărginit, precum şi prin ***repetiţia*** *„Dragoş <u>umbla</u>* cât *<u>umbla</u>”*, specifică naraţiunilor fabuloase.

Creaţie narativă, legenda populară ***„Dragoş-Vodă”*** îmbină armonios două moduri de expunere: ***naraţiunea*** întâmplărilor cu ***descrierea*** locurilor şi a personajelor.

Opera literară „Dragoş-Vodă” este o ***legendă populară*** pentru că are ***autor*** anonim şi relatează ***o întâmplare miraculoasă,*** din care nu lipseşte elementul iniţiatic – ***vânătoarea*** –, pentru a explica ***originea românească a numelui Moldova, pe care îl poartă atât ţinutul,*** cât şi râul***, existente şi astăzi.***

„DRAGOŞ-VODĂ”

- legendă istorică -

- Rezumat -

Legenda istorică are în centrul acţiunii pe Dragoş, un vânător pasionat din Maramureş. Într-o zi, urmărind un zimbru cu barba deasă şi coarnele contorsionate, a intrat în nişte codri fabuloşi, unde hăituirea a devenit mai dificilă. La un moment dat, câinii de vânătoare s-au prăbuşit de oboseală, numai o căţeluşă, Molda, şi-a urmat stăpânul ***în urmărirea animalului,*** până au ajuns la un râu mare. Zimbrul s-a aruncat în apele curgătoare şi Molda l-a urmat, dar s-a înecat. Profund nefericit de pierderea căţeluşei, Dragoş-Vodă a ucis animalul cu măciuca, apoi i-a tăiat capul ca trofeu cinegetic (vânătoresc – *n.n.*). Devenit stăpânul ţinuturilor sălbatice, Dragoş-Vodă a dat numele Moldova atât ţinuturilor sălbatice, ***cât şi râului, în amintirea căţeluşei Molda.*** Capul de bour a devenit stema Moldovei şi a dăinuit ani mulţi ca simbol reprezentativ pe drapelul ţării.

Scanned with OKEN Scanner

„DREPTATEA LUI ŢEPEŞ"

- legendă populară -

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară legendă populară -

Creaţiile folclorice au ilustrat dintotdeauna dorinţa de dreptate şi dragostea pentru adevăr a românului, spiritul lui justiţiar, culminând în istoria neamului cu **VLAD ŢEPEŞ**, domnitorul Ţării Româneşti în a doua jumătate a secolului al XV-lea (anii de domnie: 1448; 1456-1462; 1476).

Titlul legendei reliefează numele domnitorului Ţepeş şi dragostea lui pentru dreptate. Voievodul a rămas în memoria colectivă a istoriei prin faptul că pedepsea exemplar, prin tragere în ţeapă, pe cei necinstiţi şi ticăloşi.

Subiectul legendei

Aflat în trecere prin Ţara Românească, un negustor a pierdut o pungă în care se aflau o mie de lei. Ca să-şi recupereze banii, călătorul oferă aducătorului o recompensă în valoare de o sută de lei. Un om cinstit găseşte punga şi o înapoiază păgubaşului. Negustorul regretă că promisese o răsplată şi, numărând banii, se tot gândeşte ce pretext să invoce ca să nu dea recompensa. După ce numără banii, negustorul spune că în pungă sunt doar nouă sute de lei şi, ca urmare, găsitorul şi-a oprit deja banii cuveniţi.

Amărât că este învinuit pe nedrept, omul cinstit s-a dus la Vodă ca să-i facă dreptate şi-i relatează întocmai situaţia. Ţepeş îşi dă seama imediat că negustorul este mincinos, lacom şi incorect, aşa că hotărăşte ca negustorul să restituie punga celui care o găsise, deoarece aceea nu era punga lui, pentru că avea doar nouă sute de lei, şi-l sfătuieşte să aştepte cu răbdare una care să conţină o mie de lei. Negustorul s-a supus poruncii lui Vodă şi a regretat toată viaţa lăcomia prostească, din pricina căreia a pierdut atâţia bani.

Cu toate că întâmplarea a avut loc în perioada domniei lui Vlad Ţepeş, în legendă nu se precizează **timpul** sau **spaţiul** desfăşurării acţiunii, ci ***naratorul*** menţionează doar că faptele s-au petrecut *„pe la noi"*.

VLAD ŢEPEŞ, personaj eponim (care dă numele operei – *n.n.*), este un **model de conducător înzestrat cu spirit justiţiar, cu inteligenţă şi dragoste pentru adevăr**. El intuieşte imediat incorectitudinea negustorului şi ia decizia înţeleaptă de a-i pedepsi lăcomia prin confiscarea pungii cu bani şi răsplătirea omului cinstit.

Celelalte două personaje sunt tipice pentru ***firi umane antitetice*** (opuse – *n.n.*). **NEGUSTORUL** este **mincinos, lacom şi necinstit**, deoarece caută pretexte să nu ofere recompensa promisă, deşi îşi recăpătase punga intactă. El procedează astfel pentru că era străin de aceste meleaguri, *„se afla în călătorie pe la noi"*, ***autorul anonim*** accentuând faptul că negustorul nu cunoştea spiritul justiţiar necruţător al domnitorului muntean.

Scanned with OKEN Scanner

CETĂŢEANUL CINSTIT înapoiază punga fără să o deschidă, pentru că era *„om cu frica lui Dumnezeu, cum se aflau mulţi români pe vremea lui Ţepeş"*. El apelează la Vodă nu pentru a căpăta recompensa, ci pentru că fusese acuzat pe nedrept şi bănuit *„a nu fi om de omenie"*.

Vlad **Ţepeş a rămas celebru în istorie pentru o cârmuire dreaptă, răsplătind onestitatea şi pedepsind exemplar necinstea şi incorectitudinea, atitudine elogiată şi de *naratorul anonim***.

Ca în orice operă literară, limbajul este artistic şi se caracterizează prin ***expresivitatea verbelor*** şi prin ***sugestia*** textului. ***Imperfectul verbelor*** evidenţiază ideea că preţuirea cinstei şi pedepsirea minciunii şi a incorectitudinii au fost şi au rămas fapte morale numai în timpul domniei lui Vlad Ţepeş, voievodul justiţiar.

Fiind o creaţie folclorică, **stilul** se particularizează prin ***cuvinte şi expresii populare:*** *„om cu frica lui Dumnezeu", „neguţător", „făgăduială", „a nu fi om de omenie"*.

Creaţie narativă, legenda populară ***„Dreptatea lui Ţepeş"*** îmbină armonios ***două moduri de expunere, naraţiunea întâmplării*** cu ***dialogul***, din care reies principalele însuşiri caracteriale ale personajelor.

Opera literară „Dreptatea lui Ţepeş" este o legendă populară pentru că are autor anonim şi relatează o întâmplare ieşită din comun, cu un puternic caracter moralizator, prin care se explică renumele voievodului Vlad Ţepeş ca spirit justiţiar şi necruţător cu minciuna şi necinstea.

De altfel, înţelepciunea populară a românilor a lansat mai multe proverbe care şi-au dovedit valabilitatea şi astăzi: *„Lăcomia strică omenia", „Lăcomia e rea şi păgubitoare boală", „Lacomul mai mult pierde", „Cine lăcomeşte, nu se pricopseşte"*.

„DREPTATEA LUI ŢEPEŞ"

- legendă populară -

- Rezumat -

Aflat în trecere prin Ţara Românească, un negustor a pierdut o pungă în care se aflau o mie de lei şi stabileşte pentru găsitor o recompensă de o sută de lei. Un om cinstit găseşte punga şi o înapoiază păgubaşului, fără s-o deschidă. Acuzat că în pungă erau doar nouă sute de lei, cetăţeanul apelează la domnitorul Ţepeş-Vodă, ca să-i facă dreptate. Domnitorul decide ca punga să fie înapoiată găsitorului, întrucât suma indica faptul că nu aparţine acelui negustor, căruia Vodă i-a recomandat să aştepte până va fi găsită una cu o mie de lei. Se poate afirma că lăcomia este mai păguboasă decât cinstea.

Scanned with OKEN Scanner

„STÂNCA CORBULUI”

culeasă de Alecu Russo

- legendă populară -

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară legendă populară -

Creaţiile populare i-au fascinat dintotdeauna pe scriitorii iubitori de legende şi poveşti străvechi, de aceea cei mai mulţi le-au şi publicat pentru a fi cunoscute de cititori. Un pasionat culegător de folclor a fost **Alecu Russo (1819-1859),** care a aflat legenda populară ***„Stânca corbului”*** de la un ghid, cu prilejul excursiei pe valea Bicazului, în toamna anului 1942.

Opera literară ***„STÂNCA CORBULUI”*** are structura narativă a **povestirii în ramă** sau **povestire în povestire,** adică, în introducere, autorul explică împrejurările în care a descoperit minunata ***legendă populară,*** al cărei subiect îl relatează în continuare, revenind în finalul naraţiunii la momentul excursiei şi remarcând impresia puternică pe care a avut-o istorisirea ghidului asupra ascultătorilor.

Această **legendă** are ***caracter istoric***, întrucât relatează un episod din timpul năvălirii tătarilor pe teritoriul Moldovei, şi ***caracter toponimic,*** deoarece explică numele stâncii.

Începutul legendei îl constituie ***rama* naraţiunii,** în care autorul precizează locul unde a luat cunoştinţă de legenda stâncii drepte *„ca un zid”,* apoi descrie succint firea agreabilă a călăuzului muntean, înzestrat cu farmecul strămoşilor: *„Vizitând valea Bicazului, care dă în valea Bistriţei, caii noştri se înşirau pe cărări înguste şi pietroase, conduşi fiind de un călăuz muntean. Acesta era tipul românului din Carpaţi,* ***tânăr, vesel, sprinten, dibaci, lipsit de învăţătură, însă înzestrat cu bunul-simţ al strămoşilor noştri”.***

În vreme ce ascultă poveşti de demult, pe care călăuzul le istoriseşte cu pasiune, excursioniştii sunt atraşi de o *„stâncă dreaptă ca un zid”,* despre care află că se numeşte Piatra Corbului şi-l roagă pe tânărul călăuz să le spună legenda acesteia.

Subiectul legendei alcătuieşte ***naraţiunea propriu-zisă***, pe care călăuzul o relatează cu vădită plăcere. În vremuri străvechi, pe meleagurile Bicazului s-a stabilit un străin venit de pe dealul Corbului şi şi-a construit o casă în care locuia împreună cu fata lui. Bistriţenii au numit-o Corbiţa, după numele dealului unde se născuse. Fata era frumoasă, *„sprintenă ca o căprioară”,* avea o guriţă ca *„un fagure de miere”,* iar ochii străluceau ca focurile în noapte. Mulţi voinici s-au îndrăgostit de ea, însă numai unul i-a cucerit inima, *„un plăieş cu pletele lungi şi cu chipul de făt-frumos”,* cu care s-a logodit.

În timpurile acelea, pe plaiurile moldovene năvăleau tătarii, despre care se spunea că beau lapte de iapă şi mâncau carne de cal. Auziseră şi ei de frumuseţea

Scanned with OKEN Scanner

fetei şi voiau să o ducă *„plocon hanului de la Bugeac”*. Tatăl şi logodnicul Corbiţei au fost ucişi în luptă, pe când încercau s-o apere.

Înspăimântată şi cu sufletul plin de durere, Corbiţa aleargă spre munte, pe după copaci şi pe după stânci, însă tătarii o urmăreau ca pe *„o ciută hăituită de lupi”*. Ajunsă pe stânca dreaptă ca un zid, Corbiţa se aruncă în prăpastie tocmai când un tătar reuşise să pună mâna pe ea. Trupul tinerei *„se cufundă în apa Bicazului, zdrobindu-se de bolovani”*, iar tătarii au rămas încremeniţi de uimire că fata a preferat să moară decât să-şi piardă libertatea şi onoarea. Ceata de plăieşi, care alergaseră să o ajute, ucid tătarii chiar pe muchia stâncii, iar de atunci locul acela se numeşte Piatra Corbului.

Povestea tragică a tinerei a străbătut veacurile, iar în zilele de sărbătoare fetele se adună pe vârful stâncii şi cântă doina Corbiţei. În nopţile luminoase, păstorii pot vedea o *„umbră albă clătinându-se pe vârful stâncii şi apoi lunecând de-a lungul ei până-n apa Bicazului”*.

Portretul fizic al Corbiţei este realizat cu ajutorul ***descrierii***, prin ***caracterizare directă***: *„Ce fată! Ce bujor de copilă! [...] era sprintenă ca o căprioară! [...] guriţa ei era un fagure de miere; [...] ochii ei străluceau ca focurile ce le aprind ciobanii noaptea în întunericul codrilor”*.

Pentru a compune **idealul de frumuseţe feminină, autorul anonim** apelează la ***comparaţii*** – *„sprintenă ca o căprioară”*, ochii ei *„străluceau ca focurile”*, *„faţa albă, ca un crin”*, iar **delicateţea** fetei se sugerează prin ***diminutivele*** *„căprioară” şi „guriţă”*.

Frumuseţea fizică a tinerei semnifică şi **însuşirile morale** alese: **demnitatea, spiritul de sacrificiu, dorinţa de libertate şi onoarea**. Ea *„scăpă ca apa printre degetele tătarilor”*, cade în genunchi pentru a se ruga lui Dumnezeu, apoi aleargă disperată, *„cu părul despletit de vânt, cu ochii aprinşi, cu faţa albă, ca un crin”* şi-i ameninţă, **curajoasă**, pe urmăritori: *„Atunci s-ajungeţi voi, când îţi pune mâna pe Corbiţa!”*

Finalul legendei completează ***rama naraţiunii***, călăuzul încheie povestirea Corbiţei, iar autorul sugerează faptul că toţi excursioniştii au fost atât de impresionaţi de soarta tragică a tinerei, încât au avut o noapte agitată, cu vise urâte, în care *„o ceată de tătari ne ameninţa scrâşnind din dinţi, şi o copilă gingaşă întindea mâinile spre noi.”*

Naraţiunea este modul de expunere predominant în legendă, îmbinată cu ***descrierea***, folosită mai ales la ***portretizarea*** tinerei şi la prezentarea ***peisajului***, a locului în care se petrec faptele.

Stilul se distinge prin ***cuvinte şi expresii populare*** îmbinate cu ***regionalisme***: *„îşi dură o căsuţă”, „cotun”, „umblau să-i vâneze dragostea”, „childa”, „plăieş”, „o duşcă de aer”* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Pasionat de folclor, **Alecu Russo** ***îşi mărturiseşte admiraţia pentru creaţiile populare şi consideră că ele reprezintă izvorul adevărat de inspiraţie pentru scriitori, cărora le recomandă întoarcerea*** *„la tradiţiile şi obiceiurile pământului, unde sunt ascunse încă formele şi stilul".*

„STÂNCA CORBULUI"

culeasă de Alecu Russo

- legendă populară -

- Rezumat -

Un grup de excursionişti vizitează valea Bicazului, conduşi de un ghid sprinten şi vesel, care ştia o mulţime de poveşti din vremuri imemoriale. Ajunşi la Piatra Corbului, vizitatorii îl roagă pe tânărul călăuz să le spună legenda acesteia. În timpuri străvechi, un străin împreună cu fiica lui, Corbiţa, se stabilise pe aceste meleaguri. Frumoasa fată se logodise cu un plăieş chipeş şi se iubeau nespus. Într-o zi, tătarii năvălesc în Moldova şi, atraşi de frumuseţea fetei, vor s-o răpească şi s-o ducă în dar hanului de la Bugeac. Încercând s-o apere, tatăl şi logodnicul Corbiţei au fost ucişi în luptă. Speriată şi îndurerată, fata s-a aruncat de pe stâncă în apa Bicazului, zdrobindu-se de bolovani şi preferând să moară decât să cadă în mâna tătarilor. Plăieşii care alergaseră în apărarea ei au ucis tătarii, chiar pe muchia stâncii, iar de atunci locul acela se numeşte Piatra Corbului.

Povestea tragică a Corbiţei a inspirat crearea unei doine, pe care fetele o cântă pe vârful stâncii, unde, în nopţile luminoase, se poate vedea o umbră albă alunecând în apele Bicazului.

Scanned with OKEN Scanner

„TEZEU ȘI MINOTAURUL”

de Florin Bican

- legendă mitologică -

- Apartenența operei la textul narativ, specia literară legendă mitologică -

FLORIN BICAN – n. 29 martie 1956, la București – este un scriitor și traducător român. A fost profesor de limba română și limba engleză, apoi coordonator al Programului Institutului Cultural Român pentru pregătirea traducătorilor din străinătate, care să traducă operele scriitorilor români în limbi străine.

Ca poet, **Florin Bican** a scris mai multe volume de poezie. Totodată, a tradus peste cincizeci de cărți din limba engleză în limba română.

În legendele grecești, cei doisprezece zei trăiau într-un palat aflat în nori, deasupra celui mai înalt munte din Grecia, Olimp, de aceea ei se numeau olimpieni.

LEGENDA *„TEZEU ȘI MINOTAURUL”* de ***Florin Bican*** începe cu pedeapsa pe care Minos, regele insulei Creta, a primit-o de la zei, care au făcut ca soția lui, Pasifae, să se îndrăgostească de un taur fermecat. Din această iubire s-a născut Minotaurul, un monstru cu cap de taur și două coarne groase, ascuțite la vârf, cu ochi bulbucați, în care *„scăpărau lumini roșietice”*, iar coada lui puternică punea la pământ orice se nimerea în calea ei. Minotaurul băgase groaza în toți locuitorii, cu *„mugetele sale înfiorătoare”*.

Minos cere sfatul lui Dedal, celebru personaj mitic, foarte priceput în construcții și arhitectură. El construiește un labirint și Minotaurul a fost închis acolo, de unde ar fi fost imposibil să mai iasă vreodată. Minos îl învinsese în război pe regele Atenei, Egeu, și, ca tribut, îl obligă să-l hrănească pe Minotaur cu câte șapte băieți și șapte fete pe an, din care cauză *„întreaga cetate a Atenei era îndoliată”*.

Tânărul Tezeu, fiul regelui Atenei, se hotărăște să scape cetatea de această nenorocire și să oprească hrănirea monstrului de tiranul din Creta *„cu floarea tinerilor noștri.”* Deși îndurerat, Egeu îi spune că, dacă vor refuza să plătească tributul, Minos ar porni un nou război și atunci vor muri mult mai mulți atenieni.

Totuși, Tezeu a plecat cu următoarea corabie care-i ducea pe *„tinerii sortiți monstrului”*. Tatăl său l-a rugat ca, dacă se va întoarce viu, să înlocuiască pânza neagră de pe catarg cu una albă, ca să se bucure când va vedea că este bine.

Tinerii atenieni au fost întâmpinați în Creta de către regele Minos și de întreaga sa familie. Fiica regelui, Ariadna, a observat imediat că *„cel mai falnic dintre băieții atenieni”* părea neînfricat și fata se îndrăgostește de el. Ea îi dă lui Tezeu un ghem de sfoară, ca să-l deșire pe măsură ce înainta prin labirint, cu scopul de a găsi drumul înapoi și să o ia de soție. De la ghemul de sfoară se

Scanned with OKEN Scanner

folosește de multă vreme expresia ***„firul Ariadnei”,*** care înseamnă găsirea unei soluții ingenioase și salvatoare de către cineva pentru a te scoate dintr-o situație dificilă.

Înfruntarea dintre Tezeu și Minotaur a dus la cele mai variate ipoteze privind uciderea monstrului. Unii susțin că Tezeu l-a străpuns cu sabia sau cu propriul corn al minotaurului, pe care izbutise să i-l rupă, ori, altă presupunere, că l-a sugrumat cu forța brațelor.

Urmând firul Ariadnei, Tezeu a reușit să iasă din labirint, a scufundat toate navele aparținând insulei Creta, ca să nu-l poată urmări, și a plecat spre Atena, uitând s-o îmbarce și pe Ariadna. Fata, disperată, a cerut sprijinul zeilor și i-a răspuns însuși Dionysos, zeul vinului și al fertilității, care s-a îndrăgostit de ea și a luat-o se soție.

Tezeu, mâhnit că o uitase pe Ariadna, nu-și aduce aminte să schimbe pânza neagră cu cea albă și Egeu, crezând că-i murise fiul, s-a sinucis, aruncându-se în valurile mării. De atunci, Marea Egee îi poartă numele și aceasta este explicația denumirii pentru care s-a creat ***legenda***.

Marea Egee are o imagine fascinantă, fiind unul dintre cele mai pitorești locuri din lume, cu milioane de turiști care vizitează, în fiecare an, insulele grecești și turcești, dintre care insula Creta are cea mai mare întindere.

„TEZEU ȘI MINOTAURUL”

de Florin Bican

IDEI PRINCIPALE

1. Regele insulei Creta este pedepsit de zei.
2. Minotaurul este închis în labirint.
3. Șapte băieți și șapte fete din Atena sunt hrana anuală a monstrului.
4. Tezeu, fiul regelui Minos, pleacă în Creta ca să ucidă bestia.
5. Ariadna îi dă lui Tezeu un ghem de sfoară pentru a găsi ieșirea din labirint.
6. Minotaurul este ucis de Tezeu.
7. Tezeu scufundă flota din Creta, dar uită s-o îmbarce pe Ariadna.
8. Tezeu uită să înlocuiască pânza neagră cu cea albă, simbolul victoriei.
9. Regele Egeu, crezând că și-a pierdut fiul, se sinucide, aruncându-se în apele învolburate; de atunci marea are numele lui: Marea Egee.
10. Ariadna se căsătorește cu zeul Dionysos.
11. Tezeu devine regele Atenei.

Scanned with OKEN Scanner

D. POEMUL EROIC

CERINȚĂ din manualul de Limba și literatura română, Editura Art Klett:

„Fragmentul următor surprinde întâlnirea dintre Baiazid (sultan al Imperiului Otoman în perioada 1389-1402) și Mircea cel Bătrân, înaintea luptei de la Rovine (petrecută, după unii istorici, în 10 octombrie 1394, iar după alții, în 17 mai 1395)."

*

POEMUL este **textul narativ,** în versuri sau în proză, de mari proporții, cu o **construcție a subiectului** mai dezvoltată decât a legendei sau a baladei, cu **mai multe episoade și** cu o **intrigă mai complicată**. Principalul mod de expunere este **narațiunea**, în care se relatează **fapte mărețe** săvârșite de **personaje însuflețite de sentimente nobile**, reprezentative pentru mediul social și epoca istorică în care se derulează acțiunea.

Scanned with OKEN Scanner

„SCRISOAREA III”

de Mihai Eminescu

(Fragment)

- Operă literară narativă -

***- Apartenența operei la textul narativ, specia literară* poem eroic -**

[...]
„La un semn, un țărm de altul, legând vas de vas, se leagă
Și în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă;
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah și spahii
Vin de-ntunecă pământul la Rovine în câmpii;
Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari...
Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.
Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băț.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:
«– Ce vrei tu?» «– Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.»
La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.
«– Tu ești Mircea?» - «– Da-mpărate!» «– Am venit să mi te-nchini,
De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.»
«– Orice gând ai împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
Despre partea închinării însă, Doamne, să ne ierți;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne certi,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila măriei tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.»
«– Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot
Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?
O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!
Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.
S-a-mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,
Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
Fulgerele adunat-au contra fulgerului care
În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.

Scanned with OKEN Scanner

N-am avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
Şi Apusul îşi împinse toate neamurile-ncoace;
Pentru-a crucii biruinţă se mişcară râuri-râuri,
Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiuri;
Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
Înnegrind tot orizonul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
Se mişcau îngrozitoare ca păduri de lănci şi săbii,
Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!...
La Nicopole văzut-ai câte tabere s-au strâns
Ca să steie înainte-mi ca şi zidul neînvins.
Când văzui a lor mulţime, câtă frunză, câtă iarbă,
Cu o ură nempăcată mi-am şoptit atunci în barbă,
Am jurat ca peste dânşii să trec falnic, fără păs,
Din pristolul de la Roma să dau calului ovăs...
Şi de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
Şi, purtat de biruinţă, să mă-mpiedic de-un moşneag?»
«– De-un moşneag, da, împărate, căci moşneagul ce priveşti
Nu e om de rând, el este domnul Ţării Româneşti.
Eu nu ţi-aş dori vrodată să ajungi să ne cunoşti,
Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oşti.
După vremuri mulţi veniră, începând cu acel oaspe,
Ce din vechi se pomeneşte, cu Dariu a lui Istaspe;
Mulţi durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,
De-au trecut cu spaima lumii şi mulţime de norod;
Împăraţi pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit şi-n ţara noastră de-au cerut pământ şi apă
Şi nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,
Cum veniră, se făcură toţi o apă ş-un pământ.
Te făleşti că înainte-ţi răsturnat-ai valvârtej
Oştile leite-n zale de-mpăraţi şi de viteji?
Tu te lauzi că Apusul înainte ţi s-a pus?...
Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
A credinţii biruinţă căta orice cavaler.
Eu? Îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul...
Şi de-aceea tot ce mişcă-n ţara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ţie duşman este;
Duşmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste;
N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!»

Scanned with OKEN Scanner

*

Şi abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!
Codrul clocoti de zgomot şi de arme, şi de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă;
Călăreţii împlu câmpul şi roiesc după un semn
Şi în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă faţa negrului pământ,
Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
Şi ca nouri de aramă şi ca ropotul de grindeni,
Orizontu-ntunecându-l, vin săgeţi de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul şi de tropot şi de strigăt de bătaie.
În zadar striga-mpăratul ca şi leul în turbare,
Umbra morţii se întinde tot mai mare şi mai mare;
În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
Căci cuprinsă-i de pieire şi în faţă şi în coaste.
Căci se clatină rărite şiruri lungi de bătălie,
Cad asabii ca şi pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi cădeau pedeştrii, colo caii se răstoarnă,
Când săgeţile în valuri, care şuieră, se toarnă
Şi, lovind în faţă,-n spate, ca şi crivăţul şi gerul,
Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;
Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliţi,
Printre cetele păgâne trec rupându-şi large uliţi;
Risipite se-mprăştie a duşmanilor şiraguri,
Şi gonind biruitoare tot veneau a ţării steaguri,
Ca potop ce prăpădeşte, ca o mare turburată -
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.
Acea grindin-oţelită înspre Dunăre o mână,
Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română."
[...]

Ciclul celor cinci *„Scrisori"* de MIHAI EMINESCU (15 ianuarie 1850–15 iunie 1889) se situează pe treapta cea mai de sus a spiritualităţii poetice, alături de poemul ***„Luceafărul"***, ilustrând gândirea şi simţirea supremă a înţelepciunii poporului român şi înscriindu-se incontestabil în universalitate.

Scanned with OKEN Scanner

„SCRISOAREA III” de **Mihai Eminescu** a fost începută încă din anii **1872-1873** şi a avut mai multe variante de creaţie până la forma definitivă, care a fost publicată abia în **mai 1881**. Poemul este, aşadar, rodul unei îndelungi perioade de elaborare şi se înscrie în seria celor cinci **„Scrisori”**, care ilustrează aceeaşi temă: condiţia omului de geniu în raport cu timpul şi societatea meschină, incapabilă să aprecieze valorile spirituale.

Pasionat de istoria naţională, **Mihai Eminescu** îşi dezvăluie dragostea profundă pentru trecutul neamului românesc, notând pe marginea unui manuscris: *„Trecutul e în mine şi eu sunt în trecut,/Precum trăieşte cerul în marea ce-l respiră”*. Interesul constant şi preţuirea sinceră pentru zbuciumata istorie a poporului român sunt mărturisite de poetul naţional într-o scrisoare adresată lui G. Panu şi publicată de acesta în volumul **„Amintiri de la Junimea”**: [...] în lumea aceasta nu este nimic mai interesant decât istoria poporului nostru, trecutul lui, tot-tot este un şir neîntrerupt de martiri”.

Tema poemului este **istorică,** poetul punând într-o **antiteză** severă simbolul conducătorului iubitor de neam şi ţară, întruchipat de Mircea cel Bătrân, şi pe cel al politicianului perfid şi preocupat numai de interese mărunte, contemporan cu **Eminescu**.

(Structură şi semnificaţii)

Poemul **„Scrisoarea III”** este foarte amplu, fiind construit din **două părţi: prima** (194 de versuri) evocă în ritm de **odă** şi pe parcursul a **patru tablouri** momente sugestive pentru eroismul şi patriotismul românesc din glorioasa istorie naţională şi **partea a doua** (88 de versuri), un **pamflet** virulent la adresa politicienilor contemporani poetului, asupra cărora se revarsă sarcasmul şi invectiva (invectivă = jignire – *n.n.*) eminesciană.

Tabloul al doilea din partea întâi a poemului îi aduce în prim planul acţiunii pe **Mircea cel Bătrân şi pe Baiazid**, cei doi conducători, român şi turc, fiind surprinşi într-un **dialog** care le scoate în evidenţă **trăsăturile antitetice**: *„La un semn deschisă-i calea şi s-apropie de cort/ Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port./ «– Tu eşti Mircea?» «– Da-mpărate!»”*

Infatuat şi plin de sine, dispreţuitor şi distant, sultanul îi porunceşte domnitorului român să i se supună cu întreaga ţară şi îl ameninţă drastic: *„«– Am venit să mi te-nchini,/ De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.»”* În **antiteză** cu Baiazid, domnitorul român, Mircea, este gata să facă sacrificiul suprem pentru a-şi apăra ţara şi poporul, pentru libertatea neamului. **Diplomat abil, înţelept, cu vorba măsurată şi cu gesturi simple**, voievodul îi urează bun-venit şi-i sugerează că nu are nicio intenţie de a se supune poruncii otomane: *„«– Orice gând ai împărate, şi oricum vei fi sosit,/Cât suntem încă pe pace, eu îţi zic: Bine-ai venit!/Despre partea închinării însă, Doamne, să ne ierţi;/ Dar acu vei vrea cu oaste şi război ca să ne certi,/Ori vei vrea să faci întoarsă*

Scanned with OKEN Scanner

de pe-acuma a ta cale,/Să ne dai un semn şi nouă de mila măriei tale.../De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris şi pentru noi,/Bucuroşi le-om duce toate, de e pace, de-i război.»" **Demnităţii şi modestiei** voievodului i se opune **aroganţa excesivă** a sultanului cuceritor, care se consideră de neînvins şi-i enumeră izbânzile purtate asupra *„întregului Apus"*, asupra cavalerilor de la Malta şi asupra Romei, încheind cu dispreţ suveran: *„Şi de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?/ Şi, purtat de biruinţă, să mă-mpiedic de-un moşneag?»"* Răspunsul lui Mircea cel Bătrân accentuează **responsabilitatea** domnitorului în faţa istoriei, precum şi **patriotismul înflăcărat** care-l determină să afişeze o **atitudine conciliantă** pentru a evita vărsarea de sânge: *„«– De-un moşneag, da, împărate, căci moşneagul ce priveşti/Nu e om de rând, el este domnul Ţării Româneşti./ Eu nu ţi-aş dori vrodată să ajungi să ne cunoşti,/Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oşti"*.

Voievodul român accentuează ideea **iubirii de ţară**, sentiment care-l determină să preţuiască **libertatea şi neatârnarea neamului românesc**, apoi îi argumentează cu subtilitate, aluziv, faptul că duşmanii ţării au fost de fiecare dată învinşi: *„Împăraţi pe care lumea nu putea să-i mai încapă/Au venit şi-n ţara noastră de-au cerut pământ şi apă/Şi nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,/Cum veniră, se făcură toţi o apă şi-un pământ"*. **Ferm şi demn**, Mircea îl avertizează pe Baiazid că **„iubirea de moşie"**, principala armă de apărare a ţării, s-a dovedit a fi de neînvins în faţa duşmanilor, aducând totdeauna românilor izbânda: *„Eu? Îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul.../ [...] /N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid/Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!»"*

Procedeul artistic dominant în acest tablou este **antiteza**, accentuând opoziţia dintre politica de **expansiune violentă** a otomanilor şi cea de **apărare dârză şi fermă** a libertăţii ţării, precum şi diferenţele contrastante între **orgoliul infatuat** al sultanului şi **modestia patriotică** a voievodului român.

Mircea cel Bătrân concentrează **însuşirile arhetipale** (model uman străvechi – *n.n.*) **ale neamului românesc, dârzenia, simţul măsurii, ospitalitatea şi dragostea de ţară**. Baiazid porneşte bătălia dintr-o **lăcomie de stăpânire**, fiind un cotropitor **plin de ură şi dispreţ**: *„Cu o ură nempăcată mi-am şoptit atunci în barbă,/Am jurat ca peste dânşii să trec falnic, fără păs,/Din pristolul de la Roma să dau calului ovăs..."* În **antiteză** cu el, domnul Ţării Româneşti **luptă din iubire pentru ţara lui**, fiind încredinţat că *„tot ce mişcă-n ţara asta, râul, ramul"* îl vor sprijini şi că victoria va fi de partea dreptăţii şi a demnităţii: *„Şi de-aceea tot ce mişcă-n ţara asta, râul, ramul,/ Mi-e prieten numai mie, iară ţie duşman este;/Duşmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste"*.

Tabloul al treilea din **prima parte** a poemului descrie ***lupta de la Rovine*** (anul 1395) dintre moldoveni, în fruntea cărora se află Mircea cel Bătrân, şi

Scanned with OKEN Scanner

turci, conduşi de sultanul Baiazid. **Construcţia panoramică** a tabloului de luptă are valenţe cinematografice, dinamismul, repeziciunea mişcării alternează cu efectele auditive amplificate la nivel cosmic, tehnică definitorie pentru arta eminesciană.

Descrierea bătăliei începe cu o **imagine auditivă** impresionantă, construită crescendo din **substantive acustice**: *„freamăt", „zbucium", „zgomot", „arme", „bucium"*. **Imaginea vizuală** înfăţişează miile de oşteni moldoveni, caracterizaţi succint prin **epitete metaforice**: *„mii de capete pletoase", „mii de coifuri lucitoare"*. **Mişcarea (imagine motorie)** are valenţă cinematografică şi ocupă locul central al bătăliei. Dinamismul este realizat printr-o **aglomerare de verbe la prezent,** cu mare putere de sugestie pentru repeziciunea cu care se desfăşoară lupta: *„împlu", „roiesc", „iau în fugă", „bat în scări", „ridică", „soseau", „scânteie", „vin", „se întinde", „se clatină", „cădeau", „se răstoarnă"*. **Alternarea permanentă a imaginilor auditive şi vizuale cu cele motorii** amplifică dramatismul şi încrâncenarea ostaşilor pe câmpul de bătaie: *„codrul clocoti de zgomot", „călăreţii împlu câmpul", „arcuri se întind în vânt"*. ***Aliteraţiile*** *„vâjâind ca vijelia", „plesnetul de ploaie"*, ***verbele auditive*** *„urlă", „striga", „şuieră"* şi ***substantivele sonore*** *„tropot", „strigăt"* completează tumultul şi tensiunea luptei. Armata otomană este *„cuprinsă de pieire şi în faţă şi în coaste", „cad asabii", „cădeau pedeştrii", „caii se răstoarnă"* turcii *fug înspăimântaţi şi „li se pare că se năruie tot cerul..."*

Vitejia lui Mircea cel Bătrân are **putere de exemplu** pentru ostaşii săi: *„Mircea însuşi mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,/Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;"*. Voievodul deţine arta organizării şi conducerii acţiunilor de luptă, idee susţinută prin ***repetiţia verbului*** *„vine"* şi ***hiperbola*** *„vijelia-ngrozitoare"*. Călăreţii moldoveni *„trec rupându-şi large uliţi"* printre *„cetele păgâne"*, pe care le risipesc, iar victoria moldovenilor este marcată de steagurile ţării, care vin *„biruitoare"*. Prin ***comparaţia hiperbolizată*** *„ca potop ce prăpădeşte, ca o mare tulburată"* se accentuează izbânda armatei lui Mircea asupra puhoiului turcesc, a cărui înfrângere este exprimată prin ***comparaţia*** *„e ca pleava vânturată"*. Eroismul românilor este comparabil doar cu forţele dezlănţuite ale naturii, iar alungarea turcilor dincolo de Dunăre instalează în Moldova mândria patriotică a biruinţei prin ridicarea triumfală a drapelului românesc: *„Acea grindin-oţelită înspre Dunăre o mână,/Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română"*.

Expresivitatea limbajului poetic în acest tablou se distinge prin folosirea ***arhaismelor fonetice*** – *„împlu", „nouri", „grindeni"* – şi ***lexicale*** – *„coifuri", „lănci", „asabi", „arcuri", „pedeştri"*, numind **termeni militari** specifici acelei perioade istorice. Întregul fragment se particularizează în cadrul poemului prin dinamismul verbelor de mişcare, prin puterea de vizualizare a frontului şi

Scanned with OKEN Scanner

prin vuietul bătăliei, toate aceste **imagini artistice** fiind alcătuite din **figuri de stil** cu mare forţă de sugestie: metafore, comparaţii, epitete, aliteraţii, repetiţii, hiperbole.

Prozodia se defineşte prin **ritmul de odă** al acestui fragment, **măsura** versurilor fiind de 16-17 silabe. **Rima** este împerecheată şi adesea surprinzătoare prin licenţele poetice: *„grindeni/pretutindeni", „suliţi/large uliţi".*

Constantin Noica aprecia că **Mihai Eminescu** este *„un om complet"* al spiritualităţii naţionale şi afirma că opera lui trebuie străbătută în întregime pentru a ajunge la adevărul *„că te afli în faţa omului deplin al culturii româneşti".*

Opera literară *„Scrisoarea III"* de **Mihai Eminescu** este **un text narativ,** prin **prezenţa personajelor, prin dialog, prin naraţiunea** structurată în **mai multe episoade,** iar prin **faptele măreţe ale voievodului Mircea cel Bătrân,** atitudini însufleţite de **sentimentele nobile ale unui patriotism fierbinte**, trăsături care înscriu creaţia în specia literară **poem eroic**.

Scanned with OKEN Scanner

E. SCHIȚA

SCHIȚA este o ***specie epică*** în proză, de mici dimensiuni, **în care se povesteşte *o singură întâmplare/situaţie*** petrecută într-***un timp scurt*** **şi** în acelaşi loc. Personajele care iau parte la ***acţiune sunt puţine*** **şi conturate printr-o *singură trăsătură de caracter,*** care iese în evidenţă în mod deosebit. ***Principalele moduri de expunere*** sunt ***naraţiunea şi dialogul,*** mai rar şi în mai mică măsură folosindu-se ***descrierea.***

Scanned with OKEN Scanner

„VIZITĂ…”

de Ion Luca Caragiale

- Schiţă -

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară schiţă -

ION LUCA CARAGIALE (1852-1912) a lăsat literaturii române o operă complexă şi variată, alcătuită din versuri, proză şi dramaturgie, creaţii care ironizează prostia, minciuna, superficialitatea umană şi alte defecte morale întruchipate în personaje memorabile. În proza scurtă aparţinând volumului ***„Momente şi schiţe”* (1901)** satirizează moravurile sociale şi caracteriale, eroii constituind veritabile caricaturi ale păcatelor omeneşti.

Opera literară ***„Vizită”*** de **I.I. Caragiale** este o naraţiune scurtă în proză, în care se relatează un singur eveniment – acela al aniversării lui Ionel –, într-un spaţiu restrâns – în sufrageria casei familiei Popescu – şi cu un număr mic de personaje, în acest caz doar patru participanţi la acţiune. Prin aceste trăsături se argumentează apartenenţa acestei opere literare ca **text narativ, specia literară schiţă**.

***În schiţa „VIZITĂ”*, I.L. Caragiale** narează o întâmplare petrecută în *„lumea bună”* a Capitalei, prin care scoate în evidenţă efectele nocive (dăunătoare, negative – *n.n.*) provocate de răsfăţul exagerat şi de educaţia greşită, metode pe care mama le aplică involuntar şi inconştient în creşterea lui Ionel.

Titlul exprimă prilejul cu care naratorul îl cunoaşte pe Ionel – ***vizita*** pe care naratorul o face acasă la familia Popescu – şi constată erorile de educaţie ale mamei, deşi ea este convinsă că îşi creşte copilul după cele mai corecte norme de comportament. Substantivul comun ***„vizită”,*** în forma sa nearticulată, conferă caracter de generalitate întâmplării povestite, copilul răsfăţat devenind **reprezentativ** pentru sfidarea bunului-simţ, pentru lipsa educaţiei în familie, altfel spus, pentru carenţele *„celor şapte ani de acasă”*.

Ca în orice **operă epică, autorul *îşi exprimă gândurile şi sentimentele*** în mod indirect, prin intermediul **personajelor** şi al **acţiunii**. În ipostaza **personajului-narator, autorul** relatează impresiile şi faptele ***la persoana I,*** ceea ce conferă schiţei mai multă veridicitate.

Schiţa satirică *„Vizită”* îmbină, în principal, două moduri de expunere, **naraţiunea şi dialogul**, care au rolul de a evidenţia întâmplările şi trăsăturile morale ale personajelor caracterizate ***indirect*** prin fapte şi limbaj şi ***direct*** prin **descrierea** auctorială (făcută de autor – *n.n.*) sau prin opinia celorlalte personaje, acţiunea fiind organizată pe **momentele subiectului**.

Momentele subiectului

Cauza acţiunii (Intriga)

Scriitor original, **I.L. Caragiale** începe schiţa ***„VIZITĂ”*** cu ***intriga acţiunii***, iar nu cu ***expoziţiunea***, aşa cum se întâmplă în majoritatea creaţiilor

Scanned with OKEN Scanner

narative. **Incipitul** schiţei atestă ***naraţiunea la persoana I*** şi ***personajul-narator***, care expune **cititorului** ***timpul şi prilejul*** vizitei la familia Popescu: *„M-am dus la Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietină, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu [...]".*

Situaţia iniţială (Expoziţiunea)

Musafirul-narator soseşte în vizită la familia Popescu, în ziua de Sfântul Ion, pentru a sărbători împreună onomastica fiului lor, Ionel. Încă de la început, naratorul îl caracterizează ***direct*** pe băiat: *„un copilaş foarte drăguţ de vreo opt anişori", „îmbrăcat ca maior de roşiori, în uniformă de mare ţinută".* Oaspetele îi aduce sărbătoritului în dar o minge *„foarte mare de cauciuc şi foarte elastică",* darul fiind primit cu multă bucurie atât de mamă, cât şi de copil. Conversaţia este la început convenţională, cei doi adulţi discută despre agricultură şi despre vreme, apoi naratorul remarcă absenţa doamnei Popescu de la evenimentele mondene, căreia-i reproşează, cu simpatie, că nu mai fusese văzută la plimbare, la teatru sau la petreceri. Ea se scuză cu distincţie şi se justifică aluziv că se ocupă de educaţia copilului şi acest lucru îi ocupă foarte mult timp, pentru că *„nu vrea să-l lase fără educaţie".*

(Desfăşurarea acţiunii)

Desfăşurarea acţiunii profilează urmările pe care educaţia nocivă le are asupra comportamentului băiatului. O primă atitudine, care dovedeşte proasta-creştere a lui Ionel, se manifestă în relaţia cu servitoarea care pregătea cafeaua, iar copilul se năpusteşte asupra ei, fiind gata să răstoarne maşina de făcut cafea. Mama este foarte încântată de purtarea lui Ionel, pe care-l consideră *„ştrengar"* şi *„deştept",* chiar dacă strigătele alarmante ale servitoarei denotă o zburdălnicie nepermisă: *„Ionel nu s-astâmpără!"; „Sări, coniţă! varsă spirtul! s-aprinde!"* Tocmai când mama se îndreaptă spre uşă ca să rezolve conflictul, apare Ionel în costum de *„maior de roşiori cu sabia scoasă",* prilej cu care ea îl ia în braţe, îl sărută, apoi *„îl scuipă, să nu-l deoache, şi-l lasă jos"* plină de admiraţie. Copilul se retrage într-un colţ al salonului, unde sunt îngrămădite fel de fel de jucării, îşi alege o trâmbiţă şi o tobă şi, în timp ce se leagănă pe un cal de lemn, face un zgomot asurzitor. Mama intervine cu o normă educativă – *„nu e frumos când sunt musafiri"* –, iar oaspetele îl informează că *„la cavalerie nu e tobă şi maiorul nu cântă cu trâmbiţa".* Atunci, micul *„maior de roşiori"* scoate sabia din teacă şi începe să atace tot ce întâlneşte în cale, izbind-o puternic pe *„jupâneasa cea răguşită"* care aducea pe tavă cafeaua şi dulceaţa. Mama o salvează pe servitoare, dar primeşte o lovitură de sabie sub ochiul drept, ceea ce îi dă dreptul la o răsplată din partea copilului şi-i cere acestuia o sărutare ca să-l ierte.

Musafirul cere permisiunea să-şi aprindă o ţigară la cafea, doamna acceptă, spunându-i aluziv către Ionel că şi *„dumnealui... mi se pare că-i cam place"* să

Scanned with OKEN Scanner

fumeze. Uimit peste măsură, oaspetele îi atrage atenţia că tutunul este *„otravă"* pentru organism, însă copilul îi răspunde obraznic *„Da' tu de ce tragi?"*, spre încântarea mamei, care se arată foarte mândră de inteligenţa *„maiorului"*. Ionel, care mesteca de zor cu linguriţa în *„cheseaua de dulceaţă"*, iese în vestibul şi se întoarce după puţin timp cu vasul gol. Se serveşte, apoi, cu o ţigară din tabachera musafirului, o pune în gură şi, salutând milităreşte, cere un foc. Amuzată peste măsură, mama îl roagă pe oaspete să-i aprindă ţigara, pe care copilul o fumează până la filtru, plimbându-se *„foarte grav de colo până colo"*, spre încântarea doamnei, care exclamă: *„Scuipă-l, să nu mi-l deochi!"* Cu forţe proaspete, Ionel ia mingea, o azvârle cu înverşunare prin salon, loveşte ciucurii de cristal ai candelabrului (lustră – *n.n.*) şi-i zboară ceaşca musafirului din mână, vărsându-i cafeaua fierbinte pe pantaloni. Mama îşi consolează oaspetele cu informaţia că pata de cafea iese „cu puţină apă caldă" şi-şi priveşte cu mândrie odrasla dezlănţuită.

Depăşirea situaţiei dificile (Punctul culminant)

Deodată, copilul se clatină şi cade leşinat, întrucât i se făcuse rău de la ţigara fumată, întâmplare care constituie ***punctul culminant*** al schiţei. Ionel este *„alb ca varul, cu ochii pierduţi şi cu drăgălaşa lui figură strâmbată"*. Mama strigă disperată după ajutor, smulgându-şi deznădăjduită părul, în timp ce oaspetele îl stropeşte pe băiat cu apă rece până când acesta îşi revine, apoi îl admonestează: *„Nu ţi-am spus eu că tutunul nu e lucru bun? Altădată să nu mai fumezi!"*

Situaţia finală (Deznodământul)

Deznodământul prezintă un **final** surprinzător. Oaspetele îşi ia rămas-bun, îşi pune şoşonii şi paltonul în vestibul apoi pleacă, lăsând-o pe doamna Popescu liniştită. Abia când ajunge acasă, îşi dă seama naratorul de ce dispăruse Ionel cu cheseaua de dulceaţă în vestibul: ca să-i toarne dulceaţa în şoşoni.

IONEL este **personajul principal** al schiţei, deoarece se găseşte în centrul acţiunii şi al atenţiei celorlalte personaje. El este un băiat de 8 ani, surprins în ziua sărbătoririi onomasticii, prilej cu care se reliefează câteva aspecte ale educaţiei precare (*şubredă – n.n.*) primite în familie. **Dispreţul faţă de servitoare**, **dezordinea** care domneşte în jucării, **purtarea ireverenţioasă** faţă de mamă şi faţă de oaspete sunt doar câteva dintre atitudinile semnificative care denotă un **comportament necivilizat, lipsă de bun-simţ şi de bună-cuviinţă** care-l caracterizează pe Ionel Popescu. În timp ce musafirul conversează cu doamna, copilul face un zgomot infernal cu trâmbiţa şi cu toba, apoi, ca să se răzbune pe narator pentru observaţia că tutunul e nociv, el îi toarnă dulceaţă în şoşonii aflaţi în vestibul.

Ionel este **tipul de copil răsfăţat, obraznic, prost-crescut şi înfumurat**, care o atacă pe slujnică, o loveşte pe mamă şi vădeşte **insolenţă** (impertinenţă – *n.n.*) faţă de musafirul său. Cu toate acestea, **mama – personaj secundar –**

Scanned with OKEN Scanner

admiră nespus comportamentul şi inteligenţa băiatului – *„Scuipă-l, să nu mi-l deochi!”* – şi consideră că îi dă o educaţie fără cusur.

NARATORUL-PERSONAJ, uşor detaşat faţă de purtarea lui Ionel şi faţă de manifestările entuziaste şi cu totul deplasate ale mamei, are un ***ton ironic,*** reuşind să reliefeze ridicolul situaţiei.

Scriitor recunoscut pentru spiritul de observaţie cu care înfăţişează natura umană, **I.L. Caragiale** satirizează în schiţele sale defectele caracteriale ale oamenilor din diferite medii sociale. Fraza schiţei nu este amplă, autorul înlăturând tot ceea ce este de prisos pentru o exprimare clară şi sugestivă.

Stilul este concentrat, portretul fizic al personajelor şi descrierea naturii se întâlnesc foarte rar în schiţele lui **Caragiale**, accentul fiind pus asupra comportamentului uman plin de ridicol.

Opera literară *„Vizită”* de **I.L. Caragiale este *un text narativ*** în proză, de mici dimensiuni, în care se povesteşte ***o singură întâmplare*** petrecută într-un ***timp scurt*** şi în ***acelaşi loc. Personajele*** sunt puţine şi conturate printr-***o singură trăsătură de caracter,*** care iese în evidenţă în mod deosebit. Toate aceste particularităţi demonstrează faptul că această operă narativă este o **schiţă.**

„VIZITĂ”

de Ion Luca Caragiale

- schiţă -

- Rezumatul schiţei -

Începutul schiţei prezintă vizita pe care musafirul-narator o face în ziua de Sfântul Ion familiei Popescu, pentru a sărbători împreună onomastica fiului lor, Ionel. Oaspetele îi aduce în dar copilului o minge şi conversaţia adulţilor, la început convenţională, se îndreaptă către motivul pentru care doamna Popescu nu mai este prezentă la evenimentele mondene. Ea se scuză cu distincţie şi se justifică aluziv că se ocupă de educaţia copilului şi acest lucru îi ocupă foarte mult timp. Dinspre bucătărie se aude strigătul servitoarei, care o cheamă în ajutor pe madam Popescu, deoarece Ionel e gata să trântească maşina de spirt pentru făcut cafea. Mama se arată încântată de inteligenţa băiatului şi îl sărută admirativ, însă el începe să bată în tobă şi să sufle în trâmbiţă, făcând un zgomot asurzitor. Naratorul îi spune că maiorii doar comandă, nu cântă în fanfară. Ionel scoate sabia şi porneşte la atac asupra jupânesei, care tocmai aducea cafeaua şi dulceaţa, apoi o loveşte pe mamă sub ochi. Împăcarea are loc imediat printr-un sărut, după care copilul ia cheseaua cu dulceaţă şi iese cu ea în vestibul. Musafirul îşi aprinde ţi-

Scanned with OKEN Scanner

gara şi mama îi spune amuzată că şi lui Ionel îl place să fumeze. După ce aruncă mingea peste ceaşca musafirului şi varsă cafeaua fierbinte pe pantalonii acestuia, leşină din cauză că fumează o ţigară din tabachera naratorului, fără să-i ceară permisiunea. Naratorul o linişteşte pe mama disperată, îl stropeşte pe băiat cu apă rece până când acesta îşi revine, apoi descoperă, când ajunge acasă, că are şoşonii plini cu dulceaţă, explicându-şi de ce ieşise Ionel cu cheseaua în vestibul.

IONEL

„Vizită"
de I.L. Caragiale
- Caracterizarea personajului principal -

Dramaturg şi prozator, **Ion Luca Caragiale (30 ianuarie 1852–9 iunie 1912)** a fost înzestrat cu o inteligenţă sclipitoare şi cu o imaginaţie ieşită din comun, folosind cu măiestrie **ironia, satira şi sarcasmul**, pentru a ilustra moravurile societăţii româneşti şi a contura personaje dominate de o tară (defect – *n.n.*) morală ilustrativă pentru caracterul uman.

În schiţele sale, **I.L. Caragiale** creează o **galerie de tipuri umane reprezentative** nu numai pentru societatea din vremea lui, ci pentru întreaga societate românească din orice timp, de aceea se spune despre acest inegalabil scriitor că este „contemporan" cu noi.

IONEL POPESCU este **personajul principal, individual** al schiţei ***„Vizită"*** de **Ion Luca Caragiale,** un copil **răsfăţat şi prost-crescut,** consecinţe fireşti ale unei educaţii superficiale şi precare (*şubred – n.n.*). Ionel face parte dintr-o familie burgheză bogată, care afişează ostentativ o preocupare specială pentru educaţia odraslei.

De Sfântul Ion, naratorul face o vizită doamnei Popescu, cu prilejul onomasticii fiului său, căruia-i duce în dar o minge *„foarte mare de cauciuc şi foarte elastică"*. Încă de la începutul nuvelei, Ionel este ***caracterizat în mod direct*** de către narator, care-i conturează **portretul fizic** prin ***descriere***: *„un copilaş foarte drăguţ de vreo opt anişori", „îmbrăcat ca maior de roşiori în uniformă de mare ţinută"*.

Portretul său **moral** este realizat prin ***caracterizare indirectă*** şi se conturează din ***mediul*** în care trăieşte, din ***faptele*** şi ***vorbele***

protagonistului, precum şi din ***relaţia cu celelalte personaje***, prin ***naraţiune şi dialog***.

Trăsăturile de caracter ale copilului se evidenţiază chiar de la începutul vizitei. Tocmai când doamna Popescu se scuză că n-a mai participat la evenimente mondene pentru că se ocupă îndeaproape de educaţia fiului ei, se aude strigătul servitoarei, deoarece Ionel, **neastâmpărat**, este gata să răstoarne maşina de spirt pe care jupâneasa făcea cafea. Sărbătoritul întrerupe conversaţia celor doi adulţi printr-un vacarm infernal cu trâmbiţa şi cu toba, dovedind **lipsă de respect faţă de mamă şi faţă de narator.** Când află că maiorul de roşiori nu bate în tobă şi nici nu suflă în trâmbiţă, devine **agresiv** şi o atacă pe servitoare cu sabia scoasă, răcnind din toate puterile. Mama sare în apărarea slujnicei şi primeşte de la copil o lovitură în obraz, sub ochiul drept. Ea îl „pedepseşte" cerându-i un sărut ca să-l ierte.

Când oaspetele cere permisiunea să-şi aprindă o ţigară, mama, cu o aluzie admirativă şi amuzată, îi răspunde că şi *„dumnealui... mi se pare că-i cam place"*. Sfatul naratorului că *„tutunul e otravă..."* se soldează cu o **atitudinea tăioasă şi obraznică** din partea acestuia: *„Da' tu de ce tragi?"* La îndemnul mamei, musafirul îi aprinde „maiorului" ţigara pe care o luase deja din pachet, fără să ceară voie. **Insolenţa** (impertinenţă – *n.n.*) băiatului nu o deranjează pe mamă, ci îl admiră fascinată cum fumează ţigara *„până la carton"*.

Agitat şi dezlănţuit, Ionel ia mingea primită în dar, o trânteşte cu putere şi aceasta sare direct în braţul musafirului, care tocmai ducea la gură ceaşca de cafea. Cafeaua fierbinte îl opăreşte şi-i pătează, totodată, pantalonii, însă mama îl consolează că pata iese cu apă caldă.

Băiatul nu ia în seamă sfaturile musafirului privind tutunul, dovedindu-se **recalcitrant şi neascultător**. Efectul nociv al ţigării nu întârzie să se manifeste şi copilului i se face rău, devine alb la faţă, *„cu ochii pierduţi şi cu drăgălaşa lui figură strâmbată"*, apoi leşină, spre disperarea mamei, care îşi smulge părul de teamă că *„moare copilul"*. Musafirul sare în ajutor, îl stropeşte cu apă rece şi *„maiorul"* îşi vine în fire.

Când ajunge acasă, naratorul descoperă că Ionel îi turnase dulceaţă în şoşoni, reieşind astfel, ***indirect,*** **răutatea şi nerușinarea** copilului, ca efect al unei evidente **erori de educaţie**.

Inteligenţa limitată (superficialitatea) a protagonistului reiese nu numai din modul stupid în care se joacă, ci şi din puţinele replici

Scanned with OKEN Scanner

lipsite de conţinut : „– Maior!…”, „– Înainte marş!”, „– Da’ tu de ce tragi?”, „Vin acu!”

Relaţia lui Ionel cu celelalte personaje reliefează alte însuşiri care argumentează **proasta-creştere**: musafirului îi răspunde **obraznic** şi **se răzbună** pe el turnându-i dulceaţă în şoşoni, faţă de mamă dovedeşte **ingratitudine** şi **lipsă de respect**, iar pe servitoare o **agresează**. Cu totul ***inconştientă*** privind nivelul mintal al fiului, doamna Popescu îl caracterizează în mod ***direct*** **„deştept” *şi* „strengar”.**

Atitudinea naratorului-personaj se schimbă pe măsură ce se derulează faptele copilului. ***Simpatia iniţială***, sugerată prin diminutivele *„copilaş”, „băieţelul”, „maioraşul”,* se estompează, iar protagonistul este numit *„maiorul”* sau *„domnul maior”.*

Ionel este **tipul copilului răsfăţat** provenit dintr-o familie înstărită, a cărui mamă este incapabilă să-i dea o educaţie solidă, singura pedeapsă considerată eficientă fiind întrebarea stupidă şi ridicolă: *„Vrei să moară mama?”*

În ridiculizarea acestui personaj, **Caragiale** apelează la **ironie, la comicul de situaţie şi de limbaj,** pentru a sugera **atitudinea critică** faţă de lipsa de educaţie a copiilor în familie, altfel spus, lipsa celor şapte ani de acasă.

Scanned with OKEN Scanner

„D-L GOE…”

de Ion Luca Caragiale

- schiţă -

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară schiţă -

ION LUCA CARAGIALE (1852-1912), scriitor înzestrat cu o inteligenţă sclipitoare şi un spirit de observaţie ieşit din comun, a creat comedii, nuvele şi schiţe inspirate din realitatea românească a timpului şi a rămas, până astăzi, un talent satiric neegalat. Volumul intitulat ***„Momente şi schiţe”*** **(1901)** reliefează, cu mijloacele comicului şi atitudine ironică, situaţii şi întâmplări cu personaje ridicole, caracteristice pentru societatea contemporană autorului. **Scriitor realist, I.L. Caragiale** creează o galerie de **tipuri umane reprezentative** nu numai pentru epoca sa, ci personaje care trăiesc oricând, de aceea inegalabilul scriitor este considerat „contemporanul nostru”.

Tema schiţei satirice ***„D-l Goe…”*** ilustrează o situaţie din care se constată efectele educaţiei greşite primite în familie de către copilul răsfăţat, atestând măiestria de observator atent al tarelor (defecte – *n.n.*) omeneşti pe care **Caragiale** le-a ironizat cu un talent inconfundabil.

Titlul schiţei este alcătuit din ***prenumele personajului principal*, Goe**, precedat de ***abrevierea apelativului ironic*** „Domnul”. Întâmplările narate evidenţiază ***contradicţia dintre esenţă şi aparenţă***, comportamentul copilului fiind o parodiere (*imitaţie ridicolă – n.n.*) a conduitei civilizate şi mature. Substantivul „domnul” alăturat diminutivului „Goe”, precum şi punctele de suspensie din titlu dezvăluie intenţia satirică a autorului.

Ca în orice ***operă literară epică, autorul îşi exprimă în mod indirect*** gândurile, opiniile şi sentimentele, ***prin intermediul acţiunii şi al personajelor,*** iar întâmplările sunt povestite de narator. Dacă în schiţa ***„Vizită…”*** naratorul este şi personaj, în schiţa ***„D-l Goe…”, atitudinea auctorială*** (atitudinea autorului – *n.n.*) este ***obiectivă*** chiar de la început, adică **naratorul** prezintă faptele la ***persoana a III-a,*** situându-se total în afara întâmplărilor ***(narator omniscient*** = care ştie totul *despre întâmplări şi personaje – n.n.*): *„Puţin ne importă dacă aceste trei dame se hotărăsc a părăsi locul lor spre a veni în capitală numai de hatârul fiului şi nepoţelului lor”.*

Ca moduri de expunere, naratorul îmbină, în principal, **naraţiunea cu dialogul** şi mai rar cu **descrierea**, schiţa fiind ***structurată pe*** **momentele subiectului.**

Scanned with OKEN Scanner

Momentele subiectului

Cauza acţiunii (Intriga)

Scriitor original, **Caragiale** începe subiectul schiţei ***„D-L GOE…"*** cu ***intriga***, iar nu cu ***expoziţiunea***, aşa cum încep, de regulă, operele narative.

Incipitul sintetizează tema schiţei, şi anume călătoria cu trenul din urbea X până la Bucureşti a celor trei dame care-l însoţesc pe Goe, drept recompensă anticipată pentru promovarea clasei: *„Ca să nu mai rămâie repetent şi anul acesta, mam'mare, mamiţica şi tanti Miţa au promis tânărului Goe să-l ducă-n Bucureşti de 10 mai"*. Naratorul îşi recunoaşte detaşarea totală faţă de faptul că cele *„trei dame"* s-au hotărât să facă un voiaj în capitala ţării numai de *„hatârul"* (favoare, capriciu – *n.n.*) lui Goe, ceea ce conferă naraţiunii caracter **obiectiv**.

Situaţia iniţială (Expoziţiunea)

Expoziţiunea prezintă personajele *„frumos gătite"*, aşteptând acceleratul pe peronul gării din urbea X (oraş – *n.n.*), cu care să meargă la Bucureşti. Goe, îmbrăcat într-un *„frumos costum de marinar"*, este impacientat (nerăbdător – *n.n.*) şi încruntat că trenul nu soseşte imediat. Doamnele se entuziasmează pentru înfăţişarea lui Goe, dar el o admonestează pe mam'mare că zice *„marinel"*, apoi pe tanti Miţa care zice *„marinal"* şi decide forma corectă, *„mariner"*, jignindu-le: *„Vezi, că sunteţi proaste amândouă?"*

(Desfăşurarea acţiunii)

Desfăşurarea acţiunii este declanşată de sosirea trenului, urcarea precipitată a familiei şi aşezarea în compartiment prin amabilitatea unor tineri. Goe rămâne pe coridorul vagonului *„cu bărbaţii"* şi scoate mult capul pe fereastră. Un tânăr îi atrage atenţia asupra pericolului, dar Goe se strâmbă la el şi-i răspunde obraznic: *„Ce treabă ai tu, urâtule?"* Curentul făcut de viteza trenului îi zboară băiatului pălăria de paie de pe cap şi el zbiară să oprească trenul, provocând o spaimă cumplită celor trei dame. Venirea conductorului sporeşte supărarea lor, întrucât pălăria zburase cu biletul de călătorie, pe care tanti Miţa i-l prinsese la panglica pălăriei. Pe controlor nu-l interesează faptul că biletul lui Goe zburase pe geam, ci ameninţă că-l va da jos la prima staţie. Cele trei dame se ceartă cu el folosind un vocabular de mahala, dar, în cele din urmă, sunt nevoite să cumpere alt bilet pentru *„puişor"* şi să plătească şi o amendă *„pe deasupra"*. De necaz, mamiţica îl zguduie pe Goe, spre enervarea bunicii, care sare în apărarea băiatului şi-l trage către ea. Aceste smuciri combinate cu *„clătinarea vagonului în alt sens"* îl dezechilibrează pe copil, care se propteşte cu nasul de clanţa uşii şi începe să urle din toate puterile. Mam'mare scoate din bagaj *„un beret tot din uniforma canonierii le Formidable"*, îl sărută pe vârful nasului, apoi, împreună cu tanti Miţa, îl admiră şi-l scuipă să nu-l deoache. Mamiţa se arată încă supărată pe Goe pentru că pierduse biletul şi se preface că plânge, dar pentru că pe

Scanned with OKEN Scanner

copil nu-l impresionează, scoate din geantă o ciocolată şi-l şantajează pentru un sărut: *„– Cine mă pupă... uite!... ciucalată!"* Băiatul iese cu ciocolata pe coridor şi damele, prinse într-o discuţie, nu observă dispariţia lui. Îl caută disperate, până când aud bubuituri în uşa de la grupul sanitar, *„compartimentul unde nu intră decât o persoană"*, şi unde Goe bătea cu disperare pentru că se blocase acolo. Conductorul îl eliberează pe copil şi toate cele trei femei se reped la el şi-l sărută cu mult zel, ca şi cum *„l-ar revedea după o îndelungată absenţă"*.

Depăşirea situaţiei dificile (Punctul culminant)

Mam'mare se aşază pe un geamantan străin de pe coridor, ca să-l supravegheze pe *„puişor"* îndeaproape. ***Punctul culminant*** se declanşează atunci când Goe se urcă în picioare pe geamantan, trage de mânerul semnalului de alarmă şi trenul se opreşte brusc. Se stârneşte panică printre călători, personalul trenului încearcă să afle făptaşul, dar este imposibil de stabilit o persoană anume, ci se constată doar că semnalul de alarmă fusese tras din vagonul unde *„mam'mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în braţe"*.

Situaţia finală (Deznodământul)

Deznodământul nu mai oferă nicio surpriză neplăcută. Trenul ajunge la Bucureşti cu o întârziere de câteva minute şi toţi călătorii coboară pe peron. După ce aşază bereta pe capul lui Goe, mam'mare îl scuipă să nu-l deoache, apoi îl sărută cu înfocare. Se urcă toţi în trăsură şi pornesc spre bulevard, unde urma să se desfăşoare festivitatea prilejuită de sărbătorirea zilei naţionale de 10 mai.

Protagonistul (personajul principal – *n.n.*) schiţei este Goe, iar mam'mare, mamiţica şi tanti Miţa sunt **personaje secundare**, care nu se individualizează, ci constituie un grup omogen (unitar – *n.n.*).

GOE, personaj principal şi eponim (care dă numele operei – *n.n.*), face parte dintr-o familie burgheză din urbea X, care afişează ostentativ o preocupare specială pentru buna-creştere a odraslei. El reprezintă **tipul copilului răsfăţat şi prost-crescut**, însuşiri rezultate dintr-o educaţie defectuoasă, prin folosirea unor metode total greşite

Schiţa începe cu un ***element specific educaţiei,*** **recompensa** oferită personajului principal în avans, cu scopul de a-i impulsiona străduania la învăţătură, de unde reiese **lenea** ca primă ***trăsătură indirectă*** de caracter: *„Ca să nu mai rămâie repetent şi anul acesta"*. **Răsplata anticipată** oferită copilului constă într-o călătorie la Bucureşti, cu prilejul unei sărbători naţionale, el fiind însoţit de *„mam'mare, mamiţica şi tanti Miţa"*.

Ridicolul personajului reiese prin ***contradicţia dintre esenţă şi aparenţă,*** Goe este numit „tânărul", dar este îmbrăcat ca un copil mic, într-un mod caraghios, deoarece costumul de marinar nu se potriveşte nici cu pălăria de paie şi nici cu scopul şi destinaţia călătoriei. Lipsa ***detaliilor*** legate de **fizionomia** sa,

Scanned with OKEN Scanner

ca şi originea în urbea X reliefează intenţia autorului de a crea un personaj reprezentativ pentru **tipul copilului răzgâiat, necioplit, obraznic şi necivilizat**, care poate exista oricând şi oriunde în lume, ceea ce argumentează faptul că Goe este un **personaj realist**.

În această **operă literară** este povestită ***o singură întâmplare***, călătoria cu trenul din urbea X până la Bucureşti, ***prilej cu care se evidenţiază lipsa educaţiei în familie, din care cauză lui Goe îi lipsesc cei şapte ani de acasă.*** Toate **trăsăturile** sale **de caracter – obrăznicia, aroganţa, neastâmpărul** – sunt efectele unei atitudini familiale greşite, subordonându-se proastei-creşteri. Cele trei cucoane dovedesc **incultură şi lipsă de educaţie**.

Dominată de ***viziunea comică*** asupra educaţiei copilului în familie, opera literară ***„D-l Goe..."*** de I.L. Caragiale este o **schiţă** pentru că prezintă ***o singură întâmplare*** care evidenţiază metode educative greşite, iar acţiunea se petrece într-un interval de timp scurt – pe durata unei călătorii cu trenul, într-un ***spaţiu de desfăşurare restrâns*** – peronul şi coridorul vagonului **şi cu un *număr redus de personaje.***

„D-L GOE..."

de Ion Luca Caragiale

- schiţă -

- Rezumat -

Mam'mare, mamiţa şi tanti Miţa îi oferă lui Goe o recompensă în avans, o călătorie la Bucureşti, ca să nu mai rămână repetent şi anul acesta. Pe peronul gării din urbea X, cele trei cucoane admiră costumul de marinar al băiatului şi se minunează de inteligenţa lui, atunci când spune că forma corectă a cuvântului marinar este *„mariner"*.

Rămas pe coridorul trenului, Goe scoate capul pe fereastra vagonului şi-i zboară pălăria cu biletul de călătorie, deşi un călător îl avertizase. Venirea conductorului declanşează un şir de lamentaţii zgomotoase din partea celor trei cucoane, care trebuie să cumpere alt bilet pentru Goe. Mamiţa are o tentativă de a-l admonesta pe Goe, dar apoi îi oferă ciocolată ca să-l împace. Faptul că se încuie în grupul sanitar al vagonului provoacă o panică demenţială cucoanelor, în timp ce Goe zbiară şi bate cu picioarele în uşă. Ca să nu se mai întâmple ceva puişorului, mam'mare se aşază pe un geamantan străin de pe coridor, dar Goe se ridică şi trage de manivela semnalului de alarmă, oprind trenul. În zadar încearcă personalul să afle

Scanned with OKEN Scanner

cine a tras semnalul, căci mam'mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în braţe.

Ajunşi la Bucureşti, se urcă într-o trăsură şi pornesc spre bulevardul unde urma să se desfăşoare manifestările festive dedicate zilei naţionale.

GOE

- Caracterizarea personajului principal -

„D-l Goe..."

de Ion Luca Caragiale

- schiţă -

Dramaturg şi prozator, **Ion Luca Caragiale (30 ianuarie 1852–9 iunie 1912)** a fost un observator lucid şi ironic al societăţii româneşti din vremea lui, un scriitor realist şi moralizator, dovedind un spirit de observaţie necruţător în cunoaşterea firii umane, astfel că personajele lui se disting prin ridicol şi prostie. În schiţele sale, **I.L. Caragiale** creează o galerie de tipuri umane reprezentative nu numai pentru societatea din vremea lui, ci pentru întreaga societate românească din orice timp, de aceea se spune despre acest inegalabil scriitor că este „contemporan" cu noi.

Schiţa ***„D-l Goe..."*** a apărut în volumul ***„Momente şi schiţe"*** **(1901),** în care Caragiale ridiculizează prostia, incultura şi snobismul familiilor burgheze, trăsături reieşite din educaţia greşită pe care o aplică propriilor copii.

GOE este **personajul principal, individual şi imaginar** al schiţei ***„D-l Goe..."*** de I.L. Caragiale şi, de asemenea, **personaj eponim,** pentru că dă titlul operei. El reprezintă **tipul copilului răsfăţat şi prost-crescut**, însuşiri rezultate dintr-o educaţie defectuoasă, prin folosirea unor metode total greşite. Goe face parte dintr-o familie burgheză din urbea X, care afişează ostentativ o preocupare specială pentru educaţia odraslei. Pentru conturarea personajului, autorul îmbină ***naraţiunea cu dialogul***, iar însuşirile sale se disting prin ***fapte, comportament*** şi mai ales prin ***limbaj.***

Incipitul (*prima frază a operei – n.n.*) schiţei îl reprezintă un ***element specific educaţiei,*** şi anume **recompensa** oferită anticipat ***protagonistului*** (*personaj principal*) cu scopul de a-i impulsiona străduinţa la învăţătură, de unde reiese ***indirect*** **lenea,** ca primă trăsătură de caracter: *„Ca să nu mai rămâie repetent şi anul acesta".*

Scanned with OKEN Scanner

Răsplata dată în avans lui Goe de către *„mam'mare, mamiţica şi tanti Miţa"* s-a concretizat într-o excursie la Bucureşti, prilejuită de sărbătorirea zilei naţionale de 10 mai.

Naratorul ***nu dă amănunte referitoare la înfăţişarea lui Goe***, ci ***descrie*** numai ***aspectul vestimentar,*** care sugerează starea materială bună a familiei, precum şi lipsa de gust a damelor care se ocupă de creşterea băiatului. Goe *„poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripţia pe pamblică «Le Formidable»"* şi sub panglică tanti Miţa pusese biletul de călătorie, că *„aşa ţin bărbaţii biletul"*. **Ridicolul** personajului este construit prin ***contradicţia dintre esenţă şi aparenţă***: Goe este numit *„tânărul"*, dar este îmbrăcat ca un copilaş, într-un mod caraghios, deoarece costumul de marinar nu se potriveşte nici cu pălăria de paie şi nici cu scopul şi destinaţia călătoriei. Lipsa ***detaliilor*** legate de **fizionomia** sa ca şi originea în urbea X reliefează intenţia naratorului de a crea un personaj reprezentativ pentru **tipul copilului răsfăţat şi prost-crescut**, care poate exista oricând şi oriunde în lume.

Portretul moral al eroului principal se încheagă prin ***caracterizare indirectă***, din ***comportamentul, felul său de a vorbi şi relaţiile cu alte personaje***. **Obişnuit să i se îndeplinească imediat orice dorinţă**, Goe nu-şi poate stăpâni **nerăbdarea** în aşteptarea trenului şi se răsteşte ***„încruntat"*** şi pe un ***„ton de comandă"*** la cele trei doamne care-l însoţesc. **Incultura**, dublată de **infatuare şi obrăznicie,** se evidenţiază ***indirect*** atunci când, în urma discuţiei dintre cele două cucoane despre forma corectă a cuvântului *„marinar"*, Goe le face proaste pe amândouă şi decide că se zice *„mariner"*, spre admiraţia entuziastă a damelor.

Relaţia protagonistului (personaj principal) ***cu celelalte personaje*** reliefează, în ***mod indirect,*** alte efecte evidente ale proastei sale creşteri. **Lipsa de respect** faţă de cei mai în vârstă, dovedită pe peronul gării, evoluează până la **insolenţă** (impertinenţă – *n.n.*) atunci când, în tren, un călător îl sfătuieşte să nu scoată capul pe fereastră. Goe îi răspunde **arogant:** *„– Ce treabă ai tu, urâtule?"*, apoi se strâmbă la el. Apelativul *„urâtule"* şi schimonoselile copilului demonstrează, ***indirect***, **infantilismul** *„tânărului Goe"*, care se comportă ca un copilaş, în ciuda faptului că era elev. Când pălăria zboară pe fereastră împreună cu biletul de călătorie, cucoanele consideră că băiatul n-are nicio vină şi că nu e treaba *„urâtului"*, naratorul accentuând ***indirect*** **metodele cu totul greşite** pe care le aplică *„damele"* în educaţia băiatului.

Scanned with OKEN Scanner

Alintat peste măsură, Goe începe să zbiere când se loveşte cu nasul de clanţa uşii, aşa că cele trei cucoane îl sărută pe rând, iar mam'mare îi aşază pe cap *„un beret tot din uniforma canonierii «Le Formidable»"*, apoi, *„scuipându-l să nu-l deoache"*, îl sărută din nou *„dulce"*. Copilul este **prost şi insensibil,** trăsături reieşite ***indirect*** din ***cuvintele şi atitudinea sa*** faţă de mam'mare, căreia îi doreşte *„să moară"*, după ce aceasta îl întrebase, drăgăstos, dacă-l mai doare nasul.

Metodele educative ale familiei sunt defectuoase, ridicole şi de aceea total ineficiente. *„Tânărul"* Goe primeşte recompense stupide, *„Cine mă pupă... uite! ciucalată!"*, cele trei cucoane tratându-l ca pe un copilaş. Mamiţa simulează că plânge şi pentru că Goe îşi dă seama că se preface, mam'mare exclamă cu un entuziasm ridicol: *„E lucru mare cât e de **deştept**!"*

Alte trăsături ale eroului reies în mod indirect *din comportamentul şi faptele sale.* **Neastâmpărat**, Goe iese pe culoarul vagonului şi se blochează în *„compartimentul unde nu intră decât o persoană"*. Se produce o zarvă de nedescris, Goe zbiară disperat şi loveşte cu pumnii în uşă, cucoanele se agită speriate şi gălăgioase, până când *„puişorul"* este eliberat din toaletă de către conductor.

Încăpăţânat în mod prostesc, scoate din nou capul pe fereastră, deşi fusese sfătuit să nu mai facă asta, apoi trage semnalul de alarmă, cu toate că mam'mare îl rugase să stea *„binişor"*, ca să nu strice ceva.

Faptul că este **prost-crescut şi infantil** se evidenţiază ***indirect*** şi prin modul de a se manifesta când se află în pericol sau când nu-i convine ceva: **urlă**, ţipă, **bate din picioare sau cu pumnii în uşă** *(„Să oprească! zbiară şi mai tare Goe, bătând cu picioarele")*. Când se propteşte în nas de clanţa uşii de la compartiment, *„începe să urle"*, iar când se închide în toaletă, bate cu pumnii în uşă şi *„zbiară desperat"*.

Caracterizarea directă făcută de cele trei cucoane conduce spre un **fals portret** al lui Goe, deoarece ele nu contenesc să-l admire pentru cât este de **„deştept"** şi de **„simţitor"**.

Atitudinea auctorială (a autorului – *n.n.*) este ***critică, ironică şi satirică*** faţă de personaje, pe care le construieşte prin ***contradicţia dintre esenţă şi aparenţă***, oricare dintre ele fiind, pentru oricine, un exemplu negativ.

Goe este **tipul copilului răsfăţat** de cele trei dame, mamiţa, mam'mare şi tanti Miţa, care sunt incapabile să-i facă o educaţie

Scanned with OKEN Scanner

solidă şi temeinică, singurele metode considerate eficiente fiind permanenta admiraţie şi recompensele penibile de care „beneficiază" copilul.

În ridiculizarea acestui personaj, **Caragiale** foloseşte **ironia, comicul de situaţie şi de limbaj, pentru a sugera atitudinea critică faţă de tipul copilului prost-crescut şi răsfăţat peste măsură.**

MAM'MARE, MAMIŢA ŞI TANTI MIŢA

- Caracterizarea personajelor secundare -

„D-l Goe..."

de Ion Luca Caragiale

- schiţă -

Observator strălucit al firii omeneşti, **Ion Luca Caragiale (30 ianuarie 1852–9 iunie 1912)** a ilustrat moravurile societăţii româneşti şi a conturat personaje reprezentative pentru orice epocă. Schiţa ***„D-l Goe..."*** aparţine volumului ***„Momente şi schiţe"*** (1901), în care **Caragiale** ridiculizează ***prostia şi snobismul*** familiilor burgheze, caracteristici care au ca rezultat eşecul evident în educaţia propriilor copii.

Cele trei personaje secundare ale schiţei sunt **mam'mare, mamiţa şi tanti Miţa**, care **nu se pot individualiza**, deoarece seamănă perfect între ele atât comportamental, cât şi ca mentalitate, provin din acelaşi mediu social şi au atitudini caraghioase. **Personaje ridicole**, ele au convingerea că bunăstarea de care beneficiază le conferă un loc preferenţial în societate, chiar dacă educaţia lor este precară.

Comicul de caracter rezultă din **ridicolul** acestor trei *„dame"*, care se comportă ca nişte mahalagioaice, deşi vor să pară doamne din lumea bună. ***Contrastul dintre ceea ce vor să pară „cucoanele" şi ceea ce sunt în realitate este evident pe tot parcursul schiţei, definind contrastul dintre esenţă şi aparenţă.***

Infatuate, afişând un aer de superioritate şi **„frumos gătite"**, ele poartă, pe peronul gării, o discuţie „filologică" despre forma corectă a cuvântului *„marinar"*. **Incultura şi mojicia** sunt alte însuşiri ale celor trei cucoane, reieşite ***indirect*** din ***discuţia*** asupra formei corecte a cuvântului *„marinar"* şi din faptul că ele se amuză peste măsură atunci când Goe le caracterizează, în ***mod direct,*** **„proaste"** pe amândouă.

Scanned with OKEN Scanner

Trăsăturile comportamentale se desprind în ***mod indirect din faptele, vorbele şi atitudinile*** pe care le afişează în mod ostentativ cele trei femei. Mam'mare nu şi-a pierdut **obişnuinţele de mahala**. Când se urcă în tren, îşi face cruce, ca o femeie simplă, necultivată, apoi îşi aprinde o ţigară. **Comportament de mahala** au cucoanele şi la venirea conductorului, deoarece se ceartă cu el pentru plata amenzii şi a biletului pe care Goe îl pierduse odată cu pălăria care-i zburase pe fereastra vagonului. **Reacţia lor violentă** este motivată de **vulgaritatea** specifică moravurilor de mahala, conductorul neavând nicio vină că Goe nu mai avea bilet, ci îşi făcea datoria corect. Tanti Miţa dovedeşte **aroganţă şi grosolănie** atunci când se adresează *„urâtului"* care intervenise în discuţie: *„– Nu-i treaba dumitale! ce te amesteci d-ta? zice tanti Miţa..."*

Cele trei cucoane manifestă o incontestabilă **lipsă de respect** faţă de cei din jur, **proasta-creştere** fiind una dintre principalele lor trăsături: nu-l admonestează niciodată pe Goe pentru zbieretele sale, nici pentru obrăznicia faţă de ceilalţi călători. De altfel, ele nu respectă pe nimeni, nici măcar între ele nu există niciun fel de consideraţie: mamiţa o trimite pe mam'mare să-l caute pe Goe, chiar dacă aceasta *„se ridică bătrâneşte"* de pe canapea. **Incorecte şi ipocrite**, nu recunosc greşeala lui Goe de a fi tras semnalul de alarmă, ci, la venirea controlului, *„Mam'mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în braţe"*.

Comicul de limbaj este un procedeu artistic de ***caracterizare indirectă*** a personajelor ridicole şi autorul îl foloseşte din plin în conturarea celor trei cucoane. Ele vor să pară cultivate şi civilizate atunci când folosesc cuvinte franţuzeşti – „parol" –, însă stâlcesc cuvinte din limbajul uzual ori au o pronunţie de mahala: *„n-am declaratără", „n-am plătitără", „– Ce faci, soro? eşti nebună", „– Ad' să-l pupe mam'mare, că trece", „Ţaţo, mor!", „şezi binişor", „bulivar"*.

Total **needucate,** ele sunt un **permanent exemplu negativ** pentru fiul şi nepoţelul lor. **Lipsa de pricepere în educaţia copilului** se evidenţiază, ***indirect***, încă de la începutul schiţei, deoarece îi oferă excursia la Bucureşti – cu ocazia unei sărbători naţionale – *„ca să nu mai rămâie repetent şi anul acesta"*. Recompensa în avans contravine principiilor educative, ştiut fiind faptul că se răsplăteşte cineva pentru ceea ce a făcut deja, nu pentru ceea ce urmează să facă. Pe Goe vor să-l considere un *„domn"*, dar îl tratează ca pe un copilaş: are biletul pus la panglica pălăriei şi rămâne pe coridor

Scanned with OKEN Scanner

„cu bărbaţii”, în schimb, i se câştigă bunăvoinţa cu *„ciucalată”*, i se vorbeşte cu *„puişorule”*, este pupat de mam'mare pe nas ca să-i treacă durerea şi scuipat ca să nu se deoache.

Deşi rămăsese repetent, damele constată cu satisfacţie că *„n-a învăţat toată lumea carte ca d-ta!”* atunci când Goe le spune că forma corectă a cuvântului marinar este *„mariner”*. Ele se extaziază de inteligenţa lui: *„– E lucru mare cât e de deştept! zice mam'mare”*, iar tanti Miţa adaugă: *„– E ceva de speriat, parol!”*

De altfel, cele trei cucoane au un **nivel intelectual scăzut**, dovadă fiind entuziasmul pe care-l manifestă la orice faptă ineptă (prostească – *n.n.*) şi infantilă a lui Goe.

Cele „trei dame” sunt **personaje tipice** pentru orice societate, sunt conturate cu ajutorul ***naraţiunii*** şi ***dialogului***, distingându-se ***indirect*** prin **prostie, incultură şi lipsă de educaţie.**

Atitudinea auctorială (a autorului – *n.n.*) **necruţătoare** – prin folosirea ***comicului de situaţie, a comicului de caracter şi a comicului de limbaj*** – are drept consecinţă crearea unor **personaje ridicole,** cu intenţia de **a corecta defectele comportamentale şi etice** (morale – *n.n.*) ale oamenilor.

În ***„Istoria literaturii române”***, **George Munteanu** consideră că **I.L. Caragiale** va rămâne pentru totdeauna *„unul dintre cei mai de seamă poeţi comici din câţi a dat la iveală până acum umanitatea. [...] Adică una dintre acele rare naturi artistice care întrevăd şi sugerează «perfectibilitatea» lumii prin statornica luare în râs a «imperfecţiunilor»”*.

Scanned with OKEN Scanner

E. POVESTIREA

POVESTIREA este ***specia narativă, în versuri sau în proză, cu dimensiuni mai reduse decât nuvela şi mai întinsă decât schiţa,*** care se limitează la ***narareа unui singur fapt narativ şi având un număr redus de personaje. Povestirea*** este *o* ***naraţiune subiectivizată,*** adică relatarea este făcută ***din perspectiva povestitorului, fie ca participant, fie ca martor sau doar ca mesager al întâmplării. În povestire, accentul cade pe întâmplările narate şi mai puţin asupra personajelor,*** de aceea ***subiectul*** **nu este** ***atât de riguros ca în cazul schiţei şi al nuvelei, iar acţiunea este mai destinsă, mai puţin tensionată decât în nuvelă.***

Scanned with OKEN Scanner

„PRIETENUL MEU”

de Ioana Pârvulescu

- povestire -

- Apartenența operei la textul narativ, specia literară povestire -

IOANA PÂRVULESCU s-a născut la Brașov, pe 10 ianuarie 1960, a fost optsprezece ani redactor la revista ***„România literară”,*** a inițiat și coordonat, la Editura Humanitas, colecția ***„Cartea de pe noptieră”,*** predă Literatura română modernă la Universitatea București, iar în anul 2013 a obținut Premiul Uniunii Europene pentru literatură. Ca scriitoare, a debutat în **1990** cu volumul ***„Lenevind într-un ochi”.***

Povestirea ***„PRIETENUL MEU”*** confirmă ideea că prietenii unui copil pot fi atât persoane, cât și necuvântătoare, acestea din urmă fiind chiar mai apropiate și mai loiale.

Protagonistul (personajul principal – *n.n.*) povestirii este Bogdan, elev în clasa a V-a, care se trezește cu sentimentul că urmează o zi proastă în viața lui. Era marți și se spune că în această zi sunt *„trei ceasuri rele”*. Bogdan nu era îngrijorat de prima teză din viața lui, pentru că matematica era materia preferată. El se panica pentru ora de română, pentru că era incapabil să redacteze o compunere sau să fie străbătut de emoții ca sora sa, Claudia, care vorbea cu florile și chiar cu norii.

Cei doi frați semănau foarte bine și Bogdan își face un ***autoportret***, descriind detaliat trăsăturile fizice: *„ochi verzi, gene lungi (gene de fată, cum mi se spune mereu), păr castaniu ondulat*”, spre deosebire de Claudia, care avea părul lung, prins cu elastice fosforescente.

Băiatul scrie compunerea cu titlul *„Prietenul meu cel mai bun”,* dar chiar și el este nemulțumit că a ieșit *„cam scurtă, mai exact de trei fraze, și cam seacă”*. De aceea, gândindu-se îngrijorat la nota pe care ar obține-o, i-a venit o idee care lui i s-a părut *„genială”*.

Ghinionul zilei se confirmă, Bogdan se trezise târziu, afară ploua teribil și o mașină l-a stropit *„de sus până jos*”, încât devenise aidoma unui personaj din *101 dalmații*, cu stropii de apă murdară.

În clasă, toți copiii vorbeau despre teza la matematică și-l invidiau că el n-avea emoții. Dar oamenii *„n-au ochi și ochelari cu care să-ți vadă și sufletul”,* încărcat de emoția pentru ora de română. Ideea genială îi dădea fiori în ora de istorie, după care urma româna. Deodată, din banca lui Bogdan s-a auzit un lătrat și doamna profesoară a crezut că Adi, colegul de bancă, a imitat un cățel, așa că l-a dat afară din clasă. Pe Bogdan îl copleșesc remușcările și recunoaște că adevăratul vinovat este Joi, un cățel chihuahua, pe care-l adusese sub formă de compunerea *„Prietenul meu cel mai bun”*.

Scanned with OKEN Scanner

Copiii dau năvală să se joace cu Joi, iar Bogdan se gândește că totuși Adi este prietenul lui cel mai bun, pentru că nu-l pârâse doamnei profesoare, ci suportase cu demnitate și prietenie pedeapsa nemeritată. Bogdan îi cere iertare colegului său și consideră că Joi este al doilea bun prieten, după Adi.

Domnul diriginte l-a admonestat cu o voce severă – *„Să nu se mai repete"* –, însă, sub mustrare, se ghicea un zâmbet, semn că și dânsul se amuzase de ideea *„genială"* a lui Bogdan.

În cele din urmă, ziua de marți nu fusese chiar așa de rea, fie și pentru că Bogdan a luat nota 10 la teza de matematică.

Caracterizarea personajului principal

„Prietenul meu"
de Ioana Pârvulescu

BOGDAN, protagonistul (personajul principal) povestirii, elev în clasa a V-a, este construit prin ***autocaracterizare*** și prin ***caracterizare indirectă prin fapte, vorbe și atitudini,*** însușirile sale fiind bine conturate.

Portretul fizic este realizat prin ***descrierea directă*** a propriilor trăsături comparate cu ale surorii sale, Claudia: *„semănăm bine, avem ochi verzi, gene lungi (gene de fată, cum mi se spune mereu), păr castaniu ondulat, doar că eu am o șuviță pe frunte, pe când ea are părul dat pe spate și prins într-o coadă cu elastice în culori fosforescente"*. Spre deosebire de Claudia, el nu se pricepe la literatură, nu a vorbit niciodată cu florile, cu păsările sau cu norii, dar recunoaște – prin ***autocaracterizare*** – că este *„cel mai bun din clasă la matematică"*.

Relația cu prietenul său, Adi, a trecut testul loialității. Bogdan și-a asumat greșeala de a nu recunoaște că Joi lătrase în ora de istorie și regretă sincer că nu a spus imediat adevărul și că lui Adi *„aproape că i-au dat lacrimile"*, ca atunci când ai parte de o nedreptate.

Ideea *„genială"*, de a-l aduce pe Joi la școală cu scopul de a ilustra concret titlul compunerii *„Prietenul meu"*, schimbă viziunea lui Bogdan despre prietenie, și anume că *„prietenul meu cel mai bun nu este Joi, este Adi. Am spus asta cu glas tare, iar după ore mi-am făcut un context selfie cu prietenul meu cel mai bun"*.

Prietenia este relația afectivă de bunăvoință, de sprijin reciproc și de loialitate între două persoane, excluzându-se atitudinile

Scanned with OKEN Scanner

răutăcioase sau de invidie. Prietenia este puntea dintre minte și inimă, adică acest sentiment profund se bazează și pe rațiune, pe concepția comună despre valori morale și pe aceleași pasiuni sportive, literare, distractive.

Din păcate, *„puțini sunt oamenii care au învățat să prețuiască prietenia"*, a spus Tudor Arghezi.

Scanned with OKEN Scanner

„UN PĂIANJEN CARE SE CREDE SPIDERMAN”

de Adina Popescu

- povestire -

- Apartenența operei la textul narativ, specia literară povestire -

ADINA POPESCU (n. 10 septembrie 1978, București) este scriitoare și o personalitate importantă pentru cultura română, fiind cunoscută mai ales datorită cărților pentru copii. În 2014, apare volumul ***„Povestiri de pe Calea Moșilor”***, care conține douăzeci și patru de povestiri, iar ***„Un păianjen care se crede Spiderman”*** este un text inedit, scris special pentru manualul de Limba și literatura română, clasa a VI-a, Editura Art Klett.

Povestirea „UN PĂIANJEN CARE SE CREDE SPIDERMAN” este o ***narațiune*** scurtă, cu un număr redus de personaje, în care se relatează o singură întâmplare.

Titlul este un enunț explicit, prin care se sugerează finalul povestirii.

Tema povestirii este redată prin ***personificare,*** protagonistul-narator fiind un păianjen sentimental.

Personajul principal și, totodată, **naratorul** povestirii este **PĂIANJENUL,** iar modalitatea stilistică a narațiunii este ***personificarea,*** figură de stil prin care o ființă necuvântătoare capătă trăsături omenești, vorbește și gândește ca o persoană.

Întâmplarea povestită de **păianjenul-narator,** la ***persoana I singular***, se petrece în camera Mariei, care se sperie de el foarte tare, deși el nu-i făcuse nimic. Fetița i se părea o răsfățată, pe care chiar mama ei o acuză de dezordine.

De altfel, ***personajul-narator*** îi consideră pe Maria, pe mama și pe tatăl ei – mai mult absent, pentru că lucra în străinătate – propria familie. Este martor la primele sentimente de simpatie ale Mariei pentru un coleg cu care făcuse lecțiile și căruia încercase să-i dedice primele versuri.

Păianjenului îi plac cărțile, în mod special *„Alice în Țara Minunilor”* de Lewis Carrol (1865), între filele căreia se și ascunsese el și unde este găsit de mama Mariei. Ea îl aruncă pe geam, nu-l omoară, așa cum țipa speriată Maria. Păianjenul nu cade, ci se dă huța pe unul dintre firele pe care le țesuse și, de aceea, se crede Spiderman, fiind foarte mândru de această ipostază. Așadar, finalul ilustrează titlul povestirii, ca și când păianjenul însuși ar fi și scris textul.

Păianjenul este optimist, sperând că va găsi și el o familie, *„doar a mea”*.

Povestirea *„Un păianjen care se crede Spiderman”* de Adina Popescu are puține personaje: naratorul-personaj, mama și Maria.

Prin narațiune și dialog, protagonistul relatează, ***la persoana I, o singură întâmplare,*** ceea ce încadrează opera în specia literară **povestire**.

Scanned with OKEN Scanner

Limbajul artistic se caracterizează prin **oralitate**, accentul fiind pus pe ***stările și sentimentele personajelor.*** Păianjenului nu îi este ușor să trăiască în comun cu oamenii, dar îi este dragă Maria, pe care o ascultă cu plăcere cum își citește compunerile cu glas tare, *„ca să-și dea seama cum sună”*. Altă dată, l-a amuzat primul ei sentiment de simpatie față de un coleg, care venise să facă împreună tema la mate și, când, după plecarea lui, s-a apucat să scrie o poezie, oftând melancolică. În cele din urmă, Maria *„a mototolit hârtia și a aruncat-o chiar în direcția mea (...) și dup-aia m-am chinuit o zi întreagă să desprind de pe ele cuvinte gen „iubire” și „amintire”*. Păianjenul este un ***personaj-narator amuzant,*** deși mulți oameni nu-l plac, pentru că-i înțeapă, iar unele specii sunt chiar periculoase.

Scanned with OKEN Scanner

„ORACOLUL”

de Mircea Cărtărescu

- povestire -

- Apartenența operei la textul narativ, specia literară povestire -

MIRCEA CĂRTĂRESCU s-a născut la **1 iunie 1956** în București, a absolvit Liceul „Dimitrie Cantemir”, după care a urmat cursurile Facultății de Litere din cadrul Universității București. A fost profesor de limba și literatura română la o școală generală din Colentina (1980-1989), apoi a lucrat la Uniunea Scriitorilor, după care s-a angajat redactor la revista ***„Caiete critice”.*** În prezent, este cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității București.

Scriitor ilustru, are cele mai multe cărți traduse în diverse limbi străine, fiind cel mai cunoscut autor român în străinătate.

Textul ***„Oracolul”*** este o adaptare pentru manualul de clasa a VI-a, Editura Art Klett, după un text publicat anterior, cu titlul ***„Petruța”.***

Acțiunea povestirii are ***un singur plan narativ, naratorul este și personaj*** și rememorează – ***cronologic*** – impresiile și faptele ***la persoana I,*** ceea ce conferă subiectului mai multă veridicitate.

Timpul desfășurării întâmplărilor este situat cu mulți ani în urmă, aproximativ treizeci de ani: *„După treizeci de ani, e normal să nu mă mai recunoască.”* – scrie autorul în finalul textului, utilizând verbe la trecut, la prezent sau la viitor.

Naratorul relatează, peste ani, faptele întâmplate cu treizeci de ani în urmă, despre care își amintește totul cu percepția de acum. ***Timpul povestirii*** este reprezentat de verbe la prezent: *„e normal”, „să nu mă mai recunoască”.*

În povestirea ***„ORACOLUL”,*** întâmplările relatate de naratorul-personaj se petrec cu puțin timp înainte de finalul trimestrului I, probabil prin noiembrie-decembrie, în anul școlar respectiv.

Momentele subiectului

(Expoziţiunea)

Elevii din clasa a IV-a fac vaccin IDR și se așază ordonat în fața cabinetului medical.

(Intriga)

După câteva zile, asistenta verifică vaccinul și autorul a avut *„ditamai pata, cât o farfurioară, purpurie pe brațul meu subțire”.* Repetentul clasei i-a strigat „Bă tebecistule”, fiind de ajuns ca toți copiii să scandeze: *„Of-ti-co-sul! Of-ti-co-sul!”*

Scanned with OKEN Scanner

(Desfășurarea acțiunii)

Repetarea vaccinului a amplificat situația și copilului i s-au făcut acte ca să meargă la preventoriu. Reiese, din amintirile autorului, că toți colegii *„cotcodăceau după mine: «Preventoooooriu! Preventoooooriu!»...”*

Petruța este o colegă mai deosebită, *„foarte brunetică [...] foarte veselă, sprintenă ca o vrabie și n-avea niciun iubit, cu toate că în clasa noastră aproape toți aveau iubiți și iubite, unii chiar mai multe”.*

Petruța le făcea copiilor *„un oracol”* cu întrebări și răspunsuri ale fiecăruia, condiția fiind ca respectivul să se gândească la cineva anume, apoi trăgea liniuțe în caiet, scria niște numere, după care le spunea dacă respectivul era iubit sau numai simpatizat. La insistențele celorlalți, Petruța i-a făcut și naratorului *„oracolul”*, timp în care el s-a gândit, în mod surprinzător, la ea. Decizia oracolului a fost *„Te iubește, dar o ascunde”.*

În ora de desen, Petruța s-a mutat cu naratorul în aceeași bancă, *„și-a așezat ușor palma pe marea pată”*, care a pălit ușor, până când a rămas doar punctul unde înțepase acul seringii. Spre mirarea tuturor, pata roșie dispăruse și trebuia să se refacă documentele pentru preventoriu și reînscrierea băiatului la școală.

(Deznodământul)

De atunci, IDR-ul nu a mai ieșit mare, dar colegii l-au strigat *„până-ntr-a șaptea, tot Tebecistu'”.*

Petruța a devenit *„vânzătoare la raionul de ceasuri al magazinului Cocor”*, iar naratorul crede că nu-l mai recunoaște când el trece pe acolo.

Mircea Cărtărescu, scriitor uriaș, existent în Panteonul literaturii române, este cunoscut atât ca poet, cât și ca prozator. Întrebat într-un interviu la „Observator cultural”, de Șerban Axinte, cum își organizează programul de lucru la o carte începută, **Mircea Cărtărescu** a destăinuit — în mod surprinzător — că scrie cu pixul pe caiet, așadar, nu la calculator: *„Eu scriu oriunde, dar nu-mi place să mă întrerup. Când plec la drum pentru câteva zile, nu-mi iau cu mine nici jurnalul, nici caietele în care îmi scriu textele. Mi-e și frică, de altfel, să nu le pierd. Dar dacă stau perioade mai lungi, mă mut cu masa de scris în noua locuință și totul e perfect. De fapt, ca să scriu, n-am nevoie de nimic, decât de un caiet și un pix”.*

Scanned with OKEN Scanner

„GÂNDĂCELUL"

de Emil Gârleanu

- povestire -

- *Apartenența operei literare la textul narativ, specia literară* povestire -

EMIL GÂRLEANU (1878-1914) debutează cu versuri și epigrame, apoi se îndreaptă către lumea fascinantă a micilor viețuitoare, intitulându-și volumul ***„Din lumea celor care nu cuvântă"***. Gâzele, gândăceii, musculițele, greierașii, păsărelele și micile animale prilejuiesc prozatorului o fină examinare a modului lor de viață, pe care o ridică adesea la valoare de simbol.

Povestirile se particularizează printr-un lirism delicat și au scop moralizator prin victoria rațiunii ori prin perspectiva optimistă a reflecțiilor amare, așa cum este și povestirea ***„GÂNDĂCELUL".***

(Subiectul povestirii)

Proaspăt venit pe lume, un gândăcel mic *„cât un fir de linte"* este orbit de strălucirea luminii și el scânteiază atât de tare, încât pare îmbrăcat în aur, o *„fărâmiță de lumină închegată, rătăcită pe pământ"*. Uitându-se la soare, este convins că de acolo căzuse și vrea să se întoarcă, dar distanța este prea mare. Își face planul să se urce pe lujerul unui crin și să meargă până la floarea din vârf, iar de acolo *„la bulgărul de aur"* din care credea că se prăbușise. După ce escaladează *„un grăunte de piatră cât un munte"*, încearcă să urce pe tulpina crinului, dar cade în țărână de câteva ori, apoi reușește să parcurgă abia un sfert din drum, deși i se pare că merge voinicește: *„Și-a mers voinicul, a mers. Mult să fi mers"*. Cu toate aceste dificultăți, nu renunță, ci, la fel ca-n basmele populare, voinicul purcede la drum și ajunge cu greu la o *„frunzișoară lățăreață, ca o prispă"*. De aici, gândăcelul privește în sus la *„bulgărele de aur"* care scăpătase și care i se pare atât de departe, încât va trebui să umble *„zile, săptămâni, luni"* ca să-și atingă scopul, de aceea oftează obosit: *„Uf! Că mult mai am de suit, Doamne!"*

Limbajul artistic se particularizează prin construcții specifice basmului, cum sunt ***repetițiile*** – *„să meargă, să meargă și să meargă", „și-a mers voinicul, a mers", „și umblă, și umblă, băiete"* – și ***cuvintele și expresiile populare*** tipice oralității: *„dădu buzna", „(soarele) scăpătase", „purcese", „nu-și credea ochilor", „îi veni inima la loc"*. De asemenea, autorul numește gândăcelul cu un apelativ caracteristic basmului, *„voinicul"*: „Și-a mers voinicul, a mers", „Și voinicul privi iar în sus".

Principala ***figură de stil*** în povestire este ***personificarea***, întrucât autorul se substituie afectiv gândăcelului și imaginează gândurile acestuia la impactul cu *„tăria albastră"*. Naratorul înzestrează mica gâză cu însușiri umane, exprimând

Scanned with OKEN Scanner

uimirea şi dorinţa sa de cunoaştere a lumii prin ***propoziţii interogative***: *„Cum răsărise şi-al cui era?"; „Ce căutase dânsul acolo?"; „Era el altul?"*

Zbuciumul micii gâze de a aparţine universului are valenţe lirice, gingăşia înfăţişării lui fiind exprimată prin ***diminutive*** delicate: *„frunzişoara", „ochişorii", „mititel", „picioruşele", „trupşorul", „fărâmiţă", „căpşorul".*

Epitetul este o altă ***figură de stil*** care evidenţiază însuşiri ale personajului sau ale cadrului natural: *„picioruşele fragede", „umbra răcoroasă", „ochişorii mărunţi", „tărie albastră", „ţărâna neagră", „lumină dulce", „frunzişoară lătăreaţă".* Câteva ***comparaţii*** completează **stilul artistic** atât de emoţionant pentru cititor: *„ochişorii [...] cât nişte fire de colb", „un grăunte de piatră cât un munte", „o frunzişoară lătăreaţă, ca o prispă", „ud de sudoare, că părea o picătură de rouă".*

Povestirile volumului ***„Din lumea celor care nu cuvântă"*** sunt *„mici poeme în proză"*, în care **Emil Gârleanu** are *„simţul artistic al unui naturist"* îngemănat cu *„frumoase însuşiri poetice."* **(Perpessicius)**

Scanned with OKEN Scanner

„CIOBĂNILĂ”

de Vasile Voiculescu

- povestire -

- *Apartenența operei literare la textul narativ, specia literară* povestire -

VASILE VOICULESCU (1884-1963) creează o ***proză fantastică*** în care personaje imaginare întruchipate de animale intră în relație cu oamenii printr-o comunicare magică, dincolo de cuvinte. Autorul are intenția de a transmite individului contemporan forța instinctuală a ființelor care pot avea reacții inconștiente de prezicere a celor ce urmează să se întâmple. **Voiculescu** rămâne în literatura română păstrătorul autentic al unei ancestrale (străvechi – *n.n.*) familiarități cu natura și lumea animală.

Povestirea ***„CIOBĂNILĂ”*** are o temă sensibilă și impresionantă, prin care **Vasile Voiculescu** relevă ***comuniunea omului cu animalul.***

Titlul *„Ciobănilă”* este numele primit de câinele Samson de la învățătorul școlii din Poeni, după ce purtarea și reacțiile câinelui l-au lămurit că provenea de la o târlă de oi.

(Subiectul povestirii)

Povestirea începe cu prezentarea lui Samson, un câine ciobănesc dat de baciul său în grija unor gospodari, pentru că era bolnav. Câinele se însănătoșește și pleacă în căutarea stăpânului și a turmei de oi. Rătăcit, ajunge în curtea școlii din cătunul Poeni și sperie copiii prin înfățișarea fioroasă, *„cu blana vâlvoi, terfelită de pulberi și noroaie, cu lanțul târâș după el”.*

Învățătorul, *„un om voinic și mustăcios”,* îi pare câinelui ***„baciul”*** copiilor, pe care-i percepe ca pe niște miei. Gonit din curtea școlii, câinele nu se depărtează prea mult, ci observă cu interes *„noul soi”* de miei și târla deosebită, cum nu mai văzuse până atunci.

La rugăminţile copiilor, dascălul îl primește în curtea școlii, unde Samson își ia în primire rolul de ocrotitor al mieilor-copii, ascultându-l docil pe baciul-învățător. Când șirul de copii pleca spre casă, Samson îi însoțea ca pe o turmă, alergând grijuliu când în fața lor, când pe laturi. Dacă vreun miel-copil ieșea din rând, pentru că ajunsese acasă, câinele se uita descumpănit la *„baci”,* cerându-i sprijinul.

Samson își face datoria, apărându-i pe copii și de câinii satului, pe care i-a *„chelfănit”* bine, până când aceștia i-au luat frica și s-au refugiat în curți. *„Baciul”* își laudă câinele pentru că se dovedise *„un paznic inimos și viteaz”* și pleacă împreună spre casă. Dascălul presupune corect că Samson provenea de la o stână și era deprins cu disciplinarea oilor în turmă, fiind vigilent să nu dispară vreuna. Cu toate acestea, învățătorul îl supune la o probă ca să-i verifice

Scanned with OKEN Scanner

buna-credinţă şi se înţelege cu un gospodar să-i arunce câinelui o halcă de carne pe uliţă, când plecau să conducă şirul de copii spre casă. Câinele a mirosit carnea din fugă, dar nu s-a oprit, ci şi-a făcut mai departe datoria de paznic al mieilor-copii. La întoarcere, Samson se apropie de bucata de carne, o miroase, apoi se întoarce şi pleacă după stăpânul care-l îmbrăţişează *„şi-l sărută chiar acolo, în mijlocul drumului"*.

În timp, câinele se făcuse frumos, ploile îi spălaseră blana albă şi în fiecare dimineaţă îşi primea mieii la intrarea în şcoală. Împuternicit de baci, el despărţea copiii care se încăierau, îi punea jos cu labele până venea învăţătorul. *„Mieii"* erau bucuroşi că avea cine să-i apere şi să-i ocrotească, ba chiar să-i scoată *„şi din ghearele Zmeului"*, dacă era cazul. În scurt timp, datorită loialităţii şi purtării ocrotitoare cu mieii-copii, Samson ajunge *„mândria şcolii"*.

Învăţătorul îi pune numele Ciobănilă, pentru că reacţiona întocmai ca un cioban grijuliu cu turma sa. Devenit prietenul copiilor, câinele se plictisea duminica şi de sărbători, când mieii nu veneau la şcoală şi *„ţarcul"* era gol. De aceea, copiii şi baciul îl luau cu ei atunci când se duceau la biserica din sat, chemaţi de sunetul clopotului, care-i amintea câinelui de clopoţelul agăţat la gâtul berbecului de la turmă. Rămânea să aştepte afară şi credea că înăuntru se tundeau ori se mulgeau oile.

A venit iarna şi copiii au intrat în vacanţă. Ciobănilă se posomorâse, tânjea după mieii lui şi, ca să-l mai înseninеze, dascălul îl ia de Crăciun la biserică, iar după slujbă, câinele şi copiii s-au hârjonit în zăpadă *„într-o joacă nebună"*, rostogolindu-se de-a valma. Ca să nu mai rămână singur, copiii l-au luat cu ei la colindat, când mergeau cu sorcova şi cu pluguşorul. Câinele se veselea când auzea clopoţeii colindătorilor, amintindu-i clinchetul celor de la gâtul mieilor, a mâncat cu ei covrigi şi colaci căpătaţi de la gospodari, iar de Bobotează a mers cu alaiul până la malul apei în care s-a sfinţit crucea.

Iarna stăpânea pământul, troienele de zăpadă ajunseseră până la brâu, iar copiii se zbenguiau şi se ascundeau în omătul pufos. Ciobănilă îi căuta şi-i scotea afară înhăţându-i de sumane, spre hazul tuturor. Cel mai greu îi era câinelui atunci când trebuia să adune mieii de pe gheaţa pe care aluneca şi îl dezechilibra.

De Paşte, în vacanţa de primăvară, Ciobănilă şi copiii merg pe câmpul înverzit, se joacă în iarba proaspătă şi se veselesc când îi puneau în bot mănunchiuri de flori. În ziua de Sfântul Gheorghe, un copil i-a dus să vadă o pereche de miei priori (abia fătaţi – *n.n.*) şi lui Ciobănilă mirosul lor i-a deşteptat instincte amorţite şi amintiri tulburătoare.

Venise primăvara şi turmele de oi urcau la munte cu zvonuri de tălăngi. Ciobănilă ciuleşte urechile şi, deodată, distinge în văzduhul zorilor talanga de la gâtul berbecului Florin şi cea de la grumazul măgarului Foltea. Lătratul lui Lăbuş, *„starostele câinilor turmei"*, îl face să o ia la goană spre turmă, sare

Scanned with OKEN Scanner

direct pe pieptul baciului, rezemându-şi capul *„pe inima omului”* care-l îmbrăţişează fericit, de parcă i s-ar fi întors fiul pierdut.

PERSONAJELE

ÎNVĂŢĂTORUL, *„un om voinic şi mustăcios”,* **îi iubeşte** pe copii, este **grijuliu şi ocrotitor** cu ei, dovedindu-se un **pedagog talentat**. **Vigilent,** dascălul nu-l primeşte imediat pe Samson în curtea şcolii şi nu-l lasă singur cu elevii până când nu se convinge de loialitatea şi buna-credinţă a câinelui. **Atent şi responsabil** pentru protecţia copiilor, învăţătorul urmăreşte tot timpul purtarea câinelui, care devenise păzitorul *„şcolii şi al ogrăzii, cu tot ce se afla în ele: suflete şi lucruri; dar mai ales mieii”*. **Inteligent şi bun observator,** baciul îşi dă seama că animalul provenea de la o stână unde păzise oile şi mieii, de aceea hotărăşte să-i pună numele Ciobănilă. El le explică apoi copiilor semnificaţia numelui: *„Pentru că se poartă cu voi şi vă păzeşte întocmai ca un cioban cu mieii stânei”.*

COPIII sunt sufletul *„târlei”,* când era vacanţă, şcoala goală nu mai avea niciun rost. **Voioşi şi dornici de joacă,** ei se oferă să-l îngrijească pe Samson şi fac haz când se zbenguiesc împreună. Câinele devine cel mai bun şi de nădejde prieten al copiilor, care se simt în siguranţă atunci când se află în preajma lor.

CÂINELE SAMSON, botezat de dascăl **Ciobănilă**, îi sperie pe copii când apare pentru prima oară, întrucât avea **„blana vâlvoi, terfelită de pulberi şi noroaie, cu lanţul târâş după el, se înfăţişa fioros”**. Ploile toamnei l-au spălat şi se făcuse un **câine frumos**, cu blana lăţoasă, care-l acoperea ca o *„sarică albă din creştet până în vârful cozii”*. În scurt timp este *„uns **câine păzitor**”* şi îşi face mereu datoria de **ocrotitor** al ogrăzii-şcoală şi al mieilor-copii: îi veghează pe elevi să nu se rătăcească de rând, îi apără de câinii satului, îi desparte când se încaieră şi se joacă împreună cu ei prin troienele de omăt sau pe câmpul acoperit cu iarbă verde, proaspătă. Este socotit ***„mândria şcolii”,*** iar învăţătorul îl găsea ***„viteaz şi grijuliu”*** pentru că se putea bizui pe el. Copiii îl vedeau ca pe un ***„câine năzdrăvan”,*** care, la nevoie, ar putea să-i scoată şi *„din ghearele Zmeului”*.

Însuşirile de câine ciobănesc fac posibilă regăsirea baciului-stăpân şi a întregii turme, căreia i se alătură cu **loialitate şi credinţă**, spre bucuria fără margini a ciobanului.

În povestirea ***„Ciobănilă”*** de **Vasile Voiculescu,** ***naraţiunea*** se împleteşte cu ***descrierea*** şi ***dialogul***. Principala ***figură de stil*** este

Scanned with OKEN Scanner

personificarea, deoarece câinele este înzestrat cu însuşiri umane, autorul imaginând gândurile animalului: *„Ăsta e baciul lor, îşi zise Samson", „câinele [...] se uita rugător în ochii baciului".*
Epitetele sunt folosite fie pentru descrierea câinelui, *„blana vâlvoi, terfelită [...] se înfăţişa fioros", „câine bun", „paznic inimos şi viteaz"*, fie ilustrează comportamentul copiilor: *„fugiră speriaţi", „cei mai neascultători", „copilaşii mai slabi".*

Ca în orice **operă literară, stilul artistic** se caracterizează prin varietatea vocabularului, fiind alcătuit din ***cuvinte şi expresii populare, arhaisme şi regionalisme***, intenţia autorului fiind aceea de a conferi veridicitate subiectului acestei povestiri. Astfel, ***cuvintele şi expresiile populare*** dau impresia de ***oralitate***, fiind asemenea vorbirii familiare: *„se buluciră", „şi-i dete dezlegare", „cercă", „îl chelfăni", „harţa", „scărmănă".* ***Arhaismele*** sunt cuvinte vechi, ieşite din vocabular, pe care autorul le readuce în limbajul narativ pentru a da culoare stilului: *„îl hiritisi"* (îl felicită), *„aşa cum primise el predanie din bătrânii câini, moşi-strămoşi ai stânelor"* (aşa cum moştenise datina/obiceiul/rânduiala). Cuvintele şi expresiile specifice unei anumite zone geografice se numesc ***regionalisme***: *„cotarlă"* (javră, potaie), *„şarlă"* (câine jigărit).

Limbajul artistic al scriitorului **Vasile Voiculescu** a impresionat încă de la primele creaţii, ineditul şi originalitatea de expresie având un farmec şi o vigoare cu totul deosebite, care emană asupra cititorului emoţie şi implicare afectivă.

„CIOBĂNILĂ"

de Vasile Voiculescu

- Rezumatul povestirii -

În curtea şcolii din cătunul Poeni îşi face apariţia câinele Samson, cu blana murdară şi înfăţişarea fioroasă. Copiii se sperie şi învăţătorul îl alungă azvârlind cu pietre şi huiduindu-l. La insistenţele copiilor, dascălul primeşte câinele în curtea şcolii şi îi urmăreşte atent comportamentul faţă de elevi. Constată că Samson îşi face datoria, îi apără pe copii de câinii satului şi învăţătorul este convins că provine de la o stână, de aceea îl numeşte Ciobănilă. Pentru a se convinge de loialitatea lui, dascălul îl momeşte cu o halcă de carne, probă pe care o trece cu bine, şi câinele devine astfel supraveghetorul de nădejde al elevilor. Iarna, câinele se joacă în zăpadă cu

Scanned with OKEN Scanner

„mieii"-copii, merge cu ei la colindat şi la biserică, iar primăvara se rostogolesc împreună prin câmpul înverzit.

Într-un revărsat de zori, câinele aude glasul tălăngilor care anunţau urcarea turmelor de oi de la şes la munte, aşa cum se întâmplă primăvara (transhumanţa). Ciobănilă ciuleşte urechile şi distinge sunetul clopotelor de la gâtul berbecului Florin şi al măgarului Foltea, dar mai ales recunoaşte lătratul lui Lăbuş. Devenit Samson, câinele ciobănesc o ia la goană spre turmă şi sare direct pe pieptul baciului, care-l îmbrăţişează fericit că l-a regăsit.

Scanned with OKEN Scanner

„AMINTIRI DIN COPILĂRIE”

de Ion Creangă

(fragment)
„LA CIREŞE”

Opera literară ***„Amintiri din copilărie”*** de **ION CREANGĂ (1837-1889)** evocă viaţa ţăranilor din satul Humuleşti, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu oamenii lui *„gospodari tot unul şi unul”*, în care Nică a lui Ştefan a Petrei se dezvoltă de la copilărie la adolescenţă.

Naraţiunea la persoana I atestă faptul că, deşi întâmplările şi evenimentele definesc *„copilăria copilului universal”* **(George Călinescu),** acestea au un caracter autobiografic. Această naraţiune scoate în evidenţă o galerie bogată de figuri omeneşti, o serie de întâmplări povestite cu umor şi o concepţie despre lume şi viaţă specifică acelor timpuri, însă valabilă mereu.

Opera este **narativă,** aşadar, principalele ***modalităţi de expunere*** sunt ***naraţiunea şi dialogul,*** iar ***personajele*** sunt numeroase şi participă în mod diferit la ***desfăşurarea acţiunii.*** Întâmplările sunt ***narate la persoana I*** de către ***autor,*** din perspectiva omului matur, care se întoarce în copilărie prin intermediul ***amintirii*** şi prin ***memorie afectivă***, deoarece opera a fost scrisă de **Ion Creangă** în ultima parte a vieţii sale.

Dintr-o altă perspectivă, povestirea păţaniilor şi a faptelor relatate este făcută de **NICĂ**, aflat la vârsta copilăriei, care este în acelaşi timp **narator şi personaj** al acţiunii.

Autorul **Ion Creangă** a structurat naraţiunea ***„Amintiri din copilărie”*** în **patru părţi,** fiecare dintre ele marcând o perioadă din copilăria naratorului-personaj Nică.

(Subiectul operei)

Partea I. Prin ***naraţiunea la persoana I,*** **Ion Creangă,** adult, începe povestirea amintirilor din propria copilărie, a întâmplărilor petrecute cu mult timp în urmă într-un spaţiu drag, satul natal Humuleşti: *„Stau câteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi ce oameni mai erau prin părţile noastre, pe când începusem şi eu, drăgăliţă-doamne, a mă rădica băieţaş la casa părinţilor mei, în satul Humuleşti, din târg drept peste apa Neamţului; sat mare şi vesel,* împărţit în trei părţi care se ţin tot de una: Vatra Satului, Delenii şi Bejenii”. Aşadar, încă de la început, naratorul fixează ***locul***, satul Humuleşti, şi ***timpul***, vârsta fericită a propriei copilării.

Naratorul continuă evocarea universului mirific al Humuleştilor, *„sat mare şi vesel, [...] sat vechi răzăşesc, întemeiat în toată puterea cuvântului, cu gospodari tot unul şi unul, cu flăcăi voinici şi fete mândre care ştiau învârti şi hora, dar şi suveica”.*

Scanned with OKEN Scanner

Partea a II-a începe sentimental, cu un lirism nostalgic: *„Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu când mă gândesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului unde lega mama o şfară cu motocei la capăt de crăpau mâţele jucându-se cu ei, [...] parcă-mi saltă şi acum inima de bucurie. [...] Şi eu eram vesel ca vremea cea bună şi şturlubatic şi copilăros ca vântul în turbarea sa".*

Aducerile aminte reînvie chipul mamei sale, Smaranda, care, într-adevăr, *„ştia a face multe şi mari minunăţii"*, şi îi povesteşte cititorului întâmplările copilăriei, adresându-i-se direct: *„Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură e veselă şi nevinovată".*

În această parte, ***naratorul-personaj*** relatează întâmplări celebre şi de referinţă pentru copilăria lui Nică a lui Ştefan a Petrei, ***episoade*** cunoscute sub numele ***„La cireşe", „Pupăza din tei", „La scăldat".***

„LA CIREŞE"

Într-o zi de vară, lui Nică i se face poftă de cireşe şi se hotărăşte să se ducă la fratele tatălui său, moş Vasile, care avea un *„cireş văratic"*, cu gândul să fure fructele direct din pom. Băiatul se furişează din casă şi plănuieşte ca, mai întâi, să întrebe de vărul lui, Ion, prefăcându-se că venise să-l ia la scăldat. Află de la mătuşa Mărioara că Ion era dus cu tatăl lui la Condreni, aşa că îşi ia rămas-bun şi se preface că pleacă. Bucuros că nu-şi găsise vărul acasă, Nică se strecoară pe furiş *„în cireşul femeii"* şi începe a *„cărăbăni la cireşe în sân, crude, coapte, cum se găseau"*. Mătuşa Mărioara îl zăreşte în cireş, se enervează îngrozitor şi, pentru că băiatul nu se dădea jos din pom, începe să arunce în el cu bulgări de pământ. Speriat, Nică sare, pe neaşteptate, chiar în *„nişte cânepă care se întindea de la cireş înainte, şi era crudă şi până la brâu de înaltă"*. Alergând prin cânepă, copilul ajunge la gardul din fundul grădinii, dar nu are timp să-l sară că *„nebuna de mătuşa Mărioara"* îl urmărea îndeaproape şi atunci se întoarce iar prin cânepă, *„şi eu fuga, şi ea fuga, şi eu fuga, şi ea fuga, până ce dăm cânepa toată palancă* (culcată – *n.n.*) *la pământ"*. Drept urmare, cele zece-douăsprezece prăjini de cânepă *„frumoasă şi deasă cum îi peria"* au fost complet distruse. Sprinten, Nică sare peste gard, se duce acasă şi este *„foarte cuminte în ziua aceea..."*

Seara, a venit la Ştefan a Petrei să reclame paguba moş Vasile, însoţit de vornic (primar – *n.n.*) şi-i impută cânepa şi cireşele. Moş Vasile era un *„cărpănos ş-un pui de zgârie-brânză ca şi mătuşa Mărioara"*, pentru că a tunat şi i-a adunat. Nică primeşte *„o chelfăneală"* zdravănă de la tatăl său atât pentru stricăciunea făcută, cât şi pentru banii plătiţi ca despăgubire. Drept urmare, Nică învaţă din această păţanie că *„Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furtuşag"*

Scanned with OKEN Scanner

şi-i era ruşine să mai dea ochii cu băieţii şi fetele din sat, mai ales duminica, la biserică şi la horă.

Părerile de rău care-l chinuie pe Nică nu mai folosesc nimănui, deşi el se întreabă retoric, meditând: *„Ce-i de făcut?..."* Se consolează cu ideea că, odată cu trecerea timpului, oamenii vor uita pozna. Pe de altă parte, este conştient că, deşi se ferea să nu mai dea peste vreo pacoste, *„parcă naiba mă împingea, de le făceam atunci cu chiuita* (cu nemiluita, fără măsură – *n.n.)"*.

Limbajul artistic se particularizează prin folosirea ***cuvintelor şi expresiilor populare, a regionalismelor şi arhaismelor,*** care conferă naraţiunii ***oralitate*** şi redă ***culoarea epocii şi farmecul graiului moldovenesc.***

Proverbele introduse prin expresia *„vorba ceea"* – *„Au tunat şi i-au adunat"*; *„Nu plăteşte bogatul, ci vinovatul"* –, precum şi ***cuvintele şi expresiile populare*** dau senzaţia de spunere, de jovialitate a naratorului: *„se dusese buhul"*, *„rămâi sănătoasă"*, *„aş fi avut plăcere"*, *„îmi pierd urma"*, *„zgârie-brânză"*, *„mi-a tras o chelfăneală"*, *„las-o moartă-n popuşoi"*. ***Regionalismele*** sporesc veridicitatea faptelor narate şi pun în evidenţă farmecul graiului moldovenesc: *„popuşoi"*, *„mă chitesc"*, *„sumani"*, *„lăicere şi scorţuri"*, *„a cărăbăni"*, *„nu mă chiteşte"*, *„o cotigeam"*, *„hârsita"*, *„palancă la pământ"* etc. Întâmplările se petrec la mijlocul secolului al XIX-lea şi prezenţa ***arhaismelor*** este justificată, deoarece în prezent unele meserii sau obiecte nu mai există, alte cuvinte au dispărut din lexic: *„răzăş"* (ţăran care poseda pământ), *„prăjină"* (unitate de măsură pentru lungimi), *„vornic"* (primarul unei localităţi), *„gloabă"* (amendă), *„a ispăşi"* (a evalua o pagubă produsă pe proprietatea cuiva), *„ispaşă"* (amendă plătită pentru o pagubă produsă pe o proprietate străină).

Figura de stil dominantă în acest fragment este ***enumeraţia,*** prin care se reliefează obiceiurile şi îndeletnicirile ţăranilor din Humuleşti: *„la Humuleşti torc şi fetele şi băieţii, şi femeile şi bărbaţii"*. Înşiruirea termenilor unei enumeraţii se marchează prin virgulă sau prin conjuncţia coordonatoare *„şi"*. În textul naraţiunii s-a recurs la virgulă, deoarece conjuncţia *„şi"* are rol narativ, altfel spus, este un *„şi* narativ". Enumeraţia animalelor şi produselor care asigură existenţa humuleştenilor, care fac *„negustorie din picioare"*, recurge la ***virgulă*** şi la ***punct şi virgulă*** pentru a separa mărfurile: *„vite, cai, porci, oi, brânză, lână, oloiu, sare şi făină de popuşoi; sumane mari, genunchere şi sărdace; iţari, bernevici, cămeşoaie, lăicere şi scorţuri înflorite; ştergare de burangic alese, şi alte lucruri, ce le duceau lunea la târg de vânzare sau joia la mănăstirile de maice, cărora le vine cam peste mână târgul"*.

Sentimentul de vinovăţie şi ruşinea care puseseră stăpânire pe Nică sunt reliefate prin ***enumeraţia*** persoanelor faţă de care el simţea o jenă atât de profundă, încât nu mai putea da ochii cu ele: *„Mai pasă de dă ochii cu mătuşa Mărioara, cu moş Vasile, cu văru Ion şi chiar cu băieţii şi fetele din sat"*.

Scanned with OKEN Scanner

Figura de stil care conferă dinamism acţiunii este ***repetiţia*** termenului *„fuga”*, reuşind ca fraza să aibă valenţe vizuale şi motorii*: „Şi eu fuga, şi ea fuga, şi eu fuga, şi ea fuga”.*

CARACTERIZAREA PROTAGONISTULUI

NICĂ A LUI ŞTEFAN A PETRII este **personajul principal şi autobiografic** al operei şi, totodată, **personajul-narator** ***(narator autodiegetic)*** care povesteşte la ***persoana I*** evenimentele şi întâmplările cu ***caracter autobiografic*** într-o ***cronologie selectivă,*** rămase pentru totdeauna în memoria afectivă a scriitorului. De aceea, ***protagonistul-narator se identifică în această operă cu autorul.***

Protagonistul este un **personaj realist**, **tipic** pentru categoria copiilor ce au trăit fericiţi perioada de început a vieţii, de aceea Nică este considerat **simbolul copilului universal**, din orice epocă sau din orice loc al lumii: *„Aşa eram eu la vârsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când îi lumea asta şi pământul, măcar să zică cine ce-a zice”.* ***Mediul ambiant*** este un alt ***procedeu artistic de caracterizare indirectă a personajului realist,*** ca **tip reprezentativ pentru copilul fericit,** atras de năzbâtii şi pus pe şotii, trăsătură general valabilă pentru *„copilul universal”.*

Trăsăturile morale reies, ***indirect, din faptele, gesturile şi atitudinea personajului***, care parcurge evolutiv etapele de la copilărie la adolescenţă.

Între personajele operei, care constituie o galerie variată de portrete aflate la maturitate, Nică este singurul **personaj urmărit îndeaproape din copilărie, în devenirea sa spre tinereţe.**

Trăsăturile copilului sunt ilustrate ***direct de narator,*** cu ***jovialitate,*** cu ***umor,*** cu ***autoironie,*** reieşind chiar din propriile mărturisiri autobiografice: ***„prizărit, ruşinos şi fricos şi de umbra mea”, „vesel ca vremea cea bună şi şturlubatic*** şi copilăros ca vântul în turbarea sa”, „slăvit de leneş” ori ***caracterizări făcute de către alte personaje***: ***„o tigoare de băiet, cobăit şi leneş, de n-are păreche”***, spunea Ştefan a Petrei.

Prin ***caracterizare indirectă*** se sugerează şi alte trăsături ce sunt ilustrate de întâmplările hazlii şi de situaţiile prin care trece eroul **principal:** la cireşe, pupăza din tei, la scăldat, năzbâtiile făcute în şcoală, în care tentativele lui Nică eşuează, întrucât eroul învaţă din

Scanned with OKEN Scanner

fiecare pățanie precepte morale necesare formării sale ca om **cinstit, iubitor de adevăr, corect.**

În **finalul** romanului, Nică trăieşte intens **drama dezrădăcinării**, a înstrăinării de satul natal, de oamenii săi, care-i fuseseră atât de dragi şi cu care se identifică pe deplin: *„Ia, am fost şi eu, în lumea asta, un boţ cu ochi, o bucată de humă însufleţită din Humuleşti, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cuminte până la treizeci şi nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar şi sărac aşa ca anul acesta, ca anul trecut şi ca de când sunt, niciodată n-am fost..."*

Volumul ***„Amintiri din copilărie"*** este romanul *„copilăriei copilului universal"*, cum însuşi **Creangă** îl defineşte: *„Aşa eram eu la vârsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când e lumea asta şi pământul"*.

• **ARTA NARAŢIUNII** se conturează cu totul aparte în proza lui **Ion Creangă** prin ritmul rapid al povestirii, fără digresiuni sau descrieri suplimentare, prin dialogul dramatizat, prin ***umorul*** debordant realizat cu jovialitate, prin ***oralitatea*** stilului, dată mai ales de erudiţia sa paremiologică.

Oralitatea stilului lui **Ion Creangă** este dată de ***impresia de spunere*** a întâmplărilor în faţa unui public care ascultă şi nu cititorilor, iar ***umorul*** se descoperă prin ***buna dispoziţie*** a naratorului, prin ***jovialitatea, verva şi plăcerea de a povesti*** **pentru a stârni veselia „ascultătorilor".**

„Creangă este o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numeşte poporul român, sau, mai simplu, poporul român însuşi, surprins într-un monument de genială expansiune." ***(George Călinescu)***

Scanned with OKEN Scanner

G. NUVELA

NUVELA este creaţia literară ***în proză, cu un singur fir narativ,*** urmărind ***un conflict unic,*** iar ***personajele*** – nu prea numeroase – sunt caracterizate succint şi sugestiv, în funcţie de contribuţia lor la desfăşurarea acţiunii.

Nuvela este de întindere mai mare decât povestirea şi mai scurtă decât romanul.

Ca în orice **operă narativă,** autorul îşi exprimă **indirect** sentimentele cu ajutorul acţiunii şi al personajelor şi povesteşte întâmplările prin ***intermediul*** **naratorului.** Întâmplările narate se constituie în subiect al operei literare, iar înlănţuirea lor respectă ordinea clasică a **momentelor subiectului.**

Scanned with OKEN Scanner

„SOBIESKI ŞI ROMÂNII”

de Costache Negruzzi

- operă narativă -

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară nuvelă -

Istoria neamului românesc este o mărturie permanentă pentru vitejia şi patriotismul înaintaşilor, pentru dorinţa lor de libertate şi independenţă, năzuinţe pentru care au luptat cu eroism şi dăruire de sine. **COSTACHE NEGRUZZI (1808-1868)** ilustrează în creaţiile sale istorice devotamentul strămoşilor faţă de ţară, a căror datorie a fost dintotdeauna aceea de a apăra cu preţul vieţii fiecare petic de pământ, aşa cum relatează în nuvela ***„Sobieski şi românii”,*** publicată în *1857* în volumul intitulat ***„Păcatele tinereţelor”***. Elogiul pe care **Mihai Eminescu** îl aduce scriitorului **Costache Negruzzi** este impresionant în versurile din poezia ***„Epigonii”***:

„Iar Negruzzi şterge colbul de pe cronice bătrâne,
Căci pe mucedele pagini stau domniile române...”

În nuvela *„Sobieski şi românii”*, Negruzzi transmite un mesaj patriotic, din care se distinge dragostea profundă pe care scriitorul o poartă ţării sale.

Structura narativă se defineşte prin ***naratorul obiectiv şi naraţiunea la persoana a III-a,*** care susţine detaşarea scriitorului faţă de întâmplări şi personaje.

(Momentele subiectului)

(Expoziţiunea)

În expoziţiune se fixează ***timpul istoric al acţiunii*** – *„pe la sfârşitul lui septembrie 1686”* – şi ***locul unde urmează să se petreacă faptele*** – „drumul ce duce către cetatea Neamţu” –, în imediata apropiere a fortăreţei. Introducerea ***primului personaj colectiv*** într-o operă literară, *„oastea polonă”*, se face prin ***arhaisme***, menite să redea cât mai fidel atmosfera epocii. Soldaţii polonezi sunt construiţi gradat şi în mişcare – *„un trup de lănceri ce deschidea marşa”, „o ceată de ofiţeri călări în fruntea cărora erau trei”, „duiumul oştei”, „sleahtă pospolită”.* În rândul armatei polone se instalaseră **deznădejdea, oboseala** şi **foamea,** situaţie ilustrată printr-o înşiruire de ***epitete***: *„cu steagurile strânse”, „cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe faţă şi cu durerea în inimă”.*

Conducătorii armatei polone sunt **hatmanii Iablonovski şi Potoţki, precum şi regele Ian Sobieski**, toţi foarte obosiţi şi supăraţi că cetatea moldovenească rezista în faţa atacului unei oaste numeroase.

(Intriga)

Asaltul cuceritorilor poloni zădărnicit de moldovenii care apărau cetatea Neamţ constituie ***intriga*** acţiunii. Rezistenţa cetăţii în faţa armatei îl enervează

pe regele Sobieski şi-i răneşte orgoliul, ceea ce duce la hotărârea fermă de a o cuceri cu orice preţ. ***Conflictul*** se manifestă prin două ***atitudini contradictorii:*** pe de o parte, hatmanul **Iablonovski, înţelept**, îşi sfătuieşte stăpânul să renunţe şi să-şi continue drumul, iar pe de altă parte, **Potoţki, linguşitor**, stimulează orgoliul regelui, încurajându-l să pornească atacul: *„Trufia polonului măgulindu-se de această groasă linguşire, faţa i se înseninã la ideea unei izbânzi atât de lesnicioase şi îndată dete poruncă să se înşire oastea către cetate".*

(Desfăşurarea acţiunii)

Desfăşurarea acţiunii începe cu năvala asupra cetăţii Neamţ şi se narează lupta dintre oastea polonă şi ceata de moldoveni care-şi apără ţinutul. **Naratorul obiectiv** schimbă spaţiul exterior al acţiunii cu cel interior al cetăţii, unde se află cei optsprezece plăieşi, constituind ***personajul colectiv***. Ei primiseră misiunea de a apăra cetatea în locul garnizoanei care fusese trimisă la Fălcii, în tabăra lui Cantemir, pentru a se lupta cu turcii. Lor li se adaugă încă un tânăr care fusese la Iaşi, ca să *„iscodească"* şi să afle ce intenţie au duşmanii: *„În cetăţuie se afla optsprezece plăieşi, trimişi de ispravnicul de Neamţ pentru străjuire, în lipsa garnizoanei, care era la Fălcii pe lângă domnul Cantemir, unde tăbărâse armia turcească"*. Plăieşul sosit de curând vine cu vestea că oastea polonă ajunsese la Cotnar, unde *„nu găsea să mănânce decât poamele copacilor; ba încă au pus prin bălţi şi nişte ierburi veninoase de care cum bea, crăpa [...] şi piereau cu sutele şi ei şi caii"*.

Străjerul sună din bucium şi anunţă că *„o oaste mare se apropie de cetate"*, ceea ce îi mobilizează pe moldovenii aflaţi sub comanda unui plăieş bătrân, *„de care se videa că ascultă toţi"*. El stabileşte imediat măsurile de apărare, ca să nu zică *„leahul c-au intrat într-o ţarină pustie"*, şi-l întâmpină cu demnitate pe solul polonez, care le cere să închine cetatea polonilor în schimbul vieţii şi al libertăţii lor. Bătrânul refuză cu fermitate supunerea cetăţii şi-i transmite că sunt hotărâţi să lupte pentru apărarea fortăreţei: *„Cetatea n-avem de gând să i-o dăm cu una, cu două... Tot ce-i putem da este plumbul din puşce pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri..."*

Lupta îndârjită durează patru zile şi pier oameni din ambele tabere. Rămaşi fără muniţie şi hrană, plăieşii hotărăsc să cedeze cetatea *„cu tocmeală"* şi pun condiţia să fie lăsaţi în libertate, să plece unde vor dori. Leşii acceptă condiţiile, dar rămân uluiţi când văd că din cetate ies doar şase plăieşi, care duc în spate trei răniţi. Fiind întrebaţi despre numărul ostaşilor care au apărat cetatea, bătrânul, rănit, răspunde din spatele fiului său: *„Zece din noi au pierit"*.

Regele Sobieski se simte ofensat şi orgoliul său nemăsurat îl umple de furie, considerând o jignire faptul că numai nouă moldoveni ţinuseră piept timp de cinci zile unei armate numeroase şi, furibund, el hotărăşte să-i spânzure.

Scanned with OKEN Scanner

(Punctul culminant)

Atitudinea plăieşilor care privesc demni pregătirile pe care leşii le făceau pentru execuţia lor constituie ***punctul culminant*** al naraţiunii. Cu mult **curaj şi înţelepciune, hatmanul Iablonovski**, îi reaminteşte regelui că *„aceşti viteji n-au făcut decât datoria lor; datorie patriotică şi vrednică de toată lauda"*. Convins de argumentele hatmanului, regele Sobieski laudă eroismul plăieşilor, însă nu-şi poate înfrâna orgoliul nemărginit şi le pretinde să spună tuturor că au avut *„cinstea de a se împotrivi cinci zile regelui de Polonia"*.

(Deznodământul)

Deznodământul nuvelei are o încărcătură tristă. Plăieşii, purtând răniţii în spate, se îndreaptă spre munţi, iar armata polonă pleacă încet spre ţara lor: *„Îndată se făcu loc moldovenilor, carii, luându-şi răniţii, se îndreptară către munţi, în vreme ce oastea se cobora încet la vale; iar cetatea cu porţile deschise, purtând pe zidurile sale urmele bombelor duşmăneşti, rămase singură pe culmea înverzită, ca un mare schelet uriaş"*.

Personajele nuvelei sunt construite ca două ***colectivităţi*** diferite prin comportament şi scop: **plăieşii** sunt simboluri naţionale care-şi apără ţara, iar **oastea polonă** este reprezentativă pentru imaginea cuceritorilor lacomi. **Personaje individuale** sunt bătrânul plăieş şi regele polon, ale căror trăsături reies ***în mod indirect*** din faptele şi vorbele lor. **Conducătorul moldovean** se distinge prin ***patriotism şi demnitate***, în ***antiteză*** cu **regele Ian Sobieski**, dominat de ***orgoliu şi avid de putere***.

Naraţiunea şi dialogul sunt principalele moduri de expunere, ***descrierea*** fiind folosită pentru portretizarea succintă a personajelor şi pentru prezentarea locului de desfăşurare a acţiunii.

Registrul stilistic se particularizează prin folosirea ***arhaismelor*** destul de numeroase pentru a reda cât mai convingător atmosfera acelor vremuri: *„pre"*, *„carii"*, *„puşce"*, *„leah"*, *„plăieş"*, *„hatman"*, *„metereze"*, *„boambe"* etc.

Subiectul nuvelei se fundamentează pe ***antiteza*** dintre două concepţii şi atitudini: orgoliul nemăsurat al cotropitorului polon, regele Ian Sobieski, şi patriotismul demn manifestat în apărarea ţării de plăieşii moldoveni.

Deoarece este o operă literară de întindere medie, cu acţiune desfăşurată în timp şi spaţiu, are un număr relativ mare de personaje, unele dintre ele complexe, opera literară „Sobieski şi românii" de Costache Negruzzi este o <u>nuvelă</u>.

Scanned with OKEN Scanner

„SOBIESKI ŞI ROMÂNII”

de Costache Negruzzi

- nuvelă -

- Caracterizarea personajelor -

COSTACHE NEGRUZZI (1808-1868) este un prozator complex, un precursor al nuvelei româneşti, fascinat de istoria neamului său din care s-a inspirat în multe opere literare. Nuvela ***„Sobieski şi românii”*** a fost publicată în ***1857*** în volumul intitulat ***„Păcatele tinereţelor”***.

Personajele nuvelei sunt adevărate simboluri naţionale, reprezentative pentru poporul căruia le aparţin. Încă din **incipit,** este prezentată oastea poloneză, ***personaj colectiv***, construit prin unitatea de acţiune şi mişcare a masei de oşteni ca un singur om. Înfrângerea este ***descrisă*** prin enumerarea ***detaliilor*** cu scop caracterizator pentru oştirea vizibil marcată de ruşine, epuizare şi foame: *„amestecaţi, în neregulă”, „cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe faţă şi cu durerea în inimă”*. Naratorul obiectiv apelează la ***caracterizare directă***, pentru a sintetiza planul de cucerire a cetăţii Neamţ: *„această oaste, în stare aşa de ticăloasă”*.

• Celor **trei conducători – hatmanii Iablonovski şi Potoţki şi regele Ian Sobieski –** li se face o prezentare ***fizică*** sumară, prin ***descrierea directă*** a trăsăturii dominante, **vârsta**: „unul în ***floarea vârstei***, posomorât, gânditor, necăjit şi ***doi mai bătrâni***”. Hatmanii sunt construiţi în ***antiteză.***

- **POTOŢKI**, preocupat de poziţia sa la curtea regală şi cunoscător al orgoliului regelui polon, este **tipul linguşitorului** care îşi flatează stăpânul şi îl încurajează în hotărârea de a ataca cetatea, măgulindu-l: *„Numele Măriei tale e destul tun”*.

- **IABLONOVSKI** este înţelept şi raţional, trăsături ce reies ***indirect*** din ***replica*** pe care i-o dă regelui – *„Eu aş zice să lăsăm cetatea aceasta [...] şi să ne urmăm drumul înainte. Avem tunuri de câmp, nu de asalt”*. ***Dialogul*** dintre el şi rege evidenţiază **corectitudinea sa morală, spiritul de dreptate** care se înalţă până la admiraţia sinceră pentru curajul şi vitejia duşmanului: *„aceşti viteji n-au făcut decât datoria lor, datorie patriotică şi vrednică de toată lauda”*.

- **REGELE IAN SOBIESKI, personaj individual**, este **tipul cuceritorului infatuat,** trăsătură ce se evidenţiază ***indirect din vor-***

Scanned with OKEN Scanner

bele lui: *„Nu va zice lumea că o cetate i s-a arătat înaintea lui Sobieski, fără a i se cuceri? N-avem tunuri? Vom lua-o, dar cu mâinile!"* **Orgoliul** nemăsurat îi întunecă raţiunea, este **ameninţător** şi **dictatorial**: *„cetatea se va cotropi, şi garnizoana se va trece prin ascuţişul sabiei"*. Din ***gesturile*** necugetate se reliefează ***indirect*** **firea impulsivă şi vanitatea** lui Sobieski atunci când hotărăşte spânzurarea plăieşilor, în ciuda faptului că le promisese libertatea, deoarece percepe rezistenţa moldovenilor ca pe o jignire personală, idee sugerată şi de folosirea ***pronumelor la persoana I***: *„eu–mie"*.

Luând în considerare sfatul înţelept al lui Iablonovski, Sobieski îşi salvează onoarea şi demnitatea, deşi **trufia nemărginită** reiese, ***indirect,*** în evidenţă şi atunci când trebuie să recunoască vitejia românilor, fiindcă formularea răspunsului nu evidenţiază admiraţia, ci numai **aroganţa** ieşită din comun: *„...aţi avut cinstea de a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia"*.

- **GRUPUL PLĂIEŞILOR** este **un personaj colectiv** al nuvelei, întrucât **portretul lor moral** este ***unitar*** prin aspiraţiile patriotice. Ei nu au nume, ci sunt simboluri ale românilor animaţi de dorinţa de libertate şi de apărare a ţării. Deşi plăieşii nu fac parte din garnizoana menită să apere cetatea Neamţ, ei ţin piept duşmanilor cu fermitate deoarece îşi apără pământurile strămoşeşti. **Eroismul şi vitejia** lor impresionante constituie o ***lecţie de patriotism***, iubirea pentru vatra străbună transmiţând cititorului o puternică emoţie.

- Dintre plăieşi, se distinge, prin felul cum este ascultat, **„un bătrân" – personaj individual** – reprezentativ pentru înţelepciunea umană, ca rod al experienţei de viaţă. **Trăsăturile morale** reies ***indirect*** din faptele şi vorbele sale. **Curajos şi hotărât**, în momentul în care află că se apropie oastea polonă, ordonă pregătirea de luptă, impulsionat de **mândria naţională**: *„Să nu zică leahul c-au intrat într-o cetate românească ca într-o ţarină pustie"*.

Judecata chibzuită şi buna-cuviinţă rezultă încă de la începutul ***dialogului*** cu solul polonez, pe care-l salută respectuos: *„Bine ai venit, domnule, ce pofteşti de la noi?"* Mai întâi ascultă atent propunerile şi ameninţările mesagerului, apoi refuză **cu demnitate şi fermitate** supunerea cetăţii: *„Cetatea n-avem de gând să i-o dăm cu una, cu două, măcar că nu sunt în ea nici averi, nici merinde"*. **Cu mult tact**, îi transmite regelui alternativa păcii – *„Mai bine Măria sa şi-ar căuta de drum şi ar da pace unor oameni care nu i-au făcut nimică"* –, însă adaugă imediat, cu o nuanţă de **ironie** şi subtilă **avertizare:** *„Tot ce-i putem da este plumbul din puşce, pre care i-l*

Scanned with OKEN Scanner

vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai osteneasca să vie înăuntru".

Înţelepciunea, demnitatea şi mândria bătrânului plăieş se manifestă şi atunci când pune condiţii pentru închinarea cetăţii *„cu tocmeală"*, având în vedere faptul că nu mai aveau nici hrană, nici muniţie ca să poată rezista atacului polon.

Comportamentul plăieşilor în faţa morţii este curajos şi ilustrează atitudinea ancestrală (străveche – *n.n.*) a românului de a-şi asuma soarta, de a considera moartea ca pe un dat firesc al vieţii. Ei privesc cu seninătate şi calm *„pregătirile ce se făceau pentru moartea lor"*, simţământ născut din sentimentul datoriei împlinite, din dragostea pentru pământul străbun. Ţinuta lor demnă are ***valoare simbolică, deoarece acolo nu se aflau „nici averi, nici merinde".*** Moldovenii îşi apărau *„sărăcia şi nevoile şi neamul."* **(Mihai Eminescu).**

Trăsăturile personajelor sunt conturate cu ajutorul ***mijloacelor şi al procedeelor de caracterizare,*** atât ***în mod direct***, cât şi ***indirect***, în funcţie de situaţiile în care sunt puse, precum şi de relaţiile dintre ele. Principala figură de stil prin care se reliefează firea şi scopul urmărit de fiecare dintre cei doi conducători, precum şi dintre plăieşi şi oastea polonă este ***antiteza***.

Finalul nuvelei are valoare de simbol şi accentuează contradicţia dintre obiectivele celor două colectivităţi aflate în conflict: în timp ce moldovenii se îndreaptă spre propriile meleaguri care-i vor ocroti, oastea polonă pleacă încet pe tărâm străin şi ostil. Simbolistica celor două drumuri care se despart poate fi interpretată ca o despărţire iremediabilă a celor două manifestări contradictorii în faţa istoriei.

Arta de nuvelist a scriitorului **Costache Negruzzi** este evidentă şi în această operă literară. Se remarcă **unitatea compoziţională** realizată prin prezentarea armatei polone, atât la începutul, cât şi la sfârşitul nuvelei, realizându-se astfel **o simetrie.**

Acţiunea concentrată se realizează ***prin folosirea*** **naraţiunii,** ***ca mod de expunere dominant***. **Dialogul**, care ocupă un loc destul de mare în nuvelă, evidenţiază, în special, ***trăsăturile personajelor***, iar prin **descriere**, privirile captează ***imaginea locurilor*** şi a ***armatei polone***.

Autorul dovedeşte preocupare pentru a reînvia acel timp istoric şi reuşeşte foarte bine să creeze atmosfera cu ajutorul ***arhaismelor*** care abundă în text: *„pre", „carii", „puşce", „leah", „plăieş", „hatman", „metereze", „boambe"* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Conţinutul nuvelei, care evidenţiază opoziţia dintre două concepţii şi atitudini – pe de o parte, cea a cuceritorului orgolios (regele Ian Sobieski), iar pe de altă parte, cea a românilor (apărători ai pământului strămoşesc)–, explică **antiteza din titlu**, unde conjuncţia ***„şi"*** are valoare adversativă.

Deoarece este o operă literară de întindere medie, cu acţiune desfăşurată în timp şi spaţiu, are un număr relativ mare de personaje, unele dintre ele complexe, opera literară „Sobieski şi românii" este **o <u>nuvelă</u>.**

„SOBIESKI ŞI ROMÂNII"

de Costache Negruzzi

- nuvelă -

- Rezumatul -

În nuvela *„Sobieski şi românii"* de **Costache Negruzzi** se relatează o întâmplare din istoria Moldovei, petrecută în anul 1686, şi anume confruntarea dintre oastea poloneză condusă de regele Sobieski şi cei nouăsprezece străjeri români care apără cetatea Neamţ. Cu forţele epuizate şi înfometată, oastea polonă traversează Ţara Moldovei şi ajunge în dreptul Cetăţii Neamţului. Solul polonez le cere plăieşilor să închine cetatea regelui, în schimbul vieţii şi al libertăţii lor. Bătrânul, care conducea grupul plăieşilor, refuză cu demnitate supunerea cetăţii şi-i transmite regelui polon că sunt hotărâţi să lupte **şi** să apere cetatea.

Bătălia durează patru zile şi din ambele tabere mor oameni. Rămaşi fără muniţie şi hrană, plăieşii decid să cedeze, cu singura condiţie de a fi lăsaţi să plece unde vor dori. Regele Sobieski se simte ofensat atunci când vede că din cetate ies doar şase plăieşi care duc în spate trei răniţi, de aceea hotărăşte să-i spânzure. Hatmanul Iablonovski îl sfătuieşte pe rege să redea libertatea plăieşilor, argumentând că ei nu şi-au făcut decât datoria patriotică de a-şi apăra ţinutul. Convins, regele Sobieski laudă eroismul străjerilor moldoveni şi le pretinde să ducă vestea că au avut cinstea de a se împotrivi cinci zile regelui Poloniei.

Finalul nuvelei înfăţişează imaginea tristă a plăieşilor ducând răniţii în spate şi îndreptându-se spre munţi, în timp ce oastea polonă pleacă încet spre ţara lor.

Scanned with OKEN Scanner

„BUDULEA TAICHII"

de Ioan Slavici

- Apartenența operei la textul narativ, specia literară nuvelă -

IOAN SLAVICI (1848-1925), prozator ardelean, este un autor realist și moralizator, un creator de tipologii și un fin psiholog. Nuvela ***„Budulea Taichii"*** de **Ioan Slavici** a apărut mai întâi în revista ***„Convorbiri literare"*** **(1880)** și apoi în volumul de debut ***„Novele din popor"*****,** din **1881**.

Acțiunea nuvelei are o ***construcție epică riguroasă, un singur plan narativ*** și o ***intrigă bine evidențiată. Naratorul*** este și ***personaj*** – un alter ego (*al doilea eu, un alt eu – n.n.*) al autorului – și rememorează **cronologic** (*în ordinea în care au avut loc – n.n.*), ***la persoana I***, întâmplări din vremea copilăriei, pe când era coleg de școală cu Huțu, ceea ce face ca această nuvelă să aibă **caracter memorialistic și subiectiv**.

În nuvelă, autorul îmbină ***realitatea cu ficțiunea*** și ***cele trei moduri de expunere: narațiunea, descrierea și dialogul.***

Tema nuvelei ilustrează evoluția personajului principal, Mihail Budulea, urmărit din vremea copilăriei până la anii maturității, proces construit prin evocarea unor momente importante și definitorii pentru devenirea lui ca om împlinit și realizat.

Titlul – *„BUDULEA TAICHII"* – numește porecla pe care i-au dat-o lui Huțu, cu simpatie, colegii de școală. Apelativul emoțional este preluat de la *„taica"* lui Huțu, care i se adresa fiului cu această formulă plină de duioșie, ca să exprime mândria vădită de a fi tatăl unui băiat remarcabil.

Incipitul (formula de început a unei opere literare – *n.n.*) este o întrebare retorică, o ***rememorare lirică*** – *„De-mi părea bine? Dar se-nțelege că-mi părea bine"* – referitoarea la starea afectivă a **naratorului-personaj,** care se gândește cu nostalgie la evoluția lui Huțu și la anii tinereții sale. Întrebarea retorică *„De-mi părea bine?"* este ***laitmotivul*** narațiunii, deoarece se repetă de-a lungul nuvelei pentru a accentua simpatia de care se bucură protagonistul îndrăgit de toți colegii, care-l socoteau *„al nostru al tuturora"*.

Din noianul amintirilor, cea dintâi informație oferită de personajul-narator se referă la *„Budulea cel bătrân"*, zâmbitor și cu un picior mai scurt decât celălalt, care știa să cânte la vioară, la cimpoi și la fluier, de aceea era chemat la toate petrecerile din sat, unde îl lua și pe copilul său, Huțu, ca să-i țină instrumentele.

La insistențele învățătorului din sat, Huțu este dat la învățătură, spre satisfacția taichii Budulea, și naratorul află numele de elev al acestuia: *„Mihail Budulea"*. Huțu devine ***modelul naratorului***, care dorea să ajungă la fel de

Scanned with OKEN Scanner

„așezat și înțelept ca dânsul”, mai ales că și dascălul Clăiță îl aprecia în mod deosebit și-l desemnează monitor pentru ceilalți elevi. Taica Budulea consideră că băiatul nu mai are ce căuta la școală, din moment ce învățase să citească și să socotească. Cu toate acestea, învățătorul Clăiță îl duce pe Huțu la oraș, unde să învețe doi ani, să obțină atestatul și să se întoarcă în sat ca ajutor de dascăl. Profesorul Wondracek are pentru Huțu o simpatie spontană, deși băiatul nu știa să vorbească ungurește, ci doar să citească în această limbă. Peste câteva săptămâni, Clăiță, Safta și Budulea sosesc la oraș ca să-i facă lui Huțu o surpriză. Nerăbdător, taica Budulea bagă capul pe ușa clasei și strigă: *„Măi Budulea taichii!”*, spre veselia colegilor și amuzamentul profesorului. De atunci, lui Huțu așa i-a rămas numele, apelativul tandru fiind și titlul operei.

Ca elev, Huțu stă, mai întâi, în gazdă la Seca Lenca, apoi se mută acasă la profesorul Wondracek, care-l îndrăgise și-l prețuia pentru hărnicia lui și care l-a dat să învețe mai departe, *„la școlile latinești”*. Budulea Taichii devine student și, de Crăciun, capătă învoire pentru opt zile ca să meargă la Cocorăști, spre fericirea părinților lui, care *„nu știau ce să-i facă, unde să-l pună și cum să-și arate părerea de bine”*.

Huțu urmează cursul clerical, în timp ce este și arhivar consistorial (consistoriu – organ administrativ și disciplinar în conducerea unor biserici – *n.n.*), însă este dezorientat în ceea ce privește propriul viitor. El avusese mereu un model pe care voise să-l urmeze, dorise, pe rând, să fie dascăl asemenea lui Clăiță, apoi profesor ca Wondracek, iar mai pe urmă profesor de gimnaziu. Acum, când era arhivar consistorial, se simte descumpănit, căci nu știe dacă să se facă episcop ori protopop, ca părintele Avesalon Toda.

Finalul nuvelei este surprinzător și concentrează evenimentele petrecute de la Sfânta Maria până în primăvara următoare, când părintele Mihail Budulea fusese ales protopop și numit referent școlar. El se căsătorește cu Mili, fiica cea mică a lui Pantelemon Clăiță, care devenise deputat sinodal, inspector școlar și *„învățător emeritat”*, fiind mândru nevoie mare de ginerele său și de nepotul abia născut, căruia îi spuneau Budulea Bunicului.

Naratorul este fericit de cum au curs evenimentele și încheie nuvela cu mulțumiri pline de smerenie înălțate divinității: *„Tu, Doamne, cu nemărginită înțelepciune, ai întocmit lumea și frumoasă ne-ai lăsat-o nouă locaș de viețuire!”*

- **HUȚU (MIHAIL BUDULEA)** este **personajul principal** al nuvelei ***„Budulea Taichii”***, pe care **Ioan Slavici** l-a construit ca pe un **model uman**, înzestrat cu **tărie de caracter și cu o voință de fier**. El este fiul lui Lepădat Budulea, cimpoier din Cocorăști, și al Saftei, fiind urmărit în toată evoluția sa, de la vârsta copilăriei – când ținea instrumentele taichii pe la petreceri – până la maturitate, când își întemeiază o familie și devine protopop.

Scanned with OKEN Scanner

Povestitorul îl caracterizează în mod direct, chiar de la începutul nuvelei: **„aşezat, retras şi întotdeauna înţelept”**. Pe la 15 ani, el spunea „Tatăl nostru” şi citea „Apostolul” în biserică, de uimise tot satul, pentru că era **inteligent** şi **silitor**. **Eforturile îndârjite, dublate de o voinţă de fier,** fac din Huţu un ***model uman*** atât pentru narator, cât şi pentru ceilalţi colegi, **impunând respect şi stârnind admiraţia** tuturor. În conturarea lui Huţu, **Ioan Slavici** se arată interesat de procesul formării **intelectualului rural**, până la statutul de **protopop**, fapt important pentru evoluţia satului ardelenesc, deoarece Mihail Budulea, după atâţia ani petrecuţi prin marile şcoli de la oraş, revine în satul natal, devenind ginerele fostului dascăl.

- LEPĂDAT BUDULEA, ZIS ŞI BUDULEA CEL BĂTRÂN, este **personaj secundar**, însă foarte bine conturat în nuvelă, fiind tatăl lui Huţu. Muzicant, *„nea Budulea”* era chemat la petreceri ca să cânte la vioară, la cimpoi şi la fluier, era *„şchiop de piciorul stâng”* şi *„zâmbea mereu când vorbeai cu el”*. ***Titlul nuvelei, „Budulea Taichii”,*** îl caracterizează ***indirect*** pe Budulea cel bătrân, reliefând **umorul** cu care este construit personajul. Taica Budulea este prezent în titlul nuvelei prin ***nume*** şi prin ***calitatea personajului***, aceea de a fi tatăl lui Huţu.

- DASCĂLUL PANTELEMON CLĂIŢĂ este **personaj secundar** al nuvelei, învăţătorul din Cocorăşti, pe care naratorul îl ***caracterizează direct*** ca pe un **„om neobosit”.** El întruchipează **tipul învăţătorului rural**, conştient de importanţa misiunii sale, aceea de a-i învăţa pe copii să scrie şi să socotească şi de a aduce în sat lumina învăţăturii. ***Atitudinile*** dascălului Clăiţă sugerează, ***indirect, trăsături caracteriale definitorii*** pentru **intelectualul rural**, al cărui exponent este. În finalul nuvelei, protopopul Budulea devine ginerele său, căsătorindu-se cu Mili, iar dascălul Clăiţă se mândreşte cu fostul său elev, Mihail Budulea, şi este foarte fericit că are un nepot.

Nuvela „Budulea Taichii” este luminată idilic de seninătatea şi optimismul ţărănesc, în care elogiul pe care **Ioan Slavici** îl aduce muncii intelectuale ocupă locul central. Învăţătorul deţine un rol covârşitor în lumea satului, în evoluţia unui popor, idee exprimată aforistic de Clăiţă: *„Dascălul e cel mai mare lucru în sat, cel mai mare lucru în ţară, pentru că el învaţă pe copii cum să vorbească, cum să se poarte, cum să înţeleagă lucrurile şi cum să lucreze ca să-şi câştige pâinea cea de toate zilele: şi dacă dascălul e prost şi nu-i învaţă bine, toate merg rău în ţară”.*

Ioan Slavici rămâne în literatura română un scriitor clasic ce a surprins în opera sa esenţa mediului ţărănesc din Ardeal, într-un limbaj ce-l individualizează şi care constituie *„şi un excelent instrument de observaţie a satului românesc, pe care a intenţionat să-l imortalizeze într-o nouă «comedie umană» cu o notă etnografică specifică şi de mare forţă psihologică”.* **(Constantin Mohanu)**

Scanned with OKEN Scanner

„BUDULEA TAICHII"

de Ioan Slavici

- nuvelă -

- Rezumatul nuvelei -

***În nuvela „Budulea Taichii"*, Ioan Slavici** povesteşte principalele momente ale vieţii lui Mihail Budulea, zis Huţu, urmărindu-i evoluţia din copilărie până la maturitate. El este fiul cimpoierului Lepădat Budulea din Cocorăşti, care cânta la vioară, la cimpoi şi la fluier la petrecerile din sat, iar Huţu îl însoţea ca să-i ţină instrumentele. Naratorul, prieten încă din copilărie cu protagonistul, este, totodată, şi personaj în nuvelă, de aceea naraţiunea este la persoana I, ceea ce conferă veridicitate evenimentelor narate.

La îndemnul dascălului Clăiţă, Huţu urmează cursurile şcolii din sat şi devine monitor. Sârguincios şi cuminte, el este îndrumat spre şcoala de la oraş, unde câştigă simpatia colegilor şi admiraţia profesorului Wondracek, deşi băiatul nu ştia bine ungureşte. Seriozitatea şi strădania elevului sunt principalele însuşiri care-i determină protagonistului evoluţia. Încântat de hărnicia lui Huţu, profesorul îl ia acasă ca să-l ajute la treburi şi să-i ducă la şcoală pe cei doi fii din clasa I. Budulea cel bătrân mergea adesea la oraş, mai întâi singur, apoi împreună cu Safta, mama lui Huţu, şi se lăudau drumeţilor cu feciorul lor care învăţa la şcolile cele mari de la oraş ca să ajungă dascăl. Întâlnirea dintre mamă şi fiu, după o despărţire de zece ani, emoţionează pe toată lumea.

Dascălul Clăiţă este dezamăgit că Huţu, devenit student ca să înveţe latina, nu mai putea veni la Cocorăşti ca ajutor de dascăl. Deşi devenise arhivar consistorial, tânărul Budulea este dezorientat cu privire la viitorul său, pentru că nu este decis dacă să se facă episcop ori protopop.

După zece ani, Mihail Budulea se preoţeşte, se întoarce în Cocorăşti şi se căsătoreşte cu Mili, fiica dascălului Clăiţă, care este foarte mândru de ginerele său şi de nepoţelul abia născut, căruia îi spuneau Budulea Bunicului.

Naratorul este fericit de evoluţia evenimentelor şi încheie nuvela cu mulţumiri pline de smerenie înălţate Divinităţii.

Scanned with OKEN Scanner

H. BASMUL

BASMUL este ***specia narativă populară şi cultă***, în versuri sau în proză, cu largă răspândire, în care ***se narează*** întâmplări fabuloase ce se împletesc cu cele verosimile. *La* ***acţiune*** participă ***personaje imaginare sau reale, înzestrate cu puteri supranaturale. Personajele pozitive*** *(feţi-frumoşi, zâne, animale şi păsări năzdrăvane etc.)* se află în ***conflict cu forţe malefice*** ale naturii sau ale societăţii reprezentate de ***personajele negative (antieroi)***, acestea fiind simbolizate de *balauri, zmei, vrăjitoare etc. În* ***final, binele*** *învinge* ***răul***. Basmul are ***formule specifice iniţiale, mediane şi finale, metafore tipice şi personaje-cheie*** pentru acţiunea narativă. ***Fantasticul*** este construit prin îmbinarea ***realului cu fabulosul***, iar ***naraţiunea*** se împleteşte cu ***dialogul şi descrierea***.

Scanned with OKEN Scanner

„ZÂNA MUNȚILOR”

cules de Petre Ispirescu

- basm -

- Apartenența operei la textul narativ, specia literară <u>basm</u> -

PETRE ISPIRESCU (1830-1887) a fost editor, folclorist, povestitor, scriitor și tipograf român. Copil fiind, Petre asculta basme și povești spuse de calfele și clienții care veneau în frizeria tatălui său, Gheorghe Ispirescu. Mama sa, Elena, a fost o povestitoare uimitoare, de la care fiul a moștenit dragostea pentru basmele populare românești, pe care și el le repovestea cu un talent neîntrecut.

În **1862, Petre Ispirescu** a publicat primele șase basme adunate de el, între care ***„Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”*** și ***„Prâslea cel voinic și merele de aur”.***

Cea mai importantă operă a sa este volumul ***„Legende sau basmele românilor”,*** cuprinzând treizeci și șapte de basme, cu o prefață elogioasă scrisă de **Vasile Alecsandri.**

Basmul ***„ZÂNA MUNȚILOR”*** a fost cules de **Petre Ispirescu** și repovestit cu talentul său incredibil, văzând lumina tiparului în anul 1872.

Tema reliefează faptul că dragostea este inventivă, puternică și poate însemna chiar sacrificii pentru a fi împlinită.

Titlul numește personajul fabulos al basmului, „Zâna Munților”.

Textul narativ începe cu **formula tipică a basmelor** – *„A fost odată ca niciodată”* – mai amplă și mai amuzantă, situând acțiunea într-un ***trecut nepreciza***t – *„când făcea plopșorul pere și răchita micșunele”* –, în ***vremuri fabuloase,*** *„când se luau de* gât lupii cu mieii de se sărutau” și când *„se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești”.*

Ca în majoritatea basmelor, acțiunea se petrece la curtea împărătească, unde s-a născut un fecior, întâmpinat cu mare bucurie de împărat.

Băiatul era atât de silitor și de inteligent, încât învăța într-o săptămână ce alți copii reușeau într-un an, spre uimirea dascălilor cu care studia. Împăratul a chemat pe cei mai vestiți filozofi și cărturari, de la care fiul său a învățat *„câte în lună și în soare”,* adică noțiuni, informații, cunoștințe, tot ceea ce știau oamenii de știință ai vremii. Tatăl său era fericit că avea un fecior ca nimeni altul, inteligent și frumos, care va conduce împărăția cu pricepere și responsabilitate.

Împăratul a considerat că fiul său trebuia să învețe vânătoarea, îndeletnicire în care a dovedit un adevărat talent, pentru că nimerea orice ochea. La un moment dat, o turturică tot sărea înaintea lui. N-ar fi vrut s-o vâneze, că era prea mică, dar pentru că pasărea îi tot ieșea în cale, a lovit-o cu o săgeată doar în aripă, fiind mirat că nu a doborât-o.

Scanned with OKEN Scanner

De atunci, tânărul a devenit *„galeș”* (melancolic – *n.n.*), tânjea după ceva, dar nici el nu știa ce are. Zâna Munților, căci ea era turturica, *„se îndrăgostise de frumusețea lui”* și, pentru că dorea să fie în apropierea lui, se angajează *„găinăreasă”* la curtea împărătească. În scurt timp, hărnicia fetei devenise cunoscută de toți, împărăteasa o lăuda pentru *„curățenia și buna* îngrijire ce da găinilor și tuturor paserilor de la cotețele împărătești”. Tânărul, dorind să o vadă și el, rămase fâstâcit când zări în ochii ei *„o căutătură* așa de mângâioasă și așa de plină *de dragoste, dar cu smerenie”*, încât simți că *„obrajii îi ard, o sudoare rece îl trecu și inima începu să-i ticăiască, de părea că o să-i spargă pieptul.”*. Găinăreasa se purta *„cu bună-cuviință”* cu toate slugile, iar când se învoi la vătaf să meargă în *„preumblare”*, acesta o lăsă.

Invitați cu toată familia la nunta fiului unui alt împărat, tatăl era mândru că băiatul său se distingea printre ceilalți feciori de împărați *„prin istețimea, boiul* (statura – *n.n.*) și înțelepciunea lui”. Găinăreasa venise la nuntă, dar era de nerecunoscut, fiind îmbrăcată cu haine strălucitoare și *„cosițe împletite cu meșteșug”*, care *„îi atingeau pulpele”*. Ea se prinde în horă lângă feciorul de împărat, vorbind în mod decent, pentru că fiului de împărat îi era rușine să râdă *„înaintea tătâne-său”*. El ar fi vrut *„să întrebe pe această necunoscută cine era, de unde venea, de este fată ori măritată, și se gândea* că, *de n-ar avea bărbat,* să o ceară de *nevastă”*. Însă, brusc, fata *„pieri ca o nălucă”*.

Participând la încă două nunți împărătești, fata frumoasă și necunoscută juca în horă tot lângă feciorul de împărat și, de fiecare dată, dispărea. Împăratul a avut ideea ca, după începerea nunții următoare, să se toarne smoală pe drum, ca ea să se împotmolească și astfel să fie prinsă. Dar a fost găsit numai *„un condur”*, pentru că fata preferase să abandoneze pantoful acolo decât să fie prinsă.

Slujitorii împărătești au umblat din casă în casă, ca toate femeile să poată proba condurul și să poată fi identificată frumoasa misterioasă. Niciuneia nu i s-a potrivit, ci numai *„găinăresei”* i-a venit ca turnat.

„Înțeștită de rugăciunile împăratului, ale împărătesei și ale fiului lor”, fata povestește detaliat că el rănise o turturică la vânătoare, care este ea, Zâna Munților, că tot ceea ce făcuse fusese *„numai pentru dragostea lui”* și că era în stare să renunțe la *„puterea mea cea măiastră”*, dacă și el o iubea la fel de mult.

S-a făcut *„o nuntă d-ale împărătești și, după moartea tatălui său, rămaseră ei în scaunul împărăției, și domnesc și astăzi, dacă nu vor fi murit”*.

Basmul se termină cu ***formula tipică de final*** a oricărei creații de acest fel: *„Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa”*.

Petre Ispirescu mărturisește sursa de la care aflase această minunată poveste: *„Acest basm l-am auzit de la o calfă de bărbier, în copilăria mea”*.

Stilul basmului ***„Zâna Munților”*** îmbină armonios ***narațiunea***, accentul fiind pus pe relatarea întâmplărilor, cu ***descrierea,*** destul de succintă în această creație, iar dialogul lipsește.

Scanned with OKEN Scanner

Limbajul artistic al acestui basm se caracterizează prin **cuvinte şi expresii populare** care conferă stilului ***oralitate:*** *„sfadă", „dobândi", „carte împărătească", „a se uita la dânsul ca la soare", „galeş", „îşi ţinu firea", „la preumblare", „îşi dau coate", „a dobândi lipici" (a se îmbolnăvi de holeră – n.n.), „căzu la pat"* (se îmbolnăvi – *n.n.*). ***Cititorul*** are senzaţia de *„spunere"*, devenind, astfel, ***ascultătorul*** poveştii.

Verbele la perfectul simplu sunt mijloace artistice specifice basmului: *„fu", „îi dărui", „veniră", „se duse", „îşi aruncă", „se ceru", „îi zise", „se prinse", „jucă", „mărturisi", „se făcu"* etc.

Ca în orice basm, **finalul** este fericit, mai ales că în ***„Zâna Munţilor"*** nu se manifestă un conflict între forţele binelui şi forţele răului. Ci se preamăreşte un sentiment profund, dragostea celor doi tineri, care învinge – cu forţă şi inventivitate – toate piedicile, sfiiciunea şi lipsa de îndrăzneală de a-şi mărturisi iubirea reciprocă.

Totul este posibil în basm, ca şi în viaţă, pentru că, aşa cum spunea **George Călinescu:** *„Basmul este oglindirea vieţii în moduri fabuloase".*

„ZÂNA MUNŢILOR"

- basm -

- Rezumatul -

A fost odată ca niciodată un împărat drept şi înţelept, pe care Dumnezeu l-a binecuvântat la bătrâneţe cu un fecior din cale afară de inteligent şi de silitor. El învăţa într-o săptămână cât alţii într-un an, ceea ce i-a adus admiraţia şi respectul dascălilor şi al filozofilor care îl învăţaseră.

Foarte priceput şi în meşteşugul vânătorii, rămâne uimit că rănise o turturică doar la aripă, când el era un vânător excelent.

Turturica era Zâna Munţilor şi îi tot ieşea în cale, pentru că se îndrăgostise de tânărul frumos de cum îl văzuse. Ca să fie mai aproape de el, Misterioasa se angajează găinăreasă la curtea împărătească, unde o laudă toată lumea pentru cât era de harnică şi cât de curate erau cotețele păsărilor.

La nunţile altor feciori de împărat, o fată misterioasă se prinde la horă numai lângă fiul împăratului, care ar fi vrut să afle cine era, unde locuia, dar ea pierea brusc de fiecare dată. Tânărul se îmbolnăveşte de tristeţe, însă se mira el însuşi de stările interioare care îl măcinau de câtva timp, fără să-şi dea seama că acestea sunt simptomele îndrăgostitului şi de aceea nega mereu.

Scanned with OKEN Scanner

Ca să dea de urma fetei, împăratul porunceşte să fie aşternută smoală pe tot drumul. Fata scapă, dar lasă în smoală condurul, preferând să dispară în loc să fie recunoscută. Credincioşii slujitori ai împăratului au probat condurul tuturor femeilor din împărăţie, apoi vine rândul găinăresei să încalţe pantoful, care i se potriveşte de minune. Fiul de împărat o identifică pe necunoscuta de la horă şi, după ce ea povesteşte, în detaliu, că este zână, că se îndrăgostise de el imediat ce-l întâlnise, se căsătoresc, dar mai întâi ea renunţă la puterile magice.

Nunta împărătească încheie basmul şi cei doi vor trăi fericiţi până la adânci bătrâneţi.

„ZÂNA MUNŢILOR”

Caracterizarea personajelor

cules de Petre Ispirescu

- basm -

- FIUL ÎMPĂRATULUI este personajul masculin şi protagonistul (personaj principal – *n.n.*) basmului şi, totodată, fiul primit cu mare bucurie de împăratul care nu se mai aştepta să aibă un moştenitor.

Inteligent şi sârguincios, băiatul este ***caracterizat în mod direct*** de către ***narator***: *„El era aşa de **silitor**, încât se mirau dascălii de dânsul cum de învaţă aşa repede. Ceea ce învăţau ceilalţi copii într-un an, el învăţa numai într-o săptămână. Ajunsese să nu mai aibă dascălii ce să-i dea să înveţe”*. Tatăl trimisese *„carte împărătească la nişte filozofi vestiţi”* ca să continue pregătirea băiatului, căruia i se dusese vestea despre **frumuseţea** şi **inteligenţa** sa, aşa că mai mulţi împăraţi doreau să-l facă ginere, dar el *„nu voia să se însoare aşa de tânăr”*.

De la cei mai renumiţi filozofi şi cărturari, fiul împăratului a învăţat *„câte în lună şi în soare”*, adică şi-a însuşit noţiuni, informaţii, cunoştinţe din cele mai variate domenii, băiatul absorbind tot ceea ce ştiau oamenii de ştiinţă ai vremii. Tatăl său era mândru şi fericit că avea un fecior ca nimeni altul, **genial** şi **chipeş**, care va conduce împărăţia cu pricepere şi responsabilitate.

Vânătoarea este o altă îndeletnicire pe care tânărul trebuie să o practice. Într-una din zile, o turturică tot sărea înaintea lui. N-ar fi vrut s-o vâneze, că era prea mică, dar pentru că pasărea îi tot ieşea

Scanned with OKEN Scanner

în cale, a lovit-o cu o săgeată doar în aripă, fiind nedumerit că nu a doborât-o, deşi, în mod ciudat, el simţi *„nu ştiu cum, nu ştiu de ce, că îi tâcâia inima"*.

Din ziua aceea *„era tot cam galeş"*, dar nu-şi dă seama de influenţa pe care o avusese turturica asupra lui. Angajată slujnică la curtea împărătească, Zâna Munţilor era apreciată pentru hărnicia ei. *„Fiul împăratului auzind atâtea vorbe frumoase despre* găinăreasă, voi să o vază şi el", dar când dădu cu ochii de ea *„simţi că obrajii îi ard, o sudoare rece îl trecu, şi inima începu să-i tâcâiască, de părea că o să-i spargă pieptul"*. Tânărul a reuşit să-şi ţină firea, deşi din această scenă reiese, ***indirect***, faptul că este îndrăgostit, deşi nici el nu cunoştea aceste senzaţii necunoscute care-l copleşiseră atât de puternic.

Fiul împăratului era **bine educat** şi-i era **ruşine** *„să râdă şi să vorbească aşa înaintea tătâne-său"*, trăsături reieşite ***direct*** din relatarea naratorului. **Timid** şi cu o **demnitate regală impecabilă**, el se abţine să o întrebe pe frumoasa necunoscută care se prindea în horă lângă el *„cine era, de unde venea, de este fată ori măritată"*, chiar dacă avea intenţia să o ceară de nevastă. Fata dispărea *„ca o nălucă"* de lângă el şi împăratul îl ***caracterizează direct,*** văzându-l *„tot pe gânduri şi trist"*, ori că *„se topea d-a-n-picioarele şi nimeni nu ştia din ce pricină"*. Toată lumea vedea că *„feciorul de împărat este îndrăgostit cu o zână"*, însă tânărul nu-şi dădea seama şi răspundea că *„nu ştie la sufletul său nimic"*.

Îngrijorat peste măsură de fiul său, împăratul *„porunci la nişte credincioşi ai săi ca să aibă pregătit la îndemână câteva cazane cu smoală, să le fiarbă în ziua nunţii* (se însura un alt fecior de împărat, ei fiind invitaţi – *n.n.*) şi când va fi înde seară să aştearnă pe drum smoală". Misterioasa fată, înnămolindu-se în smoală, lăsă acolo condurul lipit, apoi luat şi probat de către toate femeile din împărăţie.

Iubirea tânărului era atât de **intensă**, încât *„căzu la pat şi zăcea, fără să-l poată ajuta cineva"*. **Sentimentele** lui **sincere, firea sa cinstită** aproape că îl doborâseră, aşa cum reiese din ***caracterizarea directă a naratorului.*** Când află că nu se potrivise condurul niciunei femei, *„se îmbolnăvi şi mai rău"*.

În cele din urmă, fata recunoaşte, cu detalii, că tot *„ceea ce ea făcuse era numai pentru dragostea lui"*, destăinuind că *„îl îndrăgostise de când îl văzuse la vânat, că el rănise o turturică* şi că acea turturică era ea", de unde reiese **sensibilitatea şi dragostea sa**

Scanned with OKEN Scanner

puternică pentru fiul de împărat care-i stăpânea inima și care, *„în scurt timp, se făcu sănătos"*.

Nuntă mare, împărătească, au făcut feciorul de împărat și „măiastra" zână, **finalul** fiind specific basmului: *„domnesc și astăzi dacă nu vor fi murit"*.

• **ZÂNA MUNȚILOR** este **personajul feminin** și singurul **cu puteri supranaturale**. Ea se preschimbase în turturică și fusese rănită în aripă de fiul împăratului, la vânătoare. *„Turturica aceea era Zâna Munților care se îndrăgostise de frumusețea lui. [...] Nu știa însă cum să facă, cum să dreagă, ca să se cunoască cu fiul împăratului."* S-a hotărât să se angajeze găinăreasă la curtea împărătească, unde devenise cunoscută *„pentru* **vrednicia și curățenia ei***"*, cum o ***caracterizează direct naratorul.*** Misterioasa fată o impresionează pe împărăteasă, care *„era așa de mulțumită, încât în toate zilele spunea împăratului câte* ***o vorbă bună pentru bărbăția*** *acestei femei tinere, dar* ***săracă"*** (***caracterizare directă*** din partea altui personaj). Toți observaseră educația și buna-cuviință a găinăresei, atitudine reieșită din comportamentul față de slugi, astfel că *„nimeni nu cuteza să-i zică nici dă-te mai încolo, pentru că ea nu le da prilej de glumă"*.

Fiul împăratului, auzind atâtea vorbe frumoase despre găinăreasă, s-a dus împreună cu împărăteasa s-o vadă. Tânăra *„își aruncă ochii asupră-i cu o căutătură așa de mângâioasă și așa de plină de dragoste"*, încât și feciorul de împărat *„se fâstâci oarecum"*. De aici reiese, în mod indirect, din privirile lor, **o dragoste sinceră și intensă,** însă numai el nu era lămurit despre propriile sentimente, fiind pentru prima oară îndrăgostit.

Familia împăratului era invitată la nunta unui alt fecior de împărat și găinăreasa cere voie de la vătaf *„să o lase și pe dânsa să se ducă la preumblare"*. Mirat, vătaful i-a răspuns râzând: *„Ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar"*. Expresia este o ironie la adresa celui care nu are nici lucrurile necesare, dar aleargă după altele de lux, imposibil de atins.

Misterioasa zână s-a prins în horă lângă fiul de împărat, prilej cu care ***naratorul descrie în mod direct*** înfățișarea ei, făcându-i un scurt ***portret***: *„îmbrăcată în niște haine cum niciuna dintre fetele de împărat nu avea"*, iar cosițele ei *„împletite cu meșteșug și date pe spate îi atingeau pulpele"*.

„Fata cea ***necunoscută și frumoasă"*** se prindea în horă tot lângă feciorul împăratului de fiecare dată când mergeau la altă nuntă,

Scanned with OKEN Scanner

fiind ***caracterizată direct*** de către narator. Ea uimea pe toată lumea cu *„niște haine de la soare te puteai uita, dar la dânsa, ba”*, feciorul de împărat ***caracterizând-o direct*** printr-o ***comparație***: *„se uita la dânsa ca la un cireș copt”*. Naratorul remarcă în mod direct admirația tuturor pentru misterioasa fată: *„...ea era* **așa de bine făcută**, *încât ochii tuturor rămaseră la dânsa”*.

„Măiastra, dacă se nămoli în smoală, mai bine lăsă condurul acolo decât să întârzie”, reacție care declanșează o acțiune amplă, aceea de a găsi posesoarea pantofului. Slujitorii împăratului au probat condurul în toată împărăția, ultima femeie care nu încercase pantoful este găinăreasa. Condurul *„era turnat pe piciorul ei”*, dar Misterioasa tăgăduiește și se văicărește, susținând că ea nu este necunoscuta de la horă. Rugămințile familiei împărătești o conving să recunoască și ea povestește în detaliu că era *„zână măiastră, că îl îndrăgostise de când îl văzuse la vânat, că el rănise o turturică și că acea turturică era ea”*. Ca să se poată căsători cu un „om de pe pământ”, puterile ei fabuloase vor pieri.

Măiastra își demonstrează dragostea profundă pentru fiul împăratului și, *„curgându-i șiroaie de lacrămi din ochi”*, renunță la magie, mărturisindu-și dragostea pentru care făcuse acest sacrificiu de sine: *„Iată, pentru dragostea ta, mă lepăd de puterea mea cea măiastră, numai și tu să mă iubești, precum te iubesc și eu”*.

Tinerii au făcut o *„nuntă d-alea împărătești” și domnesc și astăzi dacă nu vor fi murit”*.

Scanned with OKEN Scanner

„PRÂSLEA CEL VOINIC ŞI MERELE DE AUR”

- basm popular -

cules de Petre Ispirescu

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară basm -

Opera literară ***„PRÂSLEA CEL VOINIC ŞI MERELE DE AUR”*** se încadrează în genul epic, iar ca specie literară este un **basm popular,** deoarece are autor anonim şi a fost transmis pe cale orală din generaţie în generaţie. A fost cules de **Petre Ispirescu** şi publicat în volumul ***„Legendele şi basmele românilor”*** din anul **1882.**

Acţiunea se bazează pe **conflictul *dintre forţele binelui şi ale răului, dintre adevăr şi minciună,*** *iar* ***deznodământul*** constă totdeauna în triumful valorilor pozitive asupra celor negative. Împletirea elementelor realiste cu cele fabuloase creează fantasticul, ca specific ancestral (străvechi) al basmelor populare. ***Deznodământul*** constă totdeauna în ***victoria personajelor pozitive asupra celor negative.***

Naraţiunea basmului îmbină ***supranaturalul cu planul real, armonizând eroii fabuloşi cu personaje şi întâmplări verosimile*** (credibile – *n.n.*). ***Timpul fabulos*** – *„A fost odată ca niciodată”* – ***şi spaţiul supranatural reprezentat de grădina împăratului*** şi de tărâmul celălalt se înscriu în trăsăturile specifice oricărui basm.

Titlul sintetizează ***intriga basmului,*** fiind alcătuit din numele personajului, Prâslea, însoţit de principala trăsătură – „cel voinic” –, prin care se sugerează ideea că, deşi este mezinul familiei împărăteşti, este **viteaz şi neînfricat.** El este singurul care izbuteşte să-şi bucure tatăl şi să culeagă merele de aur.

Momentele subiectului sau etapele acţiunii

Situaţia iniţială (Expoziţiunea)

Incipitul basmului îl constituie ***formula iniţială tipică:*** *„A fost odată ca niciodată [...] un împărat puternic şi mare”.* În grădina palatului plină de flori se afla şi un pom care făcea mere de aur. Din nefericire, împăratul nu mâncase niciodată fructele, pentru că le fura *„oarecine”,* tocmai când erau aproape coapte. Mulţi voinici păziseră pomul zi şi noapte, încercând să prindă hoţul, dar niciunul nu reuşise. Împăratul avea trei fii, dintre care cel mare s-a oferit să stea de pază la mărul cu poame de aur timp de o săptămână. În ultima noapte l-a cuprins o somnolenţă *„de nu se mai putea ţine pe picioare”* şi dimineaţa a văzut că merele de aur dispăruseră. În anul următor, fiul mijlociu a vegheat pomul, însă, asemenea fratelui său, a fost toropit de o moleşeală căreia nu i s-a putut împotrivi, iar dimineaţa merele fuseseră furate.

Scanned with OKEN Scanner

Cauza acțiunii (Intriga)

Împăratul a fost foarte supărat și dezamăgit de fiii săi mai mari și a decis să taie pomul fermecat. Cel mai mic dintre fii, Prâslea, l-a implorat să nu taie mărul, ci să-i permită și lui să păzească poamele de aur. Înduplecat, împăratul a fost de acord și Prâslea a plănuit o adevărată strategie pentru supravegherea pomului. Astfel, când fructele s-au pârguit, el a bătut două țepușe, s-a așezat între ele în așa fel încât să aibă una în față și pe cealaltă în spate, ca, dacă i s-ar face somn, să se înțepe în ele – cu barba sau cu ceafa – și să se trezească. Și-a luat alături un teanc de cărți de citit, *„arcul și tolba cu săgeți"* și s-a postat sub pom să vegheze merele de aur care începuseră să se coacă.

După o vreme, într-o noapte, a simțit o adiere ușoară care-l *„îmbăta cu mirosul său cel plăcut"*. Ca și frații săi, a fost cuprins de *„o piroteală moleșitoare"*, însă, lovindu-se de țepușe, s-a trezit brusc și a auzit un fâșâit. A deschis ochii și a zărit pe *„un oarecine"* apropiindu-se de pom. Având arcul pregătit, a tras cu trei săgeți în hoțul care tocmai culegea merele de aur. Prâslea a auzit mai întâi un vaiet, apoi s-a lăsat o liniște nefirească, însă nu se vedea nimic. Îngândurat, voinicul a cules câteva mere și le-a dus pe o tipsie de aur împăratului, care s-a bucurat peste măsură.

Prâslea este hotărât să prindă hoțul, pe care-l rănise și pe care putea să-l găsească mergând după dâra de sânge lăsată pe pământ. Invidioși pe mezin că reușise să aducă împăratului merele de aur, frații mai mari au plănuit să meargă împreună cu el, cu intenția ascunsă de a găsi un moment prielnic ca *„să-l piardă"*.

Desfășurarea acțiunii

Pregătiți pentru drum, cei trei frați au plecat urmând *„dâra sângelui"*, până când au ajuns la o prăpastie adâncă și au bănuit că hoțul locuia acolo. Au hotărât să coboare în prăpastie cu o frânghie lungă, primul oferindu-se fratele cel mare. Au stabilit ca atunci când acesta va scutura frânghia, ceilalți să-l tragă afară. Abia coborâse puțin, că fratele a scuturat frânghia, așa că a fost tras afară imediat. Următorul a coborât mijlociul, dar nici el nu a reușit să ajungă prea departe în prăpastie, așa că urma Prâslea, care i-a rugat ca, atunci când va scutura frânghia, ei să-l lase și mai mult în jos, până ce va ajunge pe fundul prăpastiei. De asemenea, el și-a rugat frații să-l tragă afară numai atunci când frânghia se va lovi de marginile gropii. Cei doi frați rămași pe marginea prăpastiei au plănuit să-l abandoneze pe mezin, deoarece îi făcuse de rușine pentru a doua oară prin curajul său.

Ajuns pe fundul prăpastiei, Prâslea se află ***pe tărâmul celălalt – spațiu fabulos*** –, unde a găsit un palat *„cu totul și cu totul de aramă"*. O tânără *„frumușică"* l-a întâmpinat și i-a relatat împrejurările nefericite prin care ajunsese aici. Astfel, Prâslea află că *„trei frați zmei"* răpiseră trei surori, *„fete de împărat"*, din lumea pământenilor și le aduseseră în palatele lor. Fiecare dintre cei

Scanned with OKEN Scanner

trei zmei îşi alesese câte o fată de împărat şi ar fi vrut să se însoare, dar ele se împotriveau şi inventau tot felul de motive, *„câte în lună şi în soare”*, ca să amâne căsătoria. Cel mai mare dintre zmei obişnuia să vină acasă la prânz şi să arunce buzduganul *„cale de un conac”*, care lovea uşa, masa şi se aşeza apoi în cui. Mirosind *„a carne de om”*, zmeul l-a dibuit pe Prâslea şi l-a provocat la luptă dreaptă. **Viteaz şi inteligent,** Prâslea l-a băgat pe zmeu în pământ până la genunchi şi i-a retezat capul.

După vreo două zile de odihnă, Prâslea a plecat, împreună cu fata de împărat, spre palatul de argint al zmeului mijlociu, care arunca buzduganul cale de două conace. Voinicul l-a răpus şi pe acest al doilea zmeu şi, împreună cu cele două surori, a pornit spre palatul de aur, unde locuia zmeul mezin.

Prâslea şi-a dat seama că acesta este hoţul merelor de aur pe care-l rănise în grădina împărătească, dar şi cel mai puternic dintre cei trei zmei. El trimitea buzduganul *„cale de trei conace”*. Lupta zmeului cu Prâslea a fost crâncenă şi de lungă durată, *„zi de vară până-n seară”*, până când amândoi s-au metamorfozat în două focuri. Zărind un corb care se rotea deasupra lor, zmeul l-a rugat să toarne seu peste el şi i-a promis stârvul omului, drept răsplată. Prâslea i-a făgăduit corbului trei stârvuri dacă va turna seu peste el şi atunci pasărea a adus *„în unghiile sale seu”* şi l-a turnat peste viteazul care a prins dintr-odată şi mai multă putere. După ce şi-au reluat înfăţişarea, cei doi au cerut apă fetei de împărat, fiecare promiţându-i câte ceva: zmeul i-a făgăduit că se vor cununa *„chiar mâine”*, pe când Prâslea s-a oferit să o ducă înapoi pe tărâmul pământenilor, unde se vor căsători. Fata i-a dat apă voinicului, acesta a căpătat forţă şi, după o luptă aprigă, Prâslea a reuşit să-i reteze capul zmeului.

Fericite că au scăpat de zmei, cele trei fete de împărat i-au destăinuit că fiecare dintre palatele zmeilor se poate preface într-un măr, dacă sunt lovite cu un bici *„în cele patru colţuri”*. Prâslea a preschimbat palatele în trei mere – de aramă, de argint şi de aur –, a dat fiecărei fete mărul care i se cuvenea, apoi s-au pregătit să se întoarcă pe tărâmul oamenilor.

Prâslea a trimis un răvaş fraţilor săi, prin care le transmitea că fata de împărat cea mai mare se va căsători cu fratele cel mare, mijlocia cu fratele mijlociu, iar fata cea mică îi este sortită lui Prâslea. Fetele au fost scoase pe rând, prima cea cu mărul de aramă, apoi cea cu mărul de argint şi ultima a fost fata din palatul de aur, al cărui măr îl oprise Prâslea.

Depăşirea situaţiei dificile (Punctul culminant)

După ce fetele au ajuns cu bine pe tărâmul oamenilor, ultimul care trebuia tras cu frânghia rămăsese Prâslea. Suspectându-şi fraţii că *„îi poartă sâmbetele”*, el i-a supus la o probă: a legat de funie o piatră şi a pus deasupra ei căciula. Fraţii, văzând căciula lui Prâslea, au dat drumul frânghiei, iar bolovanul a căzut cu repeziciune în fundul prăpastiei. Cei doi s-au prefăcut că-l plâng pe fratele

Scanned with OKEN Scanner

lor care s-a prăpădit, apoi, ajunşi la curtea împărătească, cei doi fraţi s-au cununat cu cele două fete de împărat, însă mezina suferea de dorul lui Prâslea şi n-a vrut *„cu niciun chip să se mărite, nici să ia pe altul"*.

Rămas pe fundul prăpastiei, Prâslea caută soluţii ca să iasă pe tărâmul oamenilor, când, deodată, *„un ţipăt"* înfiorător l-a speriat şi i-a umplut *„inima de jale"*. A văzut cum un balaur se încolăcise pe trunchiul unui copac şi se căţăra să mănânce nişte pui de zgripsor (zgripţor = pasăre uriaşă cu două capete – *n.n.*). Fără să stea pe gânduri, Prâslea îl loveşte cu paloşul şi-l ucide. Drept răsplată că i-a salvat puii, zgripsoroaica i-a făgăduit că-l duce pe tărâmul pământenilor, punând condiţia ca Prâslea să-i dea 100 de oca de carne tăiată bucăţele şi 100 de pâini. Când zgripsoroaica întorcea capul, el trebuia să-i bage în gură *„pâine şi carne"*. Din păcate, bucatele s-au terminat înainte ca ei să ajungă la buza prăpastiei, aşa că Prâslea şi-a tăiat o bucată de *„carne moale din coapsa piciorului de sus"* şi i-a dat-o păsării s-o mănânce. Din această cauză, Prâslea nu mai putea merge şi, cuprinsă de milă, zgripsoroaica i-a lipit la loc bucata de carne, ungând-o cu *„scuipat de al său"* şi astfel voinicul a reuşit să ajungă, în sfârşit, pe tărâmul oamenilor.

Situaţia finală (Deznodământul)

Prâslea s-a deghizat într-un om sărac, îmbrăcat *„în haine proaste ţărăneşti"* şi a aflat de la drumeţi că fraţii săi se însuraseră cu fetele de împărat, însă părinţii lui erau foarte mâhniţi pentru că-şi pierduseră feciorul iubit. Despre fata cea mică, voinicul află cu bucurie că ea îl jeleşte întruna şi că poartă numai haine cernite. Tânăra a cerut o furcă de tors, cu fusul şi caierul de aur, astfel că împăratul poruncise starostelui de argintari să-i facă această furcă, altfel *„unde-ţi stau picioarele, îţi va sta şi capul"*. Prâslea s-a angajat ucenic la argintar şi în trei zile i-a trimis furca de aur, pe care o scosese din mărul zmeului.

Fata a recunoscut furca şi a înţeles că Prâslea reuşise să scape de pe tărâmul celălalt, dar, ca să fie convinsă, i-a cerut împăratului să-i facă şi *„o cloşcă cu pui cu totul şi cu totul de aur"*. Prâslea a scos cloşca şi puii de aur din acelaşi măr, iar când a primit-o, fata a dorit să fie adus argintarul care făcuse acele minuni. Deşi schimbat la înfăţişare, fata de împărat l-a recunoscut imediat pe *„viteazul care ne-a scăpat din mâna zmeilor"*. Împăratul şi-a îmbrăţişat fericit feciorul, care le-a povestit păţaniile şi le-a arătat mărul de aur al zmeului.

Răutatea fraţilor mai mari trebuia pedepsită exemplar, pentru că încercaseră să-l omoare pe mezin. La propunerea lui Prâslea, ca pedeapsa să fie hotărâtă de Dumnezeu, fiecare dintre cei trei fraţi urma să arunce câte o săgeată în sus şi pe cine va cădea, acela va muri vinovat. Săgeţile celor doi fraţi mai mari i-au lovit *„drept în creştetul capului"* şi i-au omorât pe loc, iar săgeata celui mic *„îi căzu dinainte"*.

Scanned with OKEN Scanner

Epilog

Nuntă mare s-a făcut la împărăţie, Prâslea s-a însurat cu fata de împărat şi toţi supuşii se făleau (se mândreau – *n.n.*) cu faptele de vitejie şi de dreptate ale mezinului. După moartea împăratului, Prâslea *„se sui el în scaunul împărăţiei"* şi poate că domneşte şi astăzi, *„de or fi trăind"*.

În basmul ***„Prâslea cel voinic şi merele de aur"***, formula finală este una tipic populară atât ca limbaj, cât şi ca veselie specifică românilor: *„Trecui şi eu pe acolo şi stătui de mă veselii la nuntă, de unde luai «O bucată de batoc,/ Ş-un picior de iepure şchiop,» şi încălecai p-o şea şi v-o spusei dumneavoastră aşa"*.

Ca în orice basm, forţele binelui învinge forţele malefice, triumfă dreptatea şi adevărul, iar cei viteji şi cinstiţi sunt răsplătiţi cu viaţă lungă şi fericită, *„până la adânci bătrâneţi"*.

Stilul operei literare ***„Prâslea cel voinic şi merele de aur"*** îmbină armonios cele trei moduri de expunere – ***naraţiunea, descrierea şi dialogul*** –, ***subiectul fiind relatat într-un limbaj artistic*** care conferă farmec basmului, creaţie ce răspunde nevoii de bine, dreptate şi frumos a poporului român.

Limbajul artistic al acestui basm popular se caracterizează **prin *cuvinte şi expresii populare,*** care conferă stilului ***oralitate*** – *„dară până una alta", „vai de mine!", „niţică", „piroteală", „soroc", „a o sfecli", „a-şi încerca norocul"* –, iar ***cititorului*** senzaţia de „spunere", el devenind ***ascultătorul*** poveştii. ***Vorbirea directă*** se îmbină cu ***vorbirea indirectă***; ***verbele la perfectul simplu*** – „îi mulţumi", „fu primit cu bucurie", „şi se luptară" –, precum şi ***repetiţiile*** – „şi merse, merse" – sunt mijloace şi procedee artistice specifice basmului.

„Arătând un deosebit cult pentru vitejia umană şi frumuseţea fizică şi morală, basmul ne simbolizează continua luptă între două lumi: binele şi răul [...]. Încheindu-se cu triumful binelui, basmele sunt, prin cuprinsul lor, morale. Ele ne fac să pătrundem în firea unui popor." **(C. Loghin)**

Ca şi alte basme populare, ***„Prâslea cel voinic şi merele de aur"*** oglindeşte „în forme multiple şi variate sentimentele, gândurile şi năzuinţele poporului nostru în diferite etape de dezvoltare." **(Mihai Pop, Dumitru Pop, Valeriu Ciobanu)**

Scanned with OKEN Scanner

„PRÂSLEA CEL VOINIC ŞI MERELE DE AUR”

- basm popular -

- Rezumat -

- basm cules de Petre Ispirescu -

A fost odată ca niciodată un împărat mare şi puternic, care avea trei fii. În grădina frumoasă şi plină de flori a împărăţiei, se afla un pom ce făcea mere de aur. Din nefericire, împăratul nu putuse mânca niciodată mere, deoarece se furau tocmai când erau aproape coapte. An de an, în perioada pârguirii, mulţi voinici, inclusiv cei doi fii mai mari ai împăratului, au păzit pomul, dar niciunul n-a reuşit să prindă hoţul. Numai Prâslea a izbutit să-l rănească pe hoţ şi să-şi bucure tatăl peste măsură atunci când i-a dus o tipsie cu mere de aur.

Împreună cu cei doi fraţi mai mari, Prâslea porneşte în căutarea hoţului, urmând dâra de sânge care se scursese din rana provocată de săgeata mezinului, până când cei trei ajung la o prăpastie foarte adâncă. Legat cu o frânghie, numai Prâslea are curajul să coboare pe tărâmul celălalt şi dă peste palatele celor trei zmei: de aramă, de argint şi de aur. Ei furaseră trei fete de împărat şi ar fi vrut să se căsătorească, dar ele amânau cât se putea nunta.

Prâslea se luptă vitejeşte cu fiecare dintre cei trei zmei, îi învinge, apoi transformă cele trei palate în trei mere. Fraţii săi trag afară fetele, care ajung din nou pe tărâmul oamenilor. Prâslea este trădat de cei doi fraţi, dar, cu ajutorul unui zgripsor căruia-i salvase puii din ghearele balaurului, voinicul reuşeşte să iasă la suprafaţă. După mai multe peripeţii, Prâslea ajunge la împărăţia tatălui său, iar cei doi fraţi mai mari îşi primesc pedeapsa divină.

Prâslea se însoară cu fata cea mică şi, după moartea tatălui, se urcă pe tron şi devine un împărat drept şi viteaz.

PRÂSLEA

- personaj principal de basm popular -

- personaj fabulos (fantastic) -

„Prâslea cel voinic şi merele de aur”

- basm popular -

Specie de mare întindere a ***epicii*** populare, basmul este o ***naraţiune anonimă în proză***, în care fantasticul reiese din îmbinarea

întâmplărilor reale cu cele fabuloase. Personajele basmului popular sunt ***ființe imaginare, înzestrate cu puteri supranaturale,*** reprezentând ***binele și răul,*** *iar din* ***confruntarea lor iese învingător, întotdeauna, binele.***

Basmul popular a fost transmis pe cale orală din generație în generație și ***cultivă vitejia, frumusețea fizică și morală concentrate în eroul principal,*** care întruchipează idealul uman de cinste, dreptate și adevăr, el constituind imaginea binelui, aflat în luptă continuă cu forțele malefice, pe care le învinge în final.

Opera literară ***„Prâslea cel voinic și merele de aur"*** este un basm popular cules de **Petre Ispirescu** și publicat în volumul ***„Legendele și basmele românilor"*** din anul **1882**.

Personajul principal și eponim (care dă numele operei – *n.n.*) din basmul popular ***„Prâslea cel voinic și merele de aur"*** este **PRÂSLEA,** care participă activ la toate momentele acțiunii și întruchipează forțele binelui. Este un **erou pozitiv** și ***imaginar, înzestrat cu puteri fabuloase*** și constituie modelul moral al românului dintotdeauna.

Încă din titlu se specifică numele protagonistului (personaj principal – *n.n.*), **Prâslea**, precum și principala sa trăsătură, **„cel voinic",** prin care se sugerează ideea că, deși este mezinul familiei împărătești, este **viteaz și neînfricat** în respectarea adevărului și a dreptății.

Trăsăturile eroului reies, ***indirect,*** din faptele și întâmplările la care participă, din relațiile cu celelalte personaje, precum și din vorbele și gândurile sale. Personaj complex, Prâslea este construit prin îmbinarea unor trăsături morale omenești cu trăsături supranaturale, acest ***procedeu artistic*** fiind specific basmelor populare.

Portretul moral este definit prin câteva trăsături ce conturează un tânăr încrezător în sine și tenace, calități reieșite ***indirect*** atunci când insistă pe lângă împărat să păzească pomul cu mere de aur, deși mulți voinici încercaseră să prindă hoții fructelor. **Inteligent și precaut,** Prâslea își organizează cu pricepere pânda, luându-și cu sine *„cărți de citit, două țepușe, arcul și tolba cu săgețile"*. El așază o țepușă în față și alta în spate, astfel încât, dacă l-ar fi prins somnul, să se lovească în barbă sau în ceafă, ca să rămână treaz toată noaptea. **Priceput în mânuirea arcului,** voinicul rănește hoțul cu a treia săgeată, dar acesta reușește să fugă. Împăratul a fost atât de bucuros atunci când mezinul i-a adus tipsia cu mere de aur, încât nici *„nu mai voia să știe de hoți"*. Însă Prâslea, **ambițios și însetat**

Scanned with OKEN Scanner

de dreptate, se hotărăşte să plece împreună cu fraţii săi în căutarea hoţului şi să-l găsească *„chiar şi-n gaură de şarpe”*. Ajunşi la o prăpastie foarte adâncă, Prâslea se dovedeşte neînfricat, stârnind din nou invidia fraţilor mai mari, pe care-i roagă să-l lase până în fundul râpei, de unde ajunge pe tărâmul celălalt. Mirat peste măsură de *„toate lucrurile schimbate”* şi de făpturile ciudate şi necunoscute pe care le întâlneşte pe acest tărâm, Prâslea simte mai întâi o frică omenească, însă **voinţa** lui **nestrămutată** îl ajută şi de data aceasta.

Din ***faptele şi relaţia cu celelalte personaje,*** se conturează, ***indirect,*** trăsături definitorii pentru protagonist. **Voinic şi curajos,** Prâslea se luptă vitejeşte şi reuşeşte să-i ucidă pe cei trei zmei. După ce transformă palatele zmeilor în trei mere – de aur, de argint şi de aramă –, le ajută pe fete să se întoarcă pe tărâmul oamenilor. Bun cunoscător al firii umane, Prâslea intuieşte faptul că fraţii sunt invidioşi pe izbânzile sale şi dovedeşte isteţime ca să le încerce loialitatea. El leagă de capătul funiei o piatră, deasupra căreia îşi pune căciula, apoi clatină frânghia cu putere. Cei doi fraţi mai mari trag funia până la jumătatea prăpastiei, apoi îi dau drumul brusc, cu gând să-l omoare. Fiind **bun cunoscător de oameni** şi având o **gândire preventivă,** el îşi salvează astfel viaţa, dar rămâne abandonat pe tărâmul celălalt.

Credincios, voinicul *„mulţumi lui Dumnezeu că i-a scăpat zilele”* şi, *„optimist din fire”,* se gândeşte cum să procedeze ca să ajungă pe tărâmul oamenilor. Deodată, aude ţipete şi vaiete, care îi *„împlu inima de jale”*. Privind în jur, vede cum un balaur voia să mănânce nişte pui de zgripsor. Curajos şi bun la suflet, scoate paloşul, se repede la balaur şi într-o clipă *„îl făcu în bucăţele”,* salvând puii. Zgripsoroaica îl răsplăteşte pentru bunătatea lui şi zboară cu el până pe tărâmul oamenilor.

După mai multe peripeţii, din care reies, ***indirect,*** alte trăsături caracteriale, Prâslea ajunge la palatul tatălui său, este recunoscut, dar nu se răzbună pe fraţii săi, ci dovedeşte **noblеţe sufletească şi credinţă în Dumnezeu.** Cei trei fraţi au aruncat fiecare câte o săgeată în sus, cea a mezinului a căzut în faţa sa, iar ale celor doi fraţi mai mari *„le căzură drept în creştetul capului şi-i omorâră”*.

Datorită tuturor ***calităţilor morale,*** Prâslea este răsplătit de către autorul anonim *„pentru vitejiile ce făcuse”*: s-a căsătorit cu fata cea mică, iar după moartea tatălui său *„se sui el în scaunul împărăţiei”*.

Prâslea, ca personaj de basm popular, are şi însuşiri supranaturale, care se manifestă în ***situaţiile-limită*** pe care le poate depăşi

Scanned with OKEN Scanner

numai cu ajutorul acestor puteri miraculoase. Dintre cei trei feciori de împărat plecaţi să găsească hoţul de mere de aur, el este singurul care are puterea de a coborî pe tărâmul celălalt. Victoria repurtată asupra zmeilor se datorează atât forţei sale cu totul ieşite din comun, precum şi puterilor fabuloase de a se metamorfoza în foc, de a transforma palatele în mere sau de a scoate din mărul zmeului furca şi cloşca de aur. El înţelege graiul păsărilor, oferindu-i corbului stârvurile zmeilor şi salvându-se cu ajutorul puilor de zgripsor şi al mamei acestora.

Prâslea este, ca orice erou de basm, ***un personaj complex,*** conturat prin îmbinarea însuşirilor omeneşti cu cele supranaturale.

Autorul anonim nu îi alcătuieşte un ***portret fizic,*** deoarece Prâslea întruchipează spiritul de dreptate şi adevăr, cinstea, generozitatea, inteligenţa şi bunătatea, calităţi morale preţuite dintotdeauna de români.

Însuşirile etice (morale) **şi cele** supranaturale ale personajului pozitiv Prâslea sunt accentuate de ***antiteza*** dintre acesta şi personajele negative: zmeii, ca personaje fabuloase, şi fraţii mai mari, ca personaje umane.

Limbajul basmului popular este caracterizat de ***formule specifice iniţiale*** – *„A fost odată ca niciodată..."* –; ***mediane*** – *„şi merse, merse"* – şi ***finale,*** în care este de faţă şi povestitorul anonim: *„Trecui şi eu pe acolo şi stătui de mă veselii la nuntă [...] şi încălecai p-o şea, şi v-o spusei dumneavoastră aşa".*

Stilul este înviorat cu ***proverbe sau cu fraze rimate:*** *„şi se luptară/ şi se luptară,/ zi de vară/ până-n seară".*

Finalul fericit, constând în triumful binelui asupra forţelor malefice, dau basmului dimensiuni morale. ***Autorul anonim*** impune norme etice esenţiale manifestate din cele mai vechi timpuri în firea poporului român, iar admiraţia pe care o are pentru comportamentul eroului conduce la ideea că acesta este un exemplu de conduită demn de urmat.

„Multe veacuri, poveştile poporului român au circulat doar prin viu grai, nestânjenite, între Ţara Românească, Moldova şi Transilvania, contribuind la păstrarea unităţii de limbă şi la unificarea aceloraşi năzuinţe spre mai bine ale maselor populare."
(*„Proza populară"* – C. Bărbulescu, A. Fochi, S. Stroescu)

Scanned with OKEN Scanner

„ALEODOR ÎMPĂRAT"

Cules de Petre Ispirescu

- basm popular -

- Apartenenţa operei la textul narativ, specia literară basm -

Specie de mare întindere a ***epicii*** populare, basmul este o ***naraţiune anonimă în proză***, în care **fantasticul** reiese din îmbinarea ***întâmplărilor reale cu cele fabuloase***. ***Personajele*** basmului popular sunt ***fiinţe imaginare, înzestrate cu puteri supranaturale*** reprezentând ***binele şi răul, iar din confruntarea lor iese învingător, întotdeauna, binele***. Basmul popular a fost transmis pe cale orală din generaţie în generaţie şi cultivă **vitejia umană, frumuseţea fizică şi morală concentrate în eroul principal,** care întruchipează idealul uman de cinste, dreptate şi adevăr, el constituind **imaginea binelui**, aflat în luptă continuă cu **forţele malefice**, pe care le învinge în final.

Opera literară *„ALEODOR ÎMPĂRAT"* este un **basm popular,** a fost cules de **Petre Ispirescu** şi publicat în volumul ***„Legendele şi basmele românilor"*** din anul **1882.**

Momentele subiectului sau etapele acţiunii

Situaţia iniţială (Expoziţiunea)

Incipitul basmului ***„Aleodor împărat"*** este reprezentat de **formula iniţială tipică *(incipit fabulos)***: *„A fost odată ca niciodată [...] un împărat"*. El ilustrează ***motivul*** împăratului fără urmaşi, întrucât ajunsese la bătrâneţe şi nu avea *„şi el un copil"*. Când îşi pierduse orice speranţă, împărăteasa a născut un băiat sănătos şi frumos, iar petrecerea în cinstea micului prinţ a ţinut *„trei zile şi trei nopţi"*. Pe patul de moarte, împăratul şi-a chemat fiul şi l-a sfătuit ca nu cumva să calce pe moşia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, pentru că va plăti cu viaţa.

Cauza acţiunii (Intriga)

Tânărul crescuse voinic şi curajos, conducând cu înţelepciune treburile împărăţiei. Nenorocirea este declanşată de neatenţia tânărului care, absorbit de vânarea unor animale, a călcat pe *„pământul pocitului om"*. În zadar i-a explicat Aleodor că fusese o greşeală şi că nu avea intenţii rele, pocitania i-a poruncit să i-o aducă pe fata lui Verdeş împărat, numai astfel putând să scape cu viaţă.

Desfăşurarea acţiunii

Aleodor a plecat la drum, a salvat pe rând o ştiucă, un corb şi un tăun, primind de la fiecare, drept răsplată, un solzişor, o pană şi un pufuleţ, cu îndemnul de a le folosi atunci când va avea nevoie de ajutor.

După trei zile de aşteptare la porţile palaturilor lui Verdeş Împărat, Aleodor îi cere fata în căsătorie. Împăratul îl supune unor probe, pentru ca tânărul să-şi

Scanned with OKEN Scanner

dovedească vrednicia şi îi spune să se ascundă trei zile la rând, astfel încât să nu poată fi găsit. Dacă fata îl va găsi, i se va tăia capul, iar dacă nu, fata va fi a lui. Aleodor s-a ascuns cu ajutorul ştiucii pe fundul mării, iar cu ajutorul corbului într-un stol ce zbura foarte sus, dar fata l-a dibuit. A treia zi, flăcăul a chemat tăunul, care l-a prefăcut într-o lindină (ou de păduche – *n.n.*) şi l-a ascuns chiar în coada fetei de împărat. Ea nu l-a mai găsit de data aceasta, aşa că împăratul a fost nevoit să se ţină de cuvânt şi să-i dea fata.

Depăşirea situaţiei dificile (Punctul culminant)

Aleodor a dus-o pe tânără la Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, însă fata s-a cutremurat de scârbă atunci când l-a văzut. Pocitania n-a putut cu niciun chip să se apropie de ea şi *„plesni de necaz”*, astfel că atât fata cât şi voinicul au scăpat cu viaţă.

Situaţia finală (Deznodământul)

Aleodor Împărat a pus stăpânire pe moşia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, s-a însurat cu fata de împărat şi au trăit fericiţi *„până se istoviră”*. Basmul se încheie cu victoria forţelor binelui asupra celor malefice şi cu ***formula finală*** specifică: *„Iară eu încălecai p-o şea şi v-o spusei dumnea-voastră aşa”*.

Ca în toate basmele, **binele învinge răul, dreptatea se împlineşte, adevărul triumfă**, iar cei **viteji şi cinstiţi** trăiesc fericiţi până la adânci bătrâneţi, fiind astfel răsplătiţi pentru trăsăturile lor deosebite, ca simboluri ale valorilor morale ce trebuie să caracterizeze omenirea.

Personajul principal şi **eponim** (*care dă numele operei – n.n.*) al basmului este **Aleodor**. El participă la întreaga acţiune şi este **imaginea binelui**, întruchipând **idealul etic de cinste, dreptate şi adevăr**. Aleodor recunoaşte **cinstit** că a greşit atunci când a călcat pe moşia slutului şi, **viteaz şi demn**, tânărul îi propune pocitaniei să se înfrunte în luptă dreaptă.

Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop este un **personaj fabulos** şi reprezintă **forţele răului**. El este pedepsit în finalul basmului, prin faptul că fata de împărat îl respinge cu scârbă şi dispreţ, din care cauză pocitania plesneşte de necaz. În credinţele străbune se spune că oamenii însemnaţi de natură sunt **răi şi răzbunători**, astfel că *„slutul”* poate fi perceput şi din acest unghi.

Respectând caracteristicile speciei, **formula introductivă**, *„A fost odată ca niciodată”* sugerează un **timp imaginar**. Ascultătorii – cititorii – sunt introduşi într-o lume în care totul este posibil, iar **spaţiul** de desfăşurare a acţiunilor este **imaginar**.

Limbajul basmului popular ***„Aleodor împărat”*** se caracterizează prin ***oralitate*** *(„ba că una, ba că alta”)*, dând ***cititorului*** impresia că „ascultă” povestea. ***Vorbirea directă*** se îmbină cu ***vorbirea indirectă***; ***verbele la perfectul simplu***

Scanned with OKEN Scanner

(„se pomeni", „îi zise", „se sculă", „se învoiră") şi ***inversiunile*** *(„pocitului de om")* specifice stilului oral, precum şi ***cuvintele şi expresiile populare*** *(„se puse la poartă", „n-avu încotro", „să-şi aline foamea", „pasămite")* sunt **mijloace şi procedee artistice** specifice basmului.

Stilul îmbină armonios cele **trei moduri de expunere – naraţiunea, descrierea şi dialogul** – care dau farmec basmului, creaţie ce răspunde nevoii de bine, dreptate şi frumos a poporului român.

Primele creaţii literare au fost cele populare şi *„multe veacuri, poveştile poporului român au circulat doar prin viu grai, nestânjenite între Ţara Românească, Moldova şi Transilvania, contribuind la păstrarea unităţii de limbă şi la unificarea aceloraşi năzuinţe spre mai bine ale maselor populare".* **(*„Proza populară"* – C. Bărbulescu, A. Fochi, S. Stroescu)**

„ALEODOR ÎMPĂRAT"

- basm popular -

- Rezumat -

În basmul popular ***„Aleodor Împărat"*** se reiterează (se reiau) principalele trăsături morale admirate de români. Aflat pe patul de moarte, un împărat şi-a sfătuit fiul să nu calce cumva pe moşia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, pentru că va plăti cu viaţa. După un timp, tânărul a mers la vânătoare şi a păşit, din greşeală, pe pământul pocitaniei, care l-a lăsat în viaţă, punându-i condiţia de a i-o aduce pe fata lui Verdeş împărat. Pe drum, Aleodor a salvat o ştiucă, un corb şi un tăun, care l-au ajutat atunci când este supus de către împărat unor probe, ca să-i poată da fata.

Trecând cu bine ultima probă şi păstrându-şi cuvântul, Aleodor a dus-o pe tânără la Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, deşi se îndrăgostise de ea. Atunci când ea s-a cutremurat de scârbă, pocitania a plesnit de necaz.

Aleodor s-a căsătorit cu fata iubită, păstrând etica basmului, şi anume aceea că binele învinge, în cele din urmă, răul.

Scanned with OKEN Scanner

ALEODOR

- personaj principal de basm popular -

- personaj fabulos (fantastic) -

„Aleodor Împărat"

- basm popular -

Specie de mare întindere a epicii populare, basmul este o ***narațiune anonimă*** în proză, în care întâmplările reale se îmbină cu cele fantastice, armonizare din care reiese principalul mijloc artistic al acestei creații folclorice, ***fabulosul***. ***Personajele*** basmului popular sunt ființe imaginare, înzestrate cu puteri supranaturale, întruchipând ***binele și răul***, din a căror confruntare iese învingător, întotdeauna, binele. ***Spațiul și timpul de desfășurare a acțiunii sunt fabuloase***, specificul mitologic fiind ilustrat prin cifre simbolice și obiecte cu puteri magice.

Basmele populare românești cultivă **vitejia umană, frumusețea fizică și morală concentrate în eroul principal**, care întruchipează idealul de cinste, dreptate și adevăr al poporului, el constituind **imaginea binelui**, aflat în luptă continuă cu **forțele malefice**, pe care le învinge în final.

Personajul principal și **eponim** (care dă numele operei – *n.n.*) din basmul popular este **ALEODOR,** care participă activ la toate momentele acțiunii și întruchipează ***forțele binelui***. Este un ***personaj imaginar,*** înzestrat cu ***puteri fabuloase*** și constituie modelul moral al românului dintotdeauna.

Încă din **titlu** se specifică, ***direct***, numele ***eroului pozitiv***, Aleodor, și, ***indirect***, ipostaza de ***personaj fabulos***, aceea de împărat.

Trăsăturile protagonistului (personaj principal – *n.n.*) reies, ***indirect***, din faptele și întâmplările la care participă, din relațiile sale cu celelalte personaje, precum și din vorbele și gândurile eroului. Aleodor este construit prin îmbinarea unor trăsături etice omenești cu trăsături supranaturale, acest ***mijloc artistic*** fiind specific pentru personajele din basmele populare.

Portretul moral este definit prin câteva trăsături formulate ***direct de către naratorul anonim*** încă de la începutul basmului. Aleodor creștea și se făcea **„mai isteț și mai iscusit"**, iar când acesta îl salvează pe corb legându-i aripa ruptă, ***naratorul anonim*** își ***exprimă direct*** admirația pentru **bunătatea** tânărului, afirmând că era **„băiat viteaz și de treabă"**. Tot prin ***caracterizare directă*** sunt reliefate și trăsăturile reieșite din ***opinia celorlalte personaje***. Tatăl

Scanned with OKEN Scanner

lui, aflat pe patul de moarte, este convins că fiul va dovedi **iscusinţă** în cârmuirea împărăţiei. Fata de împărat îl consideră **„nurliu şi drăgălaş”** şi însuşi Verdeş împărat se minuna de **„isteţimea”** lui Aleodor.

Alte **trăsături morale** reies, în mod indirect, din atitudinea, faptele şi vorbele personajului, precum şi din relaţia cu celelalte personaje. Aleodor recunoaşte **cinstit** că a greşit atunci când a călcat pe moşia slutului, dar, **viteaz şi demn**, tânărul îi propune pocitaniei să se înfrunte în luptă dreaptă. **Voinic şi neînfricat**, Aleodor pleacă s-o ia pe fata lui Verdeş împărat şi, **model de cinste şi corectitudine,** el o aduce pocitaniei, deşi fata îi era dragă.

Milos din fire, voinicul salvează viaţa animalelor întâlnite în drumul său: ştiuca, tăunul şi corbul. În trecerea ***probelor*** la care-l supune Verdeş împărat, tânărul este **curajos şi isteţ,** el apelează la făpturile cărora le cruţase viaţa ca să-l ajute la necaz. Deşi la primele două probe fata îl găseşte atunci când se ascunsese pe fundul mării sau în înaltul cerului în stolul de corbi, Aleodor nu dezarmează, ci, **ambiţios**, are încredere în sine şi în ajutorul prietenilor. Când se ascunde a treia oară în cosiţa fetei, aceasta nu-l mai găseşte şi voinicul reuşeşte astfel să obţină mâna tinerei, îndeplinindu-şi misiunea.

În finalul basmului, el dovedeşte **calităţi de conducător** şi **inteligenţă**, deoarece îşi extinde împărăţia şi peste moşia pocitaniei şi se căsătoreşte cu fata de împărat.

Relaţia tânărului împărat ***cu celelalte personaje*** reliefează şi alte **trăsături etice (*morale*)** ale protagonistului. Faţă de Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop este **loial şi corect**, îşi respectă cuvântul dat, dovedind **responsabilitate** atunci când acceptă să i-o aducă pe fata lui Verdeş împărat. **Onestitatea** cu totul aparte reiese din scena în care fata de împărat îl sărută în somn, iar el, cu toate că o iubea, *„îi trase o palmă”*, deoarece ea aparţinea pocitaniei.

Ca orice personaj de basm, Aleodor este un fel de Făt-Frumos, înzestrat cu însuşiri supranaturale. Înţelege graiul necuvântătoarelor şi poate vorbi firesc cu acestea, putându-se **metamorfoza** cu ajutorul lor în cosăcel, corb şi lindină. Aleodor este, aşadar, un personaj în care se împletesc însuşiri omeneşti şi puteri fabuloase.

Autorul anonim nu îi alcătuieşte un ***portret fizic***, deoarece Aleodor întruchipează **spiritul de dreptate şi credinţă, cinstea, generozitatea, inteligenţa şi bunătatea, calităţi morale ale românilor dintotdeauna.**

Scanned with OKEN Scanner

Însuşirile etice şi cele supranaturale ale **personajului pozitiv** Aleodor sunt accentuate de ***antiteza*** dintre acesta şi Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, dintre cinstea şi loialitatea tânărului împărat şi lăcomia slutului.

Finalul fericit, cu **triumful binelui asupra forţelor malefice**, dă basmului dimensiuni morale. Autorul anonim impune norme etice esenţiale manifestate din cele mai vechi timpuri în firea poporului român, iar admiraţia pe care o are naratorul pentru comportamentul eroului conduce la ideea că acesta este un exemplu de conduită demn de urmat.

„Multe veacuri, poveştile poporului român au circulat doar prin viu grai, nestânjenite, între Ţara Românească, Moldova şi Transilvania, contribuind la păstrarea unităţii de limbă şi la unificarea aceloraşi năzuinţe spre mai bine ale maselor populare."
(*„Proza populară"* – C. Bărbulescu, A. Fochi, S. Stroescu)

Scanned with OKEN Scanner

II. DESCRIEREA NONLITERARĂ ÎN PROZĂ

- Definiție, trăsături -

TEXTUL DESCRIPTIV NONLITERAR este asemănător cu textul narativ literar doar prin succesiunea întâmplărilor relatate în ordine cronologică, adică în ordinea în care ele s-au petrecut.

DIFERENȚE între textul descriptiv nonliterar și textul descriptiv literar:

- În textul nonliterar, întâmplările, faptele prezentate sunt autentice, în sensul că s-au petrecut în realitate, într-un anumit timp și un loc identificat.
- În textul nonliterar, ***acțiunea este prezentată de un autor concret,*** care a existat sau există în realitate.
- Persoanele care iau parte la aciune nu sunt personaje literare, construite cu imaginaia scriitorului, ci se numesc **„participanți”,** pentru că sunt ***persoane reale.***
- Cele mai întâlnite **texte nonliterare** sunt: ***scrisorile, jurnalul, reportajul, textele științifice*** (prelegere, alocuțiune, pledoarie etc.), ***articolele de presă, interviurile*** etc.

1. JURNALUL

JURNALUL este o formă a scrierii ***autobiografice***, prin care se înregistrează activități, evenimente trăite de autorul însuși. De regulă, jurnalul cuprinde însemnări zilnice din viața respectivei persoane, între trăsăturile scrisului fiind ***sinceritatea și confesiunea.***

În jurnalul școlar se pot nota întâmplări petrecute la școală, fie celui care consemnează în jurnal, fie despre examene, idei, fapte sau aspecte despre colegi și profesori.

Jurnalul se caracterizează ***prin relatare subiectivă – la persoana I*** – a faptelor și a întâmplărilor consemnate.

În funcție de scopul cu care a fost inițiat jurnalul și de împrejurările vieții, acesta poate fi: ***jurnal de călătorie, jurnal intim, jurnal de bord, jurnal de front*** etc.

Primul autor de jurnal, în sens modern, a fost criticul **Titu Maiorescu (1840-1917),** care a consemnat, într-un jurnal impresionant, cea mai lungă perioadă din viața lui: de la vârsta de 15 ani până la 72 de ani. Sunt mulți scriitori care au îmbogățit această scriere autobiografică, între care remarcăm doar câțiva: **Eugen Lovinescu, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Geo Bogza, Mircea Eliade, Mihail Sebastian** și alți scriitori de mare valoare culturală, intrați pentru eternitate în Panteonul Literaturii Române.

Scanned with OKEN Scanner

JURNALUL DE CĂLĂTORIE

JURNALUL DE CĂLĂTORIE este relatarea în scris, de regulă, notarea zilnică a întâmplărilor pe parcursul călătoriei. Se notează, obligatoriu, data când s-au petrecut faptele povestite, localitatea şi obiectivul călătoriei, urmate de relatarea celor mai importante informaţii de care a beneficiat vizitatorul.

Jurnalul este un text nonliterar, în care sunt prezentate evenimentele reale care l-au impresionat pe posesorul jurnalului şi petrecute în timp exact şi în spaţiu identificat.

JURNAL DE CĂLĂTORIE

Monica şi colegii ei merg, împreună cu doamna dirigintă, într-o excursie destul de obositoare, pentru că au călătorit de la Alba Iulia la Braşov, apoi la Târgovişte, în numai trei zile. În această aventură, participanţii au aflat o mulţime de noutăţi despre personalităţi istorice, despre primele şcoli, primele tipărituri, primele biblioteci. Monica este foarte mândră de toate aceste veşti extraordinare şi consideră că ar fi fost potrivite să intre în Cartea Recordurilor Istorice, dacă aceasta ar fi existat în secolele respective.

Acţiunea este realizată de persoana concretă şi reală, care consemnează în propriul jurnal întâmplări, impresii, emoţii trăite, nu fictive.

În jurnalul ei, Monica foloseşte persoana a II-a singular, pentru că ea „vorbeşte" cu jurnalul, căruia i se adresează ca unui adevărat prieten, cu simpatie şi sinceritate: *„Jurnalule,"; „Dragă jurnalule,"; „Drăguţul meu jurnal,".*

În prima zi, ***vineri, 6 mai,*** Monica se întâlneşte cu Mihai Viteazul, în oraşul Alba Iulia, unde avea loc un festival istoric de reconstituire a unor momente petrecute pe aceste meleaguri cu două secole în urmă. A vizitat cea mai veche bibliotecă, unde sunt păstrate peste 50 000 de cărţi tipărite în primii ani de invenţie a tiparului, numite „incunabule". De la librăria din oraş, copiii au cumpărat cărţi despre istoria acestor locuri, unde au citit şi despre Răscoala lui Horia, Cloşca şi Crişan.

Următorul obiectiv consemnat în *„Dragă jurnalule"*, pe data de **7 mai,** a fost Muzeul „Prima Şcoală Românească" din Şcheii Braşovului. Aici, Monica a văzut scrieri cu litere chirilice şi cea mai veche tiparniţă, la care diaconul Coresi a tipărit peste 39 de cărţi, un mare cărturar al acelor vremuri. Chiar şi al acestor vremuri...

În ultima zi, pe 8 mai, copiii au vizitat Cetatea de Scaun a Ţării Româneşti, oraşul Târgovişte. Aici a avut capitala Ţării Româneşti Mircea cel Bătrân şi, în timpul domniei lui, ţara se întindea până la Marea Neagră. Ei au vizitat Turnul Chindiei, ruinele şi Muzeul Tiparului şi al Cărţii Vechi Româneşti.Foarte interesant i s-a părut textul moralizator, filozofic şi politic scris de domnitorul Ţării Româneşti, Neagoe

Scanned with OKEN Scanner

Basarab (1512-1521), prin care îi dădea îndrumări educative şi de comportament fiului său: *„Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie"* – carte considerată una dintre capodoperele literaturii medievale româneşti.

Monica a aflat, în această excursie, atât de densă, că limba română foloseşte alfabetul latin doar din secolul al XIX-lea.

Excursia pe traseul lung, de la Alba Iulia – unde l-a întâlnit pe Mihai Viteazul – la Braşov – unde a văzut primele tipărituri ale Diaconului Coresi –, apoi la Târgovişte, Cetatea de Scaun a celui mai important domnitor al dinastiei Basarab, Mircea cel Bătrân, a fost o lecţie profundă de istorie şi de patriotism pentru copii, care au aflat o mulţime de noutăţi senzaţionale.

Într-o călătorie, colecţionezi momente de cunoaştere a unor tărâmuri magnifice şi te copleşeşte bucuria că, indiferent cât de multe ştii, întotdeauna ai mai multe de învăţat.

CERINŢA (din manual)

Redactează ***o pagină de jurnal,*** de aproximativ 100 de cuvinte, în care să prezinţi o experienţă trăită de tine. Ai în vedere că, atunci când scrii un jurnal, este important să notezi data, să utilizezi persoana I şi să fii sincer/sinceră.

O PAGINĂ DE JURNAL
(Compunere)

Sâmbătă, 21 iunie

Dragă jurnalule,

Îţi povestesc o întâmplare grozavă petrecută astăzi. Ştii că părinţii mei sunt pasionaţi de excursiile la munte, aşa că am plecat cu entuziasm spre Buşteni. Fratele meu, Dorin, a moştenit pasiunea tatălui nostru pentru căţărări, noi, fetele, nu ne aventurăm, ci preferăm pantele mai line.

Deja se făcuse amiază când am ajuns pe platoul aflat între munţi şi am luat-o pe drumul care ducea la stâna unde prietenii noştri ne aşteptau cu bunătăţi pentru prânz. Deodată, am auzit un scâncet de copil în vegetaţia înaltă, care mărginea cărarea, şi, ce crezi? am găsit un căţeluş plin de scaieţi şi moleşit de foame. L-am curăţat aşa cum am putut, i-am dat un biscuit şi apă şi l-am dus la stână.

Baciul s-a bucurat enorm când a văzut căţeluşul pe care-l pierduse şi pe care-l căutase disperat. I-am pus numele Pribegilă. Am fost cu toţii veseli şi am mâncat cu poftă ceea ce pregătiseră ciobanii. Dar cel mai fericit părea Pribegilă.

Scanned with OKEN Scanner

„UN JURNAL INTIM DE ACUM PATRU DECENII"

de Eugen Simion

EUGEN SIMION (1933-2022) a fost critic și istoric literar de uriașă valoare culturală, academician și Președintele Academiei Române în perioada 1998-2006. A făcut o călătorie în Danemarca și, cât a stat acolo, a consemnat în jurnal, în fiecare zi, cele mai importante evenimente trăite și impresiile deosebite pe care le simțise în urmă cu patru decenii.

O seară la Thisted

„Mă întorc la Thisted și, înainte de a mă duce la hotel, fac o scurtă plimbare prin centrul orașului. Străzile sunt pustii. Este ora 9:30 (10:30 la București) și orașul s-a culcat. Începe să plouă, o ploaie măruntă, obosită, plictisită de ea însăși. Nu știi niciodată când vine, nu poți bănui când încetează. Cineva acolo sus, în cer, între două ore lungi, ca nopțile polare, întoarce o stropitoare enormă și udă din belșug pământul acesta lovit din toate părțile de apele mării. De aceea, ploaia a devenit un element intim al peisajului scandinav. Oamenii nu se feresc de ea, nu așteaptă să vină, nu așteaptă să treacă. O întâmpină cu resemnare, o acceptă, nu o blestemă, nu o divinizează".

(Eugen Simion, *„Un jurnal intim de acum patru decenii"*)

Eugen Simion, ca membru al Uniunii Scriitorilor din România, a vizitat Danemarca în urmă cu 40 de ani. Autorul jurnalului a fost impresionat de o seară ploioasă, în orașul Thisted, din Danemarca, de aceea a simțit nevoia să noteze în jurnal percepția sa despre ploaia *„măruntă, obosită, plictisită de ea însăși"*. Se desprinde, din cele consemnate, faptul că ploaia era un fenomen al naturii previzibil, cu care locuitorii sunt obișnuiți și nu-i mai putea surprinde, locul acesta fiind *„lovit din toate părțile de apele mării"*. Se subînțelege faptul că localitatea este situată în apropierea unei mări, probabil Marea Nordului, de aceea *„ploaia a devenit un element intim al peisajului scandinav"*.

Oamenii sunt relaxați, știind clima, și se retrag devreme în case, deoarece era doar *„ora 9:30 (10:30 la București) și orașul s-a culcat"*. Autorul jurnalului își imaginează faptul că, în țara aflată între mări, cineva *„întoarce o stropitoare enormă și udă din belșug"* acest pământ. Ploaia devenise, pentru locuitori, o banalitate, așa că o *„întâmpină cu resemnare, o acceptă, nu o blestemă, nu o divinizează"*.

Textul jurnalului este **descriptiv nonliterar,** pentru că oferă informații precise despre Danemarca, pe care autorul o vizitase *„acum patru decenii"*.

Scanned with OKEN Scanner

2. TEXTUL ARGUMENTATIV

- definiție, caracteristici -

TEXTUL ARGUMENTATIV urmăreşte demonstrarea unei **ipoteze**, a unei **opinii** privitoare la o anumită temă sau situaţie şi are **scop persuasiv (convingător).** Aşa cum arată şi numele, acest text trebuie să conţină **argumente** pentru susţinerea unui **punct de vedere** despre un concept, o situaţie, o personalitate etc.

Textul argumentativ are **trei componente obligatorii:**

1) IPOTEZA/OPINIA, enunţată clar despre ideea/tema ce urmează a fi susţinută, este introdusă prin diverse ***sintagme***, ca: *„În opinia mea..."*; *„Consider că..."*; *„Sunt de părere că..."* etc.

2) ARGUMENTELE care susţin tema respectivă pot fi motivate prin:

- referiri din textul-suport
- păreri personale
- citarea unor exemple din lecturile studiate sau particulare
- comparaţii convingătoare

Argumentele trebuie introduse prin expresii/sintagme: *„În primul rând"; „În al doilea rând"; „Mai întâi"; „În altă ordine de idei"; „În aceeaşi ordine de idei"; „Exemplele sunt numeroase..."; „Îmi susţin opinia prin câteva argumente"; „Am motive întemeiate pentru a susţine acest punct de vedere..."*

3) CONCLUZIA *reia opinia* exprimată în ipoteză, în scopul consolidării punctului de vedere respectiv, introdusă prin sintagme ca: *„În concluzie,"; „Aşadar,"; „Prin urmare,"*.

CONECTORII sunt cuvintele de legătură **obligatorii**, cu putere persuasivă (convingătoare) de a susţine şi a dovedi valabilitatea opiniei exprimate:

- ***verbe de opinie*:** *a crede, a aprecia, a considera, a opina, a presupune, a socoti, să ne amintim* etc.;
- ***adverbe/locuţiuni adverbiale*:** *probabil, pesemne, posibil, desigur, fără îndoială, cu siguranţă, plauzibil, fireşte, bineînţeles, negreşit, neîndoielnic, evident, din acest motiv, spre deosebire de, la fel ca* etc.;
- ***conjuncţii/prepoziţii/locuţiuni conjuncţionale şi prepoziţionale*:** *deoarece, întrucât, pentru că, încât, deci, aşadar, or, de aceea, ca şi când, fiindcă, spre deosebire de, ca să, apoi, mai mult, de asemenea, având în vedere faptul că, e firesc să, ca urmare, din punct de vedere* etc.

Scanned with OKEN Scanner

„MOTIVE PENTRU CARE CĂLĂTORIILE TE FAC MAI BUN"

de Samantha Fanelli

(Text adaptat după un articol)

- text argumentativ -

SAMANTHA FANELLI s-a născut în Danemarca, apoi s-a mutat în Statele Unite. A terminat prima carte la 5 ani, apoi și-a urmat pasiunea pentru jurnalism, făcând studii de specialitate la Universitatea din Austin, Texas, și studii culturale la Universitatea din Danemarca. Are o slăbiciune pentru călătorii, despre care a și scris, recomandând diverse destinații de vacanță.

*

Impactul cu alte locuri te determină să ai *„fiori pe șira spinării"* și să te vezi în stare de acțiuni pe care n-ai fi bănuit că le poți face. Simți o emoție greu de imaginat la vederea celebrelor monumente și zone geografice despre care credeai că există doar în fotografii și în povești incredibile.

Un alt mod despre cunoașterea de sine și care te face să te privești altfel decât te știai este faptul că *„înveți să te descurci în orice situație"*, să te adaptezi și să găsești soluții pentru variate neplăceri care se ivesc în orice călătorie: pierderea bagajelor, zboruri anulate, schimbarea bruscă a vremii, episoade care vor alcătui albumul tău de amintiri.

În concluzie, lumea ți-a devenit prieten după ce *„ai prins gustul călătoriilor"*, deschizându-ți noi orizonturi și te copleșește dorința de a descoperi locuri noi, destinații interesante, iar curiozitatea ta nu mai cunoaște limite.

Scanned with OKEN Scanner

CĂLĂTORIA – UN TEST DE AUTOCUNOAȘTERE

- text argumentativ -

• ***CERINȚA:***

- Scrie ***un text argumentativ,*** de minimum 150 de cuvinte, în care să susții, prin două argumente, răspunsul la întrebarea: Călătoriile sunt sau nu un prilej de a afla multe lucruri despre lume și de a te cunoaște pe tine însuți?

În opinia mea, călătoriile sunt un bun prilej de autocunoaștere și, totodată, de a vedea multe locuri interesante.

În primul rând, impactul cu tot felul de teritorii te uimește prin inedit și spectaculos: nu mi-am închipuit că mă pot emoționa la vederea celebrelor monumente și zone geografice despre care credeam că există doar în fotografii și în povești.

În al doilea rând, călătoriile îți oferă un alt mod al cunoașterii de sine, te fac să te privești altfel decât te știai. De asemenea, înveți să te descurci în orice situație, să te adaptezi și să găsești soluții pentru fel de fel de neplăceri, care se ivesc în orice călătorie.

În concluzie, lumea ți-a devenit prieten după ce ai prins gustul călătoriilor, deschizându-ți noi orizonturi, iar curiozitatea ta nu mai cunoaște limite în dorința de a descoperi locuri noi, destinații interesante.

Scanned with OKEN Scanner

EXEMPLE APLICATIVE

• ***Cerința:***

Selectează informațiile precise prin care să argumentezi că textul de mai jos este un text nonliterar și științific.

- Text nonliterar/Text științific

„Matematicianul Pitagora a trăit, cu aproximație, între anii 569-475 î.H., dar teorema concepută și demonstrată de el este și astăzi la fel de valabilă și se aplică în rezolvarea problemelor din geometria plană. Enunțul teoremei lui Pitagora este următorul: «În orice triunghi dreptunghic, suma pătratelor catetelor este egală cu pătratul ipotenuzei»".

Răspuns:

În **textul științific (nonliterar)** de mai sus se remarcă ***absența figurilor de stil, a narațiunii și a descrierii,*** precum și faptul că mesajul ***nu transmite emoții*** cititorului, ci doar ***informații exacte, clare, precise*** despre matematicianul Pitagora: perioada vieții, teorema inventată de el, care îi poartă numele, și enunțul acestei teoreme.

• ***Cerința:***

Selectează informațiile precise prin care să argumentezi că textul de mai jos este un text nonliterar și juridic.

- Text nonliterar/Text juridic

Art. 1. *Accesul liber și neîngrădit al persoanei la orice informație de interes public, definite astfel prin prezenta lege, constituie unul dintre principiile fundamentale ale relațiilor dintre persoane și autoritățile publice, în conformitate cu Constituția României și cu documentele internaționale ratificate de Parlamentul României.*

(Legea 544/2001 privind accesul la informațiile de interes public)

Răspuns:

În **textul juridic (nonliterar)** de mai sus se remarcă ***absența figurilor de stil, a narațiunii și a descrierii,*** precum și faptul că mesajul ***nu transmite emoții*** cititorului, ci doar ***informații exacte, clare, precise*** despre accesul cetățenilor la informațiile de interes public, drept consfințit în Constituția României și în documentele internaționale validate de Parlamentul României.

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA a II-a
TESTE APLICATIVE

I. TESTE-GRILĂ

• ***Cerința:***

Încercuieşte răspunsul corect în variantele:

1. *Modurile de expunere* sunt:
a) dialogul, monologul, personificarea;
b) naraţiunea, dialogul, descrierea;
c) descrierea, naraţiunea, portretul;
d) monologul, descrierea, comparaţia.

2. Se numeşte *narator* cel care:
a) scrie o operă literară;
b) imaginează o întâmplare;
c) povesteşte o întâmplare;
d) se află în centrul acţiunii.

3. Se numeşte *eu liric* cel care:
a) scrie o poezie lirică;
b) relatează o întâmplare;
c) transmite direct propriile idei, stări, concepţii;
d) compune un text liric în proză.

4. *Descrierea literară* este modul de expunere prin care:
a) se povesteşte o întâmplare;
b) se înfăţişează un tablou din natură;
c) se transmit informaţii exacte despre un fenomen;
d) se relatează relaţiile dintre personaje.

5. *Procedeele artistice* prezente într-o operă literară sunt:
a) figurile de stil, imaginile artistice, registrele stilistice;
b) naraţiunea, figurile de stil, descrierea;
c) dialogul, imaginile artistice, epitetele;
d) descrierea, monologul, metafora.

Scanned with OKEN Scanner

6. *Imaginile artistice* dintr-o operă literară sunt:
a) auditive, motorii, cromatice, vizuale;
b) epitete, registre stilistice, imagini vizuale; imagini motorii;
c) personificări, imagini cromatice, imagini auditive, registre stilistice;
d) figuri de stil, imagini olfactive, registre stilistice, imagini vizuale.

7. *Dialogul* este modul de expunere specific al unui text:
a) liric;
b) dramatic;
c) epic;
d) ştiinţific

8. Într-un text literar, *semnul exclamării* marchează:
a) o chemare, un îndemn, o poruncă, o rugăminte;
b) o poruncă, o întrebare, un îndemn, un strigăt;
c) o uimire, o chemare, o povaţă, o explicaţie;
d) un îndemn, un sfat, o chemare, un ordin.

9. Într-un text literar, *semnul întrebării* marchează:
a) o afirmaţie, o nedumerire, o întrebare, un îndemn;
b) un strigăt, o nedumerire, o neclaritate, o chemare;
c) o întrebare, o nedumerire, o neclaritate, o curiozitate;
d) o poruncă, o povaţă, o întrebare, o nedumerire.

10. În mod obligatoriu, *virgula* desparte:
a) subiectul de predicat;
b) părţile de propoziţie coordonate;
c) substantivul de verb;
d) conjuncţia „şi” de restul enunţului.

11. Forma corectă a substantivului „*minge*”, articulat, la nominativ singular este:
a) mingie
b) mingea
c) mingia
d) mingiia

12. Se dau următoarele expresii:
1) averse de ploaie;
2) tupeu obraznic;

Scanned with OKEN Scanner

3) astru ceresc;
4) perioadă de timp;

Care dintre expresii constituie pleonasme?
a) numai 3 şi 5;
b) numai 1, 4 şi 5;
c) niciuna;
d) toate.

12) Explicaţie:
Pleonasmul este o greşeală de exprimare, care înseamnă repetarea inutilă a unor cuvinte care exprimă aceeaşi idee.
aversă (de ploaie) – ploaie scurtă
tupeu (obraznic) – obrăznicie
astru (ceresc) – corp ceresc
perioadă (de timp) – interval de timp

13. Fie enunţul: *M-aş bucura să fie averse de ploaie, ca să-mi i-au umbrela care am primito cadou de la fica mea şi de la dragele mele prietene.*
Acesta conţine:
a) şase greşeli
b) patru greşeli
c) două greşeli
d) cinci greşeli.

13) Răspuns:
M-aş bucura să fie averse de ploaie, ca să-mi i-au umbrela care am primito cadou de la fica mea şi de la dragele mele prietene.
– M-aș bucura să fie averse, ca să-mi iau umbrela pe care am primit-o de la fiica mea și de la dragile mele prietene.

14. Fie enunţul: *Le-ar place ca tu să fi binevoitor cu ei şi săi consideri ca pe proprii prieteni, chiar dacă nu vă cunoaşte-ţi demult timp.*
Acesta conţine:
a) şapte greşeli
b) şase greşeli
c) patru greşeli
d) trei greşeli

Scanned with OKEN Scanner

14. Răspuns:

Le-ar place ca tu să fi binevoitor cu ei şi săi consideri ca pe proprii prieteni, chiar dacă nu vă cunoaşte-ţi demult timp.

– Le-ar plăcea ca tu să fii binevoitor cu ei şi să-i consideri ca pe propriii prieteni, chiar dacă nu vă cunoaşteţi de mult timp.

15. Fie enunţul: *Fiecare din noi avem obligativitatea să respectăm regulile de circulaţie rutieră pe drumuri şi şosele.*

Acesta conţine:

a) şapte greşeli
b) şase greşeli
c) cinci greşeli
d) patru greşeli

15. Răspuns:

Fiecare din noi avem obligativitatea să respectăm regulile de circulaţie rutieră pe drumuri şi şosele.

Fiecare dintre noi are obligaţia să *respecte regulile de circulaţie rutieră.*

(Răspunsuri: 1b, 2c, 3c, 4b, 5a, 6a, 7b şi c, 8a, 9c, 10b, 11b, 12d, 13a, 14b, 15c)

Scanned with OKEN Scanner

II. TESTE EXPLICATIVE

• ***Cerința:***

Selectează procedeele artistice prin care să argumentezi că textul de mai jos este un text liric.

„Pe cea câmpie lungă a cărei tristă zare
Sub cer, în fund, departe misterios dispare,
Nici casă, nici pădure, nici râu răcoritor,
Nimic nu-nveseleşte pe bietul călător."

(Vasile Alecsandri, *„Bărăganul"*)

Răspuns:

Modul de expunere: descrierea literară;

Titlul: „Bărăganul" – numele câmpiei descrise;

Figuri de stil:

– epitet: *„câmpie lungă";*
– epitet în inversiune: *„tristă zare"*
– enumerație: *„nici casă, nici pădure, nici râu răcoritor"*
– epitet: *„râu răcoritor"*
– epitet în inversiune: *„bietul* călător"
– personificare: *„tristă zare"*

Imagini artistice:

– imagine vizuală: *„câmpie lungă a cărei tristă zare"*

Registre stilistice:

– neologism: *„misterios"*
– cuvânt popular: *„biet"*

• ***Cerința:***

Argumentează că textul de mai jos este un text literar, menționând trăsăturile specifice.

„– Bună ziua, zise Micul prinț.
– Bună ziua, zise negustătorul.*
Era un negustător de hapuri perfecționate, care potolesc setea.
– Înghiți câte unul pe săptămână și nu mai simți nevoia să bei.
– Pentru ce le vinzi? zise Micul prinț.
– Aduc o mare economie de timp, zise negustătorul. Experții au făcut un calcul. Economisești cincizeci și trei de minute!
– Eu, își spuse Micul prinț, dacă aș avea de irosit cincizeci de minute, aș porni în liniște spre o fântână..."

(Antoine de Saint-Exupéry, *„Micul prinț"*)

**negustător* = negustor, comerciant

Scanned with OKEN Scanner

Răspuns:
Moduri de expunere: narațiunea și dialogul.
Titlul: numele unui personaj.
Personaje: Micul prinț și neguțătorul
Dialogul dintre personaje este marcat prin linie de dialog
Figuri de stil:
– epitete: *„hapuri perfecționate"; „mare economie de timp"*
– epitet în inversiune: „micul prinț"
Registre stilistice:
– neologisme: *„perfecționate", „experții", „calcul", „economiești", „irosit" „neguțător"*
– cuvinte populare: *„hapuri"*
– expresii populare: *„potolesc setea", „nu simți nevoia", „aș avea de irosit"*

• ***Cerința:***
Argumentează că strofa de mai jos este un text liric, menționând trăsăturile unei descrieri literare.

„Vântul e copil zburdalnic, fără milă, nici mustrare,
Care-mpinge-n rea furtună toate vasele pe mare,
Și, ca lupul după turme, se alungă după nori,
Și doboară stejari falnici și desfoaie blânde flori."

(Vasile Alecsandri, *„Vântul"*)

Strofa ilustrează descrierea unui fenomen al naturii.

Răspuns:
- Modul de expunere este ***descrierea.***
- Eul liric își exprimă în mod ***direct sentimentul*** de admirație față de măreția Masivului Ceahlău.
- Figuri de stil:
– epitete: *„copil zburdalnic"; „rea furtună"; stejari falnici"; „blânde flori"*
– epitete în inversiune: *„rea furtună"; „blânde flori"*
– comparație: *„vântul [...] ca lupul după turme se alungă după nori"*
– personificare metaforică: *„vântul e copil zburdalnic"*
- Registre stilistice:
– cuvinte populare: *„se alungă"; „doboară"; „desfoaie"*
- Imagini artistice:
– imagine vizuală și motorie: *„vântul [...] doboară stejari falnici și desfoaie blânde flori"*

Scanned with OKEN Scanner

• ***Cerința:***
Demonstrează că fragmentul de mai jos este un text epic.

„Era odată o babă și un moșneag. Baba avea o găină și moșneagul un cucoș; găina babei se oua de câte două ori pe fiecare zi și baba mânca o mulțime de ouă; iar moșneagului nu-i da niciunul. Moșneagul într-o zi își pierdu răbdarea și zise:

— Măi babă, mănânci ca în târgul lui Cremene. Ia dă-mi și mie niște ouă, ca să-mi prind pofta măcar.

— Da' cum de nu! zise baba, care era foarte zgârcită. Dacă ai poftă de ouă, bate și tu cucoșul tău, să facă ouă, și-i mânca; că eu așa am bătut găina, și iacătă-o cum se ouă.

Moșneagul, pofticios și hapsân, se ia după gura babei și, de ciudă, prinde iute și degrabă cucoșul și-i dă o bătaie bună, zicând:

— Na! ori te ouă, ori du-te de la casa mea; ca să nu mai strici mâncarea degeaba."

(Ion Creangă, *„Punguța cu doi bani"*)

Răspuns:

- ***Naratorul*** povestește la ***persoana a III-a*** despre o babă care avea o găină și un moșneag care avea un cocoș.
- ***Timpul*** în care s-au petrecut întâmplările este demult, cândva, ca în orice basm sau poveste: „Era odată".
- Există ***personaje***: moșneagul, baba, găina și cocoșul.
- ***Dialogul*** are loc între moșneag și babă.
- ***Caracterizare directă de către narator:*** *„baba [...] era foarte zgârcită"*; „Moșneagul, pofticios și hapsân."
- ***Stilul artistic:***
  - ***epitete*** *(„baba [...] foarte zgârcită"; „moșneagul pofticios și hapsân")*
  - ***registrul stilistic*** dominant este cel popular, cu ***termeni și expresii populare,*** care ilustrează limbajul personajelor: *„Măi babă", „să-mi prind pofta", „și-i mânca"; „mănânci ca în târgul lui Cremene", „se ia după gura babei"; „Na! [...]să nu mai strici mâncarea degeaba".*

Scanned with OKEN Scanner

• **Cerința:**

Citește cu atenție următorul text pentru a putea răspunde la cerințele formulate.

„Leul s-a-mbrăcat odată
Într-o piele de măgar,
Să colinde țara toată
Din hotar până-n hotar,
Ca să vadă cum se poartă lupii (marii dregători)*
Cu noroadele-i blajine de supuși rumegători.

Deci, trecând el într-o seară la o margine de crâng
Ca un biet măgar nătâng,
Niște lupi, cum îl văzură, se reped la el pe loc
Și-ntr-o clipă îl înșfacă, grămădindu-l la mijloc.

– Stați, mișeilor! Ajunge, – că vă rup în dinți acuși!
(Strigă leul, apărându-și pielea cea adevărată.)
Astfel vă purtați voi oare cu iubiții mei supuși?...

Lupii, cunoscându-i glasul, îndărăt s-au tras pe dată,
Și de frică se făcură mici, ca niște cățeluși.
– O, măria-ta! Iertare!
Zise cel mai diplomat,-
Semănai așa de tare
C-un măgar adevărat!...”

(George Topârceanu, „Leul deghizat”)

Redactează răspunsul la fiecare dintre următoarele cerințe cu privire la textul dat.

1. Numește câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: *„blajin”* și *„a se năpusti”*.
2. Explică rolul parantezelor în secvența: *„Ca să vadă cum se poartă lupii (marii dregători)”*.
3. Construiește un enunț cu alt sens decât cel din text al verbului *„a (se) purta”*.
4. Transcrie două cuvinte/expresii din text care aparțin limbajului popular.
5. Menționează tipul de perspectivă narativă din textul dat.

**dregător* = demnitar al statului

Scanned with OKEN Scanner

6. Selectează un vers din text care fixează dimensiunea temporală şi dimensiunea spaţială.

7. Prezintă valoarea expresivă a verbelor la imperativ în textul dat.

8. Ilustrează, cu câte un exemplu din textul dat, două trăsături ale genului epic.

9. Comentează, în 60-100 de cuvinte, morala din textul dat, prin evidenţierea relaţiei dintre ideea textului şi mijloacele artistice.

Răspunsuri posibile

1. Sinonime: *blajin* = blând; *a se năpusti* = a se repezi;

2. Autorul dă informaţii asupra rolului lupilor, de *„mari dregători"* în ţară;

3. Alt sens al verbului *„a (se) purta"*: Anul acesta se poartă culoarea mov./ Mihaela poartă aceeaşi geacă de trei ani.

4. Limbaj popular: *„vă rup în dinţi"*; *„îndărăt"*; *„noroade"*;

5. Perspectiva narativă obiectivă, naraţiunea la persoana a III-a;

6. Dimensiunea temporală şi dimensiunea spaţială: *„Deci, trecând el într-o seară la o margine de crâng"*;

7. Modul imperativ exprimă ordinul pe care leul deghizat îl dă dregătorilor-lupi şi sugerează, din punct de vedere stilistic, o ameninţare înspăimântătoare: *„– Staţi, mişeilor! Ajunge, – că vă rup în dinţi acuşi!"*

8. Trăsături ale genului epic:
   - narator obiectiv: *„Leul s-a-mbrăcat odată/Într-o piele de măgar,/Să colinde ţara toată/Din hotar până-n hotar"*;
   - naraţiunea la persoana a III-a şi dialogul: *„– Staţi, mişeilor! Ajunge, – că vă rup în dinţi acuşi!"*;
   - personaje: leul deghizat şi lupii dregători;

9. Morala, ca şi fabula, este ***o alegorie*** în care animalele reprezintă oamenii şi comportamentul lor. Lupii, mari dregători ai ţării, îşi jecmănesc supuşii, aşa cum se întâmplă şi în lumea oamenilor. Conducătorul lor, leul, se deghizează în măgar şi descoperă mişelia dregătorilor-lupi. De teamă să nu-şi piardă avantajele materiale şi funcţiile, lupii *„se făcură mici, ca nişte căţeluşi"*. Ei îşi cer iertare cu umilinţă, iar *„cel mai diplomat"* dintre ei face gafa de a se scuza şi a-i dezvinovăţi pe lupi, argumentând că s-au repezit la el pentru că semăna aşa de tare *„c-un măgar adevărat"*. Dincolo de jignirea involuntară adusă leului, *„diplomatul"* recunoaşte faptul că totdeauna lupii se reped să sfâşie orice măgar întâlnit. Morala este dominată de atitudinea umilă, lupii cerşind iertarea, atitudine marcată prin semnul exclamării şi puncte de suspensie.

Prozodia: Măsura versurilor variază între 8 şi 15 silabe, iar rima este variată.

Scanned with OKEN Scanner

• ***Cerința:***

Citește cu atenție următorul text pentru a putea răspunde la cerințele formulate.

„În aceeași limbă
Toată lumea plânge,
În aceeași limbă
Râde un pământ.
Ci doar în limba ta
Durerea poți s-o mângâi,
Iar bucuria
S-o preschimbi în cânt.

În limba ta
Ți-e dor de mama
Și vinul e mai vin,
Și prânzul e mai prânz.
Și doar în limba ta
Poți râde singur,
Și doar în limba ta
Te poți opri din plâns.

Iar când nu poți
Nici plânge și nici râde,
Când nu poți mângâia
Și nici cânta,
Cu-al tău pământ,
Cu cerul tău în față,
Tu taci atunce
Tot în limba ta."

(Grigore Vieru, *„În limba ta"*)

Redactează răspunsul la fiecare dintre următoarele cerințe cu privire la text:

1. Numește câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor: *„a mângâia"* și *„prânz"*.
2. Explică rolul cratimei în secvența: *„S-o preschimbi în cânt"*.
3. Construiește un enunț în care să ilustrezi sensul conotativ al substantivului *„limbă"*.
4. Precizează tema și un motiv literar identificate în textul dat.

Scanned with OKEN Scanner

5. Menţionează mărci lexico-gramaticale ale subiectivităţii prezente în textul dat.

6. Transcrie patru cuvinte din text care aparţin sensibilităţii emoţionale.

7. Prezintă semnificaţia a două figuri de stil diferite din prima strofă.

8. Ilustrează, cu exemple din text, două trăsături ale textului liric.

9. Comentează, în 60-100 de cuvinte, strofa a doua prin evidenţierea relaţiei dintre ideea poetică şi mijloacele artistice.

Răspunsuri posibile:

1. ***sinonime:*** *a mângâia* = a alinta, a dezmierda; *prânz* = dejun;

2. *„S-o preschimbi"* – cratima înlocuieşte vocala „ă" (*să o preschimbi*), marchează rostirea legată, într-o silabă, a două cuvinte, iar stilistic, reglează ***măsura*** versului la 5 silabe.

3. ***sensul conotativ*** al substantivului *„limbă":* L-am tras de limbă (a descoase pe cineva) şi am aflat tot ceea ce s-a întâmplat cu adevărat. (a-şi muşca limba = a regreta cele spuse; cu limbă lungă = palavragiu);

4. ***tema:*** omagiu limbii materne***; motiv literar:*** plânsul, râsul, bucuria, durerea etc.;

5. ***lirismul subiectiv*** este argumentat de ***adresarea directă***, prin ***verbe şi pronume la persoana a II-a:*** *„poţi", „s-o preschimbi", „ţi-e dor", „nu poţi", „tu", „ta", „taci"* etc.;

6. cuvinte care exprimă **emoţia:** *„plânge", „râde", „durerea", „bucuria" („dor"; „s-o mângâi");*

7. ***figuri de stil: metafora personificatoare*** *„râde un pământ"* sugerează faptul că toţi oamenii de pe glob se bucură la fel, nu contează limba în care vorbeşte fiecare; ***sinestezia*** *„Iar bucuria/S-o preschimbi în cânt"* ilustrează sensibilitatea simţurilor care vibrează puternic numai în limba maternă a fiecărui om.

8. ***trăsături ale textului liric:***

- eul liric transmite în mod direct trăirile fundamentale pe care le provoacă oricărui om limba maternă: *„În aceeaşi limbă/Toată lumea plânge,/În aceeaşi limbă/Râde un pământ.";*
- modul de expunere – ***descrierea***: *„Cu-al tău pământ,/Cu cerul tău în faţă,";*
- emoţiile iscate de dragostea faţă de limba maternă: *„Ci doar în limba ta/ Durerea poţi s-o mângâi,/Iar bucuria/S-o preschimbi în cânt.";*

9. Poezia este dedicată limbii materne a oricărui om, aşa cum transpare şi din titlu. În strofa a doua domină elemente ale vieţii microcosmice, sentimentele specific umane. Eul liric reliefează aici unul dintre motivele fundamentale ale creaţiei lui Grigore Vieru, însemnând prezenţa duioasă a mamei şi dragostea sacră pe care i-o poartă dintotdeauna: *„Ţi-e dor de mama".* Poetul preţuieşte

Scanned with OKEN Scanner

valorile obişnuite ale vieţii, *„vinul”*, *„prânzul”*, care nu pot fi cu adevărat trăite decât *„în limba ta”*. Orice om poate simţi în profunzime bucuriile şi poate să-şi ostoiască durerile sufletului doar în limba sa. Există în această poezie o unitate strânsă între nivelurile limbii, din care reiese claritatea şi sensibilitatea mesajului artistic. Poezia este scrisă într-un limbaj simplu, fără încărcătură stilistică. Remarcabil este versul-refren *„Şi doar în limba ta”*, care accentuează emoţia şi afecţiunea fiecărui om faţă de limba maternă. Măsura versurilor este de 4-6 silabe, iar rima este albă.

• ***Cerinţa:***
Argumentează că poezia următoare este un text liric.

„Totu-i alb în jur cât vezi
Noi podoabe pomii-ncarcă
Şi vibrează sub zăpezi
Satele-adormite parcă.

Doamna Iarna-n goană trece
În caleşti de vijelii –
Se turtesc de geamul rece
Nasuri cârne şi hazlii.

Prin odăi miroase-a pâine,
A fum cald şi amărui
Zgreapţănă la uşă-un câine
Să-şi primească partea lui...

Tata iese să mai pună
Apă şi nutreţ la vacă;
Vine nins c-un fel de brumă
Şi-n mustăţi cu promoroacă.

Iar bunicul desfăşoară
Basme pline de urgie,
Basme care te-nfioară
Despre vremuri de-odinioară,
Vremi ce-n veci n-au să mai fie.”

(Nicolae Labiş, *„Iarna”*)

Scanned with OKEN Scanner

Răspunsuri posibile

Semnificaţia versurilor:

- Modul de expunere este ***descrierea literară.***
- Tema poeziei reflectă ***sentimentul de admiraţie al eului liric*** faţă de anotimpul iarna în satul natal.
- Emoţia eului liric reprezintă **nivelul afectiv** (interior al simţirii), iar satul defineşte ***nivelul exterior.***
- ***Planul terestru*** se defineşte prin pomi, case şi oameni, iar ***planul cosmic*** este simbolizat de ninsoare, brumă şi promoroacă.
- Poezia este organizată în ***două secvenţe lirice***: una referitoare la ***anotimpul iarna,*** iar cealaltă descrie ***obiceiurile*** oamenilor din sat.
- ***Lirismul este obiectiv***, reprezentat de ***pronume şi verbe la persoana a III-a*** (mărci lexico-gramaticale): *„vibrează”, „trece”, „se turtesc”, „să fie”, „-şi”* etc. Eul liric ***se adresează direct*** cititorului prin ***pronume şi verbe la persoana a II-a:*** *„te-”, „vezi”.*
- ***Atmosfera lirică*** este aceea de ***nostalgie şi admiraţie*** totodată faţă de satul natal acoperit de zăpadă.
- ***Imagini artistice:***
  - ***imagini vizuale***: *„Totu-i alb în jur”; „Nasuri cârne şi hazlii”;*
  - ***imagini motorii***: *„Doamna Iarna-n goană trece/*În caleşti de vijelii”;
  - ***imagini olfactive***: *„Prin odăi miroase-a pâine,/A fum cald şi amărui”;*
  - ***imagini cromatice***: *„Totu-i alb”.*
- ***Figuri de stil:***
  - ***epitete***: *„alb”, „fum cald şi amărui”; „geamul rece”; „nasuri cârne şi hazlii”.*
  - ***metafore***: *„noi podoabe pomii-ncarcă”;*
  - ***personificări***: *„Satele-adormite parcă”; „Doamna Iarna-n goană trece/În caleşti de vijelii”.*
- ***Rima*** este încrucişată, ***ritmul*** trohaic, iar ***măsura*** are 8 silabe.

Scanned with OKEN Scanner

• ***Cerința:***

Redactează răspunsul la fiecare dintre următoarele cerințe cu privire la text:

„Într-o ramură-nflorită
E-agățat un cuib, în tei.
Ramura e legănată,
Legănându-și cuibul ei.

Vântul murmura prin floare,
Adormind-o cu descântul.
Pasărea surâde-n aripi,
Cunoscând că-i numai vântul.

Mi-a zburat de mult din floarea
Sufletului pasărea,
Aripi ca-ntre fulgi cicoarea,
Verde-n piept ca zarzărea.

O tot caut de atunci
Prin pădure, prin copaci.
Pasăre cu aripi lungi,
Unde ești și ce mai faci?"

(Tudor Arghezi, *„April"*)

A.

1. Încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect:

Cuvântul *„descântul"*, din versul *„Adormind-o cu descântul."*, s-a format prin:

a) compunere b) conversiune c) derivare

2. Subliniați varianta corect despărțită în silabe:

a) a-ripi/ co-paci/ ci-coa-rea
b) ar-i-pi/ co-pa-ci/ ci-co-a-rea
c) a-ripi/ co-paci/ ci-coarea

3. Explică folosirea semnului întrebării în finalul poeziei.

4. Precizează valoarea morfologică pentru fiecare dintre cuvintele: *„tei", „-și" („legănându-și"), „surâde", „lungi".*

5. Construiește un enunț în care cuvântul *„fulgi"* să aibă funcția sintactică de nume predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

B.

1. Construieşte un enunţ în care cuvântul *„mai”* din versul *„Unde eşti şi ce mai faci?”* să aibă o altă valoare morfologică.

2. Identifică, în textul dat, două personificări.

3. Prezintă, în 3-5 rânduri (30-40 de cuvinte), semnificaţia versurilor, punându-le în relaţie cu titlul poeziei: *„Într-o ramură-nflorită/E-agăţat un cuib, în tei./Ramura e legănată,/Legănându-şi cuibul ei./Vântul murmura prin floare,/Adormind-o cu descântul.”*

Răspunsuri posibile

1. c) derivare

2. a)

3. Semnul întrebării marchează un enunţ interogativ, eul liric ar dori să ştie ce mai face pasărea din *„floarea sufletului”*.

4. „tei” – substantiv; *„-şi” („legănându-şi”)* – pronume reflexiv; *„surâde”* – verb predicativ; *„lungi”* – adjectiv cu patru forme flexionare.

5. Picăturile de ploaie au devenit fulgi de nea.

B.

1. În luna mai înfloresc cireşii.

2. *„Vântul murmura”; „Pasărea surâde”.*

3. Titlul poeziei, ***„April”,*** sugerează ***anotimpul primăvara,*** când pomii înfloresc, iar vântul cald *„murmură”* printre crengile teiului, legănând cuibul unei păsări. Adierea uşoară adoarme cu un *„descânt”* florile teiului.

Ca ***limbaj artistic,*** se remarcă personificările: *„Vântul murmura”, „Adormind-o cu descântul”*. În această secvenţă se găsesc imagini vizuale şi motorii*: „ramură-nflorită”; „E-agăţat un cuib”; „Legănându-şi”*.

Măsura versurilor este de 7-8 silabe, iar rima este variată.

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA a III-a
MICI DICȚIONARE

MIC DICŢIONAR DE SINONIME ŞI EXPRESII SINONIMICE

A. SINONIME

abilitate, subst. = destoinicie, pricepere
absolut, adj., adv. = desăvârşit, perfect
a (se) afirma, vb. = a declara/a se remarca
a ajuta, vb. = a sprijini;
a anula, vb. = a abroga, a desfiinţa
asemenea, adv. invar. = aidoma, identic
bagatelă, subst. = fleac, mărunţiş
bleg, adj. = mototol, nătăfleţ
bravură = curaj, eroism
burlac, subst. = celibatar, necăsătorit
capriciu = fandoseală, fiţă, toană
a călători, vb. = a cutreiera, a voiaja
(om) citit = cult, educat, instruit
cuviincios = politicos, respectuos
desăvârşire = perfecţiune
distins = stilat, manierat, elegant
dur = agresiv, brutal
efemer = trecător, vremelnic
(a) emoţiona = a impresiona, a sensibiliza
falsitate = făţărnicie, ipocrizie, perfidie
a găzdui = a adăposti
a guverna = a conduce
harnic = neobosit, vrednic
inteligent = deştept, ager la minte
împrejurare = circumstanţă, conjunctură, context
limbaj = grai, exprimare, stil
mediocru = obscur, modest, superficial
motivaţie = îndreptăţire, temei, argument
nociv = dăunător, (livr.) pernicios
a se obrăznici, vb. = a-şi lua nasul la purtare, a fi insolent
obrăznicie = insolenţă, impertinenţă

Scanned with OKEN Scanner

ozonat = oxigenat, proaspăt, purificat
patetic = duios, emoţionant
petiţie = cerere, memoriu
precept = învăţătură, normă
(a) raţiona = a chibzui, a cugeta, a gândi
satisfacţie = bucurie, desfătare, mângâiere
sfios = ruşinos, timid
succes = izbândă, reuşită, victorie
(a) tinde = a aspira, a năzui, a visa
umil, adj. = supus
vigoare = dinamism, energie, vitalitate

*

B. EXPRESII SINONIMICE

a arde gazul de pomană = a pierde timpul
a bate apa în piuă = a trăncăni fără rost
a-şi bate gura = a vorbi degeaba
a bate toba = a duce vorba
ce-am avut şi ce-am pierdut = puţin îmi pasă
ce-o fi o fi! = exprimă resemnarea, indiferenţa, neputinţa
cu noaptea-n cap = în creierii zilei
a-i da apă la moară = a-i da în bună
a-şi da arama pe faţă = a-şi arăta adevărata fire
a da bir cu fugiţii = a fugi de răspundere
a da rasol = a lucra de mântuială
de bună seamă = bineînţeles
a se da de-a dura = a se da de-a rostogolul
a se da peste cap = a face efort deosebit
gură-cască = pierde-vreme
a ajunge bine = a avea succes
a-şi lua inima în dinţi = a-şi face curaj
a-şi lua nasul la purtare = a deveni obraznic
a sări calul = a depăşi limita
a trage sforile = a pune la cale, a unelti, a conspira
a umbla creanga = a hoinări, a umbla fără rost
a i se urca la cap = a se crede mare şi tare
a vinde gogoşi = a spune minciuni
a vorbi în deşert = a vorbi în zadar

Scanned with OKEN Scanner

*

MIC DICŢIONAR DE OMONIME

a abate, v. (a se depărta de la ceva) – ***abate***, s.m. (preot catolic)

acces, s.n. (posibilitatea de a pătrunde într-un loc, intrare) – ***acces***, s.n. (tulburări ale sistemului nervos)

a acorda, v. (a regla tonalitatea unui instrument) – ***a acorda***, v. (a atribui, a da)

afecţiune, s.n. (simpatie faţă de cineva) – ***afecţiune***, s.f. (boală, stare patologică a unui organ)

ascendent, adj. (suitor, urcător) – ***ascendent***, s.m.f. (rudă în linie directă din generaţia anterioară)

a aspira, vb. (a trage aer în plămâni) – ***a aspira***, vb. (a năzui, a tinde) – ***a aspira***, vb. (a absorbi praful cu un aparat)

banc, s.n. (depunere de nisip, de peşti) – ***banc***, s.n. (glumă) – ***banc***, s.n. (masă de atelier)

bancă, s.f. (scaun lung) – ***bancă***, s.f. (instituţie financiară)

barem, adv. (măcar, cel puţin) – ***barem***, s.n. (normă, criteriu de evaluare)

birou, s.n. (masă de scris dotată cu sertare) – ***birou***, s.n. (încăpere unde lucrează cineva)

broască, s.f. (animal de apă) – ***broască***, s.f. (încuietoare la uşă) – ***broască***, s.f. (plantă decorativă exotică)

bursă, s.f. (alocaţie bănească acordată de stat elevilor/studenţilor) – ***bursă*** (unitate specifică economiei de piaţă unde se încheie tranzacţii în diverse domenii)

carieră, s.f. (exploatare minieră) – ***carieră***, s.f. (profesie, ocupaţie)

coroană, s.f. (podoabă regală) – ***coroană***, s.f. (totalitatea ramurilor unui pom)

cupă, s.f. (pahar cu picior) – ***cupă***, s.f. (trofeu sportiv) – ***cupă***, s.f. (culoare sub formă de inimă la cărţile de joc)

dispoziţie, s.f. (normă, prevedere) – ***dispoziţie***, s.f. (aşezare într-o anumită ordine) – ***dispoziţie***, s.f. (stare sufletească)

doc, s.n. (ţesătură de bumbac) – doc, s.n. (loc portuar unde se descarcă sau încarcă vapoare)

elan, s.m. (animal sălbatic asemănător cerbului) – ***elan***, s.n. (entuziasm, avânt)

exemplar, s.n. (fiecare obiect dintr-o serie multiplicată de acele obiecte) – ***exemplar***, adj. (care poate servi ca exemplu)

factor, s.m. (condiţie/element determinant într-un fenomen) – ***factor***, s.m. (fiecare dintre termenii înmulţirii)

facultate, s.f. (aptitudine fizică, psihică sau intelectuală a cuiva) – ***facultate***, s.f. (instituţie de învăţământ superior)

fin, s.m. (persoană botezată/cununată de naşi) – ***fin***, adj. (delicat, gingaş)

Scanned with OKEN Scanner

freză, s.f. (pieptănătură bărbătească) – ***freză***, s.f. (unealtă pentru prelucrarea materialelor)

galerie, s.f. (canal de legătură) – ***galerie***, s.f. (sala unui muzeu de artă) – ***galerie***, s.f. (publicul zgomotos de la meci)

general, s.m. (grad superior în armată) – ***general***, adj. (comun tuturor, care priveşte în ansamblu)

ghiveci, s.n. (vas de lut) – ***ghiveci***, s.n. (mâncare preparată din mai multe legume)

gol, s.n. (marcare în diferite sporturi) – ***gol***, adj. (nud, fără nimic)

golf, s.n. (joc sportiv) – ***golf***, s.n. (denumire geografică)

hiperbolă, s.f. (figură de stil) – ***hiperbolă***, s.f. (curbă geometrică)

iris, s.n. (stânjenel) – ***iris***, s.m. (membrana colorată a ochilor)

lac, s.n. (apă stătătoare) – ***lac***, s.n. (soluţie de răşină) – lac, s.n. (piele lucioasă)

leu, s.m. (animal) – ***leu***, s.m. (unitate monetară)

liliac, s.m. (plantă decorativă) – ***liliac***, s.m. (mamifer insectivor nocturn)

lin, s.m. (peşte); lin, s.n. (vas în care se storc strugurii); lin, adj. (domol, liniştit)

manual, s.n. (carte şcolară); ***manual***, adj. (făcut cu mâna)

mare, adj. (dimensiune) – ***mare***, s.f. (apă întinsă)

milă, s.f. (sentiment de compasiune) – ***milă***, s.f. (unitate de măsură pentru distanţă)

noi, pron. (pers. I pl.) – ***noi***, adj. pl.

nouă, pron. (pers. I pl.) – ***nouă***, numeral – ***nouă***, adj.

rachetă, s.f. (paletă de tenis) – ***rachetă***, s.f. (vehicul spaţial)

râs, s.n. (reacţie de bucurie) – ***râs***, s.m. (animal)

a (se) recrea, vb. (a se destinde, a se relaxa) – *a recrea*, vb. (a crea din nou)

rom, s.n. (băutură alcoolică) – ***rom***, s.m. (cetăţean de etnie romă)

sare, verb (a sări: pers. III sg.) – ***sare***, s.f. (clorură de sodiu)

sol, s.n. (pământ) – ***sol***, m. invar. (notă muzicală) – sol, s.m. (emisar, mesager)

somn, s.n. (dormit) – ***somn***, s.m. (peşte)

tablă, s.f. (foaie metalică) – ***tablă***, s.f. (panou şcolar) – ***tablă***, s.f. (joc de noroc)

temporal, s.n. (os la tâmplă) – ***temporal***, adj. (referitor la timp, efemer)

toc, interj. – ***toc***, s.n. (instrument de scris) – ***toc***, s.n. (la uşă) – ***toc***, s.n. (etui) – ***toc***, s.n. (la pantof)

*

Scanned with OKEN Scanner

MIC DICŢIONAR DE OMOGRAFE

acele, s.n. (pl. de la ac) – *acele*, adj./pron. demonstr. (pl. de la acea)
boli, s.f. (pl. de la boală) – *boli*, vb. (a zăcea bolnav)
a caria, vb. (despre dinţi) – *caria*, s.f.art. (leziune a dinţilor)
deşi, conj. (cu toate că, măcar că) – *deşi*, adj.pl. (elemente apropiate)
echipa, s.f.art. (grup de oameni) – (a) *echipa*, vb. (a dota, a înzestra)
file, s.f.neart. (de la filă) – *file*, s.n. (carne de bună calitate)
gara, s.f.art. (gară) – *(a) gara*, vb. (a pune în garaj un vehicul)
haiduci, s.m.pl. (de la haiduc) – *(a) haiduci* (a duce viaţă de haiduc)
imobil, s.n. (clădire) – *imobil*, adj. (care nu se mişcă)
lumina, s.f.art. – *(a) lumina*, vb.
modul, s.n. (în matematică =valoare absolută) – *modul*, s.n.art. (de la mod)
nebunii, s.m.art. pl. (de la nebun) – *nebunii*, s.f. pl. (de la nebunie)
ochi, s.m.neart. (organ al văzului) – *(a) ochi*, vb. (a ţinti)
pilota, s.f.art. (de la pilotă, plapumă) – *(a) pilota*, vb. (a conduce un avion)
reclama, s.f.art. (de la reclamă, spot publicitar) – *(a) reclama* (a revendica/a pârî)
scumpi, adj.pl. (de la scump) – *(a) scumpi*, vb. (a mări preţul)
tempera, s.f. (vopsea) – *(a) tempera*, vb. (a calma, a modera)
umbrele, s.f.neart. (de la umbrelă) – *umbrele*, s.f.art. (de la umbră)
veselă, adj. (stare sufletească) – *veselă*, s.f. (totalitatea vaselor folosite la masă)
zări, s.f.pl. (de la zare) – *(a) zări* (a vedea)

*

MIC DICŢIONAR DE OMOFONE

ca să, conj. – **casă**, subst.
ce-ai, pron.interog.+ vb. (a avea) – ***ceai***, subst. (băutură)
de cât, prep.+ adv. – ***decât***, adv.
de mers, vb. (a merge la supin) – ***demers***, subst. (intervenţie pe lângă cineva)
de scris, vb. (a scrie) – ***descris***, vb. (a descrie)
de vreme, prep.+ subst. – ***devreme***, adv.de timp
e vită, vb.+ subst. – ***evită***, vb. (a evita, a feri)
i-au, pron. + vb.aux. (a avea) – ***iau***, vb., pers.I sg. (a lua)
l-aş, pron. + vb.aux. (a avea) – ***laş***, adj. (fricos)
mai că, adv.+conj. – ***maică***, subst.
mi-au, pron. + vb.aux. (a avea) – ***miau***, interj. (pisica)

Scanned with OKEN Scanner

n-ai, adv.de negaţie + vb. – ***nai***, subst. (instrument muzical)
n-aş, negaţie + vb.aux. „a avea" – ***naş***, s.m.
nici de cum, conj.+ prep.+adv. – ***nicidecum***, adv. de negaţie
o dor, pron.+vb. (a durea) – ***odor***, subst.
o poziţie, art.nehot. + subst.f. – ***opoziţie***, s.f. (opunere, împotrivire)
ori când, conj.disj.+adv.rel. – ***oricând***, adv.nehot.
pe trecerea, prep. + subst.f. – ***petrecerea***, s.f.art. (distracţie)
a plecat, vb. (a pleca) – ***aplecat***, adv. (poziţia corpului)
a prins, vb. (a prinde) – ***aprins***, adj. (înflăcărat)
sar, vb. (a sări) – ***s-ar***, pron.refl.+vb.aux. (a avea)
săi, pron.posesiv – **să-i**, conj.+pron.pers.
să pun, vb.la conj.pers.I sg. (de la vb. „a pune") – ***săpun***, s.n. (folosit la spălat)
totodată, adv. – ***tot o dată***, adv.+art.nehot.+subst.
ţinte, subst.pl.neart. (ţintă) – ţin-te, vb.imperativ (a ţine)+pron.refl.
v-ar, pron. + vb.aux. (a avea) – ***var***, s.n. (material de zugrăvit pereţii)
voi, pron.pers.II pl. – ***v-oi***, pron.pers.+vb.aux. (a voi)

*

OMOFONE MORFOLOGICE

Foarte des se fac confuzii de scriere ale următoarelor ***omofone morfologice:***

- **altădată**, adv. (odinioară) – **altă dată**, loc.adv. (în altă împrejurare)
- **desigur**, adv. (bineînţeles, fără îndoială) – **de sigur**, prep.+ adj./adv. (este sigur)
- **decât**, adv. *(Nu s-au prezentat decât trei.* Îi dă mai mult ei decât lui.) – **decât**, conj. *(Mai mult vorbeşte decât munceşte)* – **decât**, prep. *(Aici e mai bine decât acolo.)* – **de cât**, prep.+pr./adj.pr. *(De cât ai nevoie pentru mâine?/De cât timp are nevoie ca să finalizeze?)*
- **niciunde**, adv. (nicăieri) – **nici unde**, adv.+ adv. *(Nu a fost nici unde a promis.)*
- **nicicând**, adv. (niciodată) – **nici când**, adv.+adv. *(Nici când ne-am întâlnit n-a zis nimic.)*
- **nicidecum**, adv. (deloc) – **nici de cum**, adv.+prep.+adv. *(N-a pomenit nimic nici de cum a călătorit.)*
- **niciodată**, adv. (în niciun moment) – **nici o dată**, conj.+num. *(N-a fost la mine nici o dată, nici de două ori)* – ***nici odată**, conj.+adv. *(nici cândva, nici odinioară)*
- **numai**, adv. (doar) – **nu mai**, adv.+adv. *(Nu mai vorbi neîntrebat.)*

Scanned with OKEN Scanner

- **numaidecât**, adv. (imediat) – **numai de cât**, adv.+prep.+adv. *(A vorbit numai de cât a cheltuit.)*
- **oarecare,** adj.pr.invar. (un individ oarecare) – **oare care**, adv.+pr. *(Oare care dintre ei a minţit?)*
- **oarecum**, adv. (cumva) – **oare cum**, adv.+adv. *(Oare cum o fi ajuns?)*

*

MIC DICŢIONAR DE PARONIME

abilitate (pricepere) – **agilitate** (sprinteneală, supleţe);

apropiere (acţiunea de a se apropia) – **apropriere** (acţiunea de a însuşi un lucru străin)

arbitral (hotărât de arbitru) – **arbitrar** (după bunul-plac);

carbonier (care se referă la cărbune) – **carbonifer** (ramură industrială care se ocupă cu extracţia şi prelucrarea cărbunelui);

complement (parte de propoziţie) – **compliment** (laudă, măgulire);

deferenţă (respect, consideraţie) – **diferenţă** (deosebire);

dependenţă (a fi dependent de ceva) – **dependinţă** (încăpere auxiliară: baie, bucătărie, cămară);

emigraţie (expatriere) – **imigraţie** (a se stabili într-o ţară străină);

eminent (remarcabil, excepţional) – **iminent** (care nu poate fi oprit);

(a) enerva (a înfuria, a indispune) – **(a) inerva** (în biologie, despre terminaţiile unui organ sau ale unui ţesut);

familial (privitor la familie, destinat familiei) – **familiar** (intim, apropiat, cunoscut);

glacial (de gheaţă, rece) – **glaciar** (eră glaciară);

(a) investi – (a face o investiţie financiară) – **(a) învesti** (a acorda unei persoane un drept, o funcţie, o demnitate);

libret (arie muzicală) – **livret** (legitimaţie militară);

literal (cuvânt cu cuvânt, textual) – **literar** (referitor la literatură);

oral (transmis prin viu grai, verbal) – **orar** (program pe ore);

ordinal (care indică ordinea unor obiecte) – **ordinar** (obişnuit, vulgar);

original (neobişnuit, propriu unei persoane) – **originar** (privitor la origine, obârşie);

petrolier (referitor la petrol, navă pentru transportul petrolului) – **petrolifer** (bogat în petrol, zăcăminte);

temporal (care indică timpul) – **temporar** (de scurtă durată, momentan).

*

Scanned with OKEN Scanner

MIC DICŢIONAR DE PLEONASME

accident neprevăzut/ neplăcut (accident = eveniment neprevăzut şi neplăcut)
adunare festivă consacrată sărbătoririi (festiv = sărbătoresc)
anexa alăturată (anexă = material adăugat)
aniversarea împlinirii a x ani (a aniversa = a sărbători împlinirea unui număr de ani)
atac agresiv (atac = acţiune agresivă împotriva cuiva)
a avansa înainte (a avansa = a înainta)
averse de ploaie (aversă = ploaie rapidă)
babă bătrână/ moş bătrân (babă/ moş = persoană bătrână, de vârstă înaintată)
caligrafie frumoasă (caligrafie = scriere frumoasă)
cel mai celebru (celebru = foarte vestit)
cobai pentru experienţă (cobai = animale folosite în experienţe de laborator);
a coborî jos (a coborî = a se îndrepta în jos)
a colabora împreună (a colabora = a lucra împreună)
a conlucra împreună (a conlucra = a lucra împreună)
conducere managerială (managerial = referitor la conducere)
contrabandă ilegală (contrabandă = marfă transportată ilegal)
a convieţui împreună (a convieţui = a trăi împreună)
(a) cronometra timpul (a cronometra = a măsura durata)
dar însă (dar = însă)
deschiderea vernisajului (vernisaj = deschidere oficială a unei expoziţii de artă)
a dăinui permanent (a dăinui = a persista, a se permanentiza)
exemple ilustrative (a ilustra = a clarifica prin exemple)
florilegiu antologic (florilegiu = antologie)
foarte excelent (excelent = cel mai bun, excepţional)
glicemie în sânge (glicemie = glucoză în sânge)
greutate ponderală (ponderal = referitor la greutate
hemoragie de sânge (hemoragie = scurgere de sânge)
incident nefericit (incident = întâmplare neaşteptată şi nefericită)
înfăţişare cu aspect cochet (înfăţişare = aspect)
a îngheţa de frig (a îngheţa = a amorţi de frig)
jurnal cotidian (jurnal = publicaţie cotidiană)
licitaţie publică (licitaţie = vânzare/ cumpărare publică)
manuscris de mână (manuscris = scriere de mână)
mijloace mass-media (mass-media = mijloace de comunicare în masă)
cel mai optim (optim = cel mai bun, excelent)
oprobriu public (oprobriu = dezaprobare publică)

Scanned with OKEN Scanner

platfus la picior (platfus = malformaţie la picior)
a prefera mai bine (a prefera = a alege ce este mai bine)
poate fi posibil (posibil = care poate exista, care poate fi realizat)
prin prisma punctului de vedere (prin prisma = din punct de vedere)
procent la sută (procent = a suta parte dintr-un întreg)
perioadă de timp (perioadă = interval de timp)
pubelă de gunoi (pubelă = recipient pentru gunoi)
puteri plenipotenţiar (plenipotenţiar = cu puteri depline)
a urca sus (a urca = a se deplasa în sus, a sui)
a urma în continuare (a urma = a desfăşura în continuare, a continua)

Scanned with OKEN Scanner

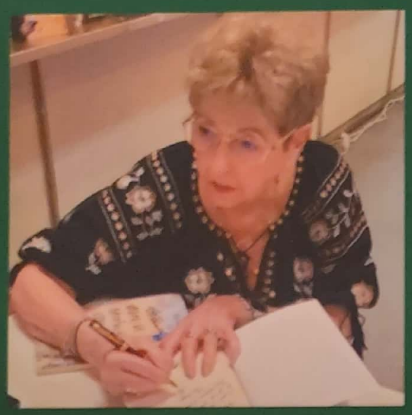

prof. Mariana Badea

Într-un demers menit să clarifice și să completeze cunoștințele de literatură română ale elevilor de clasele a V-a și a VI-a, doamna prof. MARIANA BADEA reușește, în cea mai recentă carte a sa, să ne ofere nu doar măsura unei incredibile forțe angrenate în slujba limbii române, ci și „produsul literar" al unei îndelungate și devotate cariere în învățământul românesc. Cu un bogat și remarcabil palmares editorial, doamna prof. MARIANA BADEA este, fără nicio îndoială, unul dintre autorii ale căror cuvinte sunt nu doar inspirat îndreptate spre analiza și studiul explicativ al limbii și al literaturii române, ci și singulare prin amploarea și armonia cu care se transformă în texte.

Violeta Borzea

Cartea conține:

- **compuneri argumentative descriptive, narative, dramatice**
- **caracterizarea personajelor**
- **rezumatul operelor epice**
- **mici dicționare**

59,00

La Editura Pro Universitaria au mai apărut:

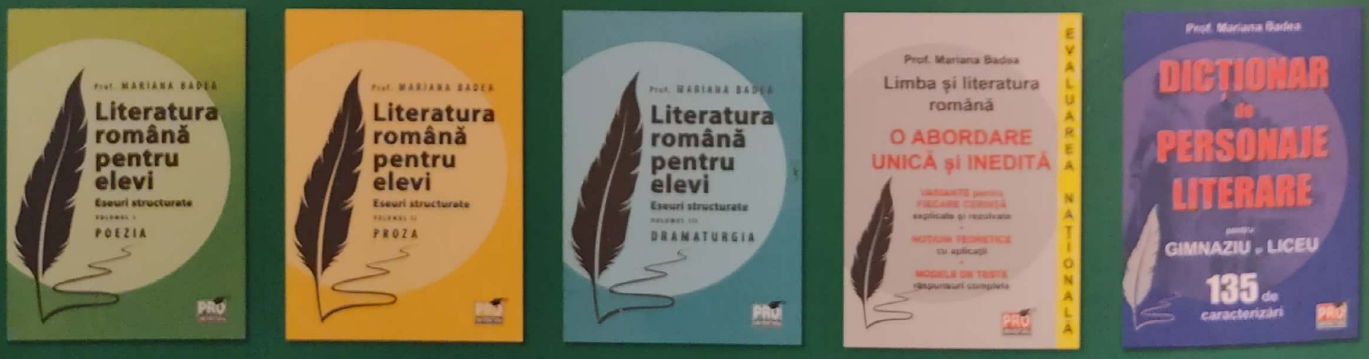

ISBN 978-606-26-2123-0

Preț 54,90 lei

Scanned with OKEN Scanner